

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

***Регіональна доповідь
про стан навколишнього природного
середовища в Одеській області у 2015 році***

Одеса-2016

ЗМІСТ

Вступне слово	5
1. Загальні відомості	6
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території Одеської області.....	6
1.2. Соціальний та економічний розвиток Одеської області.....	7
2. Атмосферне повітря	16
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	16
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами.....	16
2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Одеської області.....	16
2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки).....	17
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	18
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	18
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	19
2.5. Використання озоноруйнівних речовин.....	19
2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	19
2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.....	19
3. Зміна клімату	20
3.1. Тенденції зміни клімату.....	20
3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та адсорбції парникових газів.....	20
3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	20
4. Водні ресурси	20
4.1. Водні ресурси та їх використання.....	20
4.1.1. Загальна характеристика.....	20
4.1.2. Водозабезпеченість території Одеського регіону.....	20
4.1.3. Водокирстування та водовідведення.....	22
4.2. Забруднення поверхневих вод.....	24
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод.....	24
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки).....	24
4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	25
4.3. Якість поверхневих вод.....	29
4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками.....	29
4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів.....	32
4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	33
4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод.....	34
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.....	35
4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів.....	36
4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів.....	47
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	48
5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі.....	48
5.1.1. Загальна характеристика.....	48
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.....	49
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.....	50
5.1.4. Формування регіональної екомережі.....	52
5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.....	57
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	57
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу.....	57
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів.....	58
5.2.3. Стан використання природних недревних рослинних ресурсів.....	60
5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	60
5.2.5. Адвентивні види рослин.....	62
5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	63
5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду.....	63
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу.....	65
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу.....	65
5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств.....	66
5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	71
5.3.4. Інвазивні види тварин.....	71
5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу.....	72
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	73
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду.....	73
5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення.....	78
5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон.....	80
5.6. Туризм.....	80
6. Земельні ресурси і ґрунти	82
6.1. Структура та стан земель.....	82

6.1.1 Структура та динаміка основних видів земельних угідь.....	82
6.1.2. Стан ґрунтів.....	83
6.1.3 Деградація земель.....	83
6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти.....	84
6.3 Охорона земель.....	84
6.3.1 Практичні заходи.....	84
6.3.2 Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.....	85
7. Надра.....	87
7.1. Мінерально-сировинна база.....	87
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	87
7.2. Система моніторингу геологічного середовища.....	87
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість.....	87
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси.....	105
7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.....	105
7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	105
8. Відходи.....	106
8.1. Структура утворення та накопичення відходів.....	106
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).....	107
8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів.....	110
8.4. Державне регулювання в сфері поведження з відходами.....	110
9. Екологічна безпека.....	111
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	111
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.....	111
9.3. Радіаційна безпека.....	113
9.3.1. Стан радіаційного забруднення території Одеської області.....	113
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами.....	113
10. Промисловість та її вплив на довкілля.....	114
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва.....	114
10.2. Вплив на довкілля.....	114
10.2.1. Гірничодобувна промисловість.....	114
10.2.2. Металургійна промисловість.....	114
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	115
10.2.4. Харчова промисловість.....	115
10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва.....	116
11. Сільське господарство та його вплив на довкілля.....	117
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства.....	117
11.2. Вплив на довкілля.....	117
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження.....	117
11.2.2. Використання пестицидів.....	118
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель.....	118
11.2.4. Тенденції в тваринництві.....	118
11.3. Органічне сільське господарство.....	118
12. Енергетика та її вплив на довкілля.....	119
12.1. Структура виробництва та використання енергії.....	119
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	119
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля.....	121
12.4. Використання відновлених джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.....	121
13. Транспорт та його вплив на довкілля.....	122
13.1. Транспортна мережа Одеської області.....	122
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень.....	123
13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів.....	124
13.2. Вплив транспорту на довкілля.....	124
13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля.....	125
14. Збалансоване виробництво та споживання.....	126
14.1. Тенденції та характеристика споживання.....	126
14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки.....	128
14.3. Впровадження елементів "більш чистого виробництва".....	130
14.4. Ефективність використання природних ресурсів.....	132
14.5. Оцінка "життєвого циклу виробництва".....	134
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	136
15.1. Національна та регіональна екологічна політика Одеської області.....	136
15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки.....	138
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.....	141
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм.....	142
15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища.....	143
15.6. Державна екологічна та геологічна експертиза.....	149
15.7. Економічні засади природокористування.....	150
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	152

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі	152
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	153
15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування	154
15.10. Екологічний аудит	156
15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	157
15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	159
15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій	161
15.12.2. Діяльність громадських рад	161
15.13. Екологічна освіта та інформування	163
15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	167
15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція	167
15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги	167
15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво	167
Висновки	173
Додатки	175

ВСТУПНЕ СЛОВО

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини - невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

Сучасний екологічний стан навколишнього середовища має бути стабілізований, а природоохоронні заходи повинні спрямовуватись на підвищення рівня соціально-економічного розвитку Одеської області.

«Регіональну доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2015 році» підготовлено Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації.

Основна мета підготовлених матеріалів – це висвітлення та ознайомлення широкого загалу державних та громадських органів, підприємств, установ, організацій і громадськості про стан природного середовища в області, його проблеми та перспективи подальшого розвитку та раціонального природокористування.

Доповідь містить узагальнені та аналітичні матеріали про використання, охорону і відтворення природних ресурсів регіону, державний екологічний моніторинг довкілля, державну політику та контроль у галузі охорони природи та природокористування, впровадження еколого-економічних реформ, здійснення регіональних та національних екологічних програм, результати державної екологічної експертизи, поводження з відходами виробництва, радіаційну безпеку, вплив якості довкілля на стан здоров'я населення, екологічне інформування населення, освіти, громадські екологічні рухи, стан і перспективи наукових досліджень в галузі екології та раціонального природокористування, міжнародне співробітництво з питань охорони довкілля.

Підведено підсумки та визначено основні пріоритети екологічної політики в області на 2015 рік.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Одеська область – приморський і прикордонний регіон України, розташований на крайньому південно-заході країни, з територією 33,4 тис. кв. км. і з населенням 2,6 млн. чоловік.

По території області проходять державні кордони України з Румунією і Молдовою. На півдні область своєю окраїною виходить до Чорного моря. Довжина морського і лиманного узбережжя від гирла ріки Дунай до Тилігульського лиману досягає 300 км.

Тепле море, лікувальні грязі, мінеральні води, морські пляжі створюють винятково високий рекреаційний потенціал Одещини. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високо цінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне, глобальне значення.

Одеська область відрізняється багатством видового різноманіття диких тварин, що обумовлено різноманітністю кліматичних, геоморфологічних та екологічних умов. Використання мисливських тварин здійснюється користувачами мисливських угідь, кількість яких в області становить 51, а закріплена площа угідь – 2,5 млн. га. За даними обліку чисельності мисливських видів тварин їх кількість в останні кілька років залишається стабільною. Завдяки багатству водних об'єктів область займає друге місце в Україні за обсягами вилову риби та морепродуктів і є найперспективнішим та найважливішим рибогосподарським регіоном держави. Основу промислу прісноводних видів риби складає карась, лящ, товстолобик, піленгас і окунь. Разом з тим, незважаючи на значну кількість рибодобувних підприємств, в області спостерігається тенденція зниження вилову риби у внутрішніх водоймах. Для відновлення промислової іхтіофауни водоймищ потрібен розвиток аквакультури.

З метою охорони, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин відповідним рішенням обласної ради від 18.02.2011 № 90-УІ затверджено Перелік видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області та Положення про нього.

Природно-заповідний фонд Одеської області станом 01.01.2016 на має в своєму складі 123 об'єкта, з них 16 об'єктів загальнодержавного значення, та 107 об'єктів - місцевого значення. Загальна площа об'єктів природно – заповідного фонду становить 159974,1992 га. З урахуванням того, що 12 об'єктів загальною площею 9133,25 га знаходяться у складі природно-заповідних територій, фактично займана ПЗФ площа в області становить – 150840,9492 га. Відношення площі ПЗФ до площі Одеської області («показник заповідності») становить 4,5 %.

Одеська область є частиною морського фасаду України. Вона розташована на перетинанні найважливіших міжнародних водних шляхів: Дунайський

водний шлях після завершення будівництва в 1992 році каналу Дунай-майн-Рейн є найкоротшим виходом із країн Європи в Чорне море, далі - у Закавказзя, Середню Азію, на Близький Схід; ріка Дністер зв'язує регіон з Молдовою, а Дніпро - з Центральною Україною і Беларуссю, а після завершення реконструкції Дніпровсько-Бугзького і Дніпровско-Неманського каналів - з Польщею і країнами Балтії. Волго-Донська система зв'язує Азово-Чорноморський басейн із Росією (аж до Санкт-Петербурга і Мурманська), Казахстаном, Туркменістаном, Азербайджаном, Іраном, забезпечуючи виходи до Каспійського, Балтійського і Білого морів.

1.2. Соціальний та економічний розвиток

Для досягнення основної мети – зростання добробуту мешканців Одеської області - спільні дії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування протягом 2014 року були направлені на вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону, забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці, підвищенні її конкурентоспроможності як основи для покращення якості і рівня життя населення.

Промисловість

У січні–травні 2015р. порівняно з відповідним періодом 2014р. індекс промислової продукції в області становив 91,5%.

У переробній промисловості індекс промислової продукції становив 88,6%.

На підприємствах із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів обсяг виробленої продукції збільшився на 3,3%, у тому числі у виробництві олії та тваринних жирів – на 12,5%, молочних продуктів – на 0,3%, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалю та крохмальних продуктів – на 24,8%, готових кормів для тварин – на 45,1%, напоїв – на 32,8%. Поряд із цим зменшився випуск у виробництві м'яса та м'ясних продуктів на 22,3%, у переробленні та консервуванні риби, ракоподібних і моллюсків – на 36,1%, фруктів та овочів – на 36,0%, виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів – на 4,9%, інших харчових продуктів – на 31,5%. За січень–травень 2015р. вироблено 108,0 т м'яса великої рогатої худоби та свиней свіжого чи охолодженого, 2,2 тис.т ковбасних виробів, 3,8 тис.т риби, переробленої чи консервованої в інший спосіб, крім готових страв із риби, 39,8 тис.т соків фруктових та овочевих та їх сумішей, 250,1 тис.т нерафінованої соняшникової олії та її фракцій, 1,9 тис.т молока рідкого обробленого, 393,0 т масла вершкового, 224,0 т сирів жирних, 319,0 т сиру свіжого неферментованого (включаючи сирну сироватку та кисломолочний сир), 35,1 тис.т борошна, 1,8 тис.т круп, 30,4,0 тис.т хліба та виробів хлібобулочних, нетривалого зберігання, 3,0 тис.т виробів здобних, 248,0 т тортів, пряників та виробів аналогічних, 654,2 тис.дал вина ігристого «Шампанське України», 1066,7 тис.дал вина виноградного, 24,5 тис.дал пива солодового (крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю менше 0,5%), 142,9 тис.дал напоїв безалкогольних, 609,7 тис.дал води натуральної мінеральної.

У текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів індекс промислової продукції становив 71,2%, у тому числі у текстильному виробництві – 89,1%, виробництві одягу – 92,2%, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 57,3%. За 5 місяців 2015р. вироблено 6,6 тис.шт. пальт, півпальт та виробів подібних, жіночих та дівчачих, 7,5 тис.шт. суконь, крім трикотажних, жіночих та дівчачих.

У виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічної діяльності обсяги виробництва продукції зменшилися на 22,6%, у тому числі в обробленні деревини та виготовленні виробів з деревини та корка – на 7,0%, у виробництві паперу та паперових виробів – на 31,3%, у поліграфічній діяльності, тиражуванні записаної інформації – на 36,1%.

У січні–травні 2015р. проти січня–травня 2014р. індекс промислової продукції у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції становив 97,2%, у тому числі у виробництві основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах – 109,3%, фарб, лаків і подібної продукції – 78,6%, мила та мийних засобів, засобів для чищення та полірування, парфумних та косметичних засобів – 53,7%.

На підприємствах із випуску гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції індекс виробництва становив 90,0%, у тому числі виробництві гумових і пластмасових виробів – 88,8%, іншої неметалевої мінеральної продукції – 93,3%.

У металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, випуск продукції зменшився на 7,9%.

У машинобудуванні, крім ремонту і монтажу машин і устаткування, індекс промислової продукції становив 97,9%.

У постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря спостерігалось зростання випуску промислової продукції на 3,7%.

Сільське господарство

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва у січні–травні 2015р. порівняно з січнем–травнем 2014р. склав 106,6%, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 108,0%, у господарствах населення - 106,3%.

Господарствами всіх категорій ярі культури посіяно на загальній площі 804,0 тис.га, що на 4,0% менше, ніж станом на початок червня 2014р., з них по ярому клину – 746,1 тис.га (на 9,5% менше), по загиблих озимих та багаторічних травах – 57,9 тис.га (у 4,8 рази більше).

Порівняно з січнем–травнем 2014р. загальні обсяги виробництва м'яса (реалізації худоби та птиці на забій у живій вазі) збільшились на 3,3%, виробництво яєць – на 0,3%, виробництво молока зменшилось на 2,9%, вовни – на 14,9%.

На 1 червня 2015р. порівняно з 1 червня 2014р. в усіх категоріях господарств чисельність поголів'я великої рогатої худоби зменшилась на 6,2%, у тому числі корів – на 3,5%, свиней – на 6,7%, овець та кіз – на 7,9%, птиці – на 1,8%.

Загальний обсяг реалізованої аграрними підприємствами власно виробленої продукції за січень–травень 2015р. порівняно з січнем–травнем 2014р. зріс у 2,1 раза, у т.ч. продукції рослинництва – у 2,2 раза, тваринництва – на 26,3%.

Станом на 1 червня 2015р. на підприємствах, що здійснюють зберігання, переробку зернових культур та в сільгосп підприємствах (крім малих) було в наявності 939,1 тис.т зерна (на 47,2% більше проти 1 червня 2014р.), запаси насіння соняшнику становили 83,9 тис.т (на 42,1% менше.).

Будівництво

У січні–травні 2015р. підприємствами області виконано будівельних робіт на суму 863,9,0 млн.грн. Серед регіонів України за обсягами будівельних робіт, виконаних власними силами, Одеська область посіла 6 місце.

Індекс будівельної продукції порівняно з відповідним періодом минулого року становив 42,8%. Будівництво будівель зросло на 4,7%, у тому числі житлових – на 4,1%, нежитлових – на 6,3%. Будівництво інженерних споруд зменшилося на 72,0%.

За характером будівництва обсяги робіт розподілились таким чином: роботи з нового будівництва, реконструкції та технічного переоснащення – 88,5% від загального обсягу, решта – з капітального та поточного ремонтів (8,1% та 3,4% відповідно).

Будівельниками міст Одеси та Іллічівську, Біляївського, Комінтернівського та Овідіопольського районів виконано 93,7% загального обсягу робіт по області.

Капітальні інвестиції

За січень–березень 2015р. підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 1183,9 млн.грн. капітальних інвестицій, що в порівняних цінах на 32,9% менше від обсягу капітальних інвестицій за січень–березень 2014р.

Найвагомішу частку капітальних інвестицій (98,8% загального обсягу) спрямовано в матеріальні активи, у тому числі у будівлі і споруди – 55,5% усіх інвестицій, у придбання машин, обладнання та інвентар та транспортні засоби – 40,6%. У нематеріальні активи інвестовано 1,2% загального обсягу капітальних інвестицій. У капітальний ремонт активів спрямовано 69,4 млн.грн. капітальних інвестицій (5,9% загального обсягу).

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 61,9% усіх коштів. Частка залучених та запозичених коштів, зокрема кредитів банків і коштів іноземних інвесторів, становила 18,3%.

Пріоритетними напрямками інвестування залишилися транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність та будівництво, у які було спрямовано, відповідно, 21,8% та 19,9% капітальних інвестицій області.

Підприємствами промислових видів діяльності освоєно 238,7 млн.грн., або 20,2% усіх коштів. При цьому 64,1% коштів, спрямованих у розвиток промисловості, освоєно підприємствами переробної промисловості, 35,1% – підприємствами з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води.

Підприємствами та організаціями сільського, лісового та рибного господарства освоєно 7,4% капітальних інвестицій області.

Капітальні інвестиції у житлове будівництво становили 204,8 млн.грн. (17,2% від загального обсягу) капітальних інвестицій.

Зовнішньоекономічна діяльність

У січні–квітні 2015р. обсяги експорту та імпорту товарів становили 542,4 млн.дол. США та 372,7 млн.дол. відповідно і зменшилися у порівнянні з січнем–квітнем 2014р. як в експорті на 13,7%, так і в імпорті на 63,1%¹. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 169,7 млн.дол. США. Зовнішньоторговельні операції товарами підприємства області здійснювали з партнерами із 138 країн світу.

Обсяг експорту товарів до країн ЄС становив 118,2 млн.дол. або 21,8% від загального обсягу експорту та зменшився порівняно з січнем–квітнем 2014р. на 33,7%.

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн ЄС здійснювались до Іспанії, Франції, Німеччини, Італії, Польщі, Нідерландів. Серед інших країн світу експорт товарів збільшився до Туркменістану, Ірану, Єгипту, Марокко, Тунісу, Киргизстану. У той же час скоротилися поставки до Кіпру, Білорусі, Російської Федерації, В'єтнаму, Панами.

Основу товарної структури експорту області склали: зернові культури, насіння і плоди олійних рослин, жири та олії тваринного або рослинного походження, продукти неорганічної хімії та добрива.

Імпорт товарів із країн ЄС становив 74,5 млн.дол. або 20,0% від загального обсягу та зменшився відносно січня–квітня 2014р. на 73,6%

Серед країн ЄС найвагоміші імпорتنі надходження товарів здійснювались з Бельгії, Іспанії, Румунії, Німеччини, Італії, Литви, Польщі, Франції та Греції. Серед інших країн світу імпорт товарів збільшився з Саудівської Аравії, Узбекистану, Мальти. Одночасно зменшилися поставки товарів з Російської Федерації, Білорусі, Болгарії, Сербії, Бразилії, Румунії, Кіпру. У товарній структурі імпорتنих надходжень значними були: електричні та механічні машини, недорогочінні метали та вироби з них, їстівні плоди та горіхи, засоби наземного транспорту, текстильні матеріали та текстильні вироби, взуття.

Внутрішня торгівля

Оборот роздрібної торгівлі (включає роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібної торгівлі, розрахункові дані щодо обсягів продажу товарів на ринках і фізичними особами-підприємцями) за січень–травень 2015р. становив 26920,8 млн.грн., що на 18,1% менше, ніж за січень–травень 2014р. У структурі обороту роздрібної торгівлі на організовані та неформальні ринки припадало 38,8%.

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, які здійснюють діяльність з роздрібної торгівлі, у січні–травень 2015р. становив 13789,3 млн.грн. і зменшився проти січня–травня 2014р. на 18,1%.

Транспорт

За січень–травень 2015р. підприємствами транспорту перевезено 15,0 млн.т вантажів, що на 19,8% більше, ніж у січні–травні 2014р. Вантажооборот збільшився на 12,1% і становив 29,0 млрд.ткм.

Одеською залізницею відправлено 11,4 млн.т вантажів, що на 20,9% більше, ніж у січні–травні 2014р. Збільшення у відправленні основних номенклатурних груп вантажів зафіксовано за кам'яним вугіллям – у 2,2 раза, рудою залізною і марганцевою – на 64,1%, хімічними і мінеральними добривами – на 33,1%, іншими вантажами – на 19,3%, зерном і продуктами перемолу – на 3,7%. Зменшилось відправлення нафти і нафтопродуктів на 46,4%, чорних металів – на 20,2%, брухту чорних металів – на 16,8%, будівельних матеріалів – на 7,1%, лісових вантажів – на 6,7%, цементу – на 4,8%.

Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами–підприємцями) за січень–травень 2015р. перевезено 2,7 млн.т вантажів, що на 20,6% більше, ніж у січні–травні 2014р., та виконано вантажооборот в обсязі 603,7 млн.ткм, який зменшився на 4,3% порівняно з січнем–травнем 2014р.

Водним транспортом за січень–травень 2015р. перевезено 0,9 млн.т вантажів, що на 5,8% більше, ніж за січень–травень 2014р. Закордонні перевезення вантажів водним транспортом зросли на 5,8% від обсягів січня–травня 2014р. Обсяг переробки вантажів у торговельних, рибному портах та на промислових причалах (морських) зріс на 7,6% і становив 42,1 млн.т., у т.ч. переробка вантажів внутрішнього сполучення збільшилась у 18,9 раза, імпорتنих – на 31,8%, експортних – на 9,4%. Водночас, переробка транзитних вантажів зменшилась на 12,9%. Кількість оброблених суден збільшилась на 5,7% і становила 3,6 тис. одиниць.

За січень–травень 2015р. послугами пасажирського транспорту скористалися 130,1 млн. пасажирів, виконано пасажирооборот в обсязі 3,5 млрд.пас.км, що відповідно на 0,3% більше та на 7,4% менше від обсягів січня–травня 2014р.

Послугами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами–підприємцями) скористалися 57,3 млн. пасажирів, що на 14,3% менше, ніж у січні–травні 2014р. На залізничному транспорті відбулось зростання пасажирських перевезень на 2,0%. Міським електротранспортом перевезено 59,5 млн. пасажирів, що на 19,6% більше, ніж за січень–травень 2014р.

Ціни і тарифи

Індекс споживчих цін (індекс інфляції) у січні–травні 2015р. становив 141,1% (по Україні – 140,1%).

Ціни на продукти харчування та безалкогольні напої зросли на 39,6%. Значно (у 2,1 раза) подорожчали фрукти. Крім цього, суттєво підвищились у ціні овочі, рис, манні крупи, пшеничне борошно, соняшникова олія, шоколад, безалкогольні напої, риба та продукти з риби (в 1,8–1,6 раза). На 39,8–24,6% стали дорожчими хліб, цукор, картопля.

Приріст цін на алкогольні напої, тютюнові вироби становив 16,3%.

Одяг і взуття подорожчали на 20,6%.

Загальний рівень цін за групою житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива підвищився в 1,9 раза, що в першу чергу, обумовлено підвищенням тарифів на природний газ (у 5,5 раза) та електроенергію (на 33,5%). Крім цього підвищились тарифи на гарячу воду (на 45,6%).

Ціни на предмети домашнього вжитку, побутову техніку та поточне утримання житла зросли на 31,7%, у тому числі на електроінструменти – на 43,4%, товари та послуги для щоденної підтримки будинку – на 36,1%.

Підвищення цін у сфері охорони здоров'я на 25,8%, в значній мірі зумовлено подорожчанням амбулаторних послуг на 29,6% та фармацевтичної продукції – на 28,1%.

На 21,2% зросли ціни на транспорт, що, в основному, спричинено підвищенням цін на транспортні послуги (на 25,3%).

При загальному підвищенні цін у сфері відпочинку і культури на 28,8%, корми для домашніх тварин подорожчали в 1,8 раза. Приріст цін на туристичні послуги та газети, книжки і канцелярські товари був майже на одному рівні і становив 32,6% та 32,5% відповідно.

Доходи населення

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників підприємств, установ, організацій (з кількістю працюючих 10 осіб і більше) за квітень 2015р. становила 3570 грн. і зросла порівняно з квітнем 2014р. на 18,5%.

До видів економічної діяльності з найвищим рівнем оплати праці відносилися виробництво хімічної речовини і хімічної продукції, фінансова та страхова діяльність, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, інформація та телекомунікації, промисловість, де заробітна плата працівників перевищила середній показник по економіці в 1,2-2,4 раза.

Найнижчий рівень заробітної плати спостерігався у працівників, зайнятих на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів, сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства, виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, тимчасового розміщення й організації харчування і не перевищував 70,0% від середнього рівня по економіці області.

Індекс реальної заробітної плати у квітні п.р. порівняно з березнем становив 87,9%, відповідно квітня 2014р. – 70,2%. У січні-квітні п.р. відносно відповідного періоду 2014р. реальна заробітна плата зменшилась на 21,6%.

Сума невиплаченої заробітної плати працівникам підприємств області протягом квітня 2015р. збільшилась на 28,5% і на 1 травня 2015р. становила 37165 тис.грн. Збільшення загальної суми невиплаченої заробітної плати відбулося переважно за рахунок підприємств-банкрутів – заборгованість перед працівниками цієї категорії протягом квітня 2015р. збільшилась у 2,0 рази і на 1 травня 2015р. становила 10960 тис.грн.

Протягом квітня 2015р. заборгованість із виплати заробітної плати працівникам економічно активних підприємств збільшилась на 11,7% і на 1 травня 2015р. становила 26205 тис.грн.

Збільшення протягом квітня 2015р. суми невиключеної заробітної плати працівникам на економічно активних підприємствах серед видів економічної діяльності зафіксовано на підприємствах будівництва (на 47,6%), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (на 27,3%) та сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства (на 15,8%).

Серед міст та районів області збільшення суми невиключеної заробітної плати зафіксоване на підприємствах м.Одеса (на 11,3%), а також Саратського (на 27,4%), Березівського (на 24,5%), Біляївського (на 19,1%), Фрунзівського (на 18,0%) та Ізмаїльського (на 9,5%) районів.

На 1 травня 2015р. вчасно не отримав заробітну плату 1501 працівник економічно активних підприємств (0,3% від середньооблікової кількості штатних працівників, зайнятих в економіці області). Кожному із зазначених працівників не виплачено в середньому 17458 грн., що у 4,9 рази більше, ніж розмір середньої заробітної плати за квітень 2015р.

У січні–квітні 2015р. субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг призначено 16,2 тис. домогосподарствам, що становило 83,7% від загальної кількості домогосподарств, які звернулися за субсидіями, з них 93,5% проживали у міській місцевості.

Загальна сума призначених субсидій у січні–квітні 2015р. становила 5321,2 тис.грн., з неї для домогосподарств міської місцевості – 5056,7 тис.грн., сільської – 264,5 тис.грн. Середній розмір призначеної субсидії на одне домогосподарство у цьому періоді становив 328,8 грн.

За січень–квітень 2015р загальна сума субсидій готівкою, отриманих домогосподарствами для відшкодування витрат на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, становила 639,4 тис.грн.

Упродовж січня–квітня 2015р. населенням області сплачено за житлово-комунальні послуги, включаючи погашення боргів попередніх періодів, 1254,7 млн.грн. (96,7% сум, нарахованих за цей період).

Заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг на кінець квітня 2015р. становила 732,5 млн.грн., середній термін заборгованості населення за всі послуги склав 2,3 місяця.

У квітні 2015р. мали борг за 3 місяці і більше: газопостачання – 36,3% власників особових рахунків, централізоване водопостачання та водовідведення – 20,8%, з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 20,8%, централізоване опалення та гаряче водопостачання – 18,3%, вивезення побутових відходів – 17,3%.

Ринок праці

Середньооблікова кількість штатних працівників підприємств, установ та організацій області у квітні 2015р. становила 439,1 тис. осіб, що на 0,4% менше, менше, ніж у березні 2015р.

Кількість зареєстрованих безробітних на кінець травня 2015р. становила 13,5 тис. осіб. Допомогу по безробіттю отримували 76,6% осіб, які мали статус безробітного.

Із загальної кількості безробітних більше половини становили жінки.

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по Одеській області у порівнянні з квітнем 2015р. зменшився на 0,1 в.п. на кінець травня 2015р. становив 0,9% населення працездатного віку.

Рівень зареєстрованого безробіття у сільській місцевості на зазначену дату становив 1,2% сільського населення у працездатному віці, а серед міського населення – 0,8%.

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, на кінець травня 2015р. становила 3,0 тис. що на що на 1,3% більше, ніж у квітні 2015р.

Навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) на кінець травня 2015р. становило 4 особи. Порівняно з відповідним періодом 2014р. зазначений показник не змінився.

За сприяння державної служби зайнятості у січні-травні 2015р. було працевлаштовано 10079 осіб (33,9% громадян, які мали статус безробітного у цьому періоді), у тому числі у травні п.р. – 2095 осіб (проти 3606 осіб у квітні п.р.).

Серед працевлаштованих 48,6% становили жінки, 27,1% – молодь у віці до 35 років. Частка працевлаштованих осіб порівняно з квітнем 2015р. зменшилась на 5,9 в.п. і у травні п.р. становила 12,4% громадян, які мали статус безробітного в цьому місяці.

Середньооблікова кількість безробітних, які отримували допомогу по безробіттю впродовж травня 2015р., становила 11,1 тис. осіб. Середній розмір допомоги по безробіттю становив 1311 грн., що на 7,6% перевищує законодавчо встановлений у цьому місяці рівень мінімальної заробітної плати (1218 грн.).

Демографічна ситуація

Чисельність наявного населення області, за оцінкою, на 1 травня 2015р. становила 2393,0 тис. осіб. Упродовж січня–квітня 2015р. чисельність наявного населення зменшилась на 3436 осіб.

Чисельність населення зменшилась за рахунок збільшення природного скорочення (3842 особи), водночас зафіксовано міграційний приріст населення (406 осіб).

Порівняно з січнем–квітнем 2014р. обсяг природного скорочення збільшився на 1131 особу, або з 3,4 до 4,9 особи в розрахунку на 1000 наявного населення.

Народжуваність зменшилась з 12,0 до 11,3 живонароджених у розрахунку на 1000 наявного населення і смертність збільшилась з 15,4 до 16,2 померлих на 1000 наявного населення.

Криміногенна ситуація

За повідомленням прокуратури Одеської області, протягом січня–травня 2015р. обліковано 13,7 тис. кримінальних правопорушень. Із загального числа

зафіксованих правоохоронними органами кримінальних проявів 42,0% – тяжкі та особливо тяжкі.

У загальній кількості злочинів 64,0% становили злочини проти власності, 8,7% – злочини проти життя та здоров'я особи, 4,6% – злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, 4,2% – злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, 4,2% – злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення, 3,5% – злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, 2,1% – злочини проти громадської безпеки, 1,5% – злочини проти правосуддя, 1,5% – злочини проти громадського порядку та моральності, 1,5% – злочини у сфері господарської діяльності, 1,1% – злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина.

Протягом січня–травня 2015р. обліковано 65 очевидних умисних вбивства і замахів на вбивство, 62 умисних тяжких тілесних ушкодження, 11 згвалтувань і замахів на згвалтування.

Кількість випадків крадіжок становила 6,5 тис., шахрайства – 977, грабежів – 796, розбоїв – 114, хабарництва – 87.

Правоохоронними органами за цей період виявлено 13 осіб, які скоїли злочин у складі 3 організованих груп і злочинних організацій, закінчено 3 кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, вчинені організованими групами і злочинними організаціями.

Кількість потерпілих від злочинів за січень–травень 2015р. становила 10,3 тис. осіб, із числа яких 4,0 тис. – жінки, 693 – особи похилого віку та інваліди 1 і 2 групи, 122 – неповнолітні та 73 особи – діти до 14 років. Найбільша кількість потерпілих (74,7%) від крадіжок, шахрайств та грабежів – відповідно 6070, 829 та 789 осіб, серед яких 40,7% – жінки (3126 осіб). У дорожньо-транспортних пригодах, пов'язаних зі злочинами, на території області постраждало 291 особа.

Усього внаслідок злочинних діянь загинуло 175 осіб, із числа яких 45,1% було умисно вбито; 20,0% загинуло внаслідок дорожньо-транспортних пригод, пов'язаних зі злочинами; 13,7% – у результаті нанесення умисних тяжких тілесних ушкоджень.

Кількість виявлених осіб, які вчинили злочини, становила 2,1 тис., із них жінки – 275, неповнолітні – 133. У загальній кількості виявлених осіб, які вчинили злочини, 22,2% раніше вже ставали на злочинний шлях, із яких 64,2% мали незняту або непогашену судимість, 12,8% знаходились у стані алкогольного сп'яніння, 13,5% вчинили злочин у групі. Питома вага працездатних осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів, які на момент учинення злочину не працювали і не навчалися, становила 76,4%, безробітних – 4,4%.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища.

Одеська область – регіон, що виділяється у господарському комплексі України своїми транспортно-розподільчими функціями, розвиненою промисловістю, інтенсивним сільськогосподарським виробництвом. Загальна кількість підприємств, що у процесі діяльності впливають на стан атмосферного повітря складає понад 2768 суб'єктів господарювання, з них 489 підприємств, справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря. Протягом 2015 року у повітряний басейн області від стаціонарних джерел надійшло 26,074 тис.тонн шкідливих речовин, що на 2,854 тис.тонн (або на 12%) більше, ніж у 2014 році. Збільшення викидів пов'язане із збільшенням виробництва на ПАТ «Одеський припортовий завод» та на Одеському лінійно-виробничому управлінню магістральних газопроводів.

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Таблиця 2.1.1.1.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2011	173,804	30,494	143,310	521,0	85,4	-
2012	168,947	28,138	140,809	510,0	70,7	-
2013	164,796	26,196	138,6	490,0	66,1	-
2014	152,306	23,220	129,086	500,0	63,5	-
2015	129,674	26,074	103,6	388,7	54,2	-

* - збільшення викидів за рахунок введення нової методології обчислювання викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Одеської області

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис. т

Таблиця 2.1.2.1.

	2011	2012	2013	2014	2015
Всього,	30,494	28,138	26,196	23,220	26,074
Назва населених пунктів :					
м. Одеса	15,163	13,092	11,904	10,472	9,742
м. Ізмаїл	1,243	1,462	1,444	1,261	1,303
м. Чорноморськ	0,843	1,025	1,117	1,213	1,147
м. Южне	2,649	2,262	2,598	2,580	2,482

**Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах
(пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т**

Таблиця 2.1.2.2.

Южне	Чорноморськ	Ізмаїл	Одеса	Одеська область	2011 р.				2012 р.				2013 р.				2014 р.				2015 р.								
					разом	в т.ч.			разом	в т.ч.			разом	в т.ч.			разом	в т.ч.			разом	в т.ч.							
						пил	діоксид сірки	діоксид азоту		оксид вуглецю	пил	діоксид сірки		діоксид азоту	оксид вуглецю	пил		діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю				
2,262	1,025	1,462	13,091	30,494	разом	пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю	разом	пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю	разом	пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю	разом	пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю	разом	пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
2,649	0,843	1,244	15,163	2,937	2,937	1,2	4,031	5,442	28,138	2,714	1,470	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232	
0,426	0,281	0,279	0,780	1,2	1,2	4,031	5,442	28,138	2,714	1,470	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232		
0,0034	0,038	0,096	0,411	4,031	4,031	5,442	28,138	2,714	1,470	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232			
1,658	0,136	0,053	1,228	5,442	5,442	28,138	2,714	1,470	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232				
2,262	1,025	1,462	13,1	28,138	28,138	2,714	1,470	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232					
,419	0,272	0,304	0,605	2,714	2,714	1,470	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232						
0,003	0,04	0,279	0,502	1,470	1,470	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232							
1,403	2,157	0,07	1,084	3,624	3,624	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232								
0,339	0,149	0,168	1,717	5,178	5,178	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232									
2,598	11,17	14,446	11,904	26,196	26,196	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232										
0,467	0,254	0,284	0,415	2,48	2,48	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232											
0,002	0,07	0,289	0,582	1,393	1,393	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232												
1,628	6,284	0,065	0,923	3,071	3,071	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232													
0,375	0,159	0,152	1,736	5,215	5,215	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232														
2,580	1,213	1,261	10,472	23,220	23,220	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232															
0,29	0,280	0,237	0,382	2,406	2,406	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232																
0,125	0,103	0,166	0,381	1,134	1,134	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232																	
1,011	0,239	0,045	0,842	2,785	2,785	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232																		
0,546	0,158	0,136	1,407	4,773	4,773	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232																			
2,482	1,147	1,303	9,742	26,074	26,074	3,252	1,76	2,705	3,232																				
0,32	0,301	0,285	0,4	3,252	3,252	1,76	2,705	3,232																					
0,035	0,096	0,208	0,266	1,76	1,76	2,705	3,232																						
1,059	0,137	0,137	0,866	2,705	2,705	3,232																							
0,116	0,058	0,145	0,736	3,232	3,232																								

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районам та містам області у 2015 р., т.

Таблиця 2.1.2.3.

	Обсяги викидів, тонн		Збільшення \ зменшення викидів у 2015 р. проти 2014р.,тонн	Обсяги викидів у 2015 р. до 2014 р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, тонн
	у 2015 р.	у 2014 р.			
Одеська область	26074,0	23220,19	+2853,8	112	74,5
м. Одеса	9742,4	10472,6	-730,2	93	88
м. Білгород-Дністровський	375,6	154,680	+220,92	243	10,813
м. Ізмаїл	1302,9	1262,801	+41,09	103	85
м. Чорноморськ	1147,5	1213,9	-66,4	94	53
м. Котовськ	981,8	866,674	+115,126	113	98
м. Теплодар	57,9	63,481	-5,581	91	37
м. Южне	2482,5	2580,8	-98,3	96	260
райони					
Ананівський	613,3	686,852	-73,552	89	202
Арцизький	461,6	318,209	+143,391	145	15
Балтський	239,1	141,258	+97,842	169	34
Білгород-Дністровський	254,3	118,626	+135,674	214	6
Біляївський	302,0	185,157	+116,843	163	12
Березівський	178,2	102,331	+75,869	174	158
Болградський	435,1	452,258	-17,158	96	63
Великомихай-лівський	511,5	42,364	+469,136	1207	84
Іванівський	33,7	6,008	+27,692	561	3
Ізмаїльський	66,9	20,295	+46,605	330	9
Кілійський	91,7	82,744	+8,956	111	6
Кодимський	520,2	403,821	+116,379	129	88
Комінтернівський	118,2	82,663	+35,537	143	8
Котовський	0,8	4,797	-3,997	16	6
Красноокнянський	0,3	-	-	-	-
Любашівський	117,5	145,111	-27,611	81	68
Миколаївський	94,1	50,277	+43,823	187	33
Овідіопольський	264,8	283,971	-19,171	93	11
Роздільнянський	984,6	806,343	+178,257	122	57
Ренійський	3026,3	1885,421	+1140,873	160	258
Савранський	124,2	-	-	-	-
Саратський	665,8	243,096	+422,704	274	49
Таругинський	572,5	511,981	+60,519	112	126
Татарбунарський	267,6	4,723	+262,877	5665	1,4
Фрунзівський	3,4	4,541	-1,141	75	2,7
Ширяївський	35,7	22,972	+12,725	155	23

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

Основні забруднювачів атмосферного повітря

Таблиця 2.1.3.1.

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/- збільшення/+	Причина зменшення/ збільшення
			2015 р.	2014 р.		
1.	ПАТ «Одеський припортовий завод»	Мінпромполітики	1955,8	1705,312	+250,488	1.
2.	ПрАТ «Газтранзит» з іноземними інвестиціями	Держнафтогаз	353,125	499,876	-146,751	2.
3.	ПАТ «Одесагаз»	Держнафтогаз	5171,2	6049,39	-878,19	3.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 2.1.3.2.

№ з/п	Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів по регіону		Викинуто в середньому одним підприємством, т.
			у 2015р. тис. т	у % до 2014р.	
1	Усі види економічної діяльності	350	26,074	112	1
	у тому числі:				
1.1.	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	49	0,66	76	1.1.
1.2	Промисловість	167	19,5	106	1.2
	Переробна промисловість	119	4,967	105	
	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюну	54	1,644	83	
	Хімічне виробництво	15	2,018	118	
	Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів	13	0,278	127	
1.3	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	19	9,087	94	1.3
1.4	Будівництво	35	0,061	87	1.4
1.5	Діяльність транспорту та зв'язку	55	6,963	133	1.5
	Діяльність наземного транспорту	14	4,625	143	

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі

Таблиця 2.3.1.

Речовина	Клас небезпеки	Кількість міст, охоплених спостереженнями	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК	Максимальний вміст, мг/м ³	Максимально разові ГДК	Частка міст (%), де середньорічний вміст перевищував:			Частка міст (%), де максимальний разовий вміст перевищував:		
							1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК	1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК
Пил	3	8	0,18	0,15	0,6	0,5	0,1	0	0	0	0	0
Оксид вуглецю	4	8	2,8	3,0	5,0	5,0	0,02	0	0	0	0	0
Діоксид азоту	2	8	0,06	0,04	0,17	0,2	0	0	0	0	0	0
Сірководень	2	2	0,003	-	0,008	0,008	0	0	0	0	0	0
Фенол	2	7	0,004	0,003	0,012	0,01	0	0	0	0	0	0
Сажа	3	6	0,062	0,05	0,14	0,15	0	0	0	0	0	0
Фтористий водень	2	3	0,007	0,005	0,015	0,02	0,03	0	0	0	0	0
Формальдегід	2	5	0,012	0,003	0,042	0,035	0,6	0	0	0	0	0

Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

Таблиця 2.3.2.

Забруднююча речовина	Місто	Середньорічна концентрація	Максимально разова середньорічна концентрація
Пил	Одеса	1,7	1,2
Оксид вуглецю		1,0	1,0
Діоксид азоту		1,7	0,9
Сірководень		0,0	1,0
Фенол		1,6	1,2
Сажа		1,4	0,9
Фтористий водень		1,6	0,8
Формальдегід		4,7	1,2

Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням ІЗА

Таблиця 2.3.3.

Міста, (значення ІЗА)	Забруднюючі речовини, які визначають високий рівень забруднення атмосферного повітря
Одеса	15,05

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

В межах системи моніторингу Головним управлінням Держсанепідслужби в Одеській області за 2015 рік на радіаційне забруднення досліджено 70 проб атмосферного повітря, з них нестандартних не виявлено.

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної держадміністрації ведеться постійна робота з підприємствами щодо виконання вимог Монреальського протоколу по речовинам, що руйнують озоновий шар та «Програми припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин на 2004-2030», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2004р. №256.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

За інформацією наданої Головним управлінням державної санітарно-епідеміологічної служби в Одеській області в 2015р. проведено 2599 досліджень атмосферного повітря, встановлено перевищення ГДК в 82 пробах (3,2 %).

В населених пунктах області досліджено 1382 проби, перевищення ГДК встановлено в 9 пробах (6,5%), в м. Одесі – 1217 проб, з них 73 з перевищенням ГДК (6%). Основна доля перевищень ГДК приходить на окис вуглецю – 16,1% та формальдегіду – 20,5%.

Також моніторинг атмосферного повітря здійснює пересувна муніципальна лабораторія міста. За звітний період було здійснено 592 спостереження. Було складено вісім протоколів вимірів з перевищенням ГДК по оксиду вуглецю і вуглеводним

Аналізом результатів лабораторного контролю встановлено, що перевищення ГДК реєструється в місцях інтенсивного руху автотранспорту на основних автомагістралях.

2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря

У 2015 року суб'єктами господарювання, за рахунок власних коштів, були виконані заходи щодо охорони атмосферного повітря на наступних підприємствах:

- ПАТ «Одеська ТЕЦ» - зменшення викидів на 1,9 т/рік на виконання заходу витрачено 29,4 тис. грн;
- ДП «Науково-дослідний інститут «Шторм»» - зменшення викидів на 0,061 т/рік на виконання заходів витрачено 3,0 тис. грн.;
- ДП «Ізмаїльський морський торговельний порт» - зменшення викидів на 0,0002 т/рік на виконання заходів витрачено 119,4 тис. грн.;
- ТОВ «АМПУ» - зменшення викидів на 0,0002 т/рік на виконання заходу витрачено 3,7 тис. грн..

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водні ресурси області складаються з запасів підземних та поверхневих вод. Запаси поверхневих вод на території області розподіляються нерівномірно. Північна та центральна частини території характеризуються обмеженими запасами води, а південь та захід, які тяжіють до річок Дністер та Дунай, мають великий запас води. На території Одеської області розташовано 5732 артезіанських свердловин та 195 шахтних колодязя. Однак, забезпеченість підземними водами якісною питною водою у цілому по області становить близько 30 %. Питне водопостачання області майже на 80 % забезпечується за рахунок поверхневих джерел, тому якість води у поверхневих водних об'єктах є вирішальним чинником санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. Одеський водопровід одержує воду з поверхневих джерел ріки Дністер, Кілійський та Вилківський з ріки Дунай, Болградський з озера Ялпуг. Всі інші населені пункти користуються водою з підземних джерел.

Станом на 01.01.2016, за інформацією районних державних адміністрацій, на території Одеської області загальна протяжність водопровідних мереж складає 9130,01 км., у тому числі в аварійному та зношеному стані 3583,58 км., загальна протяжність каналізаційних мереж – 1434,56 км., у тому числі в аварійному та зношеному стані – 522,78 км. каналізаційних мереж. Ліміт забору та використання води із поверхневих та підземних джерел та ліміт на скид забруднюючих речовин в водойми встановлюється в дозволах на спецводокористування.

У 2015 році було видано 201 дозволів на спецводокористування.

4.1.2. Водозабезпеченість території Одеського регіону

На території Одеського регіону за особливостями водокористування та умовами водозабезпеченості у межах існуючих річкових басейнів можна виділити п'ять водогосподарських районів, а саме:

1. Північний водогосподарський район охоплює території міста Ананьївськ, Балтський, Кодимський, Подольський, Красноокнянський, Любашівський і Савранський адміністративних районів. На території

зазначених районів налічується 1161 артсвердловин, з них 774 (67 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. Підземні джерела районів є основним джерелом водопостачання і оцінюються, як придатні для питного водокористування. За даними статзвітності № 2-ТП (водгосп) у 2015 році Північним водогосподарським районом забрано 3,021 млн.м³ води із природних водних об'єктів.

2. Центральний водогосподарський район охоплює території Березівського, Великомихайлівського, Миколаївського, Фрунзівського та Ширяївського адміністративних районів. На території зазначених районів налічується 1154 артсвердловин, з них 567 (49,1 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. Мінералізація підземних вод, головним чином, верхньосарматських (розвідані горизонти, на які бурять свердловини для споживання води на питні потреби) водоносних горизонтів артезіанського басейну підвищена, але вони являються єдиним джерелом водопостачання. За даними статзвітності № 2-ТП (водгосп) у 2015 році Центральним водогосподарським районом забрано 3,512 млн.м³ води із природних водних об'єктів.

3. Приміський (Придністровський) водогосподарський район охоплює території міст Одеса, Чорноморськ, Южний, Теплодар, Білгород-Дністровський та Білгород-Дністровського, Біляївського, Комінтернівського, Іванівського, Овідіопольського та Роздільнянського адміністративних районів. На території зазначених районів налічується 2283 артсвердловин, з них 1006 артсвердловин (44%) знаходяться у незадовільному технічному стані. За даними статзвітності № 2-ТП (водгосп) у 2015 році Приміським водогосподарським районом забрано 203,402 млн.м³ води із природних водних об'єктів.

4. Південно-Західний водогосподарський район охоплює територію Арцизького, Саратовського, Тарутинського і Татарбунарського адміністративних районів, та характеризується у цілому незадовільною водогосподарською ситуацією та відсутністю надійних джерел водопостачання – розвідані підземні води мають високу мінералізацію. На території зазначених районів налічується 795 артсвердловин, з них 440 (55,3 %) знаходяться у незадовільному технічному стані. За даними статзвітності № 2-ТП (водгосп) у 2015 році Південно-Західним водогосподарським районом забрано 338,045 млн.м³ води із природних водних об'єктів.

5. Придунайський водогосподарський район охоплює територію міста Ізмаїл та Болградського, Ізмаїльського, Кілійського і Ренійського адміністративних районів. На території зазначених районів налічується 296 артсвердловин, з них 159 (53,7%) знаходяться у незадовільному технічному стані. За даними статзвітності № 2-ТП (водгосп) у 2015 році Придунайським 22 водогосподарським районом забрано 113,658 млн.м³ води із природних водних об'єктів.

У рамках проекту «Пошуки питних підземних вод і буріння розвідувально-експлуатаційних свердловин в Одеській області» для

поліпшення господарсько-питного водопостачання населення Одеської області у 2015 році за кошти держаного бюджету Причорноморським державним регіональним геологічним підприємством пробурено 2 артезіанські артсвердловини: артсвердловини . ВСФ «Гідрогеосервіс» у 2015 році було: - пробурено 6 артсвердловин, затомпановано 2 артсвердловини. ДП «Аква» у 2015 році було пробурено 3 артсвердловини.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

У 2015 році забір води складає 759,9 млн. м³ , що на 217,4 млн. м³ менше ніж у 2014 році.

На 168,908 млн. м³ зменшився обсяг забору води з поверхневих джерел, на 57,062 млн. м³ зменшився забір води із підземних джерел. Забір води з Чорного моря збільшився на 1,995 млн. м³ .

У 2014 році в області використано води із підземних джерел 28,53 млн. м³, за наступним розподілом на: питні та санітарно-гігієнічні потреби – 83,56 млн. м³; виробничі потреби – 6,893 млн. м³; сільськогосподарське водопостачання – 5,234 млн. м³; зрошення – 110,9 млн. м³; інші галузі – 2,238 млн. м³.

Водопостачання від загального обсягу використаної прісної води (становить 245,2 млн. м³) розподіляється наступним чином: питні та санітарно-гігієнічні потреби – (83,56 млн. м³); виробничі потреби – (43,23 млн. м³), сільське господарство – (5,234 млн. м³); зрошення – (110,9 млн. м³); ставково-рибне господарство – (38,50 млн. м³), інші галузі – (2,238 млн. м³). У 2015 році обсяг оборотної, повторної та послідовно використаної води складає – 120,3 млн. м³. Загальний обсяг скиду стічних вод у 2015 році складає 184,2 млн. м³ , у тому числі у водні об'єкти 176,4 млн. м³ (таблиця 4.1.3.2.).

Скид забруднених стічних вод у водні об'єкти складає 176,4 млн. м³ , у тому числі недостатньо очищених – 19,30 млн. м³ , без очищення – 24,39 млн. м³ (табл. 4.1.3.1.). У порівнянні з 2014 роком зменшився скид недостатньо очищених стічних вод та збільшився нормативно-очищених стічних вод. Це пов'язано з покращенням роботи каналізаційних очисних споруд. Основні показники використання і відведення води, млн. м³.

Забір, використання та відведення води, млн.м³

Таблиця 4.1.3.1.

Показники	Одиниця виміру	2014 рік	2015 рік
1	2		4
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³	977,3	759,9
у тому числі:			
поверхневої	млн. м ³	942,4	722,8
підземної	млн. м ³	28,38	28,53
морської	млн. м ³	6,582	8,57
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³		

Використано свіжої води, усього	млн. м ³	271,1	245,2
у тому числі на потреби:			
господарсько-питні	млн. м ³	107,1	83,47
виробничі	млн. м ³	40,01	43,23
сільськогосподарські	млн. м ³	5,519	5,23
зрошення	млн. м ³	85,65	110,9
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³		
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	94,85	71,9
	% до забраної води	-	9,5
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	214,3	184,22
у тому числі:			
у підземні горизонти	млн. м ³	-	-
у накопичувачі	млн. м ³	7,947	7,82
на поля фільтрації	млн. м ³	-	-
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	206,4	176,4
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	млн. м ³	206,4	176,4
з них:			
нормативно очищених, усього	млн. м ³	93,14	88,62
у тому числі:			
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	92,14	87,25
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³	0,853	1,24
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	0,141	0,13
нормативно (умовно) чистих без очищення забруднених, усього	млн. м ³	63,14	44,05
у тому числі:			
недостатньо очищених	млн. м ³	22,26	19,3
без очищення	млн. м ³	27,83	24,39

Забір, використання та відведення води в поверхневі водні об'єкти, млн. м³

Таблиця 4.1.3.2.

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			Всього	З них забруднених зворотних вод
р. Дунай	546,6	106,7	52,45	15,169
Чорне море	10,19	1,473	49,08	-
Оз. Сасик	0,00	0,00	0,00	0,00
Дністровський лиман	7,936	6,307	5,724	1,455
Р. Аджали	0,008	0,008	0,014	-
Р. Аккаржанка	0,606	0,575	0,011	0,009
Р. Алкалія	0,336	0,308	0,038	-
Р. В. Куяльник	0,762	0,754	0,756	0,511
Р. Барабой	16,33	11,97	0,449	-
Р. Дальник	0,066	0,066	0,041	-
Р. Сарата	0,717	0,694	0,334	0,048
Р. Хаджибей	1,451	1,451	59,87	15,87
Р. Хаджидер	0,600	0,600	0,282	-
р. Дністер	167,3	107,6	11,91	9,901
р. Кучурган	2,239	2,226	0,877	0,375
р. Тилигул	3,266	3,257	1,766	0,229
р. Когільник	2,065	1,895	0,890	0,342
р. Кодима	0,635	0,600	0,252	0,155
р. Південний Буг	1,126	1,059	0,464	0,155
Всього	2214	691,5	430,7	112,54

**Використання та відведення води підприємствами галузей економіки
(без використання морської води), млн. м³**

Таблиця 4.1.3.3.

Галузь економіки	Використано води	З неї на		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		Побутово-питні потреби	Виробничі потреби	Всього	У тому числі забруднених	З них без очищення
Енергетика	3,013	0,119	2,894	3,804	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	-	-	-	-	-	-
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1,687	0,461	1,226	1,584	-	-
Машинобудування	0,435	0,241	0,174	0,652	-	0,018
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	104,8	73,60	29,08	116,2	18,93	9,20
Сільське господарство	112,0	1,593	0,174	49,18	-	15,01
Харчова промисловість	6,764	0,488	1,985	0,955	0,525	0,155
Транспорт	1,841	1,182	0,640	0,156	-	-
Промисловість будівельних матеріалів	0,144	0,042	0,002	0,00	-	-

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

На території Одеської області налічується 132 підприємства, які скидають стічні води в поверхневі водойми, у тому числі 24 господарства, які здійснюють скид в канали зрошувальних систем. Затверджені проекти норм ГДС забруднюючих речовин мають 70 підприємств, у 62 підприємств проекти ГДС відсутні. Основними забруднювачами являються: ТОВ «Інфокс» філія «Інфоксводоканал», КП «Білгород-Дністровськводоканал», КП «Водоканал» м. Арциз, КВЕП «Котовськводоканал» та інші.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)

Основними забруднювачами поверхневих вод є підприємства житлово-комунального господарства. Скид стічних вод від яких – 112,3 млн. м³. На території Одеської області налічується 212 комплекси каналізаційних очисних споруд загальною проектною потужністю 1557,8 тис. м³ /добу, з них 80 – розташовані на базах відпочинку, в санаторіях та пансіонатах у рекреаційній зоні Білгород – Дністровського, Комінтернівського та Овідіопольського районів. Із загальної кількості очисних споруд близько 28,6% знаходяться у незадовільному санітарно-технічному стані, а саме: каналізаційні очисні споруди Арцизького, Березівського, Саратського, Ананьївського, Красноокнянського, Татарбунарського районів. Потребують

реконструкції каналізаційні очисні споруди Овідіопольського району, Котовського, Роздільнянського району тощо. Централізовані системи каналізації з очищенням стічних вод на власних очисних спорудах є у містах Одеса, Білгород-Дністровський, Кодима, Котовськ, Рені, Ананьїв, Арциз, Татарбунари, Роздільна, Березівка, Кілія, Теплодар та селища міського типу Затока, Іванівка. Стічні води міст Ізмаїл, Іллічівськ, Балта, Южне та селища міського типу Тарутине поступають для очищення на відомчі каналізаційні очисні споруди. У населених пунктах Саврань, Фрунзівка, Ширяєво, Великомихайлівка, Миколаївка очисні споруди відсутні. Одними з головних причин такого становища є те, що очисні споруди та каналізаційні мережі були побудовані у 70-80 роках минулого століття, на сьогодні вони морально та фізично застаріли і не відповідають сучасним вимогам, аварійні ситуації на лініях каналізаційних мереж своєчасно не ліквідуються, не ведуться поточні та капітальні ремонти очисних споруд, відсутній постійний контроль за їх роботою, що призводить до забруднення земель і підземних водоносних горизонтів, передаються на баланс сільських рад, які не мають коштів на ремонт та належну їх експлуатацію. Однак, очисні споруди, які знаходяться у задовільному стані при порушенні технології очистки стічних вод не досягають проектних показників. У останні роки існує тенденція збільшення концентрації забруднюючих речовин (особливо азотної групи, фосфатів, СПАР) на вході очисних споруд вище проектних показників, що призводить до перевищення концентрацій нормативних показників на виході з очисних споруд.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

Одеська гідрогеолого-меліоративна експедиція проводить відбір проб та інструментально- лабораторний контроль у разі виникнення аварійних ситуацій, як техногенних так і природних. За інформацією Одеської ГГМЕ у 2015 році в Одеському регіоні сталося декілька техногенних аварійних подій, а саме:

Аварійне забруднення транскордонної ріки Киргиз-Китай поблизу населеного пункту Малоярославець –І Тарутинського району у березні 2015 року

Перше видиме забруднення річки Киргиз-Китай було зафіксовано 5 березня 2015 року заступником голови Яровської сільської ради Тарутинського району Анатолієм Павловичем Кантимировим. Після неодноразових скарг від мешканців села на нестерпний сморід 10.03.2015р. було повідомлено В Тарутинську РДА та Одеське управління водного господарства. На основі цього була створена комісія з представників районного і місцевого самоврядування, Одеської ГГМ експедиції та Саратовського УВГ. Комісія провела обстеження русла, долини та заплави річки від кордону з Молдовою до кінця населеного пункту. В ході обстеження було встановлено, що колір води неприродного білого кольору з

різким задушливим запахом сірки і частково каналізаційних відходів. Це спостерігалось в продовж всього маршруту обстеження. Виміряна витрата води в різних точках вариву вала в межах 160-240 л/сек.. За результатами обстеження було відібрано дві проби води: перша – у пункті постійного моніторингу (згідно з Регламентом міждержавної угоди між Україною та республікою Молдовою); друга – наприкінці населеного пункту.

Лабораторні роботи проводились в лабораторії Одеської ГГМЕ по 31 показнику.

*Стан річки біля
кордону з Молдовою*

*Стан річки в точці
моніторингу (початок села)*

Стан річки наприкінці населеного пункту

Результати лабораторних вимірювань (додаток) показали наступне:

1. Стандартний хімічний аналіз (вміст рН, HCO_3 , SO_4 , Cl , Ca , Mg , Na , сухий залишок, мінералізація), в порівнянні з попереднім відбором 19.02.2015р., значних змін не показав, за виключенням збільшення вмісту гідрокарбонатів (на 140 мг/дм^3) і зменшення вмісту сульфатів (на 217 мг/дм^3). Вода за результатами відбору гідрокарбонатно-сульфатна, в природному стані – переважно сульфатно. Спостерігається зменшення частки гідрокарбонат-іону від кордону до кінця села і навпаки – збільшення частки сульфат-іону. Отже спостерігається відхилення показників сульфатів і гідрокарбонатів від попереднього відбору і відбору попередніх багаторічних спостережень. Це можливо тільки в тому випадку, коли присутній додатковий фактор надходження води. В цій місцевості такими водами можуть бути тільки артезіанські води.

2. Важливе значення для функціонування екосистем мають показники режиму кисню, а саме біохімічне споживання кисню (БСК), хімічне споживання кисню (ХСК) і розчинний кисень:

а) Згідно нормативних документів бажані і допустимі величини показників якості води *БСК*, які використовуються для різноманітних цілей, не повинні перевищувати $6 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$, а гранично допустимі концентрації (ГДК) для рибогосподарських цілей не більш $3 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$. Перевищення ГДК в точках відбору складало від 19 до 20 раз при варивуванні значень в межах $123\text{-}127 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$. В попередньому відборі цей показник становив $2,2 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$.

б) Вміст *ХСК* в поверхневих водах не повинен перевищувати $30 \text{ мгO}/\text{дм}^3$. Перевищення ГДК в точках відбору складало від 11 до 8 раз при варивуванні значень в межах $351,2\text{-}272,3 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$ відповідно. В попередньому відборі цей показник становив $65,6 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$.

в) Вміст *розчинного кисню* підвернено значним сезонним та добовим коливанням, оскільки знаходиться в залежності від співвідношення інтенсивності процесів його продукування і споживання. Зниження розчинного кисню $2 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$ викликає масову загибель риб. Вміст розчинного кисню у точках відбору становив $0,0 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$. В попередньому відборі цей показник становив $5,11 \text{ мгO}_2/\text{дм}^3$.

3. Вміст біогенних речовин, а саме амонію і фосфатів, перевищувало ГДК відповідно в 1,4 і 2,1-2,4 рази відповідно при. В порівнянні з попереднім відбором сильно зросла кількість фосфатів - з 0,01 до 10,98-11,69 мг/дм³.

4. Важливими показниками забруднення природних вод є загальне залізо, кольоровість, запах, наявність алюмінію, сульфідів і жирів. Розгляд і аналіз цих компонентів у пробах показав наступне:

а) Кольоровість. Висока кольоровість негативно впливає на органолептичні властивості води і розвиток водяних рослинних і тварин організмів. У досліджуваних пробах вона складала відповідно 40-32°при 8° в попередньому відборі.

б) Запах виявляється і визначається органолептично і виражається абстрактним числом, пропорційним по інтенсивності, по п'ятибальній шкалі при температурах +20 і 60°. У нашому випадку інтенсивність його складала 2 і 4 та 1 і 2 бали, що, безумовно, підтверджує факт забруднення. В попередньому відборі запах був відсутній, тобто інтенсивність дорівнювала 0.

в) Загальне залізо. У нормальному стані, у водах Киргиз-Китай загальне залізо виявлене в кількості, яка не перевищувала 0,10-0,16 мг/дм³. В відібраних пробах аналіз показав вміст заліза 0,21 і 0,24 мг/дм³ відповідно. ГДК не перевищено.

г) Алюміній. При природному стані в водах річки вміст алюмінію не виявлявся. В нашому випадку був зафіксований вміст в кількості 0,02-0,03 мг/дм³ відповідно. ГДК не перевищено.

д) Сульфід надходять у поверхневі води головним чином в результаті відновлювальних процесів, що протікають при бактеріальному розкладанні і біохімічному окислюванні органічних речовин природного походження і речовин, що надходять у водяні об'єкти зі стічними водами. Для водойм санітарно-побутового і рибогосподарського водокористування наявність сульфідів неприпустимо. Наявність їх у воді слугує показником сильного забруднення водного об'єкту і є основним компонентом при виготовленні продукції пов'язаної з виробництвом виноматеріалів і соків. У нашому випадку вміст сульфідів складає 2,57 і 1,50 мг/дм³. В попередньому відборі сульфідів були відсутні.

е) Жири знаходяться в поверхневих водах в розчинному, емульсованому сорбованому завислими речовинами і донними відкладами стані. Високі концентрації жирів в воді пов'язані зі скидом в водні об'єкти стічних вод підприємств харчової і хімічної промисловості, а також господарсько-побутових стічних вод. В нашому випадку концентрація жирів становила – 20,6 і 16,7 мг/дм³. В попередньому відборі жири були відсутні, а їх кількість зменшується від кордону до кінця населеного пункту.

Візуальне обстеження та лабораторні вимірювання чітко вказують на забруднення природного середовища, а саме води в річці Киргиз-Китай зі сторони Молдови, продуктами виноробної діяльності і господарсько-побутових відходів.

Такими діями Молдавська сторона порушує вимоги статей 2, 3, 6 Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод (від 23 листопада 1994 р. № 2311) та ст. 9 «Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво прикордонних областей України та адміністративно-територіальних одиниць Республіки Молдова» (від 11 березня 1997 р.).

Для поліпшення екологічної ситуації р. Киргиж-Китай необхідно:

1. не допускати скидів недостатньо очищених стоків у річку;
2. проводити комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на підтримання річок та прибережних захисних смуг у належному стані;
3. не допускати порушень вимог Водного кодексу України підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Одеський регіон

Одеська ГГМЕ виконує програму галузевого водогосподарського моніторингу згідно з вимогами Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 р. № 391 "Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля" та наказу Держводагентства від 10.02.2015р. №14 «Щодо затвердження Програми державного моніторингу довкілля в частині проведення Держводагентством радіологічних і гідрохімічних спостережень за станом поверхневих вод у контрольних створах».

Моніторинг у 2015 році здійснювався за двома основними блоками:

- моніторинг поверхневих вод;
- гідролого-меліоративний моніторинг.

Моніторинг поверхневих вод проводився згідно з наказом Держводагентства від 10.02.2015р. №14 «Щодо затвердження Програми державного моніторингу довкілля в частині проведення Держводагентством радіологічних і гідрохімічних спостережень за станом поверхневих вод у контрольних створах» за затвердженою програмою. Виконання робіт за цією Програмою передбачає гідрохімічний та радіологічний контроль водних об'єктів, включаючи прикордонні (на кордоні з Молдовою) згідно із встановленою періодичністю. Також проводились додаткові відбори проб при виникненні забруднення поверхневих вод.

Моніторинг прикордонних водних об'єктів проводився відповідно до "Регламенту Українсько-Молдавської співпраці з водно-екологічного моніторингу та контролю якості вод", який затверджений згідно з угодою між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних вод.

Таким чином об'єктами моніторингу поверхневих вод є водойми (річки, водосховища) Одеської області. Мережа моніторингу охоплює всі категорії водних об'єктів, які формують різноманітність ситуації, та дозволяє робити

висновки про якість вод на території Одеської області по 4 басейнам:

- річок Причорномор'я;
- річки Дністер;
- річки Дунай
- річки Південний Буг.

До програми спостережень включено: р. Дністер, р. Турунчук, Кучурганське водосховище, 17 малих і середніх річок, водосховище Сасик та канал Дунай-Сасик.

Програмою передбачено проведення таких спостережень:

- по малих річках, водосховищу Сасик, каналу Дунай-Сасик, Кучурганському водосховищі та р. Турунчук - щоквартальні відбори проб води на гирлових та прикордонних ділянках, виконання лабораторних вимірювань гідрохімічних показників якості води у відібраних пробах;

- по р. Дністер - щомісячні відбори проб води, виконання лабораторних вимірювань гідрохімічних показників якості води у відібраних пробах, щоквартальний відбір проб води на радіологічний контроль у встановленому пункті.

Крім виконання Програми моніторингу поверхневих вод, Одеська ГГМЕ у 2015 році здійснювала моніторинг зрошуваних та осушуваних земель за гідрогеологічними, гідрохімічними показниками, показниками хімічного складу ґрунтів, підтопленням сільських населених пунктів у межах зони зрошення згідно з вимогами ВНД 33-5,5-15-2004 "Інструкція з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель".

Об'єктами моніторингу зрошуваних та осушуваних земель є:

- землі в межах зрошувальних систем Одеської області;
- землі в межах осушуваних систем Одеської області;
- землі, прилеглі до зрошуваних систем Одеської області у зоні впливу останніх;
- ґрунтові води на території зрошуваних систем Одеської області;
- територія сільських населених пунктів в зоні зрошення Одеської області;
- води, що використовуються для зрошення;
- дренажні й скидні води зрошувальних систем Одеської області.

Вимірювання показників якості води у 2015 р. здійснювала лабораторія моніторингу вод та ґрунтів Одеської ГГМЕ (лабораторія атестована у 2014 році на право проведення вимірювань у сфері поширення державного метрологічного нагляду). Свідоцтво про атестацію № 220 (видано 16 квітня 2014 року, чинно до 16 квітня 2018 року). У 2010 році в Одеській ГГМЕ відкрито ліцензію на право придбання, зберігання, відпуску, знищення, використання прекурсорів.

Матеріали польових, лабораторних і камеральних досліджень, які проводилися Одеською ГГМЕ у 2015 році, оформлялися у вигляді остаточної документації, що характеризувала гідрогеолого-меліоративні умови зрошуваних масивів та стан водних об'єктів.

У 2015 році В цілому з компонентів, які характеризувалися, практично переважна більшість не перевищує ГДК за винятком окремих показників. Виключення складає вміст заліза. В цілому, в порівнянні з попереднім 2014 роком, спостерігалось деяке покращення середніх значень гідрохімічного стану води (по розчинному кисню, ХСК, наявності амонію, нітритів і нітратів, більшості показників режиму засолення). В цілому, якість води, поліпшилась в таких поверхневих водоймах як, р. Дністер, Кучурганське водосховище, р. Ягорлик, Сасикське водосховище, р.Алкалія, р. Баробой, р. Малий Куяльник та Великий Кульник, р. Кучурган, канал Дунай-Сасик .

В цілому з компонентів, які характеризувалися, практично переважна більшість не перевищує ГДК за винятком окремих показників. Разові перевищення ГДК спостерігалось тільки по вмісту заліза.

В цілому, в порівнянні з попереднім 2014 роком, спостерігалось деяке покращення середніх значень гідрохімічного стану води (по розчинному кисню, ХСК, наявності амонію, нітритів і нітратів, вмісту заліза). Разом з цим якість води в цілому погіршилась, збільшилися показники режиму засолення, наявності фосфатів, нафтопродуктів, СПАР. У воді з'явився нікель. Разове перевищення ГДК спостерігалось по наявності ХСК, БСК₅, сухому залишку, вмісту натрію і СПАР, в таких повеневих водоймах, як р. Білочі, Великий ялпуг, р. Хаджидер, р. Тилігул, р. Когільник, р. Чага.

В цілому з характеризуємих компонентів практично більшість перевищує ГДК в р. Киргиз-Китай . Суттєво збільшився вміст показників режиму засолення (за винятком вмісту хлоридів), режиму кисню, амонію, нітритів, фосфатів, показнику колірності. Навпаки, зменшилися концентрації специфічних показників забруднення, але це суттєво не вплинуло на якість води в цілому. Якість води, в порівнянні з попереднім періодом 2014 року, значно погіршилась і стає «стабільно» забрудненою. Особливо це стосується показників режиму кисню і режиму засолення. Збільшилась кількість випадків перевищення специфічних показників забруднення. Хоча слід зазначити, що стан показників режиму засолення, незважаючи на ГДК, є природнім і в продовж багатьох років показники суттєво практично не змінюються. Наявність у воді сульфідів і жирів стає «стабільним».

Донні відкладення регіону – показник процесів, що відбуваються в його водній товщі. Рівень біогенних речовин в порових розчинах донних відкладень – показник інтенсивності акумуляції та деструкції в донних відкладеннях відмерлої алохтонної і автохтонної органічної речовини і є показником інтенсивності біологічних процесів в регіоні. Попередніми дослідженнями було встановлено, що рівень біогенних речовин в порових розчинах донних відкладень Одеського регіону близький до таких на узмор'ї Дунаю. Дифузія в придонний шар моря сполук азоту і фосфору з донних відкладень цієї акваторії може стимулювати розвиток фотосинтетичних процесів навіть за відсутності потрапляння біогенних речовин з іншими природними і антропогенними джерелами.

Аналіз рівня біогенних речовин в порових розчинах донних відкладень у

2015 році у порівнянні з минулими роками показав зниження рівня мінеральних і органічних сполук азоту, РОР, кремнію, фосфорорганічних сполук і ріст вмісту мінеральних сполук фосфору. Такі зміни можуть бути показником як зниженням потрапляння відмерлої автохтонної і алохтонної органічної речовини в донні відкладення, так і його активної деструкції при поліпшенні кисневих умов в придонному шарі регіону влітку.

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Методами біоіндикації встановлено, що в Одеському регіоні в 2015 р. спостерігалися зміни систематичних, сапробіологічних та кількісних показників розвитку мікрофітобентосу, наведено на рисунку 4.5.10.

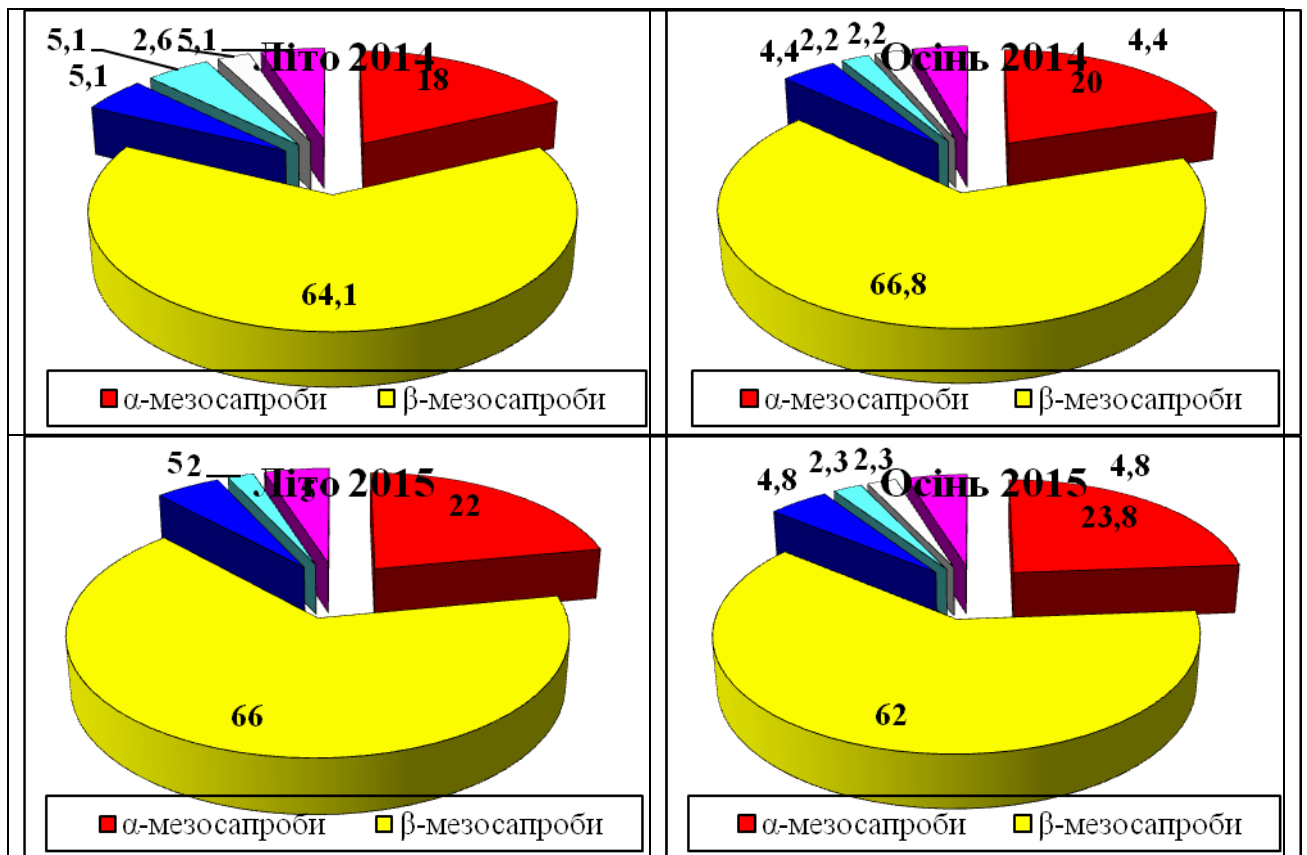

Рисунок 4.5.10 – Сапробіонтийний склад (%) мікрофітобентосу прибережжя Одеського регіону у 2014-2015 роках.

Видовий склад мікрофітобентосу формували здебільшого полі- та мезогалобні β-мезосапроби (показники помірного органічного забруднення води) діатомові водорості: *Cylindrotheca closterium* і видами роду *Nitzschia*. Серед α-мезосапробів (показників значного органічного забруднення) домінувала *Tabularia fasciculata*. Восени відмічено збільшення частки о-β-мезосапробів та олігосапробів (показників чистих вод) відносно показників минулого року.

Методами біотестування якості морського довкілля прибережних районів ПЗЧМ з використанням фізіолого-морфологічних показників стану дорослих чорноморських мідій та їхніх личинок виявлено, що якість водного середовища для життєдіяльності цих гідробіонтів покращилася (порівняно з попереднім роком) на більшості досліджених акваторій.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію

Мікробіологічні дослідження включали визначення чисельності сапрофітних і кишкових бактерій, як індикаторів органічного і бактеріального забруднення, у водній товщі і донних відкладеннях придунайського району ПЗЧМ та Одеському регіоні ПЗЧМ у 2015 р.

Згідно еколого-санітарної класифікації поверхневих вод, до класу чистих відносяться води, в яких чисельність гетеротрофних бактерій в 1 мл коливається в діапазоні 0,1-1,0 тис. клітин. Збільшення цього показника до 1,1-5,0 тис. характерні для водоймища задовільної чистоти. Діапазон значень від 5,1 до 10,0 тис. клітин і вище відповідає рівню забруднених і брудних вод, що свідчить про високі концентрації органічних сполук, що швидко мінералізуються. Чисельність сапрофітних бактерій більше 10 тис. КУО/мл характеризує воду як дуже забруднену або евтрофну.

Просторове розподілення сапрофітного бактеріопланктону в придунайському районі ПЗЧМ в значній мірі визначається річним стоком, який несе аллохтонну органічну речовину та біогенні елементи. В пригирлових ділянках кількість бактерій на порядок вище в порівнянні з відкритою акваторією, особливо в зоні гирла Бистрого. Бактеріальне забруднення водної товщі узмор'я Дунаю все ще залишається актуальною проблемою, безпосередньо зв'язаною з впливом річкового стоку та антропогенною загрузкою.

Згідно еколого-санітарної класифікації поверхневих вод акваторію Одеського регіону ПЗЧМ у 2015 році можна оцінити як чисту (10,5 %), задовільно забруднену (53 %), забруднену (10,5 %) та дуже забруднену (26 %).

І в Придунайському районі і в Одеському регіоні ПЗЧМ спостерігається тенденція до зменшення чисельності БГКП від поверхневого до придонного шару води аж до їх відсутності. В Одеському регіоні 38 бактеріальне забруднення в донних відкладеннях відсутнє на 95 % досліджених станцій, а в Придунайському районі – на 71 % станцій.

Максимальна чисельність сапрофітного бактеріопланктону спостерігалась у акваторії Одеського порту, в вузькій прибережній рекреаційній зоні та у місцях випуску стічних вод. Також на чисельність бактерій впливали різного роду стоки з суші та сезонність – у кінці літа та на початку осені в екосистемі накопичується надлишок органічної речовини автохтонного та аллохтонного походження.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Водні ресурси – один з основних компонентів навколишнього середовища і природних багатств, при цьому, самий мобільний компонент, легко і раніш інших схильний до антропогенного впливу. Багато країн світу відчують дефіцит води, придатної для повсякденних потреб. Стрімкий ріст водоспоживання при нерівномірності розподілення водних ресурсів по площі і порам року вже привів до дефіциту чистих прісних вод навіть в країнах багатих водними ресурсами. Водний фактор починає стримувати промислове і сільськогосподарське виробництво. Забезпечення чистою прісною водою, охорона її від виснаження і забруднення, відновлення водних ресурсів – такі нагальні питання водної проблеми на Землі.

Інтенсивне антропогенне використання і зменшення водності в першу чергу відображається на малих річках. Саме вони відчули за останні десятиліття вплив людської діяльності, безпосередньо вони зазнали найбільших змін.

Річки разом з їх водозборами – складні пов'язані між собою системи. Будь-які зміни на водозборі неодмінно приводять до зміни в самій річці. Всі головні характеристики водозбору малої річки – лісистість, заболоченість, вологість території, відсоток піхотної площі, наявність джерел забруднення, меліоративні роботи, тощо – не тільки дають можливість оцінювати стан екосистеми, але й спрогнозувати головні тенденції її розвитку, визначити комплекс необхідних природоохоронних заходів. Ведучу роль в оцінці екосистеми малої ріки відіграють біоценози – об'єднання рослин і тварин, котрими заселений річний басейн. Тільки річка в долині й водотоці котрої максимально збереглися природні комплекси, здатна до повної саморегуляції і самоочищенню.

Одеська гідрогеолого-меліоративна експедиція в продовж 2015 року проводила спостереження за гідрохімічним станом водойм Одеської області згідно «Програми моніторингу поверхневих вод по Одеській області».

Хімічний аналіз відібраних проб води здійснювався в лабораторії Одеської гідрогеолого-меліоративної експедиції. Лабораторія акредитована до 16.04.2018 р. 39

Визначення якості та оцінка води проводилося згідно з «Санитарные правила и нормы охраны поверхностных вод от загрязнения», СанПиН 4630-88. Відбір проб води на території Одеської області проводився згідно «Програми моніторингу поверхневих вод по Одеській області за басейновим принципом». Всього за 2015 рік було відібрано 21756 проб по різним показникам якості води . В тому числі гідрохімічні дослідження за програмою моніторингу поверхневих вод - 4140 показників. Гідрохімічні дослідження води при проведенні моніторингу меліорованих земель – 3514 показників. При наданні платних послуг – 14102 показників.

Крім того, експедиція проводила роботи із контролю за станом ґрунтів на зрошуваних землях. Була проведена ґрунтово-сольова зйомка та сольове

опробування на Дунай-Дністровській зрошувальній системі у зоні обслуговування Татарбунарського МУВГ (Татарбунарський район) і Саратовського УВГ (Саратський район) на площі 47,21 тис. га. та дослідження на балансовій станції і стаціонарних ділянках для визначення вологості ґрунту. Всього за 2015 рік лабораторія Одеської ГГМЕ виконала вимірювання показників водної витяжки ґрунту (2500 показників), а також лабораторні вимірювання фізико-хімічних та фізико-механічних властивостей ґрунту (1397 показників). Також проводився контроль вологості ґрунту (2658 показників); при наданні платних послуг - 4740 показників.

Загалом за 2015 рік Одеська ГГМЕ (лабораторія моніторингу вод та ґрунтів) при проведенні моніторингу довкілля виконала визначення 14209 показників, з них якості води –7654; властивостей ґрунту - 6555. В тому числі за програмою державного моніторингу поверхневих вод – 4140 показників. При наданні платних послуг – 14102 показників води та 4740 показників властивостей ґрунту.

Таким чином всього за 2015 рік лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Одеської ГГМЕ було визначено 33051 показників (21756 показників якості води та 11295 показників властивостей ґрунту), що склало 32,97 тис. умовних аналізів. Випадки радіаційного забруднення поверхневих вод в Одеському регіоні не були зафіксовані.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

В 2015 році Головним управлінням Держпродспоживслужби в Одеській області проведено соціально-гігієнічний моніторинг безпечності та якості питної води та води водойом на території Одеської області.

Моніторинг показників безпеки господарсько-питного водопостачання

Таблиця 4.4

Джерела водопостачання	Кількість досліджених проб					
	Санітарно-хімічні показники		Бактеріологічні показники		Радіоактивні речовини	
	Усього	Із них не відповідає сан.-гіг. нормативам	Усього	Із них не відповідає сан.-гіг. нормативам	Усього	Із них не відповідає сан.-гіг. нормативам
Джерела централізованого водопостачання	6098	591	9827	688	38	-
Комунальні водопроводи	3698	263	6168	323	3	-
Відомчі водопроводи	1126	147	1601	182	3	-
Сільські водопроводи	1250	180	2036	181	4	-
Міжрайонні водопроводи комунальні і сільські	15	1	22	2	-	-
Джерела децентралізованого водопостачання	1342	711	1599	501	11	-
Колодязі	1274	705	1349	465	1	-
Каптажі	14	3	45	12	-	-
Артезіанські свердловини	54	3	205	24	10	-

4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів

Український науковий центр екології моря у 2015 р. проводив в межах Одеської області екологічний моніторинг стану морського середовища на підставі регулярних спостережень на протязі усього року, з періодичністю раз на тиждень, на станціях в районі мису Малий Фонтан і пляжу «Аркадія», раз у сезон (в червні і вересні) на станціях в районах порт «Южний», пляж «Лузанівка», Нафтогавань, порт «Одеса», пляж «Дельфін», пляж санаторію «ім. Чкалова», дача Ковалевського, та на узмор'ї Дунаю в вересні і жовтні, відповідно на 20-и і 12-и станціях, в районі підхідного каналу до гирла Бистре. Схема розташування станцій екологічного моніторингу УкрНЦЕМ в 2015 р. наведено на рисунку 4.5.1.

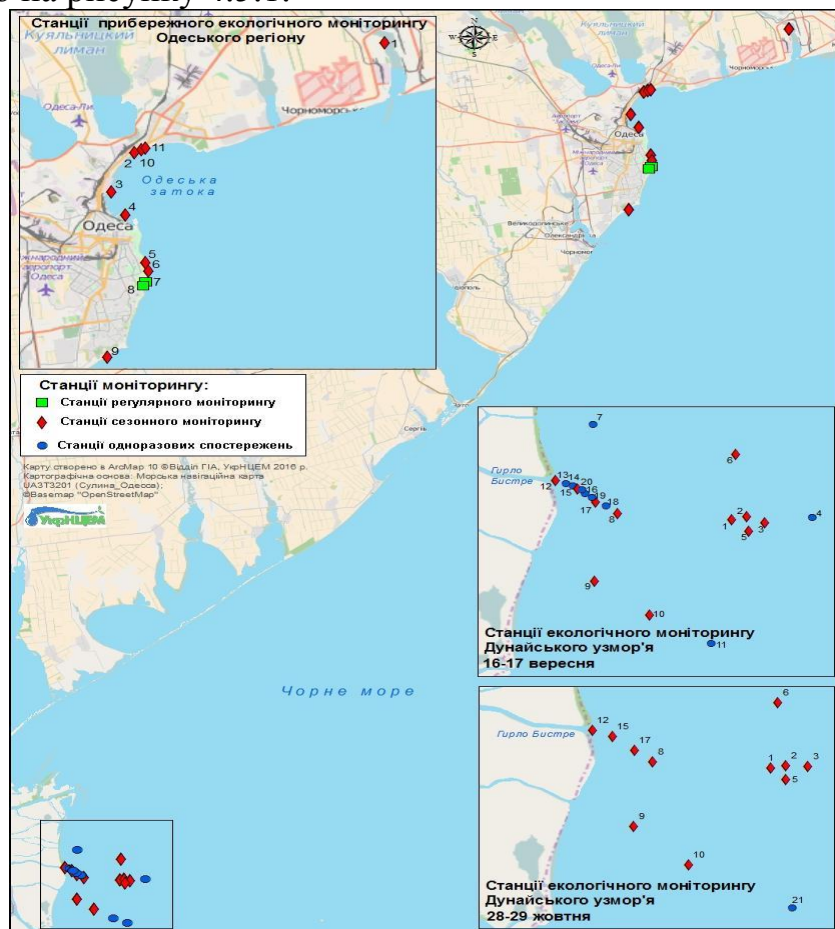

Рисунок 4.5.1—Схема станцій екологічного моніторингу УкрНЦЕМ в 2015 р.

Морські води Одеського регіону і в першу чергу прибережних акваторій в значній мірі знаходяться під впливом антропогенного тиску обумовленого діяльністю портів, промислових підприємств, житлово-комунальних та сільських господарств. Основні екологічні проблеми морського середовища пов'язані з евтрофуванням та забрудненням морських вод і відповідно донних відкладів. Найбільш потужними джерелами антропогенного забруднення є річковий стік та берегові точкові джерела, до яких у першу чергу відносяться випуски стічних вод різних суб'єктів

господарювання, що розташовані у береговій зоні, а також морські порти. Всі ці антропогенні джерела та природні фактори (режим температури, солоності, атмосферних опадів, вітру, течій та інше) обумовлюють формування гідрохімічного режиму вод і впливають на стан морської екосистеми.

В 2015 р. середня річна температура води на поверхні моря в Одеській затоці була на 0,98 °С вище кліматичної 11,25 °С. Підвищенні значення середньої місячної температури, відносно середніх багаторічних показників, спостерігались практично в усі місяці року, зокрема січня, квітня і травня. Значно теплою відносно клімату була вода в вересні при середньому за місяць 21,4°С.

Солоність поверхневих вод в Одеській затоці була менш на 0,17 ‰ відносно середнього багаторічного 14,46 ‰. Пониженні значення солоності води спостерігались в період січня-березня і липня-вересня при переважанні східного вітру і надходженні відносно прісних вод Дніпровського лиману.

Атмосферні опади трохи перевищували кліматичну норму і в сумі за рік в Одесі склали 463 мм.

Гідрохімічний стан морських вод.

Вміст розчиненого у воді кисню і його біохімічне споживання (БСК) є одним з визначаючих показників стану екосистеми морських вод, індикатором відношення інтенсивності первинної продукції органічної речовини і інтенсивності її біохімічного окислення.

За даними регулярних спостережень в районі мису Малий Фонтан і пляжу «Аркадія» середній вміст кисню в поверхневих водах у 2015 р. був на рівні 10,2– 10,5 мг/дм³ (105,9 – 106,8 % насичення). Вміст кисню в цьому районі змінювався в діапазоні 6,6–16,1 мг/дм³ (84,4–126,0 % насичення). Максимальне значення вмісту кисню спостерігалось в районі пляжу «Аркадія» в середині лютого, а мінімальні - спостерігались з підвищенням температури води в літній період в липні – серпні. В цілому вміст кисню в поверхневому шарі у 2015 р. не знижався менш рівня ГДК 6,0 мг/дм³ для вод рибогосподарських водойм). Біохімічне споживання кисню в середньому знаходилось на рівні 1,09 – 1,20 мг/дм³. БСК₅ змінювалось в діапазоні 0,14 – 3,20 мг/дм³ і трохи перевищувало в січні ГДК (3,0 мг/дм³ встановленого у внутрішніх морських водах та територіальному морі України) при надходженні вод з Дніпровського лиману і підвищенні вмісту органічної речовини.

За даними прибережних спостережень в зоні від порту «Южний» до дачі Ковалевського вміст кисню в червні змінювався в діапазоні 9,8-13,2 мг/дм³ (115-159 % насичення). Максимальне пересичення вод киснем спостерігалось в районі акваторії Нафтогавані і пляжу «Лузанівка». В вересні рівень розчиненого кисню в прибережних водах знижався до 7,8 мг/дм³ (98,0 % насичення). Його відносно низький рівень спостерігався в акваторіях порту «Одеса» та Нафтогавані. В червні в акваторіях порту «Южний», пляжів «Лузанівка» і санаторію «ім. Чкалова», а також в вересні в

акваторії пляжу «Лузанівка» біохімічне споживання кисню при значеннях БСК₅ 3,5-4,4 мг/дм³ перевищували ГДК.

Концентрації кисню в поверхневих водах Дунайського узмор'я в вересні знаходились на рівні 6,6 – 11,3 мг/дм³ (85 – 141 % насичення) і в середньому складала 8,8 мг/дм³ (107 % насичення). В придонному шарі концентрації кисню змінювались в діапазоні 7,0-11,8 мг/дм³ (88 – 141 % насичення) при середньому значенні вмісту 8,0 мг/дм³ (100 % насиченості).

В жовтні концентрації кисню в поверхневому шарі на Дунайському узмор'ї змінювались в діапазоні 9,1 – 11,4 мг/дм³ (88,7 – 127% насиченості) і відносно вересня вміст кисню в середньому по району підвищувався до 10,2 мг/дм³ (108 % насиченості). В придонному шарі концентрації кисню в жовтні були значно меншими і змінювались в діапазоні 7,2 – 9,3 мг/дм³ (70,2 – 102% насиченості). Однак слід відмітити, що умови кисневого режиму восени 2015 року як в районі Одеського регіону так і на Дунайському узмор'ї були достатньо сприятливими і його концентрації не знижувалися до рівня ГДК, а відносний вміст кисню в придонному шарі не був навіть менш 70 % насиченості.

Водневий показник рН прибережних вод Одеського регіону знаходився в діапазоні 8,21-8,79 од. рН. Декілька підвищене рН відносно ГДК (8,50 од. рН встановленого у внутрішніх морських водах та територіальному морі України) відмічалось в червні при збільшенні біомаси фітопланктону. На Дунайському узмор'ї рН вод змінювалось в діапазоні 7,02-8,59 од. рН.

Біогенні речовини.

Вміст розчиненого фосфатного фосфору в прибережних водах Одеського регіону у 2015 р. змінювався в діапазоні від аналітичного нуля (<5 мкг/дм³) до 61,4 мкг/дм³ і в середньому, за даними регулярних спостережень в районі мису Малий Фонтан та пляжу «Аркадія», складав 9,1 – 9,4 мкг/дм³. Максимальні концентрації фосфатного фосфору спостерігались в зимовий період в січні при надходженні в Одеську затоку трансформованих вод з Дніпровського лиману. В червні вміст розчиненого фосфатного фосфору в прибережних водах Одеського регіону змінювався в діапазоні від аналітичного нуля до 13,0 мкг/дм³, а в вересні досягав 27,7 мкг/дм³, при середніх значеннях 6,2 мкг/дм³ і 17,2 мкг/дм³, відповідно. Підвищені концентрації фосфатного фосфору 13,0 мкг/дм³ в червні спостерігались на акваторії порту «Южний», а в вересні 27,7 мкг/дм³ в районі Нафтогавані.

Вміст загального фосфору (суми мінеральних і органічних сполук) в прибережних водах Одеського регіону змінювався у 2015 р. в діапазоні 5,0 – 105 мкг/дм³, а середні річні значення, за даними регулярних спостережень, складала 23,3 – 24,0 мкг/дм³. Максимальні концентрації загального фосфору, як і його мінеральної форми, спостерігались в січні при надходженні в Одеську затоку трансформованих вод з Дніпровського лиману, при цьому солоність вод в Одеській затоці у цей період знижувалась до 6,6 ‰. В червні і вересні в прибережній зоні моря від порту «Южний» до дачі Ковалевського концентрації загального фосфору змінювались в діапазоні 10,0-56,1 мкг/дм³ і

в середньому по району складала в червні 23,8 мкг/дм³, а в вересні 40,7 мкг/дм³.

За даними регулярного моніторингу стану прибережних вод Одеського регіону в період 2000-2015 рр. визначається загальна тенденція до зниження середнього річного вмісту фосфатного і загального фосфору, відображено на рисунку 4.5.2.

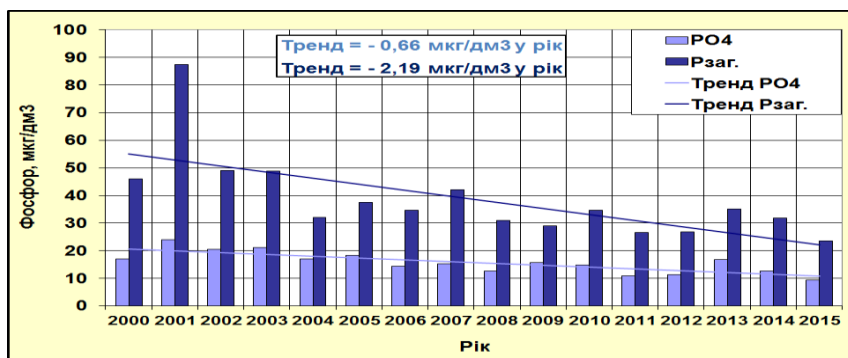

Рисунок 4.5.2 – Багаторічні зміни вмісту фосфатного і загального фосфору в прибережних водах Одеського регіону.

На узмор'ї Дунаю в районі гирла Бистре вміст фосфатного фосфору в поверхневому шарі у 2015 р. змінювався в діапазоні від 5,0 мкг/дм³ до 60 мкг/дм³ в вересні і до 91 мкг/дм³ в жовтні. Середні значення його вмісту по району досліджень складала 34,6 мкг/дм³ і 41,5 мкг/дм³, відповідно в вересні і жовтні. В придонному шарі середній вміст фосфатів зменшувався до 10,6 мкг/дм³ в вересні і до 25,7 мкг/дм³ в жовтні. Максимальні значення вмісту фосфатного фосфору в поверхневому шарі спостерігались в зоні гирла Бистре. З віддаленням від гирла вміст його значно зменшується.

Вміст загального фосфору в поверхневих водах на узмор'ї Дунаю у 2015 р. знаходився в діапазоні 8,8 мкг/дм³ – 196 мкг/дм³ і в середньому в вересні складав 60,8 мкг/дм³, а в жовтні – 73,3 мкг/дм³. Максимальні значення вмісту загального фосфору, як і фосфатного, спостерігаються в прибережжі в зоні гирла. В придонному шарі вміст загального фосфору в вересні не перевищував 25,7 мкг/дм³, а в жовтні досягав 218 мкг/дм³ при середніх значеннях, відповідно, 17,7 мкг/дм³ і 57,6 мкг/дм³.

Вміст нітратного азоту в прибережних водах Одеського регіону, в зонах віддалених від впливу стоку дренажних вод, коливався в межах 5–287 мкг/дм³, при середньому значенні за рік 49,3 мкг/дм³ в районі пляжу «Аркадія» і 80,4 мкг/дм³ - в районі мису Малий Фонтан. Максимальні концентрації нітратного азоту спостерігались в жовтні (287 мкг/дм³) і в грудні (244 мкг/дм³). В червні і вересні в прибережних водах Одеського регіону середні концентрації нітратів по району досліджень, складала 38,5 мкг/дм³ і 86,2 мкг/дм³, відповідно. В локальній зоні впливу стоку дренажних вод (район пляжу санаторію «Чкалова») концентрація нітратного азоту в вересні складала 39,9 мкг/дм³ і практично досягала рівня ГДК (40 мкг/дм³) визначеним у внутрішніх морських водах та територіальному морі України.

В 2015 р. вміст амонійного азоту в прибережних водах Одеського регіону коливався в межах від $<15,0$ мкг/дм³ до $51,2$ мкг/дм³ і в середньому за рік складав $8,3$ мкг/дм³ і $10,2$ мкг/дм³, відповідно в районах пляжу «Аркадія» і мису Малий Фонтан. Максимальна концентрація амонійного азоту в цих районах була зареєстрована в травні $51,2$ мкг/дм³. В червні максимальна концентрація амонійного азоту в прибережних водах Одеського регіону спостерігалась в акваторії Нафтогавані $32,5$ мкг/дм³, а в вересні – в акваторії порту «Южний» $46,7$ мкг/дм³.

В складі мінеральних форм азоту в прибережних водах Одеського регіону в 2015 р. переважав вміст нітратного азоту, на долю якого приходилось $72,5$ % від загальної його суми мінеральних форм, 18 % припадало на амонійний азот і $9,5\%$ – на нітритний азот.

Діапазон мінливості суми мінеральних сполук азоту в прибережних водах Одеського регіону в 2015 р. відповідає $7,5$ - 590 мкг/дм³, при середньому значенні за рік $76,2$ мкг/дм³. В червні і вересні середнє значення вмісту суми мінеральних форм азоту в прибережних водах Одеського регіону складало $52,3$ мкг/дм³ і $99,5$ мкг/дм³, відповідно.

Вміст загального азоту в прибережних водах Одеського регіону у 2015 р. змінювався в діапазоні 101 - 1975 мкг/дм³ і за даними регулярних спостережень в середньому за рік складав 470 мкг/дм³. Максимальні концентрації загального азоту спостерігались в грудні в період згону прибережних вод і підйому в поверхневий шар накопиченої в придонному шарі органічної речовини. В складі загального азоту в водах Одеського регіону значно переважає складова його органічної форми. Так відношення органічної складової азоту до суми мінерального азоту Норг./Nмін. в середньому дорівнює 21 . В червні і вересні в прибережній зоні моря від порту «Южний» до дачі Ковалевського концентрації загального азоту, без урахування локального точкового впливу дренажних вод, змінювались в діапазоні 204 – 1244 мкг/дм³, при середньому по району значенні в червні 474 мкг/дм³ і 842 мкг/дм³ в вересні. Відносно підвищені значення вмісту загального азоту спостерігались в промислових районах Одеського узбережжя, в червні в акваторії Нафтогавані 821 мкг/дм³ і в вересні 1224 мкг/дм³ – в акваторії порту «Южний».

За даними регулярного моніторингу стану прибережних вод Одеського регіону в період 2000-2015 рр. визначається тенденція до зниження середнього річного вмісту суми мінерального азоту і підвищення вмісту загального азоту за рахунок його органічної складової, відображено на рисунку 4.5.3.

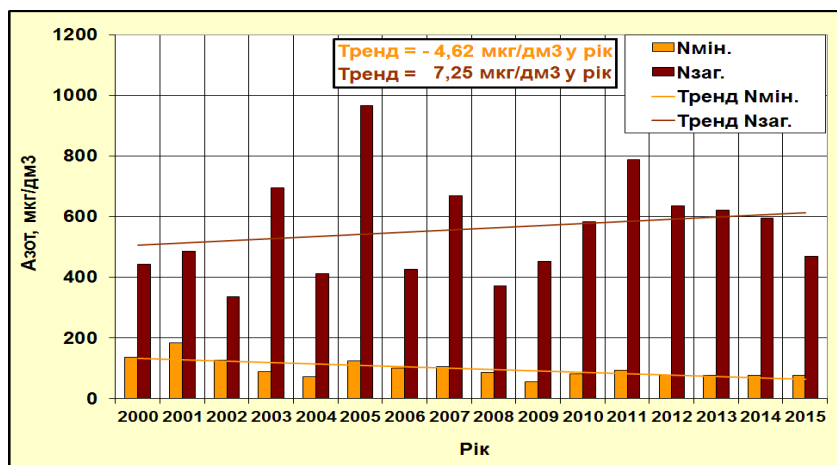

Рисунок 4.5.3– Багаторічні зміни вмісту суми мінерального і загального азоту в прибережних водах Одеського регіону.

В районі Дунайського узмор'я в зоні гирла Бистре концентрації нітритного азоту в поверхневих водах знаходились в діапазоні 0,6 – 44,1 мкг/дм³, а середні значення по району досліджень склали в вересні 13,6 мкг/дм³ і в жовтні – 18,3 мкг/дм³. В придонному шарі вод концентрації нітритного азоту відносно поверхневого шару зменшувались і в середньому були на рівні 2,7 мкг/дм³ і 12,3 мкг/дм³, відповідно в вересні і жовтні. Максимальний вміст нітритного азоту відмічався в прибережжі в зоні гирла Бистре. З віддаленням від цієї зони, мористій, концентрації нітритного азоту зменшуються.

Вміст нітратного азоту в поверхневих водах на Дунайському узмор'ї в 2015 р. змінювався в широкому діапазоні <5 - 1906 мкг/дм³, а середні значення по району досліджень склали в вересні 526 мкг/дм³ і жовтні – 898 мкг/дм³. З глибиною вміст нітратного азоту значно зменшувався і в придонному шарі в середньому по району досліджень складав 50,5 мкг/дм³ – в вересні і 377 мкг/дм³ – в жовтні. З віддаленням від гирла концентрації нітратного азоту, як і інших біогенних речовин на узмор'ї Дунаю, зменшуються.

Середні концентрації амонійного азоту в поверхневому шарі вод на Дунайському узмор'ї склали в вересні 72,8 мкг/дм³ і жовтні 15,1 мкг/дм³. В придонному шарі вод середній вміст амонійного азоту був на рівні 30,5 мкг/дм³ і 17,3 мкг/дм³, відповідно, в вересні і жовтні. Максимальні концентрації в придонному шарі не перевищували 57,5 мкг/дм³, а в поверхневому шарі в вересні досягали 130 мкг/дм³.

Вміст загального азоту в поверхневих водах на Дунайському узмор'ї знаходився в межах 184 – 2309 мкг/дм³ і в середньому складав 1042 мкг/дм³ в вересні і 1278 мкг/дм³ - в жовтні. З глибиною концентрація загального азоту зменшувалась і середня концентрація його в вересні і жовтні складала, відповідно, 444 мкг/дм³ і 750 мкг/дм³. В загальному складі азоту, в районах віддалених від гирла Бистре, переважає вміст його органічної складової, а в прибережній зоні переважає вміст суми мінеральних форм азоту.

Концентрації кремнію в прибережних водах Одеського регіону в 2015 р. змінювались в широкому діапазоні 10-1550 мкг/дм³ і середня концентрація за рік в зоні мису Малий Фонтан склала 223 мкг/дм³. Максимальні концентрації кремнію відмічались в січні під впливом надходження в район Одеської затоки вод з Дніпровського лиману. В річному ході середнього місячного вмісту кремнію максимальні його значення в 2015 р. в районі Одеського узбережжя спостерігались в зимовий період січень-лютий, подалі концентрації поступово зменшувались до мінімуму 27,1-28,6 мкг/дм³ в липні і підвищувались в середньому до 500 мкг/дм³ в жовтні.

Середні концентрації кремнію на Дунайському узмор'ї в районі досліджень складала в вересні 1563 мкг/дм³, а в жовтні 1519 мкг/дм³, тобто в середньому практично не змінювались в цей період. В придонному шарі вміст кремнію був значно менший ніж на поверхні моря і в вересні середнє значення його концентрації було на рівні 180 мкг/дм³, а в жовтні підвищувалось до 905 мкг/дм³. Максимальне значення вмісту кремнію в жовтні в придонному шарі досягало 3803 мкг/дм³.

Хлорофіл-а.

Вміст хлорофілу-а є гарним показником продуктивності вод, ступеню їх трофності і пов'язаний з первинною продукцією фітопланктону. Концентрація хлорофілу-а у ряду з біогенними речовинами, киснем та іншими біологічними характеристиками входить до розрахункових формул інтегральної оцінки трофності і якості вод.

До аналізу мінливості вмісту хлорофілу-а були залучені дані спостережень супутника MODIS Aqua (NASA, USA) з просторовою дискретністю визначення хлорофілу-а на поверхні моря 4 км.

Максимальний вміст хлорофілу-а в 2015 р. на поверхні північно-західної частини Чорного моря (ПЗЧМ) відмічався в Дунайському районі і складав в травні в середньому 11,3 мкг/дм³, при середньому річному значенні 4,7 мкг/дм³. В районах впливу річок Дністер і Дніпро - Буг вміст хлорофілу-а в 2015 р. в середньому складав 3,1 мкг/дм³ і 4,4 мкг/дм³, відповідно. З віддаленням від гирлових районів річок і прилеглих до них лиманів вміст хлорофілу-а значно зменшувався до 1,4 мкг/дм³ і менш. Відносно підвищений вміст хлорофілу-а відмічався і в Каркінітській затоці з середнім значенням по району 3,1 мкг/дм³.

Підвищені концентрації хлорофілу-а охоплюють всю прибережну зону від північного краю Тендровської коси вздовж північного і західного прибережжя до Дунаю. В центральному районі ПЗЧМ і в Каламітській затоці середній річний вміст хлорофілу-а у 2015 р. знаходився на рівні 0,9-1,0 мкг/дм³. Слід зазначити що відносно 2014 р. практично в усіх районах ПЗЧМ, за винятком району Каламітської затоки, в 2015 р. відмічалось зменшення як середнього річного вмісту хлорофілу-а, так і максимальних його середніх місячних значень. В річному ході мінливості вмісту хлорофілу-а в районах впливу річок ПЗЧМ максимум середніх місячних значень вмісту хлорофілу-а переважно припадає на травень, за винятком Дніпро-Бузького району, в

якому максимум середнього вмісту хлорофілу-а спостерігався в серпні. Максимальна чисельність фітопланктону до 1600 тис. кл./дм³ в Дніпро-Бузькому районі відмічалась також в серпні, що обумовлювало і підвищення вмісту хлорофілу-а. В районах віддалених від впливу річкового стоку максимумами спостерігались в більш пізній осінньо-зимовий строк.

Зниження середніх річних значень вмісту хлорофілу-а відмічається за багаторічними даними 2003-2015 рр. практично у всіх районах ПЗЧМ. Виконані статистичні оцінки вказують, що визначені тренди по районах не відповідають ступеню достовірності на рівні 95% їх значимості, але з урахуванням односпрямованої тенденції відміченої практично в усіх районах, загалом можливо констатувати присутність слабкої тенденції в ПЗЧМ до зниження вмісту хлорофілу-а, наведено на рисунку 4.5.4.

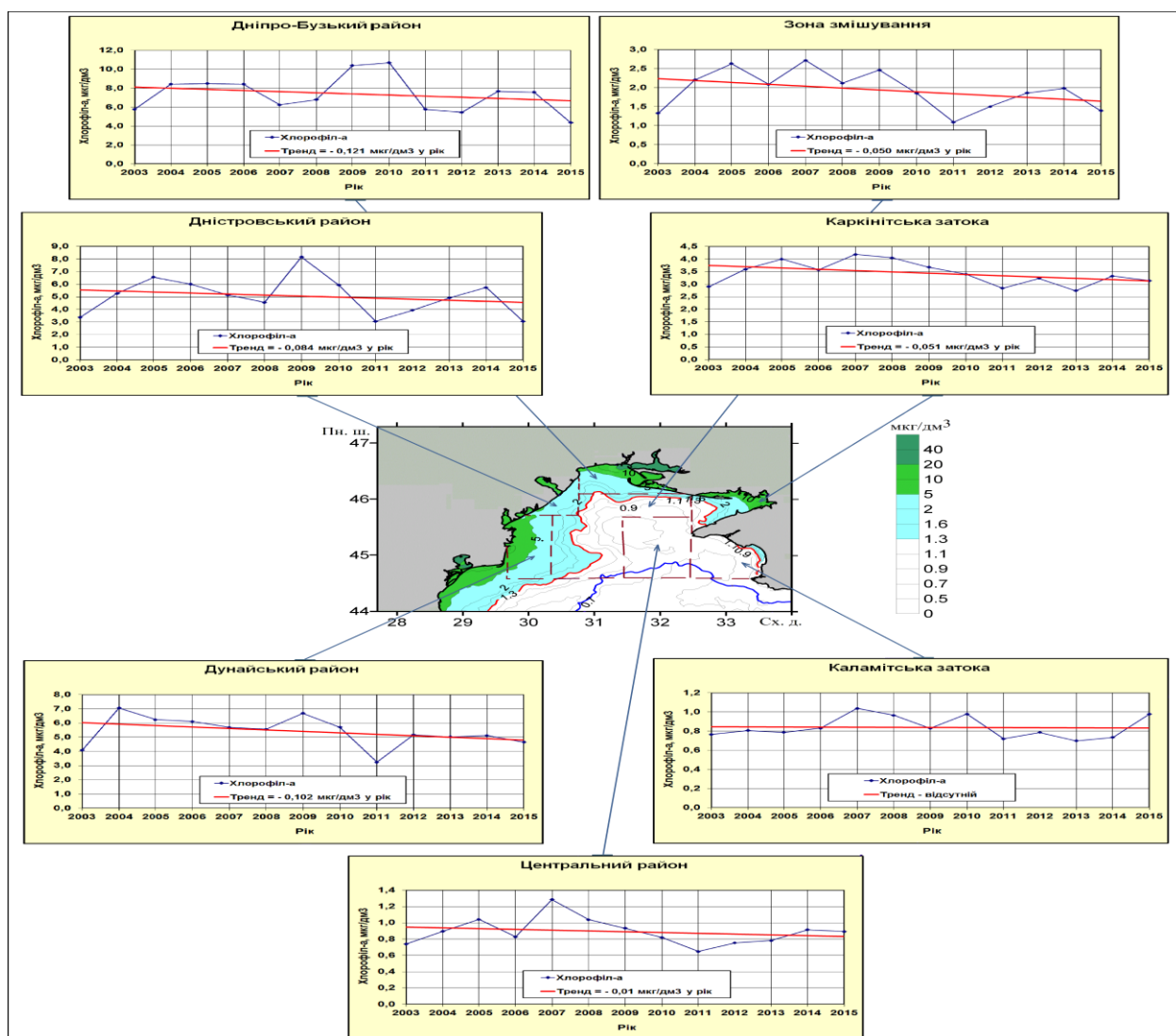

Рисунок 4.5.4 –Просторовий розподіл середнього вмісту хлорофілу-а в 2015 р. і багаторічна мінливість середнього річного вмісту хлорофілу-а по районах ПЗЧМ.

Стан евтрофованості морських вод.

Інтегральним показником ступеню евтрофікації вод є індекс E-TRIX, який змінюється відповідно з рівнем їх трофності від 0 до 10 і розраховується за даними відносного вмісту кисню, вмісту загального фосфору, суми мінеральних форм азоту та вмісту хлорофілу-а.

В червні і вересні 2015 р. в середньому трофність прибережних вод Одеського регіону відповідала «високому» рівню і «середньому» класу їх якості, при змінах індексу E-TRIX залежно від району в діапазоні 4,8-8,0 од. в червні і 5,1-6,2 од. в вересні.

Як в червні так і в вересні «дуже високий» рівень трофності вод відмічався в районі пляжу санаторію «Чкалова» за рахунок постійного навантаження на цю акваторію дренажних вод з високим вмістом нітратного азоту. Підвищений рівень трофності вод відмічався також в промислових районах в акваторіях порту «Южний», Нафтогавані, порту «Одеса», і в районі дачі Ковалевського під впливом стоку вод з СБО «Південна», наведено на рисунку 4.5.5.

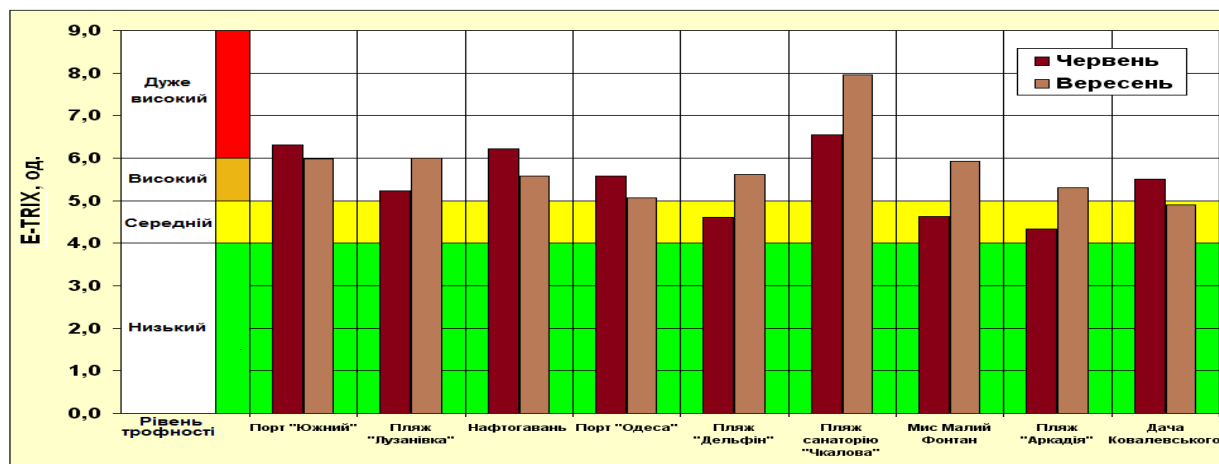

Рисунок 4.5.5 – Значення індексу трофності E-TRIX прибережних вод Одеського регіону ПЗЧМ в червні і вересні 2015 р.

За даними багаторічного регулярного екологічного моніторингу, який виконується в зоні віддаленій від промислових районів (мис Малій Фонтан і пляж « Аркадія»), з початку сторіччя спостерігається тенденція до зниження середнього річного рівня трофності вод і поліпшення їх якості в Одеському регіоні. Якщо на початку сторіччя значення індексу E-TRIX перевищували 6,0 од. і стан трофності вод відповідав «дуже високому» рівню, то у останні п'ять років стан вод відповідає «середньому» рівню трофності, при значеннях індексу $\leq 5,0$ од., наведено на рисунку 4.5.6.

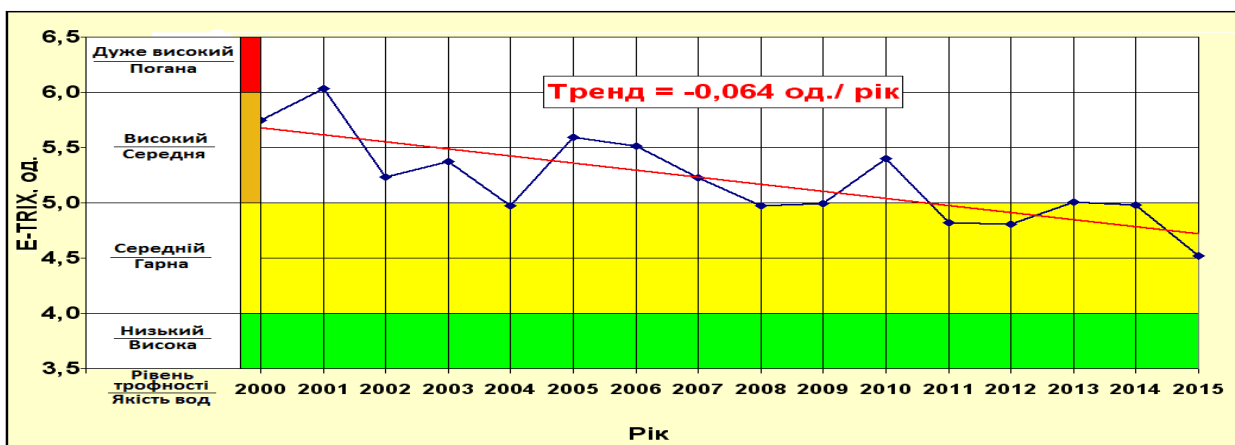
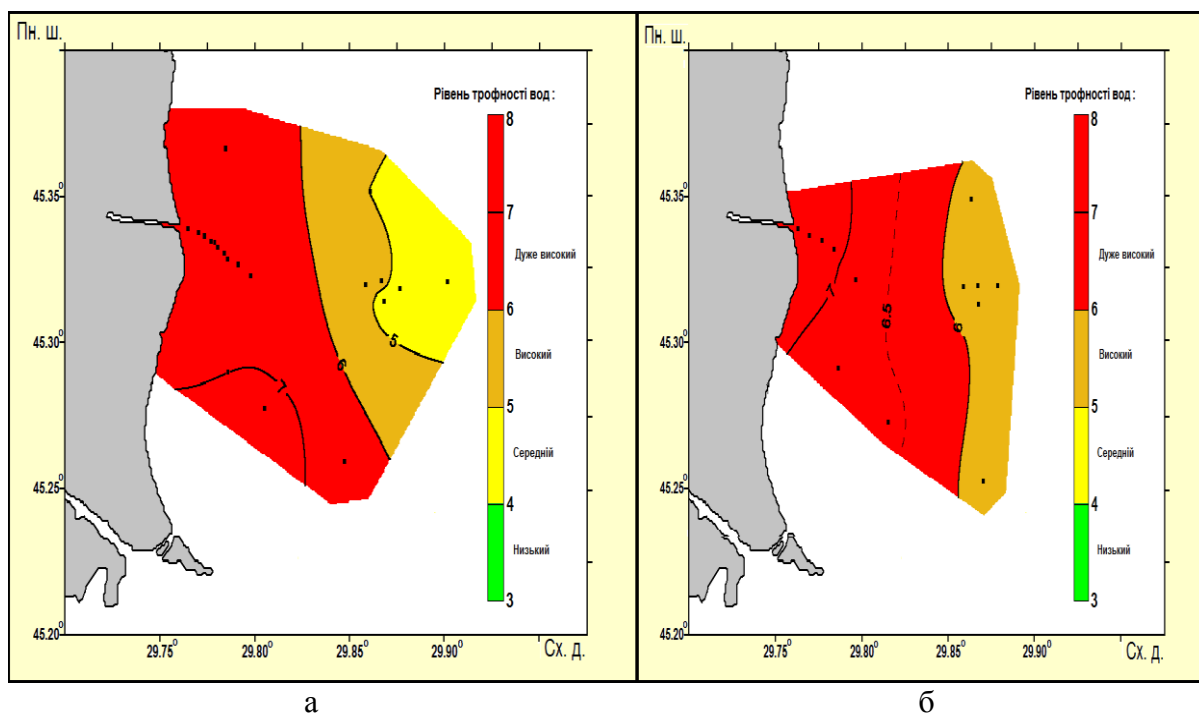

Рисунок 4.5.6 – Багаторічна мінливість трофності і якості прибережних вод Одеського регіону ПЗЧМ за показником індексу E-TRIX.

Найбільш евтрофованими є води Дунайського узмор'я. Так за даними спостережень в вересні і жовтні 2015 р. трофність вод Дунайського узмор'я відповідала «дуже високому» рівню при середніх значеннях по району індексу E-TRIX 6,0 од. в вересні і 6,4 од. в жовтні. Їх трофність зменшується при віддаленні від гирла, наведено на рисунку 4.5.7. Значення індексу E-TRIX, за даними моніторингу стану вод Дунайського узмор'я 2009-2015 рр., в середньому по району досліджень змінювались в діапазоні від 6,0 до 7,3 од.

а) вересень; б) жовтень.

Рисунок 4.5.7 – Трофність поверхневих вод на Дунайському узмор'ї в вересні і жовтні 2015 р. за показником індексу E-TRIX.

Стан забруднення морського середовища токсичними речовинами.

У морському середовищі ПЗЧМ в 2015 р., були виявлені токсичні забруднюючі речовини (ЗР): нафтові вуглеводні (НВ), хлоровані вуглеводні,

токсичні метали (ТМ), контроль за вмістом яких передбачено Бухарестською Конвенцією.

Досить висока частота виявлення ЗР у морському середовищі характерна для НВ, поліхлорованих біфенілов (ПХБ), хлорорганічних пестицидів (ХОП) - ДДТ і його метаболітів ДДД і ДДЕ, ізомерів ГХЦГ і деяких ТМ.

Вміст суми НВ в прибережних водах Одеського регіону за даними сезонних спостережень в 2015 р. був достатньо високим. Сума НВ у прибережній зоні Одеської затоки із перевищенням ГДК (0,05 мг/дм³) в 2 - 7 рази була визначена у ряді випадків.

Концентрації ХОП в прибережних водах Одеського регіону були виявлені в незначних концентраціях. Перевищення ГДК по ХОП спостерігалось лише для: ліндану та діельдрину (0,07 нг/дм³ та 1,43 нг/дм³ відповідно).

Концентрації ПХБ (Ag-1254) коливалися від 1,75 нг/дм³ до 139 нг/дм³ (при ГДК = 100 нг/дм³). Серед 22 індивідуальних ПХБ в морських водах було виявлено двадцять, концентрації яких коливалися від аналітичного нуля до максимального значення - 7,70 нг/дм³ (ПХБ 177) та для ПХБ-110 - 6,36 нг/дм³.

Вміст більшості ТМ у прибережних водах Одеського регіону у 2015 році не перевищував ГДК. Перевищення норм ГДК серед ТМ спостерігалось по залізу, міді та хрому. Максимальна концентрація хрому перевищила ГДК у 17 раз. Ртуть та свинець не зареєстровані у цьому році.

За класифікацією інтегрованої оцінки якості морських прибережних вод, виконаної на підставі екологічних нормативів (ЕН) і показників стану морського середовища, води Одеського регіону в цілому у 2015 р. відповідали переважно задовільному класу якості, наведено на рисунку 4.5.8.

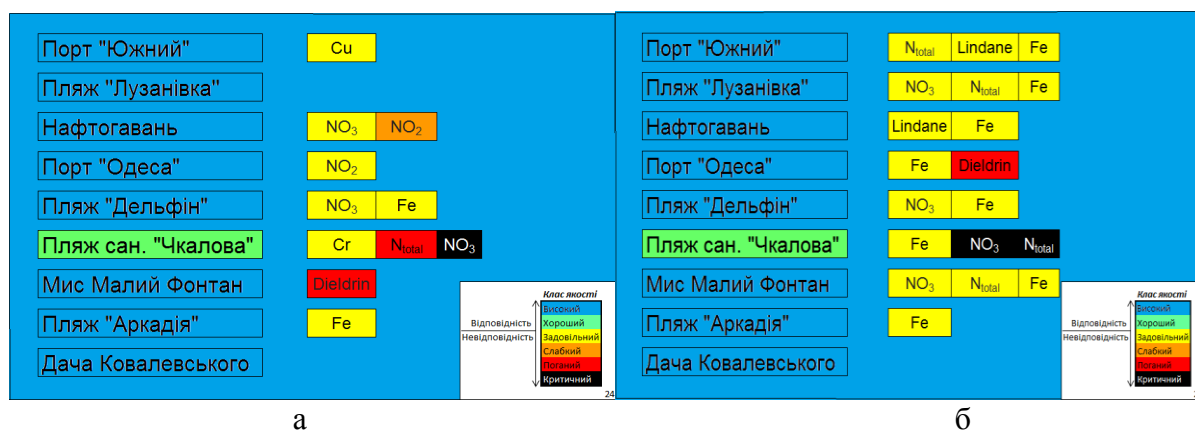

Рисунок 4.5.8 – Клас якості морських прибережних вод Одеського регіону в червні (а) та в вересні (б) 2015 р. за інтегральним показником екологічних нормативів якості морського середовища.

Слід визначити, що за окремими індивідуальними показниками вміст токсичних ЗР в прибережних морських водах Одеського регіону

перевищував як ГДК так і ЕН, що вказує на вплив антропогенних факторів на стан прибережних вод і стан екосистеми даного регіону ПЗЧМ.

На узмор'ї Дунаю якість морського середовища була декілька гіршою, а за рядом інгредієнтів (біогенні речовини, ХОП, ТМ) згідно ЕН наближалася до критичного рівня, наведено на рисунку 4.5.9.

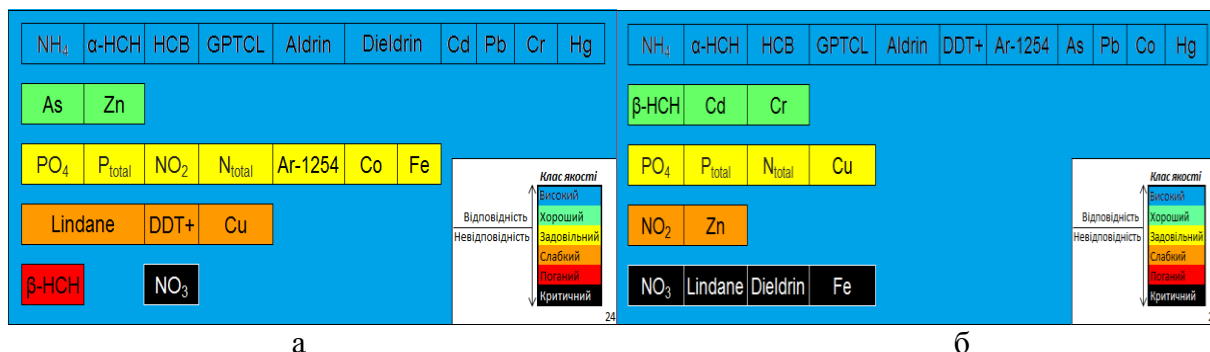

Рисунок 4.5.9 – Клас якості морських вод Дунайського узмор'я біля гирла Бистре в вересні (а) та жовтні(б) 2015 року за інтегральним показником екологічних нормативів якості морського середовища.

Рівень радіаційної забрудненості морського середовища за даними спостережень у 2015 році без суттєвих змін відповідає його стану останніх п'яти років. Середня концентрація ¹³⁷цезію за рік склала 7,5 Бк/м³, що майже співпадає з даними попередніх спостережень за 2008-2012 рр. (10,2 Бк/м³). Тобто значення концентрації ¹³⁷цезію наприкінці минулого століття у водах ПЗЧМ та у 2015 р. були нижче значень (~15Бк/м³) які спостерігались до Чорнобильської аварії.

4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

У 2015 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на будівництво та реконструкцію каналізаційних очисних споруд, КНС тощо профінансовано заходів на загальну суму 9309,5 тис. грн., а саме на:

- регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2016 роки -1009,0 тис. грн.;
- співфінансування для реалізації проекту "Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії і Республіки Молдова": Реконструкція каналізаційних очисних споруд міста Вілкове Одеської області - 7638 тис. грн.;
- резерв для покращення гідрологічного режиму річки Когильник від Озера Сасик на відстані 6 км у Татарбунарському районі та утилізація відходів – 148,8 тис. грн.;
- роботи з авторського нагляду за реконструкцією каналізаційних очисних споруд міста Вілкове Одеської області – 513,7 тис. грн.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Особливості географічного розташування Одеської області наділили її унікальною та надзвичайно багатою різноманітністю природних комплексів і систем, від лісових, лісостепових і степових, до водно-болотних і приморських, що створює значну неоднорідність природних ландшафтів і надзвичайно багату й різноманітну біоту.

Це унікальні природні комплекси та екосистеми у дельтах великих та середніх річок (Дністер, Дунай, Південний Буг, Великий Куяльник тощо), навколо озер і лиманів, на ділянках лісового фонду, де мешкає велика кількість рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України та міжнародних червоних списків (285 видів тварин, віднесених до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (м. Бонн, 1979 р.), 163 види, які знаходяться під охороною Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (м. Берн, 1979 р.) та 59 видів тварин, що охороняються Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) (м. Вашингтон, 1973 р.), окремі вікові дерева та їх групи, визначні та цінні. В області зосереджено близько 40 % площі водно-болотних угідь України, що мають статус міжнародного значення (8 з 22 водно-болотних угідь) і охороняються міжнародними конвенціями.

Невід'ємно пов'язаним і взаємозалежним з біологічним різноманіттям є ландшафтне різноманіття території. На території Одеської області поширені наступні типи ландшафтів: 1) вододільні хвилясті низовинні дреновані розчленовані рівнини позальодовикових областей, 2) схилі (переважно пологосхилі) вододільні хвилясті лесові рівнини, 3) надзаплавно-терасові вирівняні (другої надзапавної тераси) переважно на лесових породах, 4) заплавні голоценові, складені алювіальними та дельтовими відкладами, 5) заплавно-терасові плоскі з солонцями та солончаками з високим рівнем мінералізованих ґрунтових вод, 6) ландшафти балково-яружною мережі.

Лісова рослинність сконцентрована в основному у північних районах Одеської області, які територіально відносяться до лісостепової зони.

У складі лісової рослинності значною є участь штучних насаджень, що має тенденцію до збільшення. Створення нових лісових насаджень забезпечується лісогосподарськими підприємствами в рамках галузевої програми «Ліси Одещини 2005-2015». Загальна площа лісів в області становить приблизно 224 тис. га або 6% від її площі. Програмою передбачається доведення цього показника до 9%.

Значна частина області знаходиться у степовій зоні, представленій степовими природними комплексами – типовими різнотравно-типчаково-ковилловими та типчаково-ковилловими степами. Разом з тим, внаслідок їх розорення на користь сільського господарства, типові степові природні комплекси зазнали найсильнішого антропогенного тиску і більшістю втрачені - пошкоджені або знищені розорюванням, перетворені у ріллю, фрагментовані.

Степова рослинність, представлена лучними ковилово-різнотравними степами, збереглась на незначних фрагментах території, непридатних для сільського господарства, а також у складі територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ландшафтний заказник місцевого значення „Костянська балка” у Роздільнянському районі, берегова зона Тилігульського лиману у Комінтернівському районі), та у складі зарезервованих для заповідання природоохоронних територій.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Основними загрозами біо- та ландшафтного різноманіття області є:

- викиди в атмосферне повітря;
- забруднення поверхневих та підземних вод;
- ґрунтова та повітряна ерозія;
- підтоплення територій;
- поширення агроландшафтів;
- нерівномірна забудова території тощо.

Екологічна безпека регіону розглядається як сукупність процесів і заходів щодо створення достатніх умов для збереження, раціонального використання та відтворення природних ресурсів і природно-територіальних комплексів як середовища для життєдіяльності населення, що є однією з найважливіших категорій сталого розвитку.

Першочерговою проблемою для області є забруднення поверхневих вод. За останні 5 років у середньому збільшився обсяг скиду забруднених стічних вод на 1,5%. Навіть незважаючи на зменшення загального водозабору на 48,8% (у 2008 році забрано води з природних водних об'єктів в обсязі 2587,0 млн.м³, а у 2012 році – 1263,0 млн.м³), відсоткове відношення між загальним водозабором та обсягом відведення забруднених стічних вод зростає. Так, у 2008 році зазначене відношення склало 7,25%, а у 2012 році - 8,1%. Це пов'язано з високим рівнем фізичного зносу основних фондів житлово-комунального господарства. Із загальної кількості очисних споруд (в Одеській області налічується 203 комплекси каналізаційних очисних споруд) близько 28,6% знаходяться у незадовільному санітарно-технічному стані.

Погіршення якості підземних вод та їх придатність до питного використання є проблемою, яка потребує негайного вирішення. Загальна

кількість артезіанських свердловин, пробурених на території області становить 5596, у тому числі 2621 - непрацюючих. Значна кількість цих свердловин була передана у відання сільських рад після ліквідації сільгосп підприємств, а інші виявилися покинутими. Такі свердловини

Актуальними для області є питання з охорони і раціонального використання земельних ресурсів, захисту і реабілітації ґрунтів. Земельні ресурси Одеської області (3331,4 тис. га) характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння. Понад 2,5 тис. га земель знаходяться у незадовільному стані, площа деградованих земель в Одеській області складає 43,89 тис. га, ґрунтовий покрив області в значній мірі піддається впливу водної та вітрової ерозії.

Щорічно проводиться робота щодо вивезення накопичених за попередні десятиріччя заборонених або непридатних для подальшого використання хімічних засобів захисту рослин. За останні п'ять років обсяг непридатних пестицидів зменшився майже у 3,5 рази, зокрема, у 2009 році він склав – 1900 т., у 2011 році – 1327 т., у 2012 році – 575 т., у 2013 році – 554,3 т., у I кварталі 2014 року - 554,3 т. Після вивозу непридатних до використання пестицидів залишаються хімічно забруднені території біля звільнених складів зберігання. Для вирішення цієї екологічної проблеми необхідно провести реабілітацію території та моніторинг стану ґрунтів після її проведення.

Серед пріоритетів природоохоронної політики області є охорона і збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду. Останнім часом прискорились темпи зростання кількості видів рослин і тварин, які стають рідкісними або зовсім зникають з території області. У той же час, темпи розвитку природно-заповідного фонду уповільнились майже втричі, більше 30% існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду області не мають встановлених меж, 84% не мають проектів організації території і проектів утримання та реконструкції, 52% - первинної документації державного кадастру природно-заповідного фонду. Заходи щодо створення репрезентативної мережі природно-заповідного фонду повинні забезпечуватися шляхом встановлення меж, визначення режиму використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду, ведення документації державного кадастру, а також створення нових заповідних об'єктів.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Для підтримання загального екологічного балансу, збереження найбільш цінних природних комплексів, різноманітності ландшафтів і генофонду рослинного й тваринного світу Одеської області протягом 2015 році проведено комплекс природоохоронних заходів, а саме:

- розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області;
- інвентаризація територій, що були зарезервовані до подальшого заповідання рішенням Одеської обласної ради від 01.10.1993 № 496-XXI «Про заходи по збереженню і розвитку природно-заповідного фонду області»;
- встановлення меж у природі територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- розробка проектів організації територій національних природних парків та регіональних ландшафтних парків;
- розробка проектів утримання та реконструкції парків-пам'яток садово-паркового мистецтва;
- розробка первинної документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- встановлення водоохоронних зон та прибережно-захисних смуг водних об'єктів;
- моніторинг стану водно-болотних угідь Одеської області.

В межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду області в напрямку реалізації з питань забезпечення збереження біо- та ландшафтного різноманіття на виконання Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки, затвердженої Законом України від 21 вересня 2000 року №1989-III здійснено:

Дунайським біосферним заповідником НАН України в період 2007-2011 років розроблялась наукова тема «Природні комплекси Дунайського біосферного заповідника як біомаркери збереження та відтворення біорізноманіття в регіоні», в період 2007-2009 років та в період 2010-2014 років здійснювались дослідження за прикладними темами відповідно «Біологічні та технолого-економічні аспекти зимової заготівлі очерету в Дунайському біосферному заповіднику» і «Інвазійні види на території Дунайського біосферного заповідника, їх вплив на біорізноманіття та раціональне використання природних ресурсів».

Співробітники Дунайського біосферного заповідника НАН України разом з колегами з Румунії та Республіки Молдова реалізували кілька міжнародних екологічних проектів, в тому числі:

- Проект ТАСІС «Менеджмент – план для збереження біорізноманіття і стійкого розвитку охоронюваних природних територій Єврорегіону «Нижній Дунай», 2003-2004 рр.

- «Адаптація дельти Дунаю до кліматичних змін шляхом інтегрованого управління водними та земельними ресурсами», 2011-2014 рр.

- «Консолідація мережі природоохоронних територій для збереження біорізноманіття та сталого розвитку регіону дельти Дунаю та нижнього Прута – PAN Nature», 2013-2016 рр.

У 2015 році Регіональним ландшафтним парком «Тилігульський»:

- створено оперативну групу для охорони рідкісних видів першоцвітів;

- регулярно проводився збір матеріалу (інвентаризація флори і фауни) про якісний та кількісний склад тваринного і рослинного світу парку;

- проведено облік птахів, мігруючих через територію парку;

Національним природним парком «Тузловські лимани» протягом 2015 року проводилось виконання науково-дослідних робіт та заходів, спрямованих на інвентаризацію флори та фауни; здійснювалось ведення переліків видів рослин і тварин, рослинних угруповань, що підлягають особливій охороні; інвентаризація різних типів екосистем (екотопів).

Нижньодністровським національним природним парком у 2015 році:

- складено списки видів рослин та тварин, занесених до Червоної Книги України та Міжнародних охоронних переліків, та місця їх концентрації;

- оновлено картосхеми місць реєстрації на території Парку тварин, занесених до Червоної книги України, а також зростання рідкісних видів рослин;

- здійснювався моніторинг рідкісних рослинних угруповань на акваторії Дністровського лиману та озера Біле, занесених до Зеленої книги України. Встановлено значне збільшення їх площ у Дністровському лимані;

- визначені основні антропогенні фактори, які впливають стан біорізноманіття на території дельти Дністра;

- продовжено моніторинг ділянок Парку, на яких відбулися пожежі. Здійснено фотофіксацію відновлення рослинного покриву та дерев на ділянках, пошкоджених пожежею;

- встановлено зону іхтіологічного спокою на річці Глибокий Турунчук;

- щорічно встановлювалася заборона на вилов риби у нерестовий період та взимку – на зимувальній ямі;

- у 2013-2014 було проведено заходи з реінтродукції пугача, занесеного у Червону книгу України.

5.1.4. Формування національної екомережі

В Одеській області, одній з не багатьох в Україні, затверджено ескізну Схему регіональної екомережі Одеської області (рішення Одеської обласної ради від 20.05.2011 № 136-VI), яка виготовлена спільно з науковцями кафедри економічної географії Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.

При цьому, запроваджено методику побудови екологічної мережі, згідно з якою формування екомережі в Одеській області передбачається у кілька етапів. Затверджена ескізна Схема екомережі є базовим, концептуальним документом і першим етапом (рис. 5.1.4.1).

Картосхема екомережі виготовлена на основі топографічної карти Одеської області в масштабі 1:200 000 з указанням усіх складових елементів, зокрема її ядер, природних регіонів і природних коридорів регіонального, національного та міжнародного рівня, сполучних територій і буферних захисних зон. Складові структурних елементів екологічної мережі в розрізі

одиниць адміністративно-територіального устрою регіону наведені в таблиці 5.1.4.1.

З міжнародних елементів екомережі на території Одеської області проходять 2 коридори - Нижньо-Дунайський природний регіон (M1) та Азово-Чорноморський (M2). З елементів національної екомережі України - V природних коридорів: Азово - Чорноморський (I), Прибережно - Дністровський (II), Південно - Український (III), Галицько - Слобожанський (IV) та Прибережно - Бузький (V). З елементів регіонального рівня запропоновано виділити 14 коридорів: Кодимсько - Савранський (1), Кодимсько - Слобідсько - Байтальський (2), Слобідсько - Ягорлицький (3), Кучурганський (4), Велико-Куяльницький (5), Тилігульський (6), Нижньо-Дунайський (8), Ялпузький (9), Катлабузький (10), Киргиж - Китайський (11), Сасик - Когильницький (12), Хаджидерський (13) та Чорноморський прибережно - морський (14).

Стосовно земель, що входять до складу екомережі, то згідно із законодавством в регіональну екомережу включено в першу чергу землі природно-заповідного фонду - це власне природні ядра екомережі, а також землі лісового і водного фонду, землі оздоровчого, рекреаційного призначення, території та землі, які є місцями мешкання і зростання об'єктів тваринного і рослинного світу, занесених в червону і Зелену книги України, водно-болотні угіддя, малопродуктивні і деградовані сільськогосподарські землі - все це сполучні, буферні і відновлювальні елементи екомережі. Сюди ж входять яри та балки, пасовища і сіножаті.

Проблемою в побудові екомережі Одеської області є надзвичайно висока ступінь господарської освоєності території. Наявний земельний фонд максимально поділений і розпайований за різними землекористувачами, що значно буде ускладнювати розробку екомережі на місцях на районних рівнях.

За основними категоріями землекористувачів до складу екомережі включено землі: природно-заповідного фонду, держлісфонду, водного фонду, деградовані сільськогосподарські землі в розрізі адміністративних районів.

Отримана в ході розробки Схеми площа екомережі Одеської області становить близько 18235,82 км², що дорівнює близько 55 % від загальної площі області. Формування екологічної мережі більшою мірою планується за рахунок деградованих земель, частка яких в землях екомережі становить 37,6 % (12422,6 км²). Частка земель держлісфонду та водного фонду приблизно однакова - 6,7 % та 6,9 %, земель природно-заповідного фонду – 5 %.

З 2011 року в області виконується наступний етап формування екомережі – деталізація ескізної схеми регіональної екомережі, а саме: деталізація складу і уточнення меж природних коридорів методом їх картографування на основі існуючої земельпорядної документації (крупномасштабних планів землекористування регіону) спільно зі спеціалістами Держкомзему. Станом на 2015 рік деталізація екомережі виконана для 14 районів області – це Тилігульський природний коридор, що включає 6 адміністративних районів, і ділянка в межах Чорноморського прибережно-морського, Хаджидерського і

Сасик-Когильницького регіональних коридорів, що включає 8 адміністративних районів. Проведення науково-дослідної роботи з деталізації Схеми регіональної екомережі області дозволило розробити в області Методику складання, деталізації та уточнення меж структурних елементів регіональної екомережі на основі крупномасштабних планів землекористувань районів.

**Складові структурних елементів екологічної мережі
в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону станом на
01.01.2015 р.**

Таблиця 5.1.4.1.

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці	Площа прогнозних складових екомережі станом на 01.01.2016 р. га	В тому числі, тис.га					
			Сіножаті та пасовища	Ліси та інші лісовкриті площі	Відкриті заболочені землі	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються у господарстві	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним покривом	Води
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ананьівський	33206,28	14263,73	15378,89	911,37	0,00	2334,98	317,31
2	Арцизьський	25558,27	16766,71	6269,60	278,00	0,00	871,97	1371,99
3	Балтський	45494,51	17150,12	23835,44	1459,76	0,00	2064,84	984,36
4	Березівський	41142,54	28271,34	7241,80	2235,60	0,00	1768,80	1625,00
5	Б-Дністровський	47927,16	4675,13	5333,23	7545,70	0,00	1152,81	29220,29
6	Біляївський	42952,76	6481,01	8137,86	11639,51	0,00	1212,99	15481,40
7	Болградський	26762,17	13571,95	6584,38	349,15	0,00	1078,68	5178,01
8	В-Михайлівський	42729,31	28190,03	12971,83	145,13	0,00	981,18	441,14
9	Іванівський	30883,76	21464,47	6175,62	638,70	0,00	1713,65	891,32
10	Ізмаїльський	30112,08	6292,95	5292,01	4602,48	0,00	327,74	13596,90
11	Кілійський	59304,24	3989,52	2501,40	29566,73	0,00	1704,91	21541,68
12	Кодимський	29731,20	12270,85	16326,98	105,00	0,00	662,70	365,67
13	Комінтернівський	37800,41	13054,95	5326,06	156,95	0,00	2019,37	17243,08
14	Котовський	36283,78	20602,32	13131,77	507,60	0,00	1462,39	579,70
15	Красноокнянський	28121,67	17874,74	8086,42	794,71	0,00	963,80	402,00
16	Любашівський	27832,58	18326,78	6525,87	973,64	0,00	681,30	1324,99
17	Миколаївський	24590,70	14784,34	8270,93	240,30	0,00	646,83	648,30
18	Овідіопольський	22404,34	2876,60	3335,70	1216,49	0,00	677,02	14298,53
19	Роздільнянський	45448,99	4784,96	2563,64	4173,11	0,00	929,41	32997,87
20	Ренійський	31627,43	22297,10	6178,60	642,30	0,00	1447,49	1061,94
21	Савранський	20392,29	6151,29	12522,00	566,79	0,00	528,00	624,21
22	Саратський	26730,00	18035,00	5764,00	147,00	0,00	1117,00	1667,00
23	Тарутинський	50128,96	34981,79	10940,20	1159,62	0,00	1855,55	1191,80
24	Татарбунарський	59980,20	5405,98	4144,90	597,00	0,00	3011,17	46821,15
25	Фрунзівський	31811,82	18376,86	12352,80	260,86	0,00	683,20	138,10
26	Ширяївський	43349,57	33987,88	7158,69	451,00	0,00	995,00	757,00
27	м. Одеса	637,96	0,00	39,00	116,20	0,00	477,76	5,00
28	м. Б-Дністровський	1406,19	111,21	776,17	37,00	0,00	101,10	380,71
29	м. Ізмаїл	736,85	30,90	0,00		0,00	85,25	620,71
30	м. Котовськ	520,97	69,97	331,98	15,62	0,00	91,77	11,62
31	м. Іллічівськ	1064,58	31,00	305,78	545,80	0,00	167,00	15,00
32	м. Южне	70,31	49,58	4,20	6,09	0,00	8,37	2,07
33	м. Теплодар	62,94	41,62	2,00		0,00	17,02	2,30
Разом по області:		946806,81	405262,68	223809,75	72085,22	0,00	33841,02	211808,14
Відсоток від загальної площі території		28,43 %	12,17 %	6,72 %	2,16 %	0	1,06%	6,36%

Примітка: За даними Головного управління Держгеокадастру в Одеській області (лист від 12.04.2016 №13-15-0.63-7784/2-16) площа надана по існуючим угіддям згідно з державною статистичною звітністю з кількісного обліку земель (б-зем) станом на 01.01.2016.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

На виконання ст. 6 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» (п. 4.10.15.18), ст. 10 Закону України «Про державну систему безпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів», Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України про вміст в продукції генетично модифікованих компонентів» наказу Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2010 № 971 «Про затвердження переліку харчових продуктів щодо яких здійснюється контроль вмісту генетично-модифікованих організмів», постанови Головного санітарного лікаря України «Про реалізацію статей 6,44 та 46 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 27.12.2012 № 36, та наказу Держсанепідслужби Одеської області від 14.03.2011 № 66 в рамках вибіркового санітарного контролю харчових продуктів Головним управлінням Держсанепідслужби в Одеській області здійснювався моніторинг харчових продуктів, які виробляються харчовими об'єктами області на наявність генетично модифікованих організмів.

5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу

Одеська область знаходиться у двох природних зонах: лісостепу і степу. Переважна більшість території області розташована у степовій зоні, лише на північному заході – у лісостеповій. Природна рослинність більшої частини області – степова.

Північна частина області розташована у лісостеповій зоні України. Тут зустрічаються лісові ландшафти. Найпоширенішими видами дерев є дуб, липа, клен, ясен, акація, вишня, черешня, верба, сосна та інші. Є лісова рослинність і на півдні, в плавнях дельти Дунаю, хоч і не займає там значних площ. В її складі переважають різні види верб. Серед них найбільш поширені верба біла та верба ламка.

З просуванням на південь з'являється більше степових видів, серед яких переважають трав'янисті види, що пристосовані до умов середнього зволоження та посухи. Спектр провідних родин складають айстрові, злакові, бобові, осокові, хрестоцвітні, лободові, гвоздичні, губоцвітні, гречкові, зонтичні, жовтецеві, шорстколисті тощо.

В районі Причорноморської низовини характерна лучна рослинність, що займає рівнинні ділянки прируслових та заплавних гряд і представлена угрупованнями болотистих, засолених, справжніх та остепнених лук, трав'яних боліт та болотистих лук. Болотна рослинність (очерет, рогіз) є характерним елементом плавнів Дунаю та приозерної рослинності. Солонцева та солончакова рослинність представлена досить незначними площами.

Значне місце у флорі області належить водній рослинності. Вона представлена некоріненими вільноплаваючими, вкоріненими зануреними,

вкоріненими з плаваючими листками та повітряноводними формами. Зазвичай зустрічаються тостера (морська трава), рдест, філофора (червона водорість), харові та інші водорості. В товщі води також численні дуже дрібні одноклітинні водорості (фітопланктон). Особливо розвинені діатомові водорості та динофлагеланти. Чисельність і біомаса планктонних водоростей найбільш висока в поверхневому шарі води, досягає в літній період декількох десятків мільйонів клітин на літр води.

Область має велику кількість рослин, в тому числі рідкісні, які занесені до Червоної книги України. Із «червонокнижних» видів тут охороняються, зокрема, сальвінія плаваюча, водяний горіх плаваючий, плавун щитолистий, меч-трава болотна, альдрованда пухирчаста, зозулинець болотний, коручка болотна і чемерицеподібна, білоцвіт літній, гвоздика бессарабська, ковила дніпровська, золотобородник цикадовий та ін.

5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів

Ліс, дика лісова природа є екологічною системою, яка сприяє збільшенню природно-ресурсного потенціалу біосфери та стабілізує її функціонування, і водночас, є важливим чинником, забезпечення життєдіяльності суспільства як об'єкт господарської діяльності. Ліси області виконують водоохоронні й ґрунтозахисні функції, мають санітарно-гігієнічне рекреаційне значення.

Одеська область є малолісною та лісодефіцитною. На одного мешканця області припадає лише 0,1 га лісу. Загальна лісистість становить близько 6 %.

Площа лісових ділянок в області складає 220,1 тис.га, з них 203,9 га – вкриті ліською рослинністю лісові ділянки, із них полезахисні лісові смуги - 49,8 тис.га, які після розпаду сільськогосподарських підприємств залишилися без нагляду. Тому, в області необхідно вирішити питання щодо забезпечення цих насаджень, призначивши відповідальних, які б здійснювали охорону та проводили необхідні лісогосподарські заходи.

Загальна площа лісів державних лісогосподарських підприємств Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства становить 140423,1 га. В Одеській області є наступні категорії лісів:

- захисні;
- рекреаційно-оздоровчі;
- ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;

Протягом 2015 року створено нових лісів на площі 36,3 га, проведено лісовідновлення на площі 223 га, залишено під природне поновлення 135 га лісових ділянок.

Одеським обласним управлінням лісового та мисливського господарства разом з місцевими органами влади проводиться цілеспрямована робота по своєчасному гасінню лісових пожеж.

За 2015 рік лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства створено 233 км мінералізованих смуг, проведено догляд за 3484 км мінералізованих смуг,

Завдяки оперативному гасінню та профілактичній роботі вдається уникати випадків великих лісових пожеж. Загальна кількість пожеж за 2015 рік склала 5 випадків на площі 5,24 га.

Державними лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства проводяться лісогосподарські заходи по формуванню та оздоровленню лісів. У 2015 році підприємствами області проведено рубки догляду за лісом та інших видів рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів, пов'язаних з веденням лісового господарства на площі 3995 га та заготовлено 99,4 тис. куб.м деревини.

Рубки формування та оздоровлення лісів та інші заходи, пов'язані з веденням лісового господарства, проводяться способами, що не викликають ерозії ґрунтів, пошкодження дерев, які залишаються для подальшого росту, виключають можливість негативного впливу на стан лісів та водоймищ, тобто лісогосподарські заходи спрямовані на підвищення стійкості та продуктивності деревостанів, збереження біорізноманіття лісів та дотримання вимог Правил поліпшення якісного складу лісів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 року №724.

Ведення лісового господарства на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду проводиться згідно з проектом організації та розвитку лісового господарства підприємств та передбачає ведення виробництва з урахуванням економічного та соціального розвитку регіону з виконанням всіх необхідних лісогосподарських, протипожежних та лісозахисних заходів. Державна лісова охорона лісогосподарських підприємств забороняє будь-яку господарську та іншу діяльність, яка суперечить цілям і завданням та загрожує збереженню об'єктів природно-заповідного фонду, а також порушує режим їх охорони.

Лісовий фонд регіону (станом на 01.01.2016 року)

Таблиця 5.2.2.1

№ з/п		Загальна площа, га	Вкриті лісовою рослинністю, га	Загальний запас деревини, тис. м ³	Примітка
1	2	3	4	5	6
1	Усього лісового фонду (сума рядків 1+2)				
1.	Усього земель лісогосподарського призначення	223903,00	199441,00	18542,05	
	у тому числі:				
1.1	державних лісогосподарських підприємств	140394,00	91736,00	12098,47	
1.2	комунальних лісогосподарських підприємств				
1.3	власників лісів				
1.4	не наданих у користування (землі запасу)				
2.*	Усього лісових ділянок, розташованих на землях іншого призначення				
	у тому числі:				
2.1	державних підприємств				
2.2	комунальних підприємств				

2.3	приватних підприємства				
2.4	інших організацій та установ				
2.5	власників лісів				
2.6	не наданих у користування (землі запасу)				
3.	Загальний запас деревини лісового фонду	X	X		
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар лісового фонду	X	X	82,8	
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	X		X	0,09
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	X	X		6,9
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	X		X	6,1

Примітка: за інформацією Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства (лист від 23.06.2016 № 541/02-38)

5.2.3 Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

Відповідно до статей 72,73 Лісового кодексу України може здійснюватись заготівля другорядних лісових матеріалів (недеревних лісових ресурсів) живиці, кори, деревної зелені, заготівля сіна, заготівля дикорослих плодів та ягід і інше.

Державними лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства заготівля другорядних лісових матеріалів у 2015 році не проводилась (лист Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства від 15.08.2016 № 04-01-06/778).

5.2.4 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Збереження рослинного розмаїття має важливе значення як для окремих країн, так і для людства в цілому. Охорона, збереження та відтворення рослин, які знаходяться під загрозою зникнення в Одеській області здійснюється відповідно до міжнародних договорів, ратифікованих Україною, Червоної книги України, та відповідно до Переліку видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області, та Положення про нього, затвердженого рішення Одеської обласної ради від 18 лютого 2011 року № 90-VI. До зазначеного Переліку включено 292 види рослин, з яких 157 входять до Червоної книги України.

Одним з найбільших центрів збереження та дослідження рідкісних та зникаючих видів рослин в Одеській області є Ботанічний сад Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова.

Ботанічний сад Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова приймає активну участь у програмах Ради ботанічних садів та дендропарків України та BGCI із збереження видів рослин занесених до Чевонної книги України, та таких, що підлягають під дію міжнародних договорів.

Список видів трав'янистих багаторічних та деревно-кущових рослин, занесених до Червоної книги України (2009 р.), що зберігаються у Ботанічному саду ім. І.І. Мечникова станом на 2016 рік

Таблиця 5.2.4.1

№ п/п	Назва
1	2
1	Адiant венерин волос <i>Adiantum capillus-veneris</i> L.
2	Горицвіт весняний <i>Adonis vernalis</i> L.
3	Горицвіт волзький <i>Adonis wolgensis</i> Steven ex DC.
4	Кліщинець східний <i>Arum orientale</i> M.Bieb.
5	Золотень жовтий <i>Asphodeline lutea</i> (L.) Rchb.
6	Пізноцвіт анкарський <i>Colchicum ancyrense</i> B.L.Burt
7	Берека <i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz
8	Бруслина карликова <i>Euonymus nana</i> M. Bieb.
9	Гвоздика бузька <i>Dianthus hypanicus</i> Andr.
10	Гвоздика гренобльська <i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.
11	Оставник одеський <i>Gymnospermium odessanum</i> (DC.) Takht.
12	Дуб кошенільний <i>Quercus cerris</i> L.
13	Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.
14	Клокичка периста <i>Staphylea pinnata</i> L.
15	Мачок жовтий <i>Glaucium flavum</i> Crantz
16	Яловець смердючий <i>Juniperus foetidissima</i> Willd.
17	Яловець високий <i>Juniperus excelsa</i> M.Bieb.
18	Головатень високий <i>Echinops exaltatus</i> Schrad.
19	Гадюча цибулька гроноподібна <i>Muscari botryoides</i> (L.) Mill.
20	Півонія кримська <i>Paeonia daurica</i> Andrews
21	Півонія тонколиста <i>Paeonia tenuifolia</i> L.
22	Підсніжник білосніжний <i>Galanthus nivalis</i> L.
23	Підсніжник складчастий <i>Galanthus plicatus</i> M.Bieb.
24	Підсніжник Ельвеза <i>Galanthus elwesii</i> Hook.f.
25	Рястка Буше <i>Ornithogalum boucheanum</i> (Kunth) Asch.
26	Рястка гірська <i>Ornithogalum oreoides</i> Zahar.
27	Рястка відігнута <i>Ornithogalum refractum</i> Kit. ex Schtdl.
28	Рябчик руський <i>Fritillaria ruthenica</i> Wikstr.
29	Бузок угорський <i>Syringa josikaea</i> J.Jacq. ex Rchb.
30	Скополія карніолійська <i>Scopolia carniolica</i> Jacq.
31	Солодка гола <i>Glycyrrhiza glabra</i> L.
32	Сон лучний <i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l.
33	Сосна Станкевича <i>Pinus stankewiczii</i> (Sukacz.) Fomin
34	Тис ягідний <i>Taxus baccata</i> L.
35	Тюльпан бузький <i>Tulipa hypanica</i> Klokov et Zoz
36	Тюльпан дібровний <i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz
37	Тюльпан Шренка <i>Tulipa schrenkii</i> Regel
38	Фісташка туполиста <i>Pistacia mutica</i> Fisch. Et C.A.Mey.
39	Цикламен коський <i>Cyclamen coum</i> Mill. s.l.
40	Шафран банатський <i>Crocus banaticus</i> J. Gay
41	Шафран гарний <i>Crocus speciosus</i> M.Bieb.
42	Шафран сітчастий <i>Crocus reticulatus</i> Steven ex Adams
43	Шафран вузьколистий <i>Crocus angustifolius</i> Weston
44	Осітник пізноцвітовий <i>Sternbergia colchiciflora</i> Waldst. et Kit.
45	Еремур показний <i>Eremurus spectabilis</i> M.Bieb. s.l.
46	Ясен білоцвітий <i>Fraxinus ornus</i> L.
47	Роговик Біберштейна <i>Cerastium biebersteinii</i> DC.

У межах національного природного парку «Тузловські лимани» виявлено 13 видів рослин, занесених до Червоної книги України.

Найбільш цікавими знахідками є три види з Червоної книги України з родини обхідних. Вивчена структура ценопопуляцій двох з них, вивлено, що вони знаходяться у задовільному стані. Знахідка *Platanthera x hybrida* Briigger є першою на материковій частині України (крім виявленого у національному

природному парку «Гузловські лимани» її місцезнаходження в Україні відоме лише у Криму).

Флора Дунайського біосферного заповідника налічує 1560 видів. Найбільшу кількість складають вищі судинні рослини – 967, що становить близько 19,19 % флори України. Рідкісними і зникаючими серед вищих судинних рослин ДБЗ є 134 види (14,0%). До Червоної книги України занесені 26 видів, Європейського Червоного списку - 10, списку Бернської Конвенції – 5. До числа червонокнижних видів віднесені альдрованда пухирчиста, сальвінія плаваюча, водяний горіх плаваючий, плавун щитолистий, білоцвіт літній, зозулинець болотний, коручка болотна, гвоздика бесарабська, меч-трава болотна, ковила дніпровська, золотобородник цикадовий та ін.

До Зеленої книги України занесені 15 угруповань, а взагалі, понад 40 рослинних угруповань ДБЗ є регіонально рідкісними.

5.2.5 Адвентивні види рослин

Велика частка колекційного фонду Ботанічного саду Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова. представлена адвентивними видами рослин. Проводиться вивчення їх біології, конкурентоздатності щодо аборигенних видів з метою прогнозу їх неконтрольованого поширення на території Південно-західного Причорномор'я, та можливості їх контрольованого господарського використання.

У флорі Одеської області відмічено близько 200 видів адвентивних рослин, які є бур'янами. Вони розповсюджені у сільськогосподарських угіддях, лісосмугах, ростуть вздовж шляхів. Серед них рослини, які відносяться до 61 роду та 28 родин, мають високу інвазійну активність. Майже чверть складають одновидові роди, що входять до складу 10 родин. До них належать *Cenchrus* (ценхрус), *Acroptilon* (гірчак), *Grindelia* (грінделія), *Conium* (болиголів), *Conyza* (коніза) та інші бур'яни, які є карантинними або дуже розповсюдженими у регіоні.

Серед двовидових родів слід відмітити роди *Saponaria* (мильнянка), *Cannabis* (коноплі), *Galinsoga* (галінсога), *Azolla* (азола), що належать до 4 родин. Серед 3-5-видових родів відзначимо роди *Bidens* (череда), *Anisantha* (анізанта), *Phalacrolooma* (фалакролома), *Cardaria* (кардарія) та інші. Кількість родин, у склад яких входять ці роди, становить шість. Роди, що включають 7-9 видів, належать до 4 родин. Серед них слід вказати такі як *Helianthus* (соняшник), *Brassica* (капуста), *Hordeum* (ячмінь), *Setaria* (мишія) та інші. Серед 10-15-видових родів, що належать до 7 родин, звертають на себе увагу роди *Xanthium* (нетреба), *Atriplex* (лутига), *Cuscuta* (повитиця) та інші.

Два 17-видові роди, що належать до 2 родин, це *Amaranthus* (щириця) та *Carduus* (будяк). Найбільшою кількістю видів – 77 представлено рід *Centaurea* (волошка). Далі йдуть *Chenopodium* (лобода), *Vicia* (горошок), *Artemisia* (полин), *Salix* (верба), *Senecio* (жовтозілля) та *Acer* (клен).

5.2.6 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Проблема створення, відновлення, охорони зелених насаджень міст та інших населених пунктів з врахуванням природних умов та антропогенних впливів залишається актуальною. Належним доглядом охоплено малий відсоток зелених насаджень.

На сьогодні стан утримання зеленого господарства у населених пунктах області майже в усіх районах не задовольняє вимогам чинного законодавства у цій галузі.

За інформацією Департаменту розвитку інфраструктури та житлово – комунального господарства Одеської обласної державної адміністрації, розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 30.11.2010 № 1172/А-2010 «Про проведення щорічної акції «За чисте довкілля» у населених пунктах області проведено щорічну акцію «За чисте довкілля» та в її рамках - Дня благоустрою територій населених пунктів, під час яких передбачено створення нових лісових насаджень, газонів і квітників, а також упорядкування територій існуючих.

Рішеннями міських та сільських виконкомів створені комісії з обстеження зелених насаджень з метою виявлення сухостійних та аварійних дерев та їх подальшого видалення, проводяться роботи щодо їх видалення.

5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно – заповідного фонду

На території земель державних лісгосподарських підприємств, які підпорядковуються Одеському обласному управлінню лісового та мисливського господарства, розташовано 53 об'єкти природно-заповідного фонду, у тому числі: 30 заказників, 13 пам'яток природи, 5 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 4 заповідних урочища, 1 регіональний ландшафтний парк.

Більшість лісових насаджень, що знаходяться у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду Одеської області, штучного походження і зростають в несприятливих лісорослинних умовах степу та лісостепу, потребують постійного здійснення лісгосподарських заходів, спрямованих на відновлення та підвищення стійкості деревостанів, збереження біорізноманіття лісів, їх оздоровлення і посилення захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших функцій шляхом проведення санітарно-оздоровчих рубок, а також рубок формування і оздоровлення лісів.

Ведення лісового господарства на об'єктах та територіях природно - заповідного фонду проводиться згідно з проектом організації та розвитку лісового господарства підприємств та передбачає ведення виробництва з урахуванням економічного та соціального розвитку регіону з виконанням всіх необхідних лісгосподарських, протипожежних та лісозахисних заходів.

При проведенні санітарно-вибіркових та суцільно - санітарних рубок державні лісогосподарські підприємства, відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 №555 «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» складають на основі матеріалів лісовпорядкування, санітарних та лісопатологічних обстежень, планів проведення санітарно - оздоровчих заходів, які затверджуються Одеським обласним управлінням лісового та мисливського господарства за погодженням Одеської обласної державної адміністрації.

Спеціалістами відділу лісового та мисливського господарства Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства при проведенні перевірок контролюється дотримання підвідомчими підприємствами порядку спеціального використання лісових ресурсів та здійснення лісогосподарських заходів з поліпшення якісного складу лісів і стану лісовідновлення та лісорозведення та здійснення інших лісогосподарських заходів на територіях та об'єктах природно – заповідного фонду.

Державні лісогосподарські підприємства на територіях та об'єктах природно - заповідного фонду проводять роботи: по збереженню у природному стані цінних лісонасаджень, що мають значне ґрунтозахисне, кліматорегулююче значення; збереженню ділянок з природними комплексами; збереженню місць мешкання видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України; підтриманню загального екологічного балансу в регіоні, поширенню екологічних знань, тощо (Інформація підготовлена згідно з листом Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства від 15.08.2016 № 04-01-06/778).

З природних рослинних ресурсів в національному природному парку «Тузовські лимани» у 2015 році використовувався лише очерет. На основі звітів природокористувачів встановлено, що з 1 січня по 31 грудня 2015 року на території національного природного парку «Тузовські лимани» було проведено викошування очерету згідно затвердженого Міністерством екології та природних ресурсів ліміту №1031/09/3-2015 від 26 лютого 2015 року в обсязі 443,2 т сухої речовини на площі 2522,45 га.

Спеціальних заходів щодо відтворення очерету не проводилося, крім обстеження території національного природного парку «Тузовські лимани» після заготівлі очерету з метою перевірки якості заготівлі підприємцями та дотримання ними встановлених обмежень.

З метою збереження та відтворення рослинного світу у межах Нижньодністровського національного природного парку вжито наступні заходи:

- місця зростання рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, віднесено до заповідної зони парку;
- періодично обмежувалось відвідування окремих територій парку;
- здійснювався моніторинг рідкісних рослинних угруповань на акваторії Дністровського лиману та озера Біле, занесених до Зеленої книги України;
- здійснено протипожежні прокося.

Колекція живих рослин Ботанічного саду налічує близько 4 тис. таксонів з якими проводяться науково-дослідні роботи з вивчення їх біологічних особливостей при вирощуванні в умовах Причорноморського степу України і можливості їх використання в зеленому будівництві та лісівництві, а також можливості використання тропічних і субтропічних інтродуцентів в озелененні приміщень.

5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Фауна Одеської області різноманітна і представлена 1500 видами безхребетних та більше 400 видами хребетних тварин.

Серед лісової фауни найчисельнішими є зайці-русаки, а степової – хом'як, ховрашок, тушканчик. Водяться також лосі, козулі, дикі кабани і кози, лисиці, борсуки, куниці, видри, єнотоподібні собаки та багато видів лісових птахів. На незамерзаючих ділянках Південного Бугу зимують лебеді, дикі гуси та качки, озерна крачка.

Найчисельнішою та найважливішою як в природоохоронному, так і екологічному плані групою хребетних тварин області є птахи. Зареєстровано більше 320 видів птахів, серед них зустрічаються рідкісні види, як то: великий та малий баклан, ковпик (косар), сіра, руда, мала та велика білі чаплі, квак, кричачки річковий та рябодзьобий, пелікан рожевий та кучерявий, орлан-білохвіст та інші.

Серед земноводних найбільш чисельними є озерна та їстівна жаби, звичайна квакша та дунайський тритон, а серед плазунів – болотна черепаха, звичайний вуж, прудка ящірка.

Із ссавців особливий інтерес викликає єдиний представник ластиногих Чорного моря – тюлень-монах, окремі особини якого траплялися в українській частині дельти Дунаю на території Дунайського біосферного заповідника. У Чорному морі розповсюджені популяції дельфінів (афаліна, білобочка, азовка). Із навколоводних звірів – мешканці прісних водойм: інтродуковані ондатра та єнотоподібний собака, а також рідкісні «червонокнижні» – горностай, річкова видра, європейська норка. В плавнях зрідка зустрічається кіт лісовий.

Іхтіофауна річок різноманітна. В річках і озерах водяться лящ, судак, сом, щука, сазан, окунь та інші види риб. Розводять товстолобика, білого амура, сазана.

В акваторії Дунаю зустрічаються види риб, занесені до Європейського Червоного списку: шип, атлантичний осетер, чорноморський та дунайський лосось, умбра, чоп великий та малий, стерлядь, вирезуб, пічкур дунайський довговусий, шемая дунайська, йорж смугастий, білуга (найбільша серед риб, що мешкають в прісних водах) і ін. З промислових видів найціннішими є осетрові та дунайський оселедець.

5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарства

Одеська область відрізняється багатством видового різноманіття диких тварин, що обумовлюється різноманітністю кліматичних, геоморфологічних та екологічних умов.

Використання мисливських тварин здійснюється користувачами мисливських угідь, кількість яких в області становить 51, а закріплена площа угідь - 2,5 млн. га.

За даними обліку чисельності мисливських видів тварин їх кількість за останні кілька років залишається приблизно на одному рівні за рахунок зменшення одних та збільшення інших мисливських тварин по тим чи іншим мисливським господарствам.

У мисливських угіддях Одеської області мешкає близько 5663 голів копитних тварин, а саме: олень плямистий - 83 голови, козуля – 3756 гол., кабан – 1824 гол., а також налічується 79245 одиниць хутрових звірів та 334748 одиниці пернатої дичини.

На високому рівні залишається чисельність хижих і шкідливих тварин, таких, як вовк, лисиця, бродячі собаки, які є джерелом розповсюдження сказу і наносять велику шкоду не лише мисливському, а й сільському господарству. В 2015 році відстріляно 53 вовків, 1765 лисиць.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.1

Види мисливських тварин	2013 рік	2014 рік	2015
1	2	3	4
Козуля	3129	3527	3756
Кабан	1813	1838	1824
Заєць - русак	73184	72585	76098
Фазан	30873	33720	34873
Куріпка сіра	87041	86326	84812
Гуска	34772	29979	30596
Качки	64086	55284	59934
Лиска	44865	41191	46975
Голуби	44166	44565	42403
Перепілка	9257	20529	27528
Вовк	85	45	59
Лисиця	2499	2363	2277

Примітка: за інформацією Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства (лист від 23.06.2016 № 541/02-38)

Добування основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.2

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2013	Олень плямистий	10	14	10	4	1. Частина ліцензій незатребувана. 2. Незадовільна організація проведення полювання. 3. Полювання на парнокопитних тварин пов'язано з великими витратами, що може дозволити собі не кожен мисливець. 4. Несприятливі кліматичні умови і міграція тварин в інші регіони України, Молдови та Румунії.
	Козуля	92	92	65	27	
	Кабан	201	192	86	106	
	Ондатра	-	-	-	-	
	Разом по області	303	298	161	137	
2014	Олень плямистий	10	10	10	-	
	Козуля	105	102	64	1	
	Кабан	206	188	74	21	
	Ондатра	-	-	-	-	
	Разом по області	321	200	148	22	
2015	Олень плямистий	9	9	5	0	
	Козуля	116	116	79	0	
	Кабан	221	171	50	0	
	Ондатра	0	0	0	0	
	Разом по області	346	296	134	0	

Примітка: за інформацією Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства (лист від 23.06.2016 № 541/02-38)

Поряд з охороною мисливських тварин важливе значення для збільшення їх чисельності має проведення біотехнічних заходів, що спрямовані на покращення стану середовища перебування тварин, їх штучне розведення у вольєрах з наступним випуском у природне середовище, а також переселення у нові угіддя (інформація представлена згідно листа Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства від 15.08.2016 № 04-01-06/778).

Одеський регіон має значний фонд природних водойм – лиманів, озер, загальна площа яких становить біля 200 тис. га., акваторій пониззя Дністра, Дунаю та північно-західної частини Чорного моря. Протягом десятиріч Одеська область займає друге місце в Україні за обсягами вилову риби та морепродуктів і є найперспективнішим та найважливішим рибогосподарським регіоном

держави. За останні десятиріччя внаслідок великого антропогенного навантаження на водне середовище, активізації господарської діяльності у прибережних зонах північно-західної частини Чорного моря, лиманів та річок, нераціонального використання водних живих ресурсів зменшився якісний та кількісний склад популяцій риби, безхребетних та водоростей. Повністю припинено добування червоної водорості, філофори, запаси якої у 70-80 роках минулого століття оцінювались близько 3 млн. тонн і видобуток якої складав біля 20 тис. тонн щорічно.

Таке саме становище спостерігається відносно молюсків Чорного моря, в тому числі і мідії. Часті літні замори, шкідливі знаряддя промислу привели до значного погіршення стану мідійних поселень у північно – західній частині моря.

За останні 40-50 років в наслідок нераціонального промислу, браконьєрства, зарегулювання основних річок півдня України та інших негативних факторів зменшилось до небезпечного рівня маточного поголів'я осетрових видів риби.

В р. Дунай 50-70% від загальної маси уловів припадає на дунайського оселедця. Чисельність нерестового стада оселедця зазнає значних циклічних коливань під впливом абіотичних та біотичних чинників (у 2-10 разів). У зв'язку з цим і загальні обсяги уловів в річці завжди істотно коливатимуться. У перспективі очікується, що улови оселедця варіюватимуть у межах 250-450 т., а частикових риби -150-300 т.

Причини деградації популяції промислових риби в р. Дунай декілька: це скидання побутових і промислових стоків міст та інших населених пунктів. Крім антропогенної евтрофікації і забруднення вод Дунаю, на стан рибних запасів в дельті істотно вплинули за регулювання стоку річки і одамбовання її берегів, що значно погіршило умови природного нересту багатьох видів риби. Мігруючі види риби, зокрема, осетрові, стали дуже нечисленими як в річці, так і в Чорному морі. Тому, крім погіршення стану її нерестовищ, спостерігається недолік плідників осетра, севрюги, білуги і стерляді.

Одамбування придунайських озер і перетворення їх у водосховища фактично ізолювали водоймища від річки. В результаті зараз практично не існує можливості вільного водообміну і поповнення складу іхтіофауни озер, що призвело до спрощення структури іхтіоценозу цих водойм і значної переваги малоцінних у промисловому відношенні видів риби.

Крім екологічної причини деградації рибної промисловості існує ряд соціально – економічних, серед яких основними є розвал крупних рибодобуваючих організацій, продаж морських суден, зростання браконьєрства, відсутність крупних капітальних вкладень в меліорацію і відтворення, тінювий вилов і переробка риби, недосконала законодавча база регулювання рибальства.

В Одеській області діють спеціальні товарні рибні господарства (СТРГ): на придунайських озерах Кагул і Катрал, Китай, Катлабух, Ялпуг – Кугурлуй, водосховище Сасик, Хаджибейському, Дафінівському лиманах. Для відновлення промислової іхтіофауни водоймищ Придунав'я необхідний

розвиток аквакультури. В першу чергу, це будівництво на р. Дунай державного заводу для відтворення осетрових видів риб.

Важливу роль в підвищенні рибопродуктивності водоймищ грає розведення коропа і рослиноїдних видів риб. Для збільшення виробничих площ можна використовувати існуючий в регіоні комплекс ставків. Враховуючи рекомендації європейських експертів, при підвищенні рибопродуктивності придунайських водоймищ і збалансуванні складу їх іхтіофауни особливу увагу слід приділити штучному відтворенню ту водних риб (щука, судак), а також раків.

Не покращується стан і в напрямку використання лиманів Одеської області, як традиційних водойм для нагулу чорноморських кефалей. Улови кефалей на цих водоймах знизились у порівнянні з 50-60 роками. Аналогічна ситуація складається і з виловом глоси у цих лиманах.

У внутрішніх водоймах області в цілому зменшується видовий склад риб і скорочуються обсяги вилову таких видів, як сом, сазан, щука. Практично не спостерігається в уловах чехоня, лин, рибець.

Незважаючи на значну кількість підприємств, які здійснюють вилов рибних ресурсів, спостерігається тенденція зниження вилову риби у внутрішніх водоймах. Основу промислу складає карась, лящ, товстолобик, піленгас, окунь. Таким чином, можна стверджувати про незадовільний стан рибних ресурсів у водоймах Одеської області та прибережних водах Чорного моря.

Багато невирішених проблем і у такому напрямку рибної галузі, як товарне виробництво, яким займаються виробничі рибокомбінати, риболовецькі підприємства, об'єднання. Значне падіння обсягів вирощування та вилову товарної риби, що пов'язане із скороченням використання рибних кормів через їх високу вартість. Значно знизились обсяги зариблення водойм та об'єми меліоративних робіт. Негативна тенденція спостерігається і у галузі переробки водних біоресурсів.

Важливим фактором, що лімітує розвиток рибогосподарської галузі в регіоні, є недосконала нормативно – правова база. В першу чергу це стосується Інструкції про порядок спеціального використання водних живих ресурсів. Потребує вдосконалення система лімітування, зокрема прохідних видів, таких як дунайський оселедець (що характеризується занадто великими щорічними коливаннями чисельності нерестового стада). Залишаються значні пробіли у нормативно – правовій базі для ведення рибальства на акваторіях об'єктів природно – заповідного фонду. Для ритмічної діяльності СТРГ необхідно визначити нормативні рамки їх роботи у вигляді відповідної інструкції. Також не визначені правові умови існування нагульно – пасовищних кефалевих господарств на солених морських лиманах регіону.

На даний час Держрибагентством України ведеться робота з удосконалення діючого законодавства та імплементації Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» та Закону України «Про аквакультуру», прийняття відповідних нормативних актів, які регламентують рибогосподарську діяльність.

Динаміка вилову риби

Таблиця 5.3.2.2

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2013	Чорне море із затоками	*	2790,134
	р. Дунай	*	411,615
	оз. Кагул – Картал	1051,5	725,705
	оз. Ялпуг - Кугурлуй	1166	493,823
	Стенцівська заплава		0
	оз. Катлабух	283	226,857
	оз. Китай	275	25,425
	оз. Сасик	1237	497,847
	Дністровський лиман і пониззя р. Дністер з озерами	*	547,924
	Кучурганське водосховище	*	8,543
	Хаджибейський лиман	1420	1118,792
	Тузовська група лиманів		9,837
	Шаболшатський лиман	*	22,701
	Григор'євський лиман		0
	Куяльницький лиман		0
	Дофинівський лиман	60,5	14,195
Тилігульський лиман	*	483,688	
Разом по області		5493,0	7377,087
2014	Чорне море із затоками	*	2976,589
	р. Дунай	*	245,759
	оз. Кагул – Картал	1201,5	527,553
	оз. Ялпуг - Кугурлуй	1181	869,512
	Стенцівська заплава		0
	оз. Катлабух	348	195,023
	оз. Китай	238	123,438
	оз. Сасик	1257	836,523
	Дністровський лиман і пониззя р. Дністер з озерами	*	576,247
	Кучурганське водосховище	*	6,362
	Хаджибейський лиман	1030	883,401
	Шаболшатський лиман	*	21,097
	Григор'євський лиман		0
	Куяльницький лиман		0
	Дофинівський лиман		10,763
	Тилігульський лиман		395,238
Разом по області		5316,0	7667,505
2015	Чорне море із затоками	*	3431,537
	р. Дунай	*	241,141
	оз. Кагул – Картал		824,855
	оз. Ялпуг - Кугурлуй		895,003
	Стенцівська заплава		0
	оз. Катлабух		222,000
	оз. Китай		189,214
	оз. Сасик		248,442
	Дністровський лиман і пониззя р. Дністер з озерами	*	853,679
	Кучурганське водосховище	*	7,615
	Хаджибейський лиман		421,007
	Шаболшатський лиман	*	37,845
	Григор'євський лиман		0
	Куяльницький лиман		0
	Дофинівський лиман		7,410
	Тилігульський лиман		273,026
Разом по області			7681,537

Примітка: * - ліміт визначається по окремим видам риби або види не лімітуються.

(Примітка: за інформацією Західно – Чорноморського басейнового управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства (лист від 06.06..2016 №577)

5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Тваринний світ становить один з найбільш вразливих об'єктів природи, бо впливати на його стан можна як безпосередньо (на самих тварин), так і через вплив на середовище його перебування. Тому ст. 32 Закону України «Про тваринний світ» містить перелік правових, організаційних, матеріально – технічних та інших заходів, спрямованих на відтворення, раціональне використання та відтворення тваринного світу у всьому його біологічному різноманітті. Підґрунтям такої діяльності є комплексний підхід до охорони та поліпшення всієї екологічної системи довкілля, в якій перебуває і складовою частиною якої є тваринний світ.

З метою охорони, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин в Одеській області затверджено Перелік видів тварин і рослин, які підлягають особливій охороні на території Одеської області, та Положення про нього (рішення обласної ради від 18.02.2011 № 90-УІ).

Перелік видів тварин, які занесені до Червоної книги України, додатки до Бернської, Боннської конвенції та конвенції CITES, виявлених у межах національного природного парку «Гузловські лимани»

Таблиця 5.3.3.1

Група організмів	Червона книга України	Бернська конвенція	Боннська конвенція	CITES
ТВАРИНИ	80	268	141	38
Молюски	1	-	-	-
Комахи	14	-	-	-
Риби	4	-	-	-
Амфібії	-	5	-	-
Рептилії	1	6	-	-
Птахи	53	247	138	33
Ссавці	7	10	3	5
Всього	93	268	141	38

5.3.4 Інвазивні види тварин

Фахівцями лабораторії епізоотології Українського науково – дослідного протичумного інституту ім. І. І. Мечнікова МОЗ України протягом 2014 року проводився постійний моніторинг чисельності, видового складу та поширення епідемічно важливих видів птахів водно – болотного комплексу у місцях їх скупчення (дельти лиманів, узбережжя Одеської та Миколаївської областей). З цією метою були використані наступні методи моніторингу: спостереження на моніторингових точках, маршрутний облік, облік птахів на зимівках. В результаті регулярних спостережень не було виявлено масової загибелі птахів.

Постійно проводився відлов ектопаразитів, а саме – іксодових кліщів та

комарів родини Culicidae.

Іксодові кліщі є основними носіями таких особливо небезпечних інфекцій людини як: кліщовий енцефаліт, Ку – лихоманка, борреліоз, риккетсіоз.

Комарі роду Culicidae є носіями таких особливо – небезпечних інфекцій, як лихоманка Західного Нилу, жовта лихоманка, вірусу Денге.

Відлов кровосисних комарів родини Culicidae проводився за допомогою спеціальних ентомологічних сачків та ексаустерів як у самому місті Одеса, так і поза містом на узбережжях лиманів та річок, як у вечірні часи, коли набувається пік добової активності, так і в день, у місцях скупчення Culicidae на день. Крім Одеської області, відлови проводилися ще у Херсонській області. Види-домінанти серед представників родини Culicidae: у місті - *Culex pipiens pipiens*, на узбережжях водойм – *Culex modestus*.

Визначення видової належності ектопаразитів та їх генеративного стану проводилось у приміщенні ДУ «УНДПЧІ ім. І.І. Мечнікова».

Лабораторні дослідження на наявність збудників різноманітних інфекцій у ектопаразитів продовжуються.

Для проведення детального аналізу стану популяцій деяких тварин, які можуть брати участь у епізоотичному процесі і є потенційними носіями та переносниками особливо небезпечних природно-вогнищевих інфекцій, а також для виявлення наявності циркуляції збудників цих інфекцій на території Одеської області та в інших регіонах України, крім візуального моніторингу, необхідно проводити їх повне дослідження, що включає:

- відлов, вилучення кровосисних ектопаразитів;
- визначення видової приналежності;
- визначення генеративного стану та статі тварин;
- проведення прижиттєвого відбору крові, клоакальних та трахеальних змивів, а також, при необхідності, проведення розтину та відбору біологічного матеріалу, а саме: мозку, часток легенів, печінки, селезінки, нирок для здійснення лабораторних вірусологічних та бактеріологічних досліджень.

(Інформація надана ДУ «Український науково – дослідний протичумний інститут ім. І. І. Мечникова Міністерства охорони здоров'я України» листом від 22.07.2016 № 135).

5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу.

Головним управлінням ветеринарної медицини в Одеській області з метою недопущення занесення та розповсюдження інфекційних та інвазійних захворювань в області впродовж 2015 року вживалась низка організаційних та практичних заходів. Постійно проводиться моніторинг епізоотичної ситуації та лабораторні дослідження крові та матеріалу від диких тварин та птиці на інфекційні та інвазійні захворювання.

У 2015 році згідно Плану ветеринарно-профілактичних та оздоровчих заходів проти основних заразних захворювань тварин та птиці у Одеській області на 2015 рік, з метою проведення аналізу епізоотичної ситуації в

Одеську регіональну державну лабораторію ветеринарної медицини доставлено від тварин та птиці дикої фауни для досліджень (проб):

- на сказ - 186;
- на лептоспіроз - 62;
- на бруцельоз - 63;
- на класичну чуму свиней - 64;
- на африканську чуму свиней - 64;
- на хворобу Ауескі свиней - 60;
- на трихінельоз – 176;
- на грип птиці – 269.

5.4 Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Свій відлік природно-заповідний фонд Одещини веде з 1960 року, коли Постановою Ради Міністрів Української РСР до природно-заповідного фонду державного значення було віднесено урочище Кардамичево на території Великомихайлівського лісового господарства, а у 1963 році надано статус геологічної пам'ятки природи ділянці Одеських катакомб, де знайдені залишки викопної фауни у стародавніх карстових печерах.

Більшість природно-заповідних об'єктів отримала такий статус протягом 70-х - 90-х років. І можливо, саме завдяки цьому вони збереглись до теперішнього часу.

Особливості географічного розташування Одеської області наділили її унікальною та надзвичайно багатою різноманітністю природних комплексів і систем, від лісових, лісостепових і степових, до водно-болотних і приморських, які й представлені у системі природно-заповідного фонду. Тут охороняються більше 194 видів представників рослинного і 382 види тваринного світів, які є рідкісними та знаходяться під загрозою зникнення.

У північних районах заповідні території представляють переважно дубово-ясеневі і соснові ділянки лісу, паркові насадження колишніх панських маєтків, де ще збереглись історико-культурні об'єкти (парк «Гетьманівський» у смт. Гетьманівка, Кардамичівський). У центральній, східній і західній частинах області окрім лісових насаджень у природно-заповідному фонді зберігаються ділянки типчаково-ковилово-різнотравного степу, притаманного даній місцевості в минулому.

На півдні - це гирлові ділянки найбільших рік України Дунаю і Дністра з їх своєрідним ландшафтом і унікальною острівною системою та мережа причорноморських лиманів (Тилігульський лиман, Тузловська група лиманів (Шагани-Алібей-Бурнас), водосховище Сасик, придунайські озера Кугурлуй і Картал). Ці території включені до світової мережі водно-болотних угідь міжнародного значення, первісні природні комплекси яких зберігаються в Дунайському біосферному заповіднику, Нижньодністровському національному природному парку, національному природному парку «Тузловські лимани»,

регіональних ландшафтних парках «Ізмаїльські острови» і «Тилігульський», заказнику місцевого значення «Лунг».

На заповідних територіях дельти Дунаю зустрічаються 63 % птахів, зареєстрованих на території України та 42 види птахів, занесених до Червоної книги України і Європейського Червоного списку. Лише на Тузловських лиманах на великій відстані поки що збереглась не перетвореною унікальна піщана коса зі специфічною біотою, яка з'єднує лимани з Чорним морем.

Природно-заповідний фонд Одеської області станом на 01.01.2016 має в своєму складі 123 територій та об'єктів, загальна площа яких становить 159974,1992 га. З урахуванням того, що 12 об'єктів загальною площею 9133,25 га знаходяться у складі природно-заповідних територій, фактично займана площа природно-заповідного фонду в області становить – 150840,9492 га. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Одеської області становить 4,5 %. Структура ПЗФ представлена у таблиці 5.4.1.1.

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01 січня 2016 року

Таблиця 5.4.1.1.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		кількість, од	площа, га		
	усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51547,9	23380,6	-	-	-	1	51547,9	23380,6	32,2
Національні природні парки	2	49176,1	5722	-	-	-	2	49176,1	5722	30,7
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	2	15320	1366	2	15320	1366	9,6
Заказники, усього:	8	11913	X	31	16440,398	X	39	28353,398	X	17,7
у тому числі:										
ландшафтні	1	8397	X	22	12480,568	X	23	20877,568	X	13,1
лісові	-	-	X	1	8,4	X	1	8,4	X	0,005
ботанічні	4	2550	X	5	3521,43	X	9	6071,43	X	3,8
загальнозоологічні	2	572	X	-	-	X	2	572	X	0,3
орнітологічні	1	394	X	1	390	X	2	784	X	0,49
ентомологічні	-	-	X	2	40	X	2	40	X	0,02
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
загальногеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
Пам'ятки природи, усього	2	10,17	X	47	11,1852	X	50	21,3552	X	0,01
у тому числі:										
комплексні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
ботанічні	1	5,5	X	40	10,2552	X	42	15,7552	X	0,009

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	-	-	X	6	0,63	X	6	0,63	X	0,0003
геологічні	1	4,67	X	1	0,3	X	2	4,97	X	0,003
Заповідні урочища	-	-	X	4	13879	X	4	13879	X	8,67
Ботанічні сади	1	16	15,4217	-	-	X	1	16	15,4217	0,01
Дендрологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	49	49	23	1604,946	X	24	1653,946	X	1,03
Зоологічні парки	1	6,5	-	-	-	X	1	6,5	X	0,006
РАЗОМ	16	112718,67	24813,042	107	47255,5292	1366	123	159974,1992	30483,4	100

В сучасних умовах землекористування головним засобом збереження природно-заповідного фонду є встановлення меж територій та об'єктів, недопущення їх нецільового використання та регулювання використання природних ресурсів на їх території.

У зв'язку з цим, в області ведеться робота по забезпеченню виготовлення землепорядної документації по встановленню та винесення в натуру меж у природі (на місцевості) територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Станом на 01.11.2016 проекти землеустрою з організації та встановлення меж у природі (на місцевості) мають 65 – об'єктів природно-заповідного фонду.

Протягом 2015 року рішенням Одеської міської ради від 10.09.2015 № 6932-VI затверджені проекту землеустрою з організації та встановлення меж у природі (на місцевості) для 3-х парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення у м. Одеса, а саме: «Дендропарк «Перемоги», «Парк ім. Ленінського Комсомолу», «Парк ім. Котовського».

Крім того, проводились роботи по виготовленню проектів землеустрою з організації та встановлення меж у природі (на місцевості) для 2-х національних природних парків – Нижньожністровського та «Тузовські лимани», заповідного урочища «Дністровські плавні» та регіонального ландшафтного парку «Тилігульський».

З метою визначення та обгрутовування заходів щодо провадження відповідно до законодавства природоохоронної, науково-дослідної, рекреаційної, господарської діяльності, охорони, відтворення та використання природних комплексна проводилась робота по розробці проектів організації 2-х національних природних парків Нижньодністровський та «Тузовські лимани».

З метою та розвитку природно – заповідного фонду області та на виконання завдань, визначених Комплексною програмою охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2014-2019 роки (затверджено рішенням Одеської обласною радою від 21.02.2014 № 1021-VI), протягом 2015 року проводиться робота щодо створення національного природного парку «Куяльницький».

До складу національного природного парку «Куяльницький» планується включити землі Іванівського, Біляївського, Комінтернівського районів Одеської області та м. Одеса.

Протягом 2014-2015 років Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації попередньо узгоджено межі створюваного національного природного парку «Куяльницький» з

Комінтернівською, Іванівською, Біляївською райдержадміністраціями, сільськими радами, представниками районних землепорядних органів, провідними науковцями області та громадськістю.

За рахунок коштів обласного бюджету ДП «Одеський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» в 2015 році розроблено картосхему меж створюваного національного природного парку «Куяльницький» на підставі пропозицій, отриманих від районних державних адміністрацій та сільських рад.

Динаміка структури природно-заповідного фонду Одеської області наведена в таблиці 5.2.1.2.

Динаміка структури природно-заповідного фонду Одеської області

Таблиця 5.4.1.2.

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2013 року		На 01.01.2014 року		На 01.01.2015 року		На 01.01.2016 року	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
1	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	1	51547,9	1	51547,9	1	51547,9	1	51547,9
Національні природні парки	2	49176,1	2	49176,1	2	49176,1	2	49176,1
Регіональні ландшафтні парки	2	15320	2	15320	2	15320	2	15320
Заказники загальнодержавного значення	8	11913	8	11913	8	11913	8	11913
Заказники місцевого значення	31	16440,35	31	16440,35	31	16440,398	31	16440,398
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	10,17	2	10,17	2	10,17	2	10,17
Пам'ятки природи місцевого значення	48	11,2	47	11,19	47	11,1852	47	11,1852
Заповідні урочища	4	13879	4	13879	4	13879	4	13879
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	16	1	16	1	16	1	16
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	6,5	1	6,5	1	6,5	1	6,5
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	49	1	49	1	49	1	49

1	4	5	6	7	8	9	10	11
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	23	1606,967	23	1606,967	23	1602,1368	23	1604,946
РАЗОМ	124	159976,197	123	159976,177	123	159971,39	123	159974,1992
Фактична площа ПЗФ *		150842,947		150842,927		150838,14		150840,9492
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО		4,5		4,5		4,5		4,5

Примітка: * - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

В рамках Угоди про фінансування Спільної операційної програми прикордонного співробітництва «Україна - Румунія - Республіка Молдова» ЄСП 2007-2013 та Рамкової Угоди між Урядом України та Комісією Європейських Співтовариств (ратифіковано Законом України від 03.09.2008 №360-УІ) в Одеській області з 2013 року реалізовується міжнародний проект «Консолідація мережі природоохоронних територій для збереження біорізноманіття та сталого розвитку регіону дельти Дунаю та нижнього Прута – PAN Nature» (MIS-ETC 1716).

Згідно з Партнерською угодою до Контракту про надання гранту від 20.12.2013 №102726 Дунайський біосферний заповідник Національної академії наук України, Дунайське басейнове управління водних ресурсів, Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, Громадська організація «Центр регіональних досліджень», а також Нижньопрутський природний заповідник (Молдова), Міністерство екології Молдови, Районна рада Калуг (Молдова), Агентство «Молдсілва» (Молдова) спільно виконують Проект з головним партнером – Адміністрацією біосферного заповідника дельта Дунаю (Румунія).

Загальна вартість Проекту 2,252,298.00 (два мільйони двісті п'ятдесят дві тисячі двісті дев'яносто вісім) євро, з них 684 397,23 євро – грант для України.

Головною метою Проекту є зниження втрат біорізноманіття та покращення рівня життя місцевого населення шляхом впровадження комплексного підходу в управлінні природними ресурсами в трансграничному регіоні дельти Дунаю та нижнього Прута, а також розширення територій, що охороняються, в українському Придунав'ї та реалізація пілотного проекту з відновлення деградованих водно-болотних екосистем.

Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації визначено відповідальним за виконання 2-х заходів Проекту, а саме:

- «Інвентаризація цінних природних територій Української частини регіону дельти Дунаю»;
- «Розробка проекту організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів, а також менеджмент плану регіонального ландшафтного парку «Ізмайльські острови».

З метою реалізації Проекту та виконання вищевказаних заходів за результатами відкритих торгів на закупівлю послуг щодо наукового досліджування та експериментального розроблення у сфері інших природничих наук Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації у 2014 році укладено відповідні договори з науковими організаціями.

Протягом 2015 року науковими організаціями проведено наступні науково-дослідні роботи:

- інвентаризацію природних територій Ренійського, Ізмаїльського, Кілійського, Болградського, Татарбунарського Саратського, Арцизького та Тарутинського районів Одеської області;
- підготовлено Інформаційний опис водно болотних угідь «Ізмаїльські острови», що відповідає вимогам Рамсарської конвенції;
- Менеджмент-план території регіонального ландшафтного парку «Ізмаїльські острови», що відповідає вимогам Рамсарської конвенції;
- розділи до Проекту організації території регіонального ландшафтного парку «Ізмаїльські острови», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів.

5.4.2 Водно – болотні угіддя міжнародного значення

На території Одеської області знаходиться 8 водно-болотних угідь (далі - ВБУ) міжнародного значення. На базі 6-ти ВБУ створено об'єкти природно-заповідного фонду: «Кілійське гирло» і «Озеро Сасик» – Дунайський біосферний заповідник НАН України, «Тилігульський лиман» – регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», «Межиріччя Дністра-Турунчука» і «Північна частина Дністровського лиману» – Нижньодністровський природний парк, «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» – національний природний парк «Тузовські лимани». Ще 2 ВБУ не входять до природно-заповідного фонду: «Озеро Кугурлуй» і «Озеро Картал».

Охорона і збереження ВБУ здійснюється відповідно законодавства. На усі ВБУ розроблено Паспорти, ведення яких здійснюється відповідно до наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.12.2002 №524, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.01.2003 за №40/7361.

Моніторинг за станом ВБУ забезпечувався в рамках державної системи моніторингу визначеними суб'єктами, а також спеціалістами установ природно-заповідного фонду та науковими установами і організаціями.

Контроль за якістю води поверхневих водойм у межах ВБУ здійснювався водогосподарськими організаціями і Державною екологічною інспекцією в Одеській області у визначених створах постійного спостереження.

Протягом 2015 року Дунайським біосферним заповідником на території водно-болотних угідь міжнародного значення «Кілійське гирло» і «Озеро Сасик» здійснювались дослідження, передбачені наказом Мінприроди України «Про затвердження Структури, змісту і порядку ведення паспорта водно-болотного угіддя міжнародного значення» від 27.12.2002 №524.

У 2015 році Регіональним ландшафтним парком «Тилігульський» для збереження водно-болотного угіддя «Тилігульський лиман» регулярно попереджалося незаконне добування водних біоресурсів на Тилігульському лимані, здійснювались заходи щодо охорони птахів, в т.ч., занесених до Червоної книги України. Виявлені порушення припинялись.

Для управління водно-болотними угіддями міжнародного значення «Межиріччя Дністра-Турунчука» і «Північна частина Дністровського лиману», які знаходяться на території Нижньодністровського національного природного парку, у 2015 році науково-технічною радою парку було розглянуто та погоджено відповідні менеджмент-плани ВБУ. Науковим відділом парку було доопрацьовано інформаційні описи водно-болотних угідь міжнародного значення. Складено список видів тварин та рослин, які підтверджують відповідність території водно-болотних угідь «Межиріччя Дністра і Турунчука» та «Північна частина Дністровського лиману» критеріям для ідентифікації водно-болотних угідь міжнародного значення. Складено таблиці цінних видів рослин та тварин, а також інвазійних видів рослин та тварин на територіях водно-болотних угідь.

Для покращання охорони ВБУ та забезпечення сталого використання їх природних ресурсів адміністрацією Парку розпочато підготовку обґрунтування щодо включення у його межі всієї території ВБУ «Північна частина Дністровського лиману» та «Межиріччя Дністра і Турунчука».

З метою збереження природних екосистем водно-болотних угідь міжнародного значення для забезпечення ефективного проходження репродукційних циклів, Департаменту заповідної справи Мінприроди України для Міжвідомчої комісії з питання встановлення режиму екологічного (репродукційного) попуску з Дністровського водосховища, щорічно надавалися обґрунтовані проекти режимів екологічних (репродукційних) попусків.

На основі рекомендацій співробітників наукового відділу парку був розроблений робочий проект по відновленню водопостачання в північну частину прилиманної плавні на ділянці Маяки-Паланка та території Парку в рамках проекту ENVSEC «Снижение уязвимости к экстремальным паводкам и изменению климата в бассейне р. Днестр»;

Національним природним парком «Тузловські лимани» з метою охорони та збереження водно-болотних угідь, у т.ч. з точки зору збереження та відновлення природних середовищ існування мігруючих водно-болотних птахів, було розроблене наукове обґрунтування щодо уточнення меж, площі рамсарського водно-болотного угіддя «Система озер «Шагани-Алібей-Бурнас».

Також проводилась інвентаризація видового складу водно-болотних птахів, які гніздяться, мігрують, зимують на даних водно-болотних угіддях, та складу рослинного світу з метою розробки нової редакції Паспорту водно-болотних угідь у нових межах.

5.5 Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Особливість економіко-географічного розташування області, сприятливі природно-кліматичні умови, різноманітні природні лікувальні ресурси, наявність піщаних пляжів, розвинута мережа водних, залізничних та автомобільних магістралей обумовлюють розвиток в області сфери туризму і рекреації.

У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високоцінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне глобальне значення. Серед природних багатств, які активно використовуються у курортно-рекреаційному господарстві області, важливе місце посідають лікувальні грязі та ропа Куяльницького, Хаджибейського, Шаболатського лиманів, сірчано-водневі, гідрокарбонатні, йодо-бромні та натрієві мінеральні води, які дають можливість ефективно лікувати захворювання органів кровообігу, нервової системи, органів дихання нетуберкульозного характеру, органів травлення, порушення обміну речовин тощо.

5.6 Туризм

Своєрідність туристично-екскурсійного потенціалу області визначена численними пам'ятками різних часів з відомими історико-культурними заповідниками, пам'ятниками та музеями. Це відомі у світі Одеський національний академічний театр опери та балету, знамениті Потьомкінські сходи, українська Венеція - місто Вилкове, фортеця XII - XV сторіччя в місті Білгороді-Дністровському, розкопки античних міст Тіри і Ніконії, пам'ятники культової архітектури в містах Одесі, Ізмаїлі, Рені, Кілії та багато іншого.

Близько 4500 пам'яток культурної спадщини, 12 міст області занесені до Списку історичних населених місць України. Понад 100 об'єктів культурної спадщини мають статус пам'яток національного значення, що створили Одещині імідж одного із найбільш відомих і популярних, насамперед через свою самобутність, місць для відвідування туристами і відпочиваючими.

У 2015 році пасажиропотік у міжнародних пунктах пропуску через кордон у межах Одеської області склав 7,4 млн. осіб, що на 1,5 млн. осіб більше порівняно з 2014 роком, з них іноземців 4,5 млн. осіб (+900,0 тис. осіб). Обсяг капітальних інвестицій, освоєних закладами тимчасового розміщення області за 2015 рік склав 92,4 млн. грн., що на 10,0% більше, ніж у 2014 році. За рахунок прийнятих в експлуатацію у 2015 році закладів тимчасового розміщення загальна потужність об'єктів туристичної інфраструктури області збільшилася на 908 місць і у підсумку склала 127 тис. місць.

Сума податкових надходжень, що надійшли від суб'єктів туристичної діяльності області у 2015 році до бюджетів усіх рівнів склала 73786,3 тис. грн., що на 50,6 % більше у порівнянні з 2014 роком. Обсяг експорту послуг Одеської області по статті «Подорожі» за 2015 рік склав 17,9 млн. дол. США,

імпорту - 4,6 млн. дол. США. Таким чином, позитивне сальдо по статті «Подорожі» склало 13,3 млн. дол. США.

Протягом 2015 року в акваторію Одеського морського торговельного порту здійснено 13 суднозаходів іноземних круїзних лайнерів і обслуговано 6563 туристи. У 2015 році, в рамках дунайських круїзів в українську частину дельти Дунаю було здійснено 34 суднозаходи та обслуговано 5146 іноземних туристів.

Протягом 2015 року регіональний туристичний продукт було презентовано в рамках: Міжнародної туристичної виставки «ІТВ-2015 (м. Берлін); XXI Міжнародної туристичної виставки ІЛТТ «Україна - подорожі і туризм» (м. Київ); XII Міжнародної асамблеї туристичного бізнесу (м. Одеса); Міжнародної виставки-ярмарку «Тур'євроцентр Закарпаття» (м. Ужгород). З метою популяризації туристичного потенціалу області проведено:

- зустріч провідних туроператорів Одеської і Львівської областей та круглий стіл з питання реалізації спільного міжрегіонального проекту «Відпочивай в Україні: Одеса-Львів»;

- робочу зустріч представників туристичного бізнесу Одеської області з литовськими туроператорами та презентацію закладів тимчасового розміщування і популярних об'єктів туристичних відвідувань області;

- зустріч представників засобів масової інформації Чехії і Словаччини з провідними туроператорами області в рамках якої відбулася презентація туристичних можливостей регіону;

- workshop «Іновації туристичного сезону-2015» та промо-тур «Одеська гостинність»;

- форум «Біла акація» з питання розвитку медичного туризму в рамках якого було проведено презентацію потенціалу області у сфері лікувально-оздоровчого туризму тощо.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

Земельні ресурси Одеської області (3331,4 тис. га) характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння.

Найбільшою є питома вага земель сільськогосподарського призначення – 2659,2 тис. га, з них рілля – 2075,5 тис. га. У структурі земель землі сільськогосподарського призначення займають 79,8 %, у тому числі рілля – 62,3 %.

Землі громадського призначення займають 30,5 тис. га.

Станом на 01.01.2016 площа земель під об'єктами природоохоронного призначення становить 113,0 тис. га або 3,4 % від території області.

Площа земель оздоровчого призначення становить 2,0 тис. га, а площа рекреаційного призначення – 4,5 тис. га.

Землі лісгосподарського призначення, ліси та інші лісовкриті площі займають 223,0 тис. га або 6,7 % території області.

Землі водного фонду займають 210,6 тис. га або 6,3 % території області, в тому числі природні водотоки (річки та струмки) – 15,3 тис. га, озера та лимани – 167,2 тис. га, ставки – 12,1 тис. га, штучні водосховища – 7,6 тис. га, штучні водостоки (канали, колектори, канали) – 8,4 тис. га.

Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики займають 31,7 тис. га.

Станом на 01.01.2016 до порушених земель віднесено 2,4 тис. га (з них не використовуються у виробництві 1,5 тис. га).

Землі, що використовуються для транспорту та зв'язку, в цілому по Одеській області займають 25,1 тис. га.

Площа земель під твердими побутовими відходами складає 0,5 тис. га, з яких більша частина не відповідає екологічним нормам.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Динаміка структури земельного фонду області (за даними Головного управління Держгеокадастру в Одеській області)

Таблиця 6.1.1.1.

Основні види земель та угідь	2011		2012		2013		2014		2015	
	всього тис. га	% від загальної площі території	всього тис. га	% від загальної площі території	всього тис. га	% від загальної площі території	всього тис. га	% від загальної площі території	всього тис. га	% від загальної площі території
1	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальна територія, у тому числі:	3331,4	100,0	3331,4	100,0	3331,4	100,0	3331,4	100,0	3331,4	100,0
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2592,3	77,8	2592,4	77,8	2591,8	77,8	2591,6	77,8	2591,8	77,8
рілля	2072,5	62,2	2074,4	62,3	2074,6	62,3	2074,9	62,3	2075,5	62,3
перелogi	27,5	0,8	27,4	0,8	27,4	0,8	27,4	0,8	27,3	0,8

багаторічні насадження	88,3	2,7	87,3	2,6	87,2	2,6	86,8	2,6	86,5	2,6
сіножаті і пасовища	404,0	12,1	403,3	12,1	402,6	12,1	402,5	12,1	402,5	12,1
2. Ліси і інші лісовкриті площі	224,0	6,7	223,9	6,7	223,4	6,7	223,5	6,7	223,0	6,7
з них вкриті лісовою рослинністю	199,5	6,0	199,6	6,0	199,3	6,0	199,4	6,0	199,8	6,0
3.Забудовані землі	130,0	3,9	130,1	3,9	130,8	3,9	131,0	3,9	131,2	3,9
4.Відкриті заболочені землі	72,6	2,2	72,5	2,2	73,3	2,2	73,3	2,2	73,4	2,2
5.Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	33,1	1,0	33,1	1,0	33,2	1,0	33,2	1,0	33,8	1,0
6.Інші землі	68,1	2,0	68,1	2,0	67,9	2,0	67,8	2,0	67,6	2,0
Усього земель (суша)	3331,4	100,0	3331,4	100,0	3331,4	100,0	3331,4	100,0	3331,4	100,0
Вода	211,3	6,3	211,3	6,3	211,0	6,3	211,0	6,3	210,6	6,3

6.1.2. Стан ґрунтів

За інформацією, наданою Одеською філією ДУ «Держґрунтохорона» ДУ «Інститут охорони ґрунтів України» у 2015 році було обстежено 4 райони Одеської області: Комінтернівський, Болградський, Балтський, Роздільнянський. Забруднення ґрунтів залишковими кількостями пестицидів не виявлено. В усіх обстежених районах перевищення природного фону по вмісту радіонуклідів не виявлено.

У 2015 році було відібрано 18 проб поверхневих вод сільськогосподарського призначення у 15 районах області. Усі проби відбирались один раз на рік.

На вміст нітратів проаналізовано 17 проб води, з них зі свердловин – 2, криниць – 3, ставків, річок, озер, каналів, водосховищ – 12, тобто головним чином з відкритих водних джерел. У воді з криниці с. Раухівка Березівського району виявлено перевищення ГДК за нітратами.

На вміст залишкових кількостей пестицидів проведено 90 аналізів у 18 пробах води. Забруднення не виявлено.

6.1.3. Деградація земель

Деградація земель – природне або антропогенне спрощення ландшафту, погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших органічно пов'язаних із землею природних компонентів (Закон України «Про охорону земель»).

Відповідно до інформації Відділів (Управлінь) Держгеокадастру у районах та містах Одеської області станом на 01.01.2016 площа деградованих земель по Одеській області складає 33,0 тис. га.

Протягом 2015 року на території Одеської області роботи щодо консервації земель не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Важливість питання ефективного використання та охорони земель сільськогосподарського призначення у Одеській області є одним з найактуальніших, адже в області понад 2,5 млн. га сільськогосподарських угідь, у тому числі більш 2 млн. га ріллі, більше 80 тис. га виноградників.

Контроль щодо охорони земель вимагає невідкладних науково обґрунтованих заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів та отримання екологічно чистих продуктів харчування.

Так, з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращання природних ландшафтів за заявою землевласників або землекористувачів розробляються проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь (ст. 52 Закону України «Про землеустрій»).

Станом на 01.01.2016 на території Одеської області розроблені та затверджені відповідно до норм чинного законодавства проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, мають 36 господарств, які використовують земельні ділянки площею понад 100 га. Договори на розробку таких проектів уклали 115 господарств.

6.3. Охорона земель

6.3.1. Практичні заходи

Протягом 2013-2015 років на території Одеської області діяла Регіональна програма розвитку земельних відносин та охорони земель на 2013-2015 роки, затверджена рішенням Одеської обласної ради від 14 лютого 2013 року № 727-VI (зі змінами).

Одним з основних напрямів діяльності зазначеної Програми було визначено розроблення документації із землеустрою щодо встановлення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг навколо водних об'єктів.

Створення водоохоронних зон та прибережних захисних смуг вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ і інших водойм з метою їх охорони від забруднення і засмічення регулюється Водним та Земельним кодексами України, а також іншими нормативно-правовими актами.

Водоохоронні зони та прибережні захисні смуги вздовж водних об'єктів встановлюються відповідно до розроблених проектів землеустрою, якими

визначаються розміри і межі даних територій, а також встановлюється режим обмеженої господарської діяльності.

В рамках виконання Програми на території області розроблено та затверджено проекти землеустрою щодо встановлення водоохоронних зон та прибережних захисних смуг та внесено відповідні відомості до Державного земельного кадастру по всім водним об'єктам, по яким виконання зазначених робіт передбачалось за рахунок коштів обласного бюджету, а саме:

- Куяльницький лиман та річка Великий Куяльник на території Іванівського району;
- Хаджибейський лиман на території Іванівського та Роздільнянського районів;
- Тилігульський лиман на території Березівського району;
- річка Південний Буг на території Савранського району;
- річка Дунай та озеро Китай на території Ізмаїльського та Кілійського районів;
- озера Кугурлуй та Катлабух на території Ізмаїльського району;
- озеро Ялпуг на території Болградського та Ізмаїльського районів;
- озеро Сасик, острови Катенька, Майкан, Єрмаков та Машенька на території Кілійського району;
- Чорне море, озера Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас на території Татарбунарського району;
- озера Ялпуг, Кугурлуй, Кагул на території Ренійського району.

Згідно з виданими у 2015 році витягами з Державного земельного кадастру загальна площа встановлених прибережних захисних смуг вздовж (навколо) водних об'єктів на території Одеської області складає 32,14 тис. га, водоохоронних зон – 180,14 тис. га.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

На території Одеської області протягом 2013-2015 років діяла Регіональна програма розвитку земельних відносин та охорони земель на 2013-2015 роки, затверджена рішенням Одеської обласної ради від 14 лютого 2013 року № 727-VI (зі змінами).

Програма розроблена з метою раціонального використання та охорони земельних ресурсів, спрямована на реалізацію державної політики України щодо забезпечення сталого розвитку землекористування, рівності права власності на землю територіальних громад та держави, захисту прав власників та користувачів земельних ділянок, а також для створення більш сприятливих умов для залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки області.

Розроблення Регіональної програми розвитку земельних відносин та охорони земель на 2013-2015 роки обумовлено виконанням статті 35 Закону України «Про землеустрій», Закону України «Про оцінку земель», постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 року № 513 «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель», Указу Президента України від 12 березня 2012 року № 187/2012 «Про Національний план дій на 2012 рік

щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2015 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Джерелами фінансування Програми визначено кошти, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва до обласного, районних бюджетів та бюджетів міст районного значення, сіл, селищ, а також кошти загального фонду обласного, районних бюджетів та бюджетів міст районного значення, сіл, селищ.

У 2013-2015 роках виконання заходу Програми з розроблення документації із землеустрою щодо встановлення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг навколо водних об'єктів профінансовано за рахунок коштів обласного бюджету у сумі 4310,4 тис. грн., в тому числі у 2015 році у сумі 479,4 тис. грн.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Одеська область характеризується нерівномірною забезпеченістю підземними водними ресурсами, придатними для питного водопостачання. Для встановлення ступеня забезпеченості потреби у воді колишнім Міністерством геології УРСР у різні роки були проведені роботи з визначення потенційних експлуатаційних можливостей основних водоносних горизонтів і виконана регіональна оцінка прогнозних ресурсів підземних вод (Ковалевська В.М., Капінос К.В., Шараєвський М.Н., Семенов В.Г.). Остаточні прогнозні ресурси підземних вод області з мінералізацією до 3 г/дм³ прийняті на баланс у кількості 736,7 тис. м³/добу (протокол МГ УРСР № 4 від 31.03.1983).

В 1999 році Пичорномор ДРГП розвідані та затверджені ДКЗ України експлуатаційні запаси підземних вод в алювіальних відкладах р.Дністер (які не увійшли до регіональних оцінок ПРПВ) з мінералізацією до 1,0 г/дм³ у кількості 63,8 тис.м³/добу, що треба врахувати при виконанні робіт з переоцінки ПРПВ.

В 2005-2008 роках при проведенні робіт з оцінки експлуатаційних запасів підземних вод Придунайського родовища (Ренійський район) методом математичного моделювання була виконана оцінка прогнозних ресурсів підземних вод в алювіальних пліоцен-неоплейстоценових відкладах долини р.Дунай. Отримана величина ПРПВ в кількості 2,39 млн.м³/добу, яка апробована в ДКЗ України.

Відомості про прогнозні ресурси (за даними регіональних оцінок) та експлуатаційні запаси (згідно протоколів ДКЗ, ТКЗ) підземних вод в межах адміністративних районів області наведені в таблиці 7.2.1.1.

Прогнозні ресурси та експлуатаційні запаси підземних вод Одеської області

Таблиця 7.2.1.1.

№ з/п	Назва адміністративного району	Потреба у пінній воді, тис. м ³ /добу	Площа, тис.км ²	Прогнозні ресурси підземних вод, тис.м ³ /добу				Модуль, м ³ /добу/км ²			
				Усього		У тому числі ЕЗПВ		ПРПВ		ЕЗПВ	
				Мінералізація, г/дм ³				Мінералізація, г/дм ³			
				до 1,5	1,5-3,0	до 1,5	1,5-3,0	до 1,5	до 3,0	до 1,5	1,5-3,0
1	Ананьівський	3,96	1,1	26,18	0,020	10,30		23,80	23,82	9,36	
2	Арцизький	6,93	1,4		27,00		20,00		19,29		14,29
3	Балтський	7,65	1,3	24,20		5,60		18,62	18,62	4,31	
4	Березівський	4,17	1,6	31,15	0,05	11,20		19,47	19,50	7,00	
5	Білгород-Дністровський	21,13	2,0	54,00		27,00	8,00	27,00	27,00	13,50	4,00
6	Біляївський	17,35	1,5	15,00		63,80		10,00	10,00	42,53	
7	Болградський	12,63	1,4	1,40	4,60			1,00	4,29		
8	Великомихайлівський	3,46	1,4	29,90		6,50		21,36	21,36	4,64	
9	Іванівський	3,07	1,2	13,80	1,10	13,33		11,50	12,42	11,11	
10	Ізмаїльський	32,16	1,2	123,80		90,20		103,17	103,17	75,17	

11	Кілійський	11,60	1,4								
12	Кодимський	4,48	0,8	23,90		8,90		29,88	29,88	11,13	
13	Комінтернівський	14,59	1,5	7,99	7,01	0,6		5,33	10,00	0,4	
14	Котовський	13,42	1,0	31,40		14,20		31,40	31,40	14,20	
15	Красноокнянський	2,01	1,0	21,80		5,00		21,80	21,80	5,00	
16	Любашівський	3,38	1,1	21,00				19,09	19,09		
17	Миколаївський	1,6	1,1	27,04	0,16			24,58	24,73		
18	Овідіопольський	318,11	0,96	10,00		1,98		10,42	10,42	2,06	
19	Ренійський	8,86	0,9	87,60		149,00		97,33	97,33	165,56	
20	Роздільнянський	8,17	1,4	36,20		11,20		25,86	25,86	8,00	
21	Савранський	2,44	0,6	3,00				5,00	5,00		
22	Саратський	5,03	1,4	5,00	10,00		7,00	3,57	10,71		5,00
23	Тарутинський	3,91	2,0	12,00	6,70			6,00	9,35		
24	Татарбунарський	5,22	1,7		16,00		16,00		9,41		9,41
25	Фрунзівський	2,18	1,0	23,76	0,04	13,00		23,76	23,80	13,00	
26	Ширяївський	2,62	1,5	33,78	0,12	4,50		22,52	22,60	3,00	
	УСЬОГО:	520,13	33,3	663,90	72,80	436,31	51,00	19,94	22,12	10,68	1,53

Виходячи з регіональних оцінок, на одного мешканця області припадає 0,297 м³/добу прогнозних ресурсів підземних вод (по Україні – 1,1 м³/добу).

Підземні води на території Одеської області використовуються повсюдно в сфері комунального обслуговування населення, сільськогосподарського і промислового виробництва, в індивідуальних господарствах та як джерело водопостачання займає основне місце у всіх адміністративних районах області. Експлуатуються підземні води як груповими водозаборами так і поодинокими свердловинами та шахтними колодзями.

Станом на 01.01.2016 на облік знаходяться 3005 водозаборів, які належать 2091 водокористувачам. Загальна кількість водопунктів станом на 01.01.16 р. складає 5893, у тому числі артезіанських свердловин – 5732, шахтних колодязів – 195, джерельних каптажів – 9. За звітний період (2015 рік) на території Одеської області взято на облік 62 водозабори, переважна кількість з яких виділилась з існуючих господарств. Сумарний водовідбір з підземних джерел у межах області на 01.01.2016 р. за даними водокористувачів, наданими при оформленні спецводокористування, звітів за формою 7-ГР та 2 ТП (Водгосп) склав 78,164 тис.м³/добу – 11,38% від величини прогнозних ресурсів (табл. 7.2.1.2).

Освоєння ПРПВ та ЕЗПВ Одеської області станом на 01.01.2016р.

Таблиця 7.2.1.2.

№ з/п	Адміністративний район	Прогнозні ресурси, тис.м ³ /добу		Водовідбір, тис.м ³ /добу		Освоєння, %		Кількість свердловин		% працюючих	Кількість шахтних колодязів (джерел)	Кількість водокористувачів	Кількість водозаборів
		Всього	у т.ч. ЕЗПВ	Всього	у т.ч. з ЕЗПВ	ПРПВ	ЕЗПВ	Загальна	Працюючих				
1	Ананьівський	26,20	10,30	0,772		2,95	0,00	198	55	27,78		67	86
2	Арцизький	27,00	20,00	2,609	0,794	9,66	3,97	191	69	36,13	2	62	95
3	Балтський	24,20	5,60	1,426	0,474	5,89	8,46	203	39	19,21	15	67	95

4	Березівський	31,20	11,20	5,992	1,629	19,20	14,55	326	164	50,31		82	147
5	Білгород-Дністровський	54,00	35,00	13,818	8,372	25,59	23,92	623	374	60,03	4 (2)	261	375
6	Біляївський	15,00	63,80	2,352		15,68	0,00	260	125	48,08	12	126	151
7	Болградський	6,00	0,00	0,453		7,55		58	15	25,86	34 (2)	35	43
8	Великомихайлівський	29,90	6,50	1,101	0,330	3,68	5,08	239	100	41,84	1	73	127
9	Іванівський	14,90	13,33	1,157	0,000	7,77	0,00	221	82	37,1	4	71	109
10	Ізмаїльський	123,80	90,20	13,537	12,102	10,93	13,42	119	61	51,26	16	48	53
11	Кілійський	0,00	0,00	0,040				25	3	12	16	13	15
12	Кодимський	23,90	8,90	1,042	0,258	4,36	2,89	175	87	49,71	7	47	58
13	Комінтернівський	15,00	0,00	5,288	0,118	35,25		278	152	54,68		109	141
14	Котовський	31,40	14,20	3,840	2,881	12,23	20,29	214	80	37,38	7	72	114
15	Красноокнянський	21,80	5,00	0,676	0,267	3,10	5,35	137	35	25,55	-(2)	46	68
16	Любашівський	21,00	0,00	0,533		2,54		150	31	20,67	34	69	105
17	Миколаївський	27,20	0,00	1,745		6,41		171	62	36,26	1	46	80
18	Овідіопольський	10,00	0,28	5,049	0,029	50,49		340	203	59,71	1	203	230
19	м.Одеса	0,00	1,70	1,748	0,015			211	98	46,45	19	174	196
20	Ренійський	87,60	149,00	2,806	1,744	3,20	1,17	94	56	59,57	2	35	36
21	Роздільнянський	36,20	11,20	6,764	0,820	18,68	7,32	350	175	50	1	127	187
22	Савранський	3,00	0,00	0,237		7,91		84	32	38,1	11	34	46
23	Саратський	15,00	7,00	4,153		27,69	0,00	244	152	62,3		61	93
24	Тарутинський	18,70	0,00	2,855		15,27		166	74	44,58	4 (2)	61	73
25	Татарбунарський	16,00	16,00	1,420		8,88	0,00	194	61	31,44	8 (1)	58	94
26	Фрунзівський	23,80	13,00	0,895		3,76	0,00	144	70	48,61		42	78
27	Ширяївський	33,90	4,50	1,542		4,55	0,00	274	148	54,01	1	69	127
УСЬОГО:				83,849	29,831	11,38	6,12	5689	2603	45,75	200(9)	2158	3022
2015				87,406	31,408	11,86	6,45	5640	2802	49,68	196 (9)	2097	2967
2014				94,635	33,350	12,85	6,43	5597	2961	52,9	195	2078	2958

В 2015 році видобуток підземних вод зменшився на 5,7 тис.м³/добу у порівнянні з минулорічним. При цьому за період 2001-2015 роках в області зберігається тенденція до зменшення водовідбору та збільшення загальної кількості свердловин.

Зменшення водовідбору можна пояснити складними умовами, що склалися в промисловості та сільському господарстві. З загальної кількості водозаборів, які є на обліку, в 2015 році працювало 1602 (53%). Внаслідок розпаювання земель сільськогосподарського призначення відбувається перерозподіл існуючих артезіанських свердловин між водокористувачами, частина свердловин, що належали сільгосп підприємствам, передаються на баланс органів місцевого самоврядування, частина попросту покидаються. За даними, отриманим від районних державних адміністрацій, багато сільгосп підприємств, на балансі яких значилися свердловини, не працюють, ліквідовані або ж оголосили про банкрутство. Наслідком цього процесу є такий негативний факт, що з загальної кількості існуючих свердловин в області (5732) експлуатуються 2610.

За даними державного обліку використання підземних вод 513 водокористувачів протягом більш ніж 10 років не оформлюють дозвіл на спеціальне водокористування, не надають звітну інформацію по свердловинах,

що їм належать. Більша частина непрацюючих свердловин розташована в сільських населених пунктах. Вони були пробурені для водопостачання сільськогосподарських підприємств (ферм, польових станів). Після ліквідації сільгосп підприємств частина свердловин була передана на баланс сільських рад, частина - знову створеним фермерським господарствам, а інші виявилися покинутими (таблиця 7.2.1.3.).

Кількість водокористувачів, водозаборів, потенційно покинутих свердловин по адміністративних районах Одеської області (станом на 01.01.2016р.)

Таблиця 7.2.1.3.

Адміністративний район	Кількість водокористувачів	Кількість водозаборів	Кількість ВЗ, по яких відсутня інформація > 10 років	Кількість потенційно покинутих свердловин
Ананьівський	67	86	37	108
Арцизький	61	74	19	51
Балтський	66	91	50	123
Березівський	83	146	25	60
Білгород-Дністровський	254	368	28	51
Біляївський	106	145	19	39
Болградський	35	42	19	32
Великомихайлівський	72	127	36	79
Іванівський	73	108	25	49
Ізмаїльський	46	53	11	18
Кілійський	13	15	5	5
Кодимський	47	58	18	55
Комінтернівський	108	138	26	51
Котовський	71	114	43	85
Красноокнянський	46	68	25	57
Любашівський	66	104	62	93
Миколаївський	44	80	22	49
Овідіопольський	202	225	36	54
м.Одеса	159	196	42	49
Ренійський	34	35	8	8
Роздільнянський	126	185	43	85
Савранський	34	46	14	31
Саратський	62	92	17	41
Тарутинський	56	70	13	33
Татарбунарський	54	95	43	93
Фрунзівський	43	79	28	49
Ширяївський	69	127	17	32
УСЬОГО:	2097	2967	731	1480

Із загальної кількості непрацюючих свердловин (3086) порядку 1480 свердловин (48%) є потенційно покинутими, частина з них можливо підлягає ліквідаційному тампонажу.

Більша кількість недіючих свердловин розташовані в північних районах Одеської області (Котовський, Балтський, Любашівський, Ананьівський, Великомихайлівський, Роздільнянський райони) - в області живлення основних водоносних горизонтів, підземні води яких використовуються для водопостачання населення, у тому числі й централізованого. Не краще ситуація і у деяких південно-західних районах області - Татарбунарський, Арцизький райони.

Крім того, є ряд свердловин, переданих на баланс сільських рад або сільських комунальних підприємств, по яких документи на спецводокористування не оформлялися і які з різних причин не працюють - часто через відсутність коштів у місцевих бюджетах на утримання свердловин у робочому стані. Деякі з цих свердловин потребують ремонту, а інші - ліквідаційного тампонажу.

Свердловини, які тривалий час не працюють, або ж є покинутими, згодом стають джерелом забруднення підземних вод. Поки що забруднення підземних вод носить локальний характер, але неприйняття найближчим часом заходів з вирішенням питання про ліквідацію покинутих свердловин, або передачі їх новим водокористувачам, у першу чергу сільським Радам для питного водопостачання населення, приведе до забруднення основних водоносних горизонтів і скороченню й без того обмежених ресурсів підземних вод.

Необхідно відзначити, що питання про тампонаж кожної конкретної свердловини має вирішуватися тільки після визначення її санітарно-технічного стану й остаточного висновку про неможливість її подальшої експлуатації. Щодо першочерговості проведення таких робіт підкреслюємо, що в першу чергу підлягають тампонажу свердловини, які обладнані на основні водоносні горизонти з підземними водами питної якості, які розташовані в області живлення водоносних горизонтів і на родовищах питних підземних вод для централізованого водопостачання. Вирішення питань про ліквідацію покинутих свердловин можливе тільки з залученням коштів державного бюджету.

В Одеській області має місце негативна тенденція: на фоні зменшення видобутку підземних вод збільшується кількість експлуатаційних свердловин. В останні роки внаслідок внесення змін до Водного кодексу України та Кодексу про надра (виключення частини 2 ст.106 Водного кодексу України в частині погодження проектів на спорудження свердловин з державними органами геології, натомість внесення пункту щодо погодження зазначеної документації у порядку, встановленому Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності») в області почастишали випадки спорудження артезіанських свердловин без проектної документації, а також без отримання відповідних погоджень та дозволів, а най головне - без урахування сучасної водогосподарської обстановки. Так, в м. Одеса при спорудженні готельного закладу була пробурена артезіанська свердловина на відстані 50 м від існуючої.

При цьому свердловини на воду споруджуються з порушеннями прийнятих технологій, з використанням обсадних пластикових труб, які не забезпечують належної герметизації затрубного простору та надійної ізоляції цільового водоносного горизонту від надходження некондиційних вод з водоносних горизонтів, що залягають вище. Внаслідок цього через деякий час в свердловині погіршується якість води, а в майбутньому слід очікувати регіонального забруднення та погіршення якості підземних вод.

Як уже відзначено вище, не кращою є ситуація зі звітністю водокористувачів за встановленою формою 7-ГР (підземні води). З 1711 водозаборів, по яким погоджено отримання дозволу на спеціальне водокористування протягом 2010-2014 років за 2014 рік по формі 7-ГР

інформація отримана по 395 водозаборах (23%). Інформація про стан звітності водокористувачів направлена до Держгеонадр України. По адміністративних районах звітність розподілена таким чином:

Кількість водозаборів, по яких отримані звіти за 2015 рік

Таблиця 7.2.1.4.

Адміністративний район	Кількість ВЗ, по яких надані висновки для погодження отримання дозволу на спеціальне водокористування в 2010-2015р.	Кількість ВЗ, по яких отримані звіти по формі 7-ГР	Кількість ВЗ, по яких отримані звіти по формі 2-ТП (Водгосп)
Ананьівський	38	2	41
Арцизький	43	4	38
Балтський	26	4	29
Березівський	103	79	92
Білгород-Дністровський	275	64	220
Біляївський	102	14	77
Болградський	20	0	17
Великомихайлівський	54	1	71
Іванівський	56	13	51
Ізмаїльський	33	9	27
Кілійський	6	0	5
Кодимський	25	0	30
Комінтернівський	93	67	74
Котовський	49	10	51
Красноокнянський	21	2	28
Любашівський	21	1	21
Миколаївський	41	34	38
Овідіопольський	158	41	90
м.Одеса	109	22	57
Ренійський	22	1	15
Роздільнянський	106	16	96
Савранський	24	1	30
Саратський	61	3	61
Тарутинський	48	2	40
Татарбунарський	43	4	29
Фрунзівський	43	0	43
Ширяївський	91	1	91
УСЬОГО:	1711	395	1462

З наведеного видно, що більшість водокористувачів не виконують умови, за яких вони отримали погодження отримання дозволу на спеціальне водокористування в частині надання звітів за формою 7-ГР.

Такий стан звітності за формою 7-ГР ускладнює ведення державного обліку використання підземних вод. Звітність за формою 2-ТП (Водгосп) вище – трохи більше 85%, але з цієї форми можна взяти тільки цифру загального видобутку.

Прогнозні ресурси підземних вод по водоносних горизонтах розподіляються наступним чином:

- алювіальних відкладів долин рік Дунай, Дністер – 245,4 тис.м³/добу (33,3 %);
- неогенових відкладів – 472,5 тис.м³/добу (64,14 %);
- палеогенових відкладів – 5,2 тис.м³/добу (0,71%);
- крейдових відкладів – 10,6 тис.м³/добу (1,44 %);
- архей-протерозойських порід – 3,0 тис м³/добу (0,41 %).

Основним водоносним комплексом, що експлуатується у межах області є неогеновий (водоносний горизонт у відкладах середньо сарматського підрегіоюрусу та балтської світи верхнього міоцену - у північній, центральній і південно-західній частинах області, у відкладах верхньосарматського підрегіоюрусу та понтичного регіоюрусу верхнього міоцену – у центральних і південних районах області). Загальний водовідбір з водоносного комплексу у неогенових відкладах склав 70,171 тис.м³/добу (83,7 % від величини загального видобутку та 14,0 % від ПРПВ комплексу), у тому числі по водоносних горизонтах:

- у кіммерійських відкладах – 0,879 тис.м³/добу (1,0%);
- у балтських відкладах – 0,011 тис. м³/добу (0,01 %);
- у понтичних відкладах 1,297 тис.м³/добу (1,5 %);
- у меотичних відкладах – 0,132 тис.м³/добу (0,16 %);
- у верхньосарматських відкладах – 24,560 тис.м³/добу (29,3 %);
- у середньосарматських відкладах – 37,518 тис.м³/добу (44,7 %).

Уздовж рік Дунай і Дністер експлуатується водоносний горизонт у плейстоцен - верхньопліоценових алювіальних відкладах, приурочений до заплавної і терасових ділянок долин. Кількість води, що відбирається, становить 5,774 тис.м³/добу (6,9 % від загального водовідбору по області та 2,3% від величини ПРПВ алювіального водоносного горизонту).

Водоносний горизонт у крейдових відкладах для питного водопостачання використовується лише в Любашівському районі області; водовідбір тут склав 0,333 тис.м³/добу (0,4 % від загального водовідбору по області, 3,1 % від величини ПРПВ крейдового водоносного горизонту).

Прогнозні ресурси питних підземних вод палеогенового комплексу на території області для господарсько-питного водопостачання не використовуються.

На території області видобуваються та використовуються для бальнеолікування в оздоровчих закладах м. Одеси лише високо мінералізовані води (ТОВ «Торгово-виставочний комплекс»). Водовідбір складає 0,037 тис.м³/добу (0,07 % від загального водовідбору по області).

У крайніх північних та північно - східних районах області експлуатуються підземні води, що містяться в кристалічних породах архей-протерозою та у продуктах їхнього руйнування. Водовідбір тут не перевищував 0,285 тис.м³/добу (0,34 % від загального водовідбору по області, 9,5 % від величини ПРПВ архей-протерозойського комплексу).

Також на території області використовуються підземні води у четвертинних відкладах, прогнозні ресурси по яких не оцінювались. Видобуток склав 13,003 тис.м³/добу (15,5 % від величини загального водовідбору).

В розрізі басейнів підземних вод загальний водовідбір розподіляється таким чином: Причорноморський артезіанський басейн – 83,177 тис.м³/добу (99,2% загального водовідбору); Український басейн тріщинних вод – 0,672 тис.м³/добу (0,8%).

Використовуються підземні води для господарсько-питного, виробничо-технічного водопостачання, зрошення та розливу у пляшки із загального

водовідбору по області у кількості 83,849 тис. м³/добу використано 82,930 тис.м³/добу (98,9%). По видах використання розподіляється таким чином:

- на господарсько-питні цілі використовується 71,716 тис. м³/добу (85,5% від загального водовідбору);
- на виробничо-технічні цілі – 5,859 тис. м³/добу (5,8 % від загального водовідбору);
- сільськогосподарське водопостачання – 5,313 тис. м³/добу (6,3 % від загального водовідбору);
- на зрошення – 0,041 тис. м³/добу (0,05 % від загального водовідбору);
- на розлив – 0,002 тис. м³/добу (0,002 % від загального водовідбору).

Без використання скидаються 0,919 тис. м³/добу (1,1 % від загального водовідбору). Це переважно втрати з водоводів під час подачі води від водозабору до споживача.

З загальної кількості водозаборів (1543), які працюють на нерозвіданих прогнозних ресурсах підземних вод, 5 видобувають підземні води в кількості більше 500 м³/добу, 13 водозаборів видобувають від 300 до 500 м³/добу, 101 водозабір працює з продуктивністю 100-300 м³/добу, 151 водозабір з продуктивністю 50-100 м³/добу, 540 водозаборів працюють з продуктивністю 10 - 50 м³/добу, на 733 водозаборах видобувається до 10 м³/добу. 1400 водозабори з різних причин не працюють. Більшість непрацюючих водозаборів розташовані в сільській місцевості. Такий стан експлуатації водозаборів в сільській місцевості можна пояснити тим, що артезіанські свердловини, які були пробурені на тваринницьких фермах, польових станах в більшості своїй на сьогодні є не задіяними. Через віддаленість від населених пунктів і брак коштів на спорудження водоводів вони не можуть бути використані для водопостачання населення.

Випадків виснаження водоносних горизонтів та погіршення якості підземних вод на водозаборах не відмічається.

В Одеській області розвідані та затверджені ДКЗ і ТКЗ експлуатаційні запаси підземних вод (ЕЗПВ) по 26 родовищах (40 ділянок) в кількості 487,31 тис. м³/добу (66 % від величини ПРПВ), у тому числі підземних вод з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 436,31 тис.м³/добу (89,5 %). В трьох родовищах (Арцизьке, Саратське, Татарбунарське) підземні води не відповідають вимогам нормативних документів до питних вод по сухому залишку та підвищеному природному вмісту натрію. Перелік родовищ наведено в таблиці 7.2.1.5.

Родовища підземних вод Одеської області

Таблиця 7.2.1.5.

№ пп	Родовище ПВ	ДРПВ	Місце розташування	Геол. індекс ВГ	ЕЗПВ, тис. м ³ /добу	Інстанція, № протоколу, дата затв.
1	Ананьївське	Ананьївська 1	м.Ананьїв	N _{1S2}	10,3	УкрТКЗ №3733 від 17.02.1976р.
2	Арцизьке	Арцизька 1	м.Арциз	N _{1S2}	20,0	УкрТКЗ №3330 від 15.02.1972р.
3	Балтське	Балтська 1	м.Балта	N _{1S2}	3,56	ДКЗ СРСР №6486 від 07.03.1972р.

№ пп	Родовище ПВ	ДРПВ	Місце розташування	Геол. індекс ВГ	ЕЗПВ, тис. м ³ /добу	Інстанція, № протоколу, дата затв.	
4	Балтське 1	Балтська 2	м.Балта	N _{1S2}	2,04	ДКЗ України № 1059 від 27.12.2005р.,	
5	Білгород-Дністровське	Б-Дністровська 1	м.Білгород - Дністровський	N ₂ ²	7,5	ДКЗ СРСР №4552 від 02.03.1968р.	
		Б-Дністровська 2		N _{1S3}	3,4		
		Б-Дністровська 3		N _{1S2}	8,0		
6	Березівське	Березівська 1	м.Березівка	N _{1S2}	0,7	УкрТКЗ №4152 від 22.12.1981р.	
		Березівська 2			6,5		
		Березівська 3			4,0		
7	Великомихайлівське	Великомихайлівська 1	смт.Велика Михайлівка	N _{1S2}	6,5	УкрТКЗ №4182 від 25.05.1982р.	
8	Великодолинське	Грослібенталь	смт.Великодолинське	N _{1S3}	0,1	ДКЗ України № 800 від 23.12.2003р.	
		Акаржа			0,18		
9	Деволанівське	Деволанівська 1	м.Одеса	N _{1S3}	1,3	ДКЗ України № 994 від 10.08.2005р.	
		Деволанівська 2			0,4		
10	Затишанське	Затишанська 1	смт.Затишся	N _{1S2}	8,7	УкрТКЗ №3596 від 12.07.1974р.	
12	Ізмаїльське	Ізмаїльська 1	с.Матроська	aP ₁	54,3	ДКЗ СРСР №5838 від 11.12.1969р.	
		Ізмаїльська 2	м.Ізмаїл		18,8		
		Ізмаїльська 3	м.Ізмаїл		17,1		
12	Красноокнянське	Красноокнянська 1	смт.Красні Окни	N _{1S2}	5,0	УкрТКЗ №4055 від 20.11.1980р.	
13	Кодимське	Залізнична	с.Серби	N _{1S2}	2,16	УкрТКЗ №3626 від 29.10.1974р.	
		Кодимська 1	с.Серби		6,74		
14	Котовське	Залізнична	с.Любомирка	N _{1S2}	5,5	ДКЗ СРСР №5837 від 11.12.1969р.	
		Котовська 1	с.Гертопи		0,8		
		Котовська 2	с.Коси		7,9		
15	Роздільнянське	Роздільнянська 1	с.Степанівка	N _{1S2}	2,7	УкрТКЗ №3660 від 21.01.1975р.	
		Роздільнянська 2			8,5		
16	Ренійське	Ренійська 1	м.Рені	aN ₂ ² -aP ₁	69,0	ДКЗ СРСР №5676 від 28.04.1969р.	
17	Придунайське	Придунайська 1	м.Рені	aN ₂ ² -aP ₁	80,0	ДКЗ України №1426 від 26.12.2008р.	
18	Саратське	Саратська 1	смт.Сарата	N _{1S2}	7,0	УкрТКЗ №3730 від 15.02.1972р.	
19	Сергіївське	Сергіївська 1	с.Софіївка	N ₂ ²	10,8	УкрТКЗ №3780 від 23.12.1976р.	
		Сергіївська 2	смт.Сергіївка	N _{1S3}	3,3	МолдТКЗ №29 від 31.05.1969р.	
20	Староказачьке	Староказачька	с.Староказаче	N _{1S2}	2,0	УкрТКЗ №3329 від 15.12.1972р.	
21	Татарбунарське	Татрбунарська 1	с.Плоцк	N _{1S2}	16,0	УкрТКЗ №3730 від 15.02.1972р.	
22	Турунчук-Дністровське	Турунчук-Дністровська	Біляївський р-н	aP _{III}	63,8	ДКЗ СРСР № 515 від 24.06.1969р.	
23	Фрунзівське	Фрунзівська 1	смт.Фрунзівка	N _{1S2}	4,3	УкрТКЗ №4110 від 23.06.1981р.	
24	Червонознам'янське	Червонознам'янська	с.Червонознам'янка	N _{1S2}	12,73	УкрТКЗ №2246 від 28.03.1964р.	
		Сухомлинівська	с.Сухомлинове	N _{1S2}	0,6		
25	Шириївське	Шириївська 1	смт.Шириєве	N _{1S2}	4,5	УкрТКЗ №4226 від 26.10.1982р.	
26	Благодатненське	Благодатненська 1	с.Благодатне, комінтернівський р-н	N _{1S3}	0,6	ДКЗ України №2606 від 19.04.2012р.	
	РАЗОМ:					487,31	

З 26 родовищ з затвердженими запасами частково або цілком освоєні тільки 18 родовищ (27 ділянок), у межах яких розташовано 39 групових та 40 поодиноких водозаборів з загальною кількістю працюючих свердловин – 173 (з 292).

Станом на 01.01.16 по 9 родовищах (Ананьївське, Фрунзівське, Затишанське, Ширяївське, Саратське, Татарбунарське, Турунчук-Дністровське, Придунайське, Червонознам'янське), а також на 4 ділянках родовищ – Кодимська 1, Котовська 1, Лівобережна Березівського родовища, Роздільнянська 2 - затверджені запаси в кількості 230,47 тис.м³/добу з різних причин залишаються не освоєними.

Водовідбір із затверджених експлуатаційних запасів підземних вод з мінералізацією до 3 г/дм³ на 01.01.2015 у межах області визначений у кількості 29,831 тис.м³/добу, що складає 6,1% від затверджених ДКЗ, ТКЗ, ДКЗ України запасів (487,31 тис. м³/добу) та на 1,577 тис.м³/добу менше за минулорічного. Відомості про освоєння затверджених експлуатаційних запасів підземних вод з мінералізацією до 3 г/дм³ по розвіданих родовищах представлені в таблиці 6.

За призначенням водовідбір із затверджених запасів розподіляється в такий спосіб: на господарсько-питні потреби – 27,380 тис.м³/добу (91,8 %); на виробничо-технічні цілі – 1,89 тис.м³/добу (6,3 %); розлив у пляшки 0,002 тис.м³/добу. Скинуто без використання (втрати з водоводів) – 0,559 тис.м³/добу (1,89 % від загального водовідбору).

На базі експлуатаційних запасів підземних вод працює 59 водозаборів, які належать 45 водокористувачеві. З загальної кількості водозаборів, які працюють на розвіданих запасах, 16 експлуатуються з продуктивністю більше 300 м³/добу; на 2 водозаборах видобувають підземні води в кількості від 300 до 200,0 м³/добу; на 2 водозаборах видобувають підземні води в кількості від 200 до 100,0 м³/добу; продуктивність 7 водозаборів становить 50 - 100 м³/добу; на 17 водозаборах видобувають підземні води в кількості від 10 до 50,0 м³/добу; продуктивність інших менше 10 м³/добу.

Стан експлуатаційних запасів підземних вод Одеської області

Таблиця 7.2.1.6.

№ з/п	Код ВЗ	Код ділянки	Код ділянки РПВ	Назва ділянки родовища вод	Водовідбір загальний по ділянці тис.м ³ /рік	Код ВГ	Водокористувач	Код ЄДРП ОУ	Водовідбір, тис.м ³ /рік	Кількість діючих свердловин	Використання підземних вод, тис.м ³ /рік				Формула іонного складу води	Рівень води на 01.01.2015		Мінералізація води на 01.01.2015		
											ГПВ	ВТВ	Розлив	Скид (втраги)		від	до	від	до	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		17	18	19	20
1	5100164	0	370901	Арцизька 1	289,932	267	КП "Водоканал"	32795506	284,800	3	165,500	119,300	0,000	0,000	M-1,9-2,2	HCO3 58-71 SO4 18-31 Cl 11-13 Na 87-97 Mg 2-12 Ca 0-1			1,90	2,20
2	5100167	0				267	Одеське БМЕУ №1 Одеської залізниці, станція Арциз	01071580	5,132	2	2,019	2,692	0,000	0,421	M-2,0	HCO3 66 SO4 17 Cl 17 Na-66 Mg 25 Ca 9	30,30	32,20	2,00	2,00
3	5100019	0	372901	Балтська 1	147,940	267	ПП "Балтаводоканал"	36317962	147,940	1	147,940	0,000	0,000	0,000	M0,7	HCO3 78 SO4 13 Cl 9 Mg 68 Na 29 Ca 3	12,50	12,70	0,60	0,70
4	5100020	2	453101	Балтська 1.1	24,900	267	ВАТ "Балтський молочно-консервний комбінат дитячих продуктів"	04689582	24,900	2	24,900	0,000	0,000	0,000	M0,65	HCO3 83 SO4 10 Cl 7 Mg 70 Na 27 Ca 3	32,00	32,30	0,70	0,70
5	5100068	0	373001	Березівська 1	539,000	267	Березівське ВУЖКГ	03350597	539,000	11	539,000	0,000	0,000	0,000	M-1,1	Cl 48 HCO3 31 SO4 21 Na 68 Mg 21 Ca 11	54,00	54,50	1,10	1,10
6	5100071	0	373003	Березівська 3	55,700	267	Березівське ВУЖКГ	03350597	10,000	1	10,000	0,000	0,000	0,000	M1,05	Cl 47 HCO3 33 SO4 20 Na 59 Mg 32 Ca 9			1,10	1,12
7	5100070	0				267	ЗАТ "Березівський молочний завод"	31253680	0,700	1	0,700	0,000	0,000	0,000	M1,2	Cl 36 SO4 35 HCO3 29 Na 72 Mg 14 Ca 14			1,10	1,20
						267	ФОП Бондарець Є.В.	2983400577	0,300	2	0,100	0,200	0,000	0,000	M1,1	Cl 42 HCO3 30 SO4 28 Na 41Mg 40 Ca 19			1,00	1,20
8	5100069	0				267	Житлово-експлуатаційне комунальне підприємство	36453997	44,700	2	44,700	0,000	0,000	0,000	M1,1	Cl 42 HCO3 30 SO4 28 Na 41Mg 40 Ca 19			1,10	1,10

19	5100145	3			265	Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків "Центр"	33827013	18,000	1	9,000	0,000	0,000	9,000	M0,9	HCO3 56 SO4 24 Cl 15 Na 87 Mg 8 Ca 4			0,90	0,90
20	5100554	3			265	ВАТ "Б-Дністровський комбінат хлібопродуктів"	00952120	3,519	1	1,337	2,182	0,000	0,000	M0,6-1,0	HCO3 45-61 Cl 28-41 SO4 9-14 Na 69-82 Mg 11-21 Ca 7-9			0,60	1,00
	5103291	1			265	ПП "Торгівельний центр "Старий млин"	37894099	9,980	1	9,980	0,000	0,000	0,000	M0,8	HCO3 57 Cl 29 SO4 14 Na 88 Ca 6 Mg 5	27,90	27,90	0,80	0,80
21	5100560	3			265	ВАТ "ЭЗЯБиИ"	00291405	0,033	3	0,033	0,000	0,000	0,000	M0,7-0,9	HCO3 44-54 Cl 24-31 SO4 15-23 Na 66-69 Mg 21-30 Ca 5-9			0,60	0,80
22	5100561	3			265	Б-Дністровський дитячий будинок-інтернат для розумово відсталих	03190610	9,900	1	9,900	0,000	0,000	0,000	M0,7	HCO3 57 Cl 30 SO4 13 Na 85 Mg 10 Ca 5			0,70	0,70
23	5100557	3			265	ПП "Елвіс"	21012349	0,585	1	0,585	0,000	0,000	0,000	M0,9	HCO3 47 Cl 37 SO4 16 Na 72 Mg 19 Ca 9			0,80	0,80
24	5100546	4			265	КП "Продтовари"	00379123	11,402	1	1,250	10,152	0,000	0,000	M0,7	HCO3 55 Cl 24 SO4 19 CO3 2 Na 82 Mg 17 Ca 1			0,70	0,70
25	5100556	3			265	ТДВ"ПМК-225"	01039857	0,065	1	0,065	0,000	0,000	0,000	M0,8	HCO3 56 Cl 23 SO4 20 Na 69 Mg 27 Ca 4			0,80	0,80
27	5102598	3			265	ТОВ "Білгород-Дністровська паляниця"	31257988	20,400	1	3,000	17,400	0,000	0,000	M1,0	HCO3 49 Cl 38 SO4 13 Na 88 Mg 8 Ca 4			1,00	1,30
28	5102774	3			265	КП "Білгород-Дністровськтеплоенерго"	32132501	0,791	1	0,000	0,791	0,000	0,000	M1,0	HCO3 43 Cl 43 SO4 14 Na 73 Mg 23 Ca 4			1,00	1,20
29	5100544	3			265	БВФ "Дністер"	20934101	2,200	1	2,200	0,000	0,000	0,000	M0,5	HCO3 39 SO4 32 Cl 29 Na 67 Mg 22 Ca 11	25,00	27,00	0,50	0,50
31	5102406	3			265	Білгород-Дністровська міська лікарня	26456269	14,700	1	14,700	0,000	0,000	0,000	M1,0	HCO3 44 SO4 29 Cl 27			1,00	1,00

																14-15 Na 84-87 Mg 8-9 Ca 6-7				
4 2	51023 01	2	39500 2	Сергіївська 2		265	ТОВ "Дитячий санаторій "Сергіївка"	2542164 2	5,676	1	5,676	0,000	0,000	0,000	M1,3	HCO3 39 Cl 36 SO4 25 Na 85 Mg 11 Ca 4			1,30	1,30
4 3	51001 58	0	39500 1	Сергіївська 1	261,200	237	КП "УКГ смт.Сергіївка"	3201819 7	261,200	12	140,9 00	120,3 00	0,000	0,000	M1,3- 1,5	Cl 56-61 SO4 20-22 HCO317-19 Ca 37-53 Na 17-39 Mg 16- 35	36,1 0	39, 40	1,30	1,50
4 4	51000 75	0	37550 1	Велико- михайлівська 1	120,400	267	КП "Злагода"	3250634 8	120,400	4	113,9 00	6,500	0,000	0,000	M-0,7	HCO3 64 SO4 20 Cl 16 Mg 58 Ca 22 Na 21	2,30	3,0 0	0,70	0,70
4 5	51002 09	0	38130 1	Ізмаїльська 1	2309,905	181	КП "Ізмаїльське ВУВКГ"	0335013 7	2309,90 5	13	2309, 905	0,000	0,000	0,000	M0,9	HCO3 49 SO4 35 Cl 16 Na 49 Mg 27 Ca 24	2,20	4,8 0	0,50	0,90
4 6	51002 07	0	38130 2	Ізмаїльська 2	1764,732	181	КП "Ізмаїльське ВУВКГ"	0335013 7	1764,73 2	10	1764, 732	0,000	0,000	0,000	M-0,4	HCO3 62 SO4 19 Cl 16 Na 57 Mg 6 Ca 6	5,40	6,1 0	0,50	0,80
4 7	51029 37	1	38130 3	Ізмаїльська 3	342,561	181	КП "Ізмаїльське ВУВКГ"	0335013 7	342,561	3	342,5 61	0,000	0,000	0,000	M0,7	HCO3 62 Cl 22 SO4 16 Mg 39 Na 31 Ca 30	7,00	10, 20	0,70	0,70
4 8	51000 09	0	38390 1	Залізнична	94,000	267	КП "Кодимакомунсервіс"	3242956 2	94,000	4	90,00 0	0,000	0,000	4,000	M0,6	HCO3 87-89 Cl 5-7 SO4 4- 8 Ca 40-45 Mg 38-45 Na 15- 17			0,60	0,60
4 9	51011 13	2	46630 1	Благодатненс ька 1	81,000	265	Сільськогосподарське підприємство «ВЕККА» у формі товариства з обмеженою відповідальністю	3082015 1	42,900	3	11,50 0	31,10 0	0,000	0,300	M1,2- 1,9	Cl 46-55 SO4 17-33 HCO3 19-31 Na 54-80 Mg 11-28 Ca 6-19	61,0 0	65, 00	1,20	1,90
5 0	51000 43	0	38400 3	Котовська 2	798,494	267	КВЕП "Котовськводоканал"	3061581 3	798,494	4	798,4 94	0,000	0,000	0,000	M0,9- 1,1	HCO3 64-69 SO413-17 Cl 13-14 NO3 4- 5 Mg 38-45 Na 29-33 Ca 24- 30	9,70	15, 10	0,97	1,20
5 1	51000 34	0	38400 1	Котовське, залізнична	252,984	267	Котовське БМЕУ №2 Одеської залізниці	0107166 3	252,984	7	152,2 38	100,0 48	0,698	0,000	M0,6- 0,7	HCO3 80-84 SO4 13-14 Cl 6-7 Mg 57-60 Ca	25,5 0	27, 80	0,60	0,70

																18-25 Na 14-25						
52	5100050	1	384101	Красноокнянська 1	97,600	267	КП "Красноокнянський комунальник"	35581810	97,600	1	85,000	12,600	0,000	0,000	M0,5-0,6	HCO3 58-68 SO4 20-29 Cl 6-14 Mg 44-49 Ca 33-38 Na 13-23	0,00	0,00	0,50	0,60		
52	5101476	0	440802	Аккаржа	8,561	265	ТОВ СП "Аквавинтекс"	25040503	8,561	1	1,010	7,551	0,000	0,000	M0,5-0,6	HCO3 44 Cl29 SO4 28 Na 74 Mg 15 Ca 11	24,90	25,90	0,50	0,60		
55	5101479	0	440801	Гросслібенталь	1,851	265	ЗАТ "Вікторія"	23867078	1,851	1	1,799	0,052	0,000	0,000	M-0,7	HCO3 49 SO4 20 Cl 31 Na 80 Ca 16 Mg 4			0,70	0,70		
56	5100101	0	392601	Роздільнянська 1	299,254	269	КП "Роздільнянський міський водоканал"	37958340	299,254	4	298,454	0,400	0,000	0,400	M0,9-1,0	Cl 49-50 HCO3 34 SO4 15-16 Mg 39-50 Na 20-48 Ca 13-30	11,90	12,10	0,90	1,00		
57	5100204	0	392701	Ренійське	636,500	207	КП "Водоканал"	36881597	636,500	5	444,500	2,500	0,000	189,500	M0,6-0,7	HCO3 63-64 Cl 22-26 SO4 10-13 Ca 42-47 Na 26-33 Mg 20-32	0,70	1,80	0,60	0,70		
58	5100215	2	451501	Деволанівська 1	0,000	265	Одеська філія ДП "Адміністрація морських портів України"	38728457	0,000	0	0,000	0,000	0,000	0,000	M1,1-1,3	Cl 38-57 SO4 26-34 HCO3 17-36 Na 61-62 Ca 19-21 Mg 18-19	10,10	13,30	1,10	1,30		
59	5102062	2	451502	Деволанівська 2	5,412	265	ТОВ "Ланжерон-Плаза"	36674518	0,270	1	0,270	0,000	0,000	0,000	M1,1	Cl 49 SO4 29 HCO3 22 Na 62 Mg 19 Ca 19			1,10	1,10		
60	5102168	2				265	Філія публічного акціонерного товариства "Державна продовольчо-зернова корпорація України" "Одеський зерновий термінал"	00955176	5,142	1	5,142	0,000	0,000	0,000	M1,1	Cl 50 HCO3 25 SO4 21 CO3 4 Na 65 Mg 23 Ca 12			1,10	1,30		
							Разом по Одеській області		10888,327	175	9993,618	690,004	0,698	204,007								

Більшість крупних водозаборів належать комунальним водопостачальним підприємствам, які забезпечують населення питною водою. На всіх цих водозаборах існують спостережні свердловини і проводяться спостереження за рівнем та якістю підземних вод. За результатами спостережень за період експлуатації зниження рівнів не досягло максимального допустимого значення. Гідрохімічний склад підземних вод на більшості водозаборів у порівнянні з часом розвідування практично не змінився. Винятком є водозабори КВЕП "Котовськводоканал" (ділянка Котовська 2), КП "УКГ смт.Сергіївка" (ділянка родовища Сергіївська 1).

На водозаборі "Котовськводоканал" (ділянка Котовська 2, с. Коси) в свердловинах №№ 545,546 з 1997 року спостерігається підвищений вміст нітратів (48,6-171,4 мг/дм³) що при відсутності в межах зон санітарної охорони водозаборів потенційних джерел забруднення, може свідчити про надходження забруднення з вище залягаю чого водоносного горизонту в алювіальних відкладах на ділянках, де відсутній водотриві і існує гідравлічний зв'язок між водоносними горизонтами. Максимальні концентрації нітратів (110,3-171,4 мг/дм³) відмічалися в період з 1997 по 2009 роки. В останні роки вміст нітратів зменшився майже до регламентованих величин. В інших свердловинах водозабору вміст нітратів у підземних вод не перевищує величини, регламентованої ДСанПіН 2.2.4-171-10. Нажаль, з 2012 року інформація про вміст нітратів в свердловинах водозабору до Причорномор ДРГП не надавалась, але, зважаючи на дещо підвищену мінералізацію води з свердловини № 545 (у порівнянні з іншими свердловинами водозабору), можна припустити наявність в ній підвищеного вмісту нітратів.

В цілому по Одеській області освоєння розвіданих експлуатаційних запасів становить 6,12%. Трохи більше ніж наполовину освоюються запаси ділянка 2 Білгород-Дністровського родовища (57,4%), на третину – ділянки 1, 3 Білгород-Дністровського РПВ (31,45 та 36,47%, відповідно) та ділянка Роздільнянського родовища (30,4%). Запаси Березівського, Ізмаїльського, Благодатненського, Деволанівського, Великодолинського, Сергіївського 2 родовищ освоєні менше ніж на 20 %. На решті родовищ експлуатаційні запаси підземних вод використовуються на 0,4-9,2 %. Основна причина - віддаленість водозаборів від водокористувача, незадовільний стан водогінної мережі і відсутність коштів для її реконструкції та на ремонт експлуатаційних свердловин. Зокрема, Котовське родовище підземних вод, розвідане для водопостачання населення м. Котовськ: запаси розвідані на трьох ділянках, з них на даний час ділянка Котовська 1 (с. Гертопи, 0,8 тис.м³/добу) виведена з експлуатації, свердловини затампоновані; ділянка Залізнична (с. Любомирка, 5,5 тис.м³/добу) – використовується на 12,6 % (розташований на ділянці водозабір КЕЧ був переданий «Котовськводоканалу» і згодом закритий, свердловини за тампоновані); ділянка Котовська 2 (с.Коси, 7,9 тис.м³/добу) – 27,7%. Така ж ситуація спостерігається і на Кодимському родовищі (ділянка Кодимська 1 з ЕЗПВ 6,74 тис.м³/добу) – не освоєна, ділянка Залізнична (2,16 тис.м³/добу) – використовується 11,9% запасів. При цьому населення

забезпечується питною водою за рахунок з свердловин, розташованих на території міста. Наслідком незадовільного технічного стану експлуатаційних свердловин на водозаборі «Котовськводоканалу» стало забруднення підземних вод нітратами, яке в даний час носить локальний характер, але не вжиття необхідних невідкладних заходів з ремонту або ліквідації дефектних свердловини може привести до подальшого поширення забруднення.

Потребують переоцінки запаси Березівського родовища (ділянка 1) оскільки за період 1983-2014рр. водовідбір майже в 1,5-2 рази перевищував величину затверджених запасів підземних вод.

На підставі приведених даних про прогнозні ресурси, експлуатаційні запаси підземних вод та їх використання в межах Одеської області на 01.01.2015 можна зробити такі висновки:

- найбільш інтенсивно прогнозні ресурси підземних вод використовуються в Овідіопольському районі (у т.ч. м.Одеса) – 50,5% ПРПВ;

- у найбільш водозабезпечених північних (Ананьівський, Балтський, Кодимський, Котовський, Красноокнянський, Любашівський, Миколаївський, Фрунзовський, Великомихайлівський, Ширяївський) районах відсоток освоєння ПРПВ складає 2,5-12 %. У центральних районах (Біляївський, Білгород-Дністровський, Роздільнянський, Комінтернівський, Іванівський, Березівський, Білгород-Дністровський) прогнозні ресурсів підземних вод використовуються на 8-35,3 %;

- південних та південно-західних районах області (Арцизький, Болградський, Саратський, Тарутинський, Татарбунарський), де розповсюджені слабководозбагачені водоносні горизонти, які містять воду з підвищеною мінералізацією, водовідбір становить 7,5-27% ПРПВ;

- значні ресурси підземних вод крайнього південного заходу (Ренійський, Ізмаїльський район) використовуються тільки на 3-11%;

- в цілому по області прогнозні ресурси освоєні на 11,4 % (що дещо менше показника минулого року). Потреба у питній воді забезпечується за рахунок використання підземних, ґрунтових та поверхневих вод;

- до вирішення питання забезпечення питною водою окремих населених пунктів, де ПРПВ питної якості відсутні, можлива організація локального водопостачання за рахунок спорудження поодиноких водозабірних споруд з подальшим доведенням якості підземних вод до нормативів (бюджетне водопостачання);

- поліпшення водопостачання населення південно-західного регіону області, де ресурси підземних вод питної якості або ж незначні, або ж зовсім відсутні, може бути досягнуто тільки за рахунок використання значних ресурсів питних підземних вод водоносного горизонту в алювіальних відкладах р. Дунай, а саме введення в експлуатацію розвіданого Придунайського родовища. Освоєння запасів потребує значних капітальних вкладень, отже вирішення цього питання можливе тільки на державному рівні. На разі проблема забезпечення питною водою населення південних районів області (Кілійського, Татарбунарського) частково вирішується за рахунок поверхневих вод р. Дунай.

Крім питних прісних підземних вод на території Одеської області розвідані та затверджені експлуатаційні запаси по 14 родовищах (24 ділянки) мінеральних вод у кількості 7088,1 м³/добу, у тому числі за категоріями: А – 3419,2 м³/добу, В – 2831,4 м³/добу, С₁ – 837,5 м³/добу.

Родовища мінеральних вод

Таблиця 7.2.1.7.

№ пп	Назва родовища	Місцезнаходження	Експлуатаційні запаси, м ³ /добу	Геол. індекс ВГ	Вдовідбір, м ³ /добу
	м.Одеса				
1	Зелена Зірка	сан. «Росія»	37,5	N _{1S3}	Не експл.
2	Іверське	Свято-Іверський монастир	57,0	N _{1S3}	Не експл.
3	Куяльницьке	СЛОУ «Куяльник»	65,0	N _{1S3}	1,7
4	Куяльницьке	ОЗМВ «Куяльник»	900,0	N _{1S3}	70,1
5	Куяльницьке	Курорт «Куяльник»	551,0	P	19,4
6	Одеське	санаторій «Лермонтомський»	581,0	P	Не експл.
7	Одеське	санаторій «Україна»	246,0	P	Не експл.
8	Одеське	санаторій «Аркадія»	288,0	P	Не експл.
9	Одеське	санаторій ім.Горького	216,0	P	Не експл.
10	Одеське	санаторій «Росія»	218,0	P	Не експл.
11	Одеське	санаторій «Примор'я»	144,0	P	Не експл.
12	Одеське	санаторій «Фонтан»	356,0	P	Не експл.
13	Одеське	санаторій «Якір»	223,0	P	Не експл.
14	Одеська глибока	Гагаринське плато	173,0	AR-PR	Не експл.
15	Магнолія	Санаторій «Магнолія»	50,0	N _{1S3}	Н.в.
16	Одеська 1	санаторій ім.Горького	4,0	N _{1S3}	Не експл.
17	Одеська 2	санаторій ім.Горького	32,1	N _{1S2}	Не експл.
	Білгород-Дністровський район				
	"Кароліно"	с.Салгани	45,0	N _{1S3}	Не експл.
18	Сергіївське	смт.Сергіївка	354,0	N _{1S1}	Не експл.
19	Сергіївське	смт.Сергіївка	375,0	P	Не експл.
20	Кароліно-Бугазьке	смт.Затока	1800,0	P	Не експл.
	Ізмаїльський район				
21	Регата	м.Ізмаїл	100,0	N ₂ ²	Н.в.
	Овідіопольський район				
22	Таїровське	смт.Таїрове	38,5	N _{1S3}	Не експл.
23	Чорноморське	с.Бурлача Балка	212,0	N _{1S2}	Не експл.
24	Червонохуторське	с.Червоний Хутір	22,0	N _{1S3}	Не експл.
	Разом		7088,1		91,2

За 2015 рік по формі 7-ГР відзвітували 2 водокористувача: Санаторій ім. Пирогова та ТДВ Завод мінеральної води «Куяльник» (Куяльницьке родовище). Сумарний водовідбір з затверджених експлуатаційних запасів мінеральних підземних вод у межах області на 01.01.2015 за даними звітів за формою 7-ГР склав 91,2 м³/добу (1,3 %).

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Протягом 2015 року на підприємствах області утворилось 31,7 тис. т відходів I – III класів небезпеки.

Дані по утворенню, використанню (утилізації) та видаленню відходів за класами небезпеки наведені у табл. 8.1.1.

Завдяки інвентаризації відходів, що здійснюють суб'єкти господарювання, поліпшився їх облік, підхід при врахуванні кількісного та якісного складу відходів став більш диференційованим.

Відсутність роздільного збирання відходів робить у багатьох випадках тверді побутові відходи рівнозначними з промисловими за характером та наслідками впливу на довкілля та здоров'я населення. Морфологічний склад побутових відходів з кожним роком ускладнюється, включаючи в себе все більшу кількість екологічно небезпечних компонентів та речовин. Проблема екологічної небезпеки твердих побутових відходів торкається всіх стадій поводження з ними, починаючи зі збирання і транспортування та закінчуючи підготовкою до використання утильних компонентів, знищенням або похованням фракцій, які не використовуються.

Серед небезпечних відходів, що утворилися протягом року, значна кількість відходів свинцю, міді, нафтопродуктів та нафтошламів, відпрацьованих формувальних сумішей, осадків з відстійників після реагентного або коагуляційного очищення, важких металів, відпрацьованих каталізаторів тощо.

Накопичення відходів (станом на початок року (01 січня 2016 року))

Таблиця 8.1.1.

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням небезпечних відходів	од.	645	-
2	Накопичено небезпечних відходів, усього ¹	т	9759333 ²	-
3	відходи I класу небезпеки	-	-	-
4	відходи II класу небезпеки	-	-	-
5	відходи III класу небезпеки	т	31715	-
6	Відходи IV класу небезпеки	т	9727618	-

¹ без урахування спеціально-відведених місць видалення відходів економічно неактивних підприємств та організацій;

² Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах економічно активних підприємств і організацій.

Показники утворення відходів за 2015 рік¹

Таблиця 8.1.2.

№ з/п	Показник	2014 р.
1	2	5
1	Обсяги утворення відходів:	-
	Промислові (у т.ч. гірничопромислові) відходи, т	
	Відходи I-III класу небезпеки (за формою звітності № 1- відходи), т	3995
	Відходи IV класу небезпеки (за формою звітності № 1- відходи), т	598605
	Загальна кількість відходів, т	602600

2	Інтенсивність утворення відходів:	
	Загальна кількість відходів на одиницю ВРП, кг/1 млн. грн	*
	Утворення небезпечних (токсичних) відходів I-III класів небезпеки на одиницю ВРП, кг/1 млн. грн.	*
	Утворення твердих побутових відходів на 1 особу, кг	266,7

* з урахуванням обсягів відходів утворених у домогосподарствах

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

До категорії надзвичайно небезпечних належать ртуть та ртутьвміщуючі відходи. На регіональному досвіді простежується можливість успішного вирішення проблеми ртутьвміщуючих відходів, у першу чергу, люмінесцентних ламп. Так, для впорядкування поведження з відпрацьованими люмінесцентними лампами, що є відходами I класу небезпеки із-за вмісту ртуті, на базі таких підприємств ПП "Центр екологічної безпеки", ТОВ „Грінпорт”, ТОВ "Корпорація ЮКАС", ТОВ «Укрпромекопроект» та ПП «АВК-Еколайт» створена система централізованого збирання, зберігання і вивезення на переробку цього виду токсичних відходів. Однак, питання про централізоване вивезення ртутьвміщуючих відходів, яке вирішене у м. Одеса, частково у містах обласного значення, вирішено в районах частково.

В цілому в Одеській області створені потужності з переробки, оброблення і утилізації небезпечних відходів. Всього в області експлуатуються:

- 7 комплексів по термічному знешкодженню відходів, у т.ч. 6 інсинераторів і печей (ТОВ «Грін-Порт», ПП «Центр екологічної безпеки», ДП «МТП «Южний», ДП «Білгород-Дністровський МТП», ДП «Ренійський МТП», ДП «Ізмаїльський МТП») і 1 піролизна установка (ТОВ «РАФ-ПЛЮС»).

Але, існуючих потужностей недостатньо. Система збору небезпечних відходів не розвинута в сільській місцевості.

Загроза вторинного забруднення водою - мулові майданчики станцій біологічного очищення. Проблема детоксикації та утилізації мулових осадів стічних вод каналізаційних очисних споруд не знаходить свого ефективного вирішення в регіоні через високий вміст органічних речовин, токсичних солей важких металів, нафтопродуктів, хлорованих та поліциклічних вуглеводнів. Щорічно на кожного мешканця міст області налічується 25-30 кг осаду у перерахунку на суху речовину. Тільки на очисних спорудах СБО "Північна" та "Південна" м. Одеси кожного року утворюється більше 35 тис. т осаду.

Обсяг утворення побутових відходів по області сягає до 5 млн. м³ на рік. Більша частина звалищ полігонів ТПВ вичерпала свій потенціал. З метою вирішення проблем в цьому напрямку в області затверджено «Програму поведження з твердими побутовими відходами в Одеській області до 2017 року». Але, її виконання стримується тим, що джерелами фінансування більшості її практичних заходів є обласний бюджет, кошти підприємств і інвестиційні кошти. Внаслідок світової економічної кризи на ці заходи кошти фактично не виділяються. Тобто, райдержадміністраціями, міськими радами, управліннями житлово-комунального господарства традиційно не проводиться системна і цілеспрямована політика і робота щодо ліквідації стихійних звалищ,

розробки проектів та будівництва об'єктів видалення, перевантаження, сортування, переробки ТПВ, рекультивації відпрацьованих полігонів (зокрема полігону ТПВ-2 у колишніх кар'єрах цементного заводу), придбання сучасної спеціальної сміттєприбиральної техніки для міст та селищ області.

Відходи м.Одеса вивозились на 1 місцевий полігон - звалище: на полігон - звалище твердих побутових відходів ТПВ-1 у Дальницьких кар'єрах (загальною площею 96,2 га).

Пріоритетним напрямком у сфері поводження з побутовими відходами є співпраця з європейськими організаціями, якими запропоновано перелік спеціалізованих послуг, які є актуальними для міста Одеса та області.

На державному рівні не розроблено типового проекту полігону твердих побутових відходів для невеликого населеного пункту. А саме в цих містечках, великих селищах несанкціоновані звалища набувають не тільки досить великих розмірів, а й накопичують небезпечні речовини і матеріали.

Однією з побічних, але дуже актуальних проблем полігонів побутових відходів є попадання і накопичення токсичних відходів за рахунок порушення підприємствами правил поводження з ними.

Більш як на 1800 підприємствах області проведена інвентаризація та розробка технічних паспортів відходів зі складанням реєстрових карток. Кожним підприємством передбачено заходи щодо попередження та мінімізації утворення відходів.

Департаментом екології та природних ресурсів ведеться реєстр місць видалення відходів, всього до реєстру внесено 480 паспортів місць видалення відходів.

Згідно з Порядком ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360, ведеться реєстр об'єктів оброблення та утилізації відходів. Реєстр об'єктів утворення відходів формується відповідно до зазначеної постанови Кабінету Міністрів України і налічує 140 об'єктів.

На виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 118 «Про затвердження Порядку подання декларації про відходи» у 2015 році з 18317 підприємств області зареєстровано - 495 декларацій про утворення відходів.

Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки за 2015 рік, тис. т

Таблиця 8.2.1.

№	Показники	2015
1	Утворено відходів ¹	4,0
2	Отримано зі сторони	18,2
	- у тому числі з інших країн	1,9
3	Спалено	0,9
	- у тому числі з метою отримання енергії	0
	- з метою теплового перероблення	0,9
4	Утилізовано, оброблено (перероблено)	0,0
5	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	0,5
6	Передано на сторону	23,8
	- у тому числі іншим країнам	-
7	Видалено з місця неорганізованого зберігання ²	0

8	Втрачено (випаровування, витікання, пожежі тощо)	0
9	Наявність відходів на кінець року ³	32,7 ⁴

¹ з урахуванням обсягів відходів утворених у домогосподарствах

² розміщено на стихійних звалищах

³ без урахування спеціально-відведених місць видалення відходів економічно неактивних підприємств та організацій

⁴ Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах економічно активних підприємств і організацій

Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2016

Таблиця 8.2.2.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість
1	2	3
	Сміттєзвалища (полігони)	
1	Ананівський район	15
2	Арцизький район	26
3	Балтський район	33
4	Б. – Дністровський р-н	41
5	Біляївський район	21
6	Березівський район	67
7	Болградський район	18
8	Великомихайлівський р-н	26
9	Іванівський район	26
10	Ізмаїльський район	19
11	Кілійський район	15
12	Кодимський район	26
13	Комінтернівський район	21
14	Котовський район	29
15	Красноокнянський район	15
16	Любашівський район	15
17	Миколаївський район	37
18	Овідіопольський район	15
19	Ренійський район	8
20	Роздільнянський район	27
21	Саратський район	33
22	Савранський район	20
23	Тарутинський район	33
24	Татарбунарський район	20
25	Фрунзівський район	21
26	Ширяївський район	40
	Всього	667

Стан зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів (станом на 01.01.2016)

Таблиця 8.2.3.

№з/п	Назва одиниці адміністративно – територіального устрою регіону	Кількість тонн	Кількість складів, од	Стан складських приміщень		
				Добрий	Задовільний	Незадовільний
1	2	3	4	5	6	8
1	Ананівський	10,75	1	-	1	-
2	Арцизький	2,5	1	1	-	-
3	Балтський	-	-	-	-	-
4	Березівський	2,02	1	-	-	1
5	Б-Дністровський	5,306	4	1	1	2
6	Біляївський	185,46	10	4	1	5
7	Болградський	4	2	1	-	1
8	В.Михайлівський	26	2	-	-	2
9	Іванівський	5,1	3	-	1	2
10	Ізмаїльський	24	4	3	1	-
11	Кілійський	20,8	5	-	2	3
12	Кодимський	60,4	5	-	-	5
13	Комінтернівський	35	1	-	-	1

14	Котовський	25,28	4	-	-	4
15	Красноокнянський	11,7	6	-	-	6
16	Любашівський	36,19	7	-	1	6
17	Миколаївський	4,47	8	-	5	3
18	Овідіопольський	15,06	6	-	4	2
19	Ренійський	-	-	-	-	-
20	Роздільнянський	-	-	-	-	-
21	Савранський	49,98	11	1	-	10
22	Саратський	19,6	4	-	1	3
23	Тарутинський	18	1	-	-	1
24	Татарбунарський	-	-	-	-	-
25	Фрунзівський	-	-	-	-	-
26	Ширяєвський	0,5	1	-	-	1
Всього		571,3	87	11	18	58

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

8.4. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

В області діє Програма поводження з твердими побутовими відходами в Одеській області на 2013-2017 роки. Виконання заходів щодо забезпеченню повного збирання, перевезення, утилізації та захоронення побутових відходів і обмеження їх шкідливого впливу на навколишнє природне середовища та здоров'я людини, а також розширення і модернізація діючих потужностей із збирання, перероблення та утилізації твердих побутових відходів, створення ефективної системи управління у сфері поводження з відходами здійснюється повільними темпами.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Головною метою функціонування системи екологічної безпеки України має бути вироблення концептуальних засад загальної стратегії у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також втілення їх у практику з метою сталого економічного та соціального розвитку держави. При цьому передбачається формування нових типів технологічних процесів, соціальної організації та управління, здатності розв'язувати екологічні проблеми та зменшувати будь-які екологічні небезпеки, що становлять значну загрозу національній безпеці України.

Створення системи екобезпеки разом із вдосконаленням соціально-економічної системи безпеки є новим елементом національної безпеки. Підґрунтям цієї системи має стати адекватний організаційно-правовий, соціально-політичний, господарський механізм управління природокористуванням, що базується на кількісних даних, результатах математичного моделювання та прогнозування, сучасних інформаційних технологіях, можливості протидії антропогенній і природній деструкції біосфери.

Екологічно безпека виступає як заперечення екологічної загрози, що виявляється у локальних, регіональних і глобальних масштабах як екологічні стихії, соціальні кризи та техногенні катастрофи. Забезпечення екологічної безпеки це основний спосіб розв'язання екологічних проблем, що гарантує громадянам Україні розвиток і проживання в біосферосумісній формі.

Створення системи екологічної безпеки означає задоволення екологічних вимог суб'єктів екосистеми, яка повинна мати пріоритет серед інших аспектів традиційної національної безпеки. Для того, щоб фактичний екоцид в Україні, що має не тільки екологічні, а й економічні та політичні корені (у минулому), не призвів до значних соціальних конфліктів, стратегічною метою держави має бути ліквідація значного відставання від розвинених держав у результатах діяльності, спрямованої на охорону навколишнього середовища та забезпечення високої якості життя населені їм. Слід визнати, що в сучасних умовах самостійне досягнення такої мети уявляється малореальним. Необхідна допомога розвинених держав, тісне співробітництво та кооперація з усіма державами світу. Зрештою, політика екологічної безпеки України має інтегруватися в систему колективної екологічної безпеки.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Таблиця 9.2.1.

№	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	2	3	4	5
1.	ВНС "Головна" "Інфоксводоканал"	Очистка та подача води	ТОВ "Інфоксводоканал"	
2.	ВНС "Південна" "Інфоксводоканал"	Очистка та подача води	ТОВ "Інфоксводоканал"	
3.	ВНС "Котовська" "Інфоксводоканал"	Очистка та подача води	ТОВ "Інфоксводоканал"	
4.	ВНС "Столбова" "Інфоксводоканал"	Очистка та подача води	ТОВ "Інфоксводоканал"	
5.	ВНС "Жевахова гора" "Інфоксводоканал"	Очистка та подача води	ТОВ "Інфоксводоканал"	
6.	ВНС "Шкодова гора"	Очистка та подача води	ТОВ "Інфоксводоканал"	

	“Інфоксводоканал”			
7.	ВНС “Західна” “Інфоксводоканал”	Очистка та подача води	ТОВ “Інфоксводоканал”	
8.	ПАТ "Одеський припортовий завод"	Виробництво міндобриг та переробка аміаку	ПАТ	
9.	ТОВ „Союз”	Розміщення твердих побутових відходів	ТОВ	
10.	ТОВ“РАФ”	Розміщення твердих побутових відходів	ТОВ	
11.	КП „Білгород-Дністровськводоканал”	Міські очисні споруди	ДП	
12.	АТ „Котовськводоканал”	Міські очисні споруди	АТ	
14.	ПАТ Ізмаїльський целюлозо-картонний комбінат”	Міські очисні споруди	ПАТ	
15.	ТДВ "Арцизький завод залізобетонних виробів"	Міські очисні споруди	ТДВ	
16.	Аміакопровід "Тольяті- Горлівка - Одеса" МДП "Трансаміак"	Транспортування аміаку	УДП Укрхімтрансміак	
17.	Одеська дільниця КС-15 Миколаївського управління магістрального аміакопроводу	Транспортування аміаку	УДПУкрхімтрансміак	
18.	Магістральні газопроводи Одеське лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів	Транспортування вибухопожежо небезпечних речовин	НАК "Нафтогаз України" ДК "Укртрансгаз" УМГ Прикарпаттрансгаз "	
19.	Нафтопровід "Снігірівка-Одеса" Одеське районне нафтопровідне управління: дільниця 10 км магістр.нафтопроводу “Снігірівка-Одеса” дільниця 145 км магістр. нафтопроводу “Снігірівка-Одеса” дільниця 177 км магістр. нафтопроводу “Снігірівка-Одеса” дільниця 277 км магістр. нафтопроводу “Кременчуг Херсон” дільниця 45 –46 км магістр. нафтопроводу “Снігірівка-Одеса”	Транспортування вибухопожежо небезпечних речовин	ДАК "Придністровські магістральні нафтопроводи"	
20.	Нафтопровід “Одеса-Броди”,МНТ (морський нафтовий термінал) “Південний” філії МН “Дружба” ПАТ “Укртрансффта”	Транспортування вибухопожежо небезпечних речовин	НАК “Нафтогаз України”	
21.	ПАТ "Одеський нафтопереробний завод"	Переробка та зберігання вибухопожежо небезпечних речовин	ПАТ	
22.	МНТ "Південний" Філія "Південні магістральні нафтопроводи" ПАТ "Укртрансффта"	Переробка вантажів та зберігання вибухопожежо небезпечних речовин	ПАТ "Укртрансффта"	
23.	ГКС "Ананьів"	Зберігання вибухопожежо небезпечних речовин	Одеське лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів	
24.	ГКС "Березівка" Одеське лінійно- виробниче управління магістральних газопроводів» УМГК “Прикарпаттрансгаз”	Транспортування вибухопожежо небезпечних речовин	НАК "Нафтогаз України" ДК "Укртрансгаз" УМГ Прикарпаттрансгаз "	
25.	ГКС "Тарутине"	Зберігання вибухопожежо небезпечних речовин	НАК "Нафтогаз України" ДК "Укртрансгаз" УМГ Прикарпаттрансгаз "	
26.	Газопроводи „Кривий Ріг-Одеса, „Одеса- Кишинів –Рибниця”, „Роздільна- Ізмаїл”, Ананьів- Тирасполь”, „Шебелинка- Дніпропетровськ –Одеса”, Шебелинка- Дніпропетровськ –Кривий Ріг-Ізмаїл”	Транспортування газоподібного палива	НАК "Нафтогаз України" ДК "Укртрансгаз" УМГ Прикарпаттрансгаз "	

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території Одеської області

Забруднення території області техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження та рівні радіонуклідного забруднення навколишнього середовища в 2015 році не зафіксовано.

Спостереження за гамма-фоном в контрольних точках вказують на його стабільність, середні значення за 2015 рік представлені в наступній таблиці:

Таблиця 9.3.1.1.

№	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість населених пунктів, що обстежені	Радіаційний фон, мкР/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів земель, Бк/кг				
				Cs-137	Sr-90	Ra-226	Th-232	K-40
1	Обласний центр, м.Одеса, 10 контр.точок	1	11-13	-	-	-	-	-
	Районні центри:							
2	Іванівка	1	9-12	-	-	-	-	-
3	Кілія	1	14-15	-	-	-	-	-
4	Котовськ	1	14-17	-	-	-	-	-
5	Любашівка	1	12-13	-	-	-	-	-
6	Миколаївка	1	9-12	-	-	-	-	-
7	Татарбунари	1	13-15	-	-	-	-	-

Примітка: гамма-фон – експозиційна доза, вимірюється в мкР/год.

Рівні радіонуклідного забруднення навколишнього середовища сьогодні можемо оцінювати за бета-активністю атмосферних опадів. У 2015 проведено 55 досліджень, показники коливаються в межах багаторічних спостережень.

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Підприємства, що здійснюють захоронення радіоактивних відходів (РАВ)

Таблиця 9.3.2.1.

Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва АЕС та підприємства	Кількість ПЗРВ, од	Кількість РАВ, м ³ /одиниць, загальна активність Бк	Радіаційний фон на території ПЗРВ, мкЗв/год
Державне спеціалізоване підприємство «Одеський державний міжобласний спеціальний комбінат»	1 од.	РРВ (рідкі радіоактивні відходи) 183 м ³ /1,1E+11Бк	Умовно «чиста» зона : 1188 вимірів : Min – 0,08 Max – 0,14 Умовно «брудна» зона: 2000 вимірів: Min – 0,13 Max – 4,4
		ДІВ (джерела іонізуючого випромінювання без біозахисту) 19101 од/5,82E+13 Бк	
		ТРВ (тверді радіоактивні відходи) у тому числі ДІВ у біозахисті 33688 од/2,6 E +16 Бк 338, 18 тонн	

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Промисловість Одеської області відіграє значну роль у структурі народногосподарського комплексу України та південного економічного району. На території області розташовані підприємства з виробництва продуктів нафтоперероблення, машинобудування, ремонту та монтажу машин, металургії та оброблення металу, хімічної і нафтохімічної, харчової, легкої промисловості та інших галузей. Конкретна робота з реструктуризації виробництва, спеціальні регіональні програми дозволили освоїти нові види продукції і збільшити обсяги виробництва. Одеська область - високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє значну роль у структурі реального сектору економіки регіону.

За підсумками січня-грудня 2015 року обсяг промислового виробництва в області скоротився на 3,9% (по Україні – - 13,0%).

Індекс промислової продукції протягом року значно уповільнився – з 82,3% у січні 2015 року до 96,1% у січні-грудні 2015 року.

Стабільність обсягів промислового виробництва у 2015 році забезпечувалась за рахунок збільшення обсягів виробництва:

- хімічної промисловості - на 19,0%, у т.ч.: основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук - на 34,7% ;

- основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів - на 18,3%;

- металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування - на 3,1% ;

- машинобудування - на 9,0%;

- харчової промисловості - на 0,1%, зберігались позитивні тенденції у виробництві: напоїв (+21,5%); продуктів борошномельно-круп'яної промисловості (+14,8%); олії та тваринних жирів (+1,3%);

- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 5,1%. 12

Промисловість Одеської області у 2015 році це:

- 3,0% промислового виробництва – 44,4 млрд. грн.

- 56,6 тис. штатних працівників (за грудень 2015 року);

- 18,7% всіх капітальних інвестицій (1574,4 млн.грн.).

Основними галузями, які формують структуру промислового виробництва області є харчова промисловість (частка у загальному обсязі реалізованої продукції 30,4%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (21,1%), хімічна промисловість (24,3%), машинобудування (7,3%).

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

10.2.2. Металургійна промисловість

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна промисловість працює здебільшого на власній сировині (ропі, солях озер і лиманів), частково використовує привізну. Найбільші підприємства – Одеський суперфосфатний, Одеський хіміко-фармацевтичний та фарбовий

заводи. Підприємствами хімічної та нафтохімічної промисловості виробляються мінеральні добрива (м. Южне), лакофарбові вироби (м. Одеса), продукція побутової хімії та пластмасових виробів (м. Одеса), гумо-технічні вироби (м. Одеса), виробництво фармацевтичних виробів і препаратів (м. Одеса).

Хімічна та фармацевтична промисловість представлена ПАТ «Одеський припортовий завод», ТДВ «Інтерхім», ТОВ «Сан-Клін ІНТ», ТОВ «Айсблік», ПрАТ «АВС Кемікал Індастрі», ТОВ НВП «Океан», ТОВ «Консенсус», ТОВ «Поиск-Ніка», ТОВ «Ескарро-Колор». Основні види продукції галузі: аміак синтетичний, мінеральні азотні добрива, промислові гази, сірчанокисла мідь, миючі засоби, лікарські препарати, хімічні реактиви, вироби з пластичних мас, фотоплівка, водно-дисперсійні та лако-фарбові матеріали. ПАТ «Одеський припортовий завод» здійснює випуск добрив та азотних сполук для потреб агропромислового комплексу, основна частина виробленої продукції експортується більш ніж в 30 країн світу. До 20 кращих вітчизняних фармвиробників - лідерів ринку входить ТДВ „Інтерхім” з виготовлення сучасних фармацевтичних препаратів, триває будівництво III черги нового лабораторно-виробничого корпусу з виробництва лікарських форм та субстанцій. ПАТ «Гемопласт» з виробництва медичних виробів з полімерних матеріалів у 2015 році впроваджено виробництво виробів із нетканого матеріалу.

10.2.4. Харчова промисловість

Найбільш інвестиційно привабливою галуззю в області завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, наявності сировинного та споживчого потенціалу є харчова промисловість. На неї припадає майже третина загального обсягу реалізованої продукції по області.

В харчовій промисловості базові підприємства зосереджені в олійножировій, м'ясомолочній, консервній та виноробній галузях. Значний обсяг випуску продукції забезпечується підприємствами олійно-жирової (ТОВ «Дельта Вілмар СНД», ТОВ «Українська Чорноморська індустрія» з переробки олійних культур, ПрАТ «АДМ Іллічівськ», ТОВ «Біойл Універсал Україна»), консервної (ТОВ «Аквафрост», ПрАТ «ВО «Одеський консервний завод», СП ТОВ «Вітмарк-Україна», ПАТ «Одеський консервний завод дитячого харчування»), виноробної галузей (ПрАТ «Одеський коньячний завод», ПрАТ «Одеський завод шампанських вин», ПрАТ «Одесавинпром», ТОВ «ПТК «Шабо», Овідіопольське ТОВ НВП «Нива»). На підприємствах харчової промисловості запроваджувались новітні технологічні процеси, зокрема: ТОВ «Дельта Вілмар СНД» - здійснювались пусконаладжувальні– роботи III-ї черги комплексу перевантаження та переробки тропічних олій потужністю 600 тонн/добу; ТОВ «Allseeds» - відбулось відкриття II-ї черги олійно-екстракційного– заводу і перевалочного комплексу в с.Візирка Комінтернівського району, продовжується проектування III-ї та IV-ї черг олійно-екстракційного заводу.

Розвиток харчової промисловості значною мірою зумовлений станом справ у сільськогосподарській галузі, бо вона є основним постачальником сировини для переробки.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища. В соціально-економічному плані екологізація повинна спиратися на перехід до природозберігаючих методів господарювання, а в технічному – на екологізацію технологій виробництва і природокористування.

Основні напрямки екологізації виробництва:

- розроблення ефективних засобів очищення промислових, комунальних стічних вод і промислових та транспортних викидів в атмосферу;
- зменшення або повна ліквідація шкідливих відходів, що забруднюють довкілля;
- утилізація, тобто повторне використання відходів;
- збалансування темпів експлуатації екосистеми природокористування з інтенсивністю самовідтворення цих екосистем;
- екологічна стандартизація і сертифікація технологій, техніки і продукції;
- економія енергії, зміна її джерел на екологічно «чисті», ресурсозбереження.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Одещина одна з найбільших аграрних областей України, площа сільськогосподарських угідь становить 2,6 млн. га, в тому числі ріллі 2,1 млн. га.

9 тис. сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств, а також 230 тис. особистих підсобних господарств, займаються вирощуванням зернових, технічних, овочевих, кормових культур, виноградарством і садівництвом, розведенням худоби та птиці. Область відноситься до зони ризикованого землеробства, тому із п'яти років 1–2 випадають не врожайними. В нормальні роки виробництво валової продукції сільського господарства в області становить понад 11 млрд. грн., в не урожайні 8–9 млрд. грн.

Пріоритетним напрямком діяльності сільгоспідприємств є виробництво зерна, перш за все пшениці та ячменю. Зернові культури займають біля 60% в структурі посівних площ, їх площа традиційно становить 1,2 млн. га, виробництво зерна понад 3,5 млн. тонн. Під технічні культури відводиться 400 тис. га (20% ріллі), в основному соняшник та озимий ріпак, їх виробництво становить 0,9 млн. тонн.

По 100 тис. га ріллі відведено під овоче-баштанні культури та картоплю, а також під кормові культури. Область виробляє по 0,5 млн. тонн овочів і картоплі.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами

Таблиця 11.2.1.1.

	2011	2012	2013	2014	2015
Загальна посівна площа в сільгоспідприємствах, тис.га	1302,6	1290,9	1348,5	1340,2	1316,2
Мінеральні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис.ц	657,5	573,5	672,0	856,4	819,6
У тому числі: азотних, тис.ц	513,0	418,8	507,8	629,2	586,0
фосфорних, тис.ц.	83,8	91,4	96,1	139,6	138,2
калійних, тис.ц.	60,7	63,3	68,1	87,7	95,4
азотно-фосфорно-калійних, тис.ц.					
Удобрена площа під урожай, тис.га	852,5	839,5	923,8	995,5	954,8
% удобреної площі	68,5	67,6	72,2	78,2	76,3
Внесено на 1 га, кг	53,0	46,0	52,0	67,0	65,0
У тому числі: азотних, кг	42	34	40	50	50
фосфорних, кг	6	7	7	10	9
калійних, кг	5	5	5	7	6
азотно-фосфорно-калійних, кг					
Органічні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис.т	113,6	85,2	89,4	45,1	31,5
Удобрена площа, тис.га	3,7	12,5	3,1	4,7	3,5
% удобреної площі	0,3	1,0	0,2	0,4	0,3
Внесено на 1 га, тонн	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

11.2.2. Використання пестицидів

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Стратегічним напрямком розвитку тваринництва в області визначено виробництво основних видів тваринницької продукції на високотехнологічних, високоінтенсивних тваринницьких комплексах, з високопродуктивним стадом тварин та кормовою базою.

В цілому по області за перше півріччя 2016 року в усіх категоріях господарств виробництво м'яса (реалізація на забій в живій вазі) зменшилось - на 4,5 % і становить 31,8 тис. тонн, молока - на 5,0 % і становить 179,3 тис. тонн, яєць - на 7,6 % і становить 192,5 млн. шт.

Станом на 01 липня 2016 року у порівнянні з минулим роком в усіх категоріях господарств зменшилась чисельність поголів'я великої рогатої худоби - на 6,9 % і становить 200,5 тис. гол., у т.ч. корів - на 4,2 % і становить 99,8 тис. гол., свиней - на 9,7 % (370,2 тис. гол.), овець і кіз – на 5,5 % (384,9 тис. гол.) та птиці - на 11,8 % (5446,6 тис. гол.).

На 2016-2017 роки в області передбачено реконструкцію 7 тваринницьких ферм та комплексів.

11.3. Органічне сільське господарство

Головне завдання органічного землеробства - збереження довкілля і підвищення родючості ґрунту. В цілому органічне землеробство дозволить вирішувати завдання на екологічному, агротехнічному, мікро - і макроекономічному рівнях.

Закон України №425- VII від 3 вересня 2013 "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини" набрав чинності 9.01.2014 року.

Органічне землеробство - це один із перспективних напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва на найближчі роки.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Таблиця 12.1.1.

	2000	2012	2013	2014	2015
Споживання паливно-енергетичних ресурсів на енергетичні цілі, тис. т у.п.	3780	3531,0	3508	3071	3395
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	93,4	93,0	81,0	90
Споживання електроенергії млн. кВт.г	2295	2789,0	2498	2523	2738
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	121,5	108,8	109,9	110
Споживання палива, тис.т у.п.	2582	2149,0	2312	1893	2134
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	-	83,2	89,5	2014	82

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2015 році

Таблиця 12.1.2.

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн	Темп зміни, % порівняно з 2013 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
Усього стаціонарними джерелами	350	26,074	-	-	-
-в тому числі за видами діяльності:					
Промисловість 2014	167	19,5	-	-	-

Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.1.3.

	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Всього по Україні млн. т умовного палива /область, у %	150032875	1,8	1,6	3,0	3,0
Вугілля кам'яне/ область, у %	0,06	2,1	0,07	0,08	-
Газ природний, млрд. м ³ / область, у %	1,3	80,8	5,2	6,0	-
Бензин моторний / область, у %	0,03	2,3	6,0	7,0	-
Газойлі (паливо дизельне) / область, у %	0,15	11,2	5,5	7,0	-
Мазути топкові важкі / область, у %	0,02	3,4	25,0	24,0	-

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Таблиця 12.2.1.

	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Всього, т умовного палива	2941079,6	2616377,6	3536622,3	2436140,9	2603700
Первинні види палива					
Вугілля кам'яне	107169,8	63688,1	54774,5	46476,6	42100
Газ природний, тис. м ³	2053668,3	1796762,2	1925650,8	1579129,7	1788500
Дрова для опалення, м ³ щільних	11288,4	13424,3	20736,2	14178,1	13700
Інші види первинного палива, т умовного палива	19668,3	23164,3	25904,2	33340,8	-
Продукти переробки палива					
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу	21,6	19,5	20,9	603,4	-
Бензин авіаційний	90,0	19,9	25,8	10,9	-
Бензин моторний	43903,7	41249,9	38204,1	35125,0	30300
Фракції легкі інші	130,9	124,3	19995,4	153,8	-
Паливо реактивне типу гас	632,0	697,0	133,0	12,6	-
Гас для технічних цілей	19,1	30,0	27,0	14,5	-
Гас освітлювальний	1,2	7,9	-	-	-
Газойлі (дизельне паливо)	210574,6	202333,3	229214,3	271059,5	230100

Мазути топкові важкі	47891,0	64673,3	52574,4	35130,2	39300
Оливи та мастила нафтові	22,4	24,4	4085,6	3288,9	-
Пропан і бутан скраплені	1353,9	2204,4	2556,1	2578,5	2000
Вазелін нафтовий, парафін, озокерит, інші мінеральні воски	*	0,1	0,9	1,1	1,1
Бітум нафтовий і сланцевий	9107,4	8845,5	16673,0	14020,9	83000
Мастила відпрацьовані	42,8	23,6	-	-	-
Присадки до мастил та палива	0,2	4,8	-	-	-
Інші види нафтопродуктів, тон умовного палива	0,1	-	4108,1	7,6	-
Кам'яновугільний газ, одержаний шляхом перегонки в коксових печах тис.м ³	*	-	-	-	-
Інші продукти переробки палива, тон умовного палива	-	-	-	-	-
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.

*.Починаючи з 2010 р. вид палива відсутній у намінклатурі.

Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності у 2015 році

Таблиця 12.2.2.

	Витрачено т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне	газ природний	бензин моторний	газойлі (паливо дизельне)
Всього	-	-	-	-	-
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	-	-	-	-	-
Промисловість	-	-	-	-	-
Добувна	-	-	-	-	-
Переробна	-	-	-	-	-
У тому числі металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	-	-	-	-	-
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерних матеріалів	-	-	-	-	-
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	-	-	-	-	-
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	-	-	-	-	-
Будівництво	-	-	-	-	-
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	-	-	-	-	-
Діяльність транспорту та зв'язку	-	-	-	-	-
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	-	-	-	-	-
Державне управління	-	-	-	-	-
Освіта	-	-	-	-	-
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-	-	-	-	-
Інші види діяльності	-	-	-	-	-

- Інформація відсутня на сайті Головного управління статистики в Одеській області.

Відповідно листа Головного управління статистики в Одеській області від 09.06.2016 №13-07/705, якщо інформації, яка знаходиться у вільному доступі, замало, ГУС може підготувати інформацію на платній основі.

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Для успішного вирішення питань розвитку і досягнення високого рівня самодостатності економіки Одеської області, насамперед, необхідно надійне і достатнє забезпечення населення, соціальної сфери та суспільного виробництва

паливно-енергетичними ресурсами. Неефективне використання енергоресурсів є в усіх секторах економіки області, у першу чергу у складових паливно-енергетичного комплексу: виробництво, транспортування та споживання енергії. Це призводить до підвищених витрат енергоресурсів.

Для енергоефективності у Одеській області була розроблена програма «Програма енергоефективності Одеської області на 2015-2018 роки» спрямована на комплексне вирішення проблеми підвищення ефективності використання та зменшення споживання енергоресурсів усіма галузями суспільного господарства, запровадження результативних механізмів ефективного зменшення енергоємності валового внутрішнього продукту, розширення обсягів використання і сфери застосування нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії, використання інноваційних технічних, технологічних, організаційних рішень, створення економічно привабливих умов для інвестиційних проектів у регіоні.

В структуру промислового потенціалу області значний внесок у викиди від стаціонарних джерел вносять підприємства енергетичної галузі, так за даними Головного управління статистики в Одеській області в середньому одним підприємством, галузі викинуто забруднюючих речовин в атмосферне повітря 640,0 т в рік. Загальний обсяг викидів по регіону склав 9087,0 т., що на 3135,0 т (або на 25%) менше ніж у 2014 році. Основні шкідливі речовини, що надходять в атмосферне повітря діоксид азоту, оксид вуглецю, сірки діоксид та тверди речовини.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

У 2015 році на підприємствах Одеської області використання відновлених джерел енергії не здійснювалося.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Одеської області

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Таблиця 13.1.1.1.

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажооборот		Перевезено пасажирів		Пасажиरोоборот	
		млн. т	%	млн. т.к М.	%	млн.	%	млн.пас.км.	%
Залізничний	2010	27,5	120	54100	105	18,8	107	7600	105
	2011	31,0	112	63300	117	19,1	101	7800	102
	2012	29,7	96	63400	100	18,6	97	7400	95
	2013	29,9	101	60337	95	33,3	179	7463	101
	2014	27,6	92,1	62164	103	18,5	55	5669	76
	2015	29,7	108	65673	106	34,1	103	5886	105
Автомобільний	2010	26,3	99	2500	96	194,1	90	3300	89
	2011	26,0	99	2500	100	199,0	102	3800	115
	2012	25,2	96	2600	96	185,2	93	3600	95
	2013	25,2	100	1667	64	170,8	92	3316	92
	2014	21	93	2708	97	161,5	94,4	3222	97
	2015	7,4	35	1595	58	140,7	87	2657	83
Водний	2010	3,8	131	3900	139	0,0	0,0	0,0	0,0
	2011	3,1	82	3300	84	0,1	0,03	0,0	0,0
	2012	2,3	74	2700	82	0,0	0,0	0,0	0,0
	2013	2,3	100	2494	92	0,0	0,0	0,0	0,0
	2014	2,4	100	2304	92	0,0	0,0	37,4	100
	2015	2,1	87	2216	95	0,0	0,0	17,1	46
Авіаційний	2010	-	-	-	-	-	-	-	-
	2011	-	-	-	-	0,009	0,003	8,1	0,06
	2012	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
	2013	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
	2014	-	-	-	-	0,0	0,0	1,8	64,3
	2015	-	-	-	-	0,0	0,0	1,0	56
Трубопровідний	2010	-	-	-	-	-	-	-	-
	2011	-	-	-	-	-	-	-	-
	2012	-	-	-	-	-	-	-	-
	2013	-	-	-	-	-	-	-	-
	2014	-	-	-	-	-	-	-	-
	2015	-	-	-	-	-	-	-	-
Міський електротранспорт	2010	-	-	-	-	87	29	700	6
	2011	-	-	-	-	119,5	35	900	7
	2012	-	-	-	-	116,0	36	900	7
	2013	-	-	-	-	94,0	31	707	6
	2014	-	-	-	-	-	-	-	-
	2015	-	-	-	-	172,1	-	635,7	100
Всього	2010	57,6	110	60500	107	299,9	89	11600	97
	2011	60,1	104	69100	114	337,7	113	12508	108
	2012	57,2	100	68700	100	319,8	100	11900	95
	2013	37,6	100	64499	100	298,3	100	11520	97
	2014	51,0	93	67175	102	310,7	109,6	9912,3	86
	2015	39,2	77	69484	103	346,9	112	9196,8	93

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області, тис. т.

Таблиця 13.1.1.2.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажирські автобуси	Пасажирські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2011	11,1	4,3	5,4	1,3	2,6

2012	11,2	4,0	5,4	1,2	2,6
2013	11,3	3,8	5,2	1,2	2,5
2014	9,8	3,1	4,8	0,9	2,2
2015	9,0	3,1	4,8	1,2	2,3

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Групування автомобілів за конструкцією, яка дозволяє використовувати паливо (незалежно від фактичного використання палива)*

Таблиця 13.1.2.1.

Тип автомобіля (одиниць)	Всього	За видами палива					
		бензин	дизпаливо	зріджений нафтовий газ	стиснений газ	стиснений природний газ і бензин	дизпаливо та стиснений природний газ
Автомобілів - всього ¹	-	-	-	-	-	-	-
Легкові автомобілі	-	-	-	-	-	-	-
Вантажні автомобілі (бортові, самоскиди, сідлові тягачі, спеціальні вантажні автомобілі)	-	-	-	-	-	-	-
Пасажи́рські автобуси	-	-	-	-	-	-	-
Інші автомобілі	-	-	-	-	-	-	-

*- не передбачено планом державних статистичних спостережень.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Таблиця 13.1.2.2.

Роки	Обсяги викидів, тис.т.	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2010	152,006	113,235	35,112	2010	152,006
2011	143,3	105,0	32,9	2011	143,3
2012	140,8	102,0	32,3	2012	140,8
2013	138,6	97,7	33,6	2013	138,6
2014	129,086	84,162	36,606	2014	129,086
2015	103,6	67,34	29,008	2015	103,6

Середній вік парку дорожніх механічних транспортних засобів у Одеській області

Таблиця 13.1.2.3.

Тип автомобіля	Всього	Від 2 до 3 років	Від 3,1 до 5 років	Від 5,1 до 10 років	Більше 10 років

якість палива, відсутній дійовий контроль за якістю пального стали причиною збільшення рівня забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Найбільше навантаження від пересувних джерел припадає на атмосферне повітря м. Одеси.

У місті Одесі діє «Концепція охорони атмосферного повітря у м. Одесі на період до 2010 року», яка була продовжена рішенням Одеської міської ради від 29.09.2006 р. №323-V до 31 грудня 2015 року. У рамках Концепції проводиться операція «Чисте повітря».

З метою покращення стану атмосферного повітря у місті Одеса здійснюються наступні заходи:

- обмежений в'їзд вантажного автотранспорту в центральну частину міста та встановлені відповідні дорожні знаки, які забороняють рух вантажного автотранспорту;
- великовантажний транспорт перевіряють на склад СО, СН та димність у відпрацьованих газах;
- здійснено ремонт дорожнього покриття вулиць міста;
- керівникам АТП заборонялося експлуатувати транспортні засоби з великим змістом забруднюючих речовин у відпрацьованих газах двигунів.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Стале споживання та виробництво (ССВ) - наскрізна тема ідеології сталого розвитку, якій наступними роками буде приділятися все більше уваги міжнародною спільнотою. В Україні ж, яка й досі не може підготувати

належним чином та ухвалити стратегію сталого розвитку, дебати щодо ССВ навіть не починалися. Хоча вже не тільки міжнародні зобов'язання, а саме життя у вигляді економічної кризи вимагає кардинальних змін у ставленні до споживання ресурсів для різних потреб людини. Адже саме надмірне споживання стало однією з основних причин глобальної кризи.

Формування екологізованої споживчої політики в Україні повинно базуватися на основних постулатах «зелених» технологій та законодавчому підґрунті країн ЄС. Проблематика досягнення зазначених позицій спричинена наступними факторами:

- використання більшістю підприємств виробників застарілих стандартів, норм і правил;
- невідповідність метрологічного забезпечення виробництва продукції сучасним вимогам;
- недосконалість державного нагляду за безпекою товарів, робіт і послуг;
- недостатній рівень використання сучасних інформаційних технологій;
- недостатнє фінансування сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів.

Політика України у сфері сталого споживання та виробництва має бути орієнтована на забезпечення економічного зростання і створення конкурентоспроможної ринкової економіки, поліпшення структури національної економіки на основі інноваційної моделі розвитку, істотне зниження енергоємності валового внутрішнього продукту.

На сьогодні в Україні існують об'єктивні засади для формування ідеології сталого споживання та виробництва, яка поєднує можливості як державного, так і ринкового регулювання та базується на заходах, що орієнтовані на якісне життєзабезпечення та збереження здоров'я нації.

Стратегія розвитку цього процесу в Україні полягає в синтезі трьох напрямів:

- законодавчо-нормативної підтримки та адаптації до існуючого міжнародного законодавчого поля;
- створення відповідної інституціональної інфраструктури;
- розробки спеціальної державної програми по забезпеченню сталого споживання та виробництва.

Реалізація цих напрямів може бути ефективною лише при відповідному державному патронаті і розробці Концепції державної політики в сфері управління якістю довкілля, аналогічно прийнятій раніше Концепцією державної політики в сфері управління якістю продукції.

Згідно з цим доцільно запропонувати напрями активізації розвитку управлінських та організаційних інновацій в Україні на відповідність міжнародним стандартам якості продукції та довкілля в таких сферах:

- в законодавчо-нормативній:
 - гармонізація вітчизняного законодавства з вимогами ЄС з метою стимулювання механізмів впровадження міжнародних стандартів ISO-9000, ISO-14000 в Україні;

- застосування заходів щодо удосконалення і спрощення реєстраційних, сертифікаційних і адміністративних процедур стосовно поширення екологічних стандартів;
- розробка відповідного законодавчо-регулюючого механізму відповідальності щодо процесу впровадження систем екологічного менеджменту в Україні.
- в сфері інституціоналізації державної політики:
 - створення більш сприятливого політичного середовища для стимулювання і підтримки цього процесу (за рахунок створення підприємницьких мереж, кластерів, тощо);
 - визначення чітких орієнтирів та цілей щодо імплементації екологічної стандартизації в планах національного розвитку, а також уточнення функцій захисту цих інтересів на урядовому, регіональному та місцевому рівнях;
 - наділення місцевої та регіональної влади повноваженнями щодо підтримки системи життєзабезпечення.
 - в сфері консалтингових послуг:
 - створення відповідних консалтингових центрів;
 - розробка програм консалтингових послуг, адаптивних до місцевих потреб бізнесу;
 - налагодження координаційних дій по узгодженню системи життєзабезпечення та якості довкілля.
 - в сфері фінансової підтримки впровадження систем управління якістю продукції та довкілля:
 - залучення банківських та комерційних структур;
 - створення і розвиток ключових компонентів інфраструктури сектора фінансових послуг (в т. ч. кредитних ліній, лізингу тощо);
 - створення фінансових інструментів для підтримки ініціатив щодо впровадження стандартів управління якістю довкілля на місцевому та регіональному рівнях.

Наразі сьогодні необхідно визначити шляхи укріплення інституціональної спроможності щодо забезпечення політики сталого споживання та виробництва:

- удосконалення системи державного контролю, зокрема формування єдиної системи контролю за дотриманням законодавства про дотримання конституційних прав громадян на якісне довкілля та захист їх прав як споживачів;
- посилення відповідальності забруднювачів, зокрема підвищення нормативів діючої системи збору за забруднення навколишнього природного середовища до рівня, що стимулює суб'єктів господарювання скорочувати обсяги забруднення; підвищення фінансової відповідальності порушників законодавства, розширення бази оподаткування, розроблення нових правил проведення оцінки збитку на основі фактичних витрат на відновлювальні заходи;

реформування системи видачі дозволів, зокрема перехід до видачі комплексних дозволів для забруднювачів за принципом "єдиного вікна", спрощення процедури для малих і середніх підприємств, розроблення системи технологічних нормативів на викиди, скиди, розміщення відходів;

- створення відповідних національних інституцій в напрямі забезпечення впровадження політики сталого проживання та виробництва;
- гармонізація національної політики з європейським та нормами міжнародного права.

З метою обґрунтування управлінських рішень в цьому контексті необхідно оцінити екологічну ефективність на основі загальної інформації для прийняття рішень щодо планування та проведення оцінки екологічної ефективності. При цьому застосовується інтеграційний підхід з використання результатів оцінки попередніх етапів, що забезпечує повноту і відсутність суперечливості оцінки.

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Одеська область – високорозвинений індустріальний регіон, промисловість якого відіграє важливу роль в структурі економіки держави.

Основними сферами, які формують структуру промислового виробництва області, є: виробництво продуктів нафтопереробки - 28,9 % від загального обсягу реалізованої продукції області, харчова промисловість - 26,3 %, хімічна і нафтохімічна промисловість - 11 %, машинобудування- 9,4 %.

Функціонує розвинена харчова промисловість. Базові виробництва зосереджені в масложировій, м'ясо-молочній, консервній та виноробній промисловості.

Особливе місце належить машинобудівному комплексу, у складі якого налічується більше 80 підприємств.

Легка промисловість представлена 20 підприємствами. Пріоритетним напрямком діяльності підприємств легкої промисловості є задоволення потреб внутрішнього ринку з виробництва готового одягу, трикотажних виробів, хутра, взуття, виконання замовлень з давальницької сировини.

«Зелена» модернізація промисловості передбачає прийняття зобов'язань щодо скорочення впливу виробничих процесів та продукції на навколишнє середовище шляхом постійного підвищення ефективності ресурсоспоживання.

Дана стратегія концентрується на трьох головних напрямках.

По-перше, це ресурсоефективність та впровадження більш чистих виробництв.

По-друге, запобігання тотальному забрудненню біосфери невідомими їй раніше новими хімічними сполуками, стимулювання інвестицій в екологічно чисті технології.

По-третє, залучення до роботи з міжнародних і національних проектів висококваліфікованих експертів, подальший розвиток екологічної освіти та виховання молоді.

«Зелений» туризм. Наявність рекреаційних ресурсів - морський клімат, піщані береги, цілющі грязі та джерела мінеральних вод - дозволяють Одеській області входити до трійки лідерів з розвитку оздоровчо-рекреаційного комплексу.

В даний час Одеська область пропонує 970 різноманітних об'єктів прийому та розміщення туристів і відпочиваючих. В регіоні працюють 227 готелів, найбільш відомі серед них: "Отрада", "Одеса", "Лондон", "Моцарт", "Лондонська", "Континенталь", "Морський". В області діють понад 300 туроператорів.

На сьогоднішній день, Одеський регіон є одним з найбільш привабливих для розвитку «зеленого» туризму. Тут найбільша кількість природних плавнів - це справжній рай для любителів посидіти з вудкою. Одеський край славиться своєю багатонаціональною культурою, вишуканою кухнею і особливою гостинністю.

Серед найбільш популярних об'єктів, де розвинуто екологічний туризм - Дунайський біосферний заповідник, на території якого ведеться екскурсійна діяльність, еколого-освітній туризм, зокрема сільський зелений, по 5 маршрутах, і діє Інформаційно-туристичний центр, де туристи отримують необхідну попередню інформацію щодо цінності та вразливості об'єктів для відвідування куточків заповідника.

Серед перспективних для розвитку екологічного туризму є регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», Нижньодністровський національний природний парк і новостворений національний природний парк «Гузловські лимани».

«Зелений» туризм в Одеській області буде розвиватися не тільки за рахунок власних інвестицій, але і за рахунок грошей Євросоюзу, який для цих цілей виділив близько 800 тисяч євро.

В рамках програми розвитку «зеленого» туризму в Одеській області розроблено 16 маршрутів.

Сьогодні вже випущено путівник по області для бажаючих займатися «зеленим» туризмом, і знятий презентаційний фільм про регіон.

Екологізація економіки здійснюється через систему організаційних мір, інноваційних процесів, реструктуризацію сфери виробництва і споживчого попиту, технологічну конверсію, раціоналізацію природокористування, трансформацію природоохоронної діяльності, що реалізуються як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях.

Важелями активізації процесу екологізації економіки на регіональному рівні в першу чергу слід вважати:

- динаміку інституційних та законодавчо-регуляторних реформ в Україні стосовно імплементації моделі екологізації економіки в механізмі
- державної політики;

- розбудову державних та регіональних інститутів управління;
- розробку заходів щодо визначення пріоритетних сегментів екологізації регіонального розвитку;
- трансформацію суспільних відносин та модифікацію адміністративного управління з насиченням її екологічною домінантою.

Значну роль в екологізації економіки відіграє інвестування, яке впливає на масштаби модернізації виробництва та технологій, перспективи розвитку, а відповідно, і на благоустрій суспільства. Воно є важливим засобом забезпечення умов виходу з еколого-економічної кризи, структурних зрушень в економіці, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників виробничо-господарської діяльності на мікро- та макрорівнях.

14.3. Впровадження елементів "більш чистого виробництва"

Україна може бути красномовною ілюстрацією взаємозв'язку економіки і екології. Тут впроваджено практично весь арсенал методів економічного механізму природокористування і охорони навколишнього середовища. Але, враховуючи кризові явища в економіці в цілому, розвиток науково-технічного прогресу певним чином гальмується, тому збереження такого балансу є дуже актуальним.

В зв'язку з вищезазначеним, можна констатувати, що сьогодні занадто повільно іде переорієнтація виробничого потенціалу на новітні технології, нові природозахисні методи управління виробництвом. Одним із підходів, який довів свою ефективність у багатьох країнах (як у розвинутих, так і тих, що розвиваються) є впровадження підходу або концепції екологічно чистого виробництва в промисловому та аграрному секторах економіки, а також у сфері надання послуг. З цією метою в багатьох країнах реалізуються відповідні цільові еколого-економічні програми.

Впровадження та механізми реалізації екологічно чистого виробництва в Україні є недостатньо дослідженими та висвітленими у вітчизняній науковій літературі. Цією проблемою займалися провідні фахівці Інституту та проблем ринку та економіко- екологічних досліджень під керівництвом академіка НАН України Б.В Буркинського, якими спільно зі спеціалістами інших академічних інститутів розроблено «Національну концепцію впровадження та реалізації екологічно чистого виробництва в Україні». Вона узагальнює принципи методологічні положення впровадження екологічно чистого виробництва в Україні. Економіка України протягом останнього десятиріччя набула ознак індустріально- аграрної зі значним ростом частки енергоємних, ресурсоємних та екологічно небезпечних виробництв. Враховуючи це, а також значну кількість застарілих технологій та фізичний знос виробничих потужностей, впровадження чистого виробництва може істотно вплинути, поряд з покращенням екологічних параметрів, на покращення економічних показників діяльності та конкурентоспроможність підприємств. Відповідно до

«Національної концепції впровадження та розвитку екологічно чистого виробництва в Україні» стратегія екологічно чистого виробництва є однією з найоптимальніших як в умовах ринкової економіки, так і на перехідному періоді до неї, оскільки забезпечує подвійний вигравш: з одного боку, відбувається покращення стану довкілля шляхом удосконалення технологій, підвищення якості продукції, з іншого – зменшення рівня забруднення.

Основне завдання розвитку екологічно чистого виробництва – послідовне формування та реалізація стратегії його впровадження у виробничих процесах виготовлення продукції і послуг з метою забезпечення раціонального та бережливого використання природних ресурсів, зниження ризику для здоров'я людей і довкілля. При впровадженні екологічно чистого виробництва у промисловості, сільському господарстві та сфері надання послуг суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані дотримуватися принципу інтегрального запобігання утворенню забруднюючих речовин і джерел їх виникнення, а також системного введення комплексних технічних, технологічних, організаційних, економічних, управлінських, правових та інших заходів з метою виробництва необхідних обсягів продукції встановленої якості за мінімальних витрат матеріальних ресурсів і мінімального негативного впливу на довкілля.

Найбільш характерними ознаками екологічно чистого виробництва є:

- інноваційний підхід до розв'язання екологічних проблем протягом життєвого циклу продукції, а також усіх параметрів, що входять до системи виробництва;
- покращення екологічних параметрів, які інтегруються в базових показниках продукції, технології та послуг;
- оптимізація виробництва з метою зменшення обсягів споживання сировини, матеріалів та енергоносіїв, рециркуляції та повнішого використання матеріалів;
- зменшення обсягів утворення відходів, їх переробки та використання;
- використання відходів одного виробництва як сировини для іншого.

Забезпечити після затвердження Національного плану дій щодо впровадження більш чистих виробництв і екологічних технологій розробку та реалізацію Державної програми впровадження та розвитку більш чистих виробництв і екологічних технологій (по галузям) на період до 2020 року.

Таким чином впровадження моделі екологічно чистого виробництва дозволяє підвищити конкурентоспроможність підприємств шляхом отримання економічного та екологічного ефекту, підвищити їх прибутковість, інвестиційну привабливість, ринкову вартість, сприятиме створенню передумов реалізації стратегії індустріального розвитку національної економіки на інноваційних принципах, її модернізації та оновлення. Активізація процесу “екологізації” виробництв в умовах трансформаційної економіки вимагає розробки та впровадження економічного механізму стимулювання підприємств щодо впровадження чистих технологій, удосконалення систем екологічного менеджменту та контролю, розвитку екологічної сертифікації технологій і продукції. Вирішення перелічених

завдань є необхідною передумовою забезпечення сталого розвитку держави на інноваційній основі. Впровадження моделі чистого виробництва запускає механізм постійного самовдосконалення підприємства, а отримані в результаті економічні показники сприяють закріпленню думки про те, що охорона навколишнього середовища насправді може бути прибутковою справою.

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Економіко-екологічна ефективність природокористування визначає його результативність, тобто співвідношення між результатами, досягнутими у процесі виробництва і витратами природних ресурсів та забрудненням довкілля. Природні умови і ресурси в тій або іншій мірі впливають на економічний розвиток, що має конкретний вираз у реальному рівні ефективності виробництва валового регіонального продукту (ВРП) при певних витратах природного ресурсу.

Екологізація виробництва дозволяє зберегти і покращити навколишнє природне середовище. Кінцевим результатом абсолютно екологізованого виробництва є продукція маловідходного (безвідходного) виробництва, а узагальнюючим показником екологічної оцінки суспільного виробництва виступає вартісний вираз продукції маловідходного (безвідходного) виробництва.

В Одеській області першочерговою задачею є зниження енергоємності ВРП на основі оптимізації використання енергетичних ресурсів.

Для зниження енергоємності в області необхідно таке:

- створення умов для наближення енергоємності ВРП Одеської області до рівня розвинутих країн та стандартів Європейського Союзу, зниження рівня енергоємності ВРП на 20 відсотків порівняно з 2008 роком (щороку на 3,3 відсотка), підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення економіко-екологічної конкурентоспроможності області згідно з метою «Державної цільової економічної програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки», яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 р. № 243;

- оптимізація структури енергетичного балансу області, у якому частка енергоносіїв, отриманих з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, становитиме у 2015 році не менш як 10 відсотків, шляхом зменшення частки імпортованих викопних органічних видів енергоресурсів, зокрема природного газу, та заміщення їх альтернативними видами енергоресурсів, у тому числі вторинними. Створити умови належного фінансування заходів Програми;

- удосконалити галузеву та інституціональну структуру виробничої та комунальної сфери в напрямку стимулювання енергозбереження;

- сприяти процесам реформування власності в житлово-комунальному секторі економіки, де вони є доцільними;

- на рівні облдержадміністрації сприяти розвитку програм оновлення

фізично та морально зношених основних фондів енергозатратних галузей – промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства та програм впровадження нових технологій галузевого виробництва, які мають низький рівень енерговитрат та є екологічно прийнятними;

- з урахуванням причин високої ємності природних ресурсів, що витрачаються та забруднюються в процесі виробництва ВРП, а також вивчення та використання світового досвіду, визначити перспективні напрями і програми збереження природних об'єктів на основі впровадження маловідходних технологій та переробки промислових і комунальних відходів на підприємствах Одеської області чи інших областей України;

- впровадження обласної програми зниження втрат водних ресурсів при водопостачанні та водовідведенні населених пунктів через магістральні водо каналізаційні системи;

- формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки області, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

- застосування адміністративних і економічних заходів для скорочення природоємності виробництва: обов'язкова екологічна паспортизація підприємств та Одеської області; запровадження регулярної практики екологічного аудиту виробництв та реалізації відповідних програм чистого виробництва в області.

Для Південного регіону України залишається характерним і в теперішній час екстенсивний тип розвитку економіки, якому притаманні:

- висока природоємність виробничих технологій всіх галузей економіки;
- низький коефіцієнт ресурсовіддачі;
- застосування в економіку галузі все більшої кількості природних ресурсів, що призводить до дефіциту природних ресурсів;
- виснаження природно-ресурсного потенціалу;
- загострення еколого-економічних та соціально-економічних проблем регіону.
- Характерними рисами протилежного інтенсивного типу розвитку економіки є:
 - зниження показників природоємності виробничих технологій;
 - високий коефіцієнт ресурсовіддачі виробничих технологій;
 - оптимальні (науково-обґрунтовані) обсяги використання природно-ресурсного потенціалу за допомогою структурної перебудови економіки, інвестиційної політики, науково-технічного прогресу та мінімізації природоємності виробничих технологій.

Мінімізація показника природоємності базується на можливостях зменшення обсягів природних ресурсів через удосконалення технологій, запровадження маловідходних і ресурсозберігаючих технологій і виробництв, використання вторинних ресурсів. Забезпечити цей процес можливо лише за

умови сталого розвитку як необхідної передумови трансформаційних зрушень в Україні.

14.5. Оцінка "життєвого циклу виробництва"

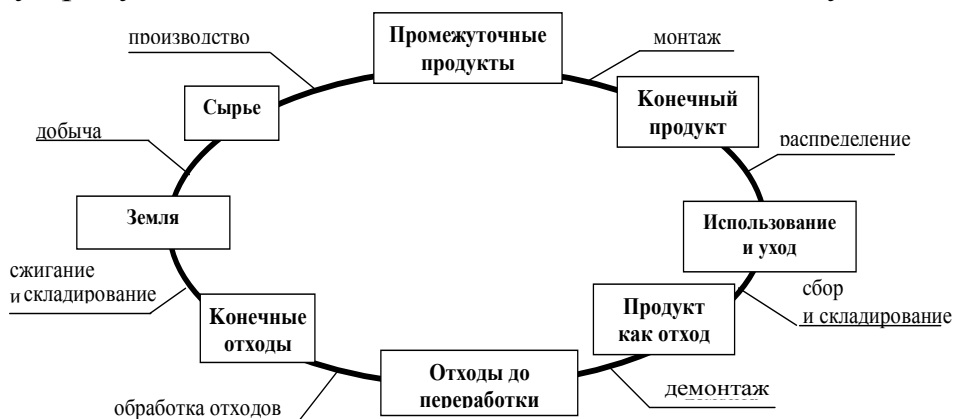
Більш чисте виробництво (БЧВ) – це постійне використання інтегральної превентивної стратегії збереження природних ресурсів у процесах, продукції та послугах з метою підвищення їх ефективності та зменшення ступеню ризику не тільки по відношенню до людини, а й по відношенню до довкілля.

У виробничих процесах стратегія БЧВ спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелі.

У продуктах та послугах стратегія БЧВ спрямована на зменшення їх впливу на довкілля в рамках всього життєвого циклу – від розробки до використання.

БЧВ ґрунтується на систематичній оцінці виробничих процесів та ідентифікації причин неефективного використання ресурсів і включає:

- аналіз життєвого циклу продукції, що випускається підприємством, від її створення до завершення терміну служби (див. рис.1);
- виявлення причин неефективного використання ресурсів шляхом розроблення детальних матеріальних та енергетичних балансів, які забезпечують кількісне співставлення здійснених витрат, отриманих вихідних результатів (продукції) та викидів, відходів і втрат тепла, тощо;
- надання рекомендацій з покращання виробничих процесів та управління матеріальними ресурсами, модифікації параметрів операційної діяльності, заміни застарілих технологій на більш енерго- та екоефективні, редизайну продукції з метою зменшення негативного впливу на довкілля.

Оцінка життєвого циклу продукції

Згадані інструменти відносяться до більш дешевих та ефективних, що швидко окупають здійснені фінансові витрати, але їх систематичне використання вимагає дотримання виробничої дисципліни, зміни стереотипів, звичних підходів та свідомості працівників.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Регіональна екологічна політика держави є органічною складовою національної екологічної політики. Від вирішення регіональних екологічних проблем певною мірою залежить соціально-економічна стабільність в Україні. Для реалізації регіональної екологічної політики використовуються такі механізми: законодавчо-правовий, управлінський, економічний, громадсько-

просвітницький. При загальній спрямованості державної стратегії переходу на засади сталого розвитку особливої актуальності набуває управління охороною довкілля, раціональним використанням природних ресурсів та безпекою життєдіяльності людини. Його значущість зростає в умовах децентралізації управління та підвищення ролі соціально-економічного розвитку регіонів. У зв'язку з цим в умовах трансформації економічної системи виникає потреба у розробці нової державної екополітики на різних рівнях управління.

Зміст регіональної екологічної політики розглядається в двох аспектах. Перший – це екологічна політика держави по відношенню до регіонів (державна регіональна екологічна політика), другий – екологічна політика, яка здійснюється регіонами. Перша реалізується центральними органами державної влади, друга – місцевими органами влади і самоврядування. В цьому плані значну роль відіграє розмежування повноважень між різними гілками влади у сфері природокористування і охорони навколишнього природного середовища.

Державна регіональна екологічна політика базується на таких принципах:

- конституційність та законність - реалізація політики здійснюється відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України на засадах чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

- забезпечення унітарності України та цілісності її території, включаючи єдність економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем;

- поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;

- максимальне наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;

- диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;

- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку.

Для досягнення головної мети державної регіональної політики передбачається забезпечити вирішення насамперед таких основних завдань:

- запровадження більш глибокого вивчення та оцінки внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів його ефективного використання;

- здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів з урахуванням особливостей їх потенціалу;

- поетапне зменшення рівня територіальної диференціації економічного розвитку регіонів а соціального забезпечення громадян;

- широкий розвиток підприємництва як головного фактора соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;

- зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці, що є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках;
- забезпечення здатності територіальних громад та органів місцевого самоврядування в межах, визначених законодавством, самостійно та відповідально вирішувати питання соціально-економічного розвитку, створення ефективних механізмів забезпечення їх активної участі у формуванні та проведенні державної регіональної політики;
- удосконалення фінансових міжбюджетних відносин, вироблення чітких критеріїв і ефективних механізмів надання державної підтримки розвитку регіонів;
- досягнення продуктивної зайнятості населення, стабілізації та поліпшення демографічної ситуації в державі;
- подальше вдосконалення державної системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення і реалізації екологічної політики;
- налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвитку транскордонного співробітництва як дійового засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

На сьогодні для України характерна тенденція до реформування адміністративного управління та впровадження європейських стандартів у вітчизняні реалії, зокрема подальший розвиток басейного принципу управління. Теперішній рівень розвитку управління водними ресурсами потребує рішучих змін, адже наявна система управління має безліч вад.

На сьогоднішній день система управління водними ресурсами носить переважно галузевий та адміністративно-територіальний характер, що призводить до дублювання багатьох функцій та нагромадження бюрократичного апарату. У сукупності існуючі проблеми призводять до зменшення ефективності процесу управління водними ресурсами.

Нині діюча ієрархічна структура управління водними ресурсами включає Міністерство екології та природних ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України, обласні управління водних ресурсів, районі управління водних ресурсів, басейнові управління водних ресурсів, а також управлінням займаються не підпорядковані Міністерству екології та природних ресурсів України департаменти екології та природних ресурсів при обласних державних адміністраціях.

Виходячи із вищенаведеної структури управління водними ресурсами України можливо відокремити ключові проблеми цієї галузі:

- Дублювання функцій основних органів виконавчої влади: регулюванням діяльності водосховищ займається і Держводагентство та його представництва на місцях і басейнові управління.

- Надмірна бюрократизація: задля отримання дозволу на спеціальне водокористування необхідно звернутися до Департаменту екології та природних ресурсів при ОДА, він в свою чергу готує необхідні документи для узгодження з Міністерством, що призводить до збільшення трансакційних витратів.

- Низька ефективність природоохоронної діяльності: через відсутність чіткої структури із максимізацією використання сучасних інструментів природоохоронної діяльності, існуюча система демонструє незадовільні показники діяльності.

- Проблема імплементації управління водними ресурсами на основі басейного принципу: створення 9 басейнових управлінь є лише частковим кроком, адже необхідно наділити ці управління достатніми повноваженнями щоб це узгоджувалося із Директивою ЄС (2000/60/ЕС) управління водними ресурсами за басейновим принципом.

В останні тридцять років багато країн усвідомили, що вони стоять або незабаром постануть перед проблемою нестачі води і її погіршується якості. Аналіз показав, що це багато в чому є наслідком недосконалого управління водними ресурсами, зокрема розрізненості і неузгодженості в управлінні. Між тим дослідження і практика довели, що найбільш ефективним підходом до управління є інтеграція всіх його елементів, що реалізується в концепції, відомої під назвою Інтегрованого Управління Водними Ресурсами (ІУВР). Більшість країн Східної Європи та центральноазіатські держави СНД вже давно почали впроваджувати основні положення Європейської рамкової водної директиви (2000/60/ЕС). Основними положеннями ІУВР, що впроваджуються за допомогою цієї директиви є наступні:

I. Основною адміністративною одиницею для управління водними ресурсами є річковий басейн.

II. Водні ресурси і земля, яка формує площу річкового басейну, повинні бути інтегровані і знаходиться під єдиним управлінням.

III. Соціальні, економічні та екологічні фактори також повинні бути розглянуті спільно, інтегровані в рамках управління водними ресурсами.

IV. Поверхневі і підземні води, а також екосистеми, через які течуть ці води, повинні бути розглянуті спільно і інтегровані в рамках управління водними ресурсами.

V. Для прийняття ефективних рішень щодо водних ресурсів необхідна участь громадськості.

VI. Прозорість і звітність при прийнятті рішень є необхідними рисами сталого управління водними ресурсами.

Басейновий принцип управління водними ресурсами – це сучасний підхід до управління водними ресурсами, де основним суб'єктом управління виступає річковий басейн. У річкових басейнах вирішення всіх питань, пов'язаних з використанням, охороною і відтворенням водних ресурсів передбачається покласти на Басейнову Раду річкового басейну, виконавчим органом якої має бути Басейнове управління водних ресурсів. Діяльність Басейнової ради спрямовується на практичне втілення інтегрованого управління водними ресурсами, що стане заходом врахування інтересів усіх суб'єктів процесу водокористування. Басейнова рада виступає дорадчим органом, що діє на громадських засадах. У своїй діяльності цей орган керується Законами України, рішеннями Кабінету міністрів та іншими чинними методично-нормативними документами. Головною метою Ради є запровадження принципів всеохоплюючого управління водними ресурсами у межах басейну річок, за допомогою прийняття узгоджених рішень з водогосподарської діяльності на території басейну із залученням до процесу управління представників місцевого самоврядування, громадських та профільних установ.

На сьогоднішній день процес впровадження басейнового принципу управління водними ресурсами має лише формальний характер. Було сформовано 9 БУВР для найбільших річок країни, але нормативно-правова база та функціональна взаємодія між існуючими установами не була узгоджена. Все це призводить до низької ефективності системи управління водними ресурсами. Завдяки загальній адміністративно-територіальній реформі можна зробити рішучі зрушення у цьому напрямку. Результатом цих змін стане формування нової системи управління водними ресурсами, що базується на інтегрованому підході. Цей підхід сприятиме максимальному досягненню цілей і завдань охорони та відтворення водних екосистем, а також забезпеченню раціонального використання водних ресурсів.

Басейнове управління окрім існуючих функцій також буде займатися загальним управлінням водної інфраструктури, аналізом та моніторингом стану басейну та формуванням нормативів для басейну річки. Варто зауважити, що механізм взаємодії між басейновою радою та управлінням відносно дозвільної функції буде відбуватись таким чином: басейнова рада буде видавати та скасовувати дозволи, а басейнове управління буде займатися збором необхідної інформації щодо формування дозвільного рішення та контролювати дотримання умов водокористування. Державне агентство водних ресурсів буде наглядово-дорадчим органом, що буде формувати загальну стратегію розвитку водних ресурсів та базові нормативи водокористування. Здебільшого його функції будуть аналогом функцій всеукраїнської басейнової ради. Варто зауважити, що на сьогодні вже сформована нормативно-правова база відносно реорганізації існуючих обласних управлінь водних ресурсів. Припинення діяльності обласних та районних управлінь водних ресурсів повинно відбуватися шляхом їх реорганізації в обласні басейнові управління водних ресурсів (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) за рішенням Держводагентства або за рішенням суду. У разі реорганізації обласних та районних управлінь водних ресурсів працівникам, які звільняються,

забезпечуються соціально-правові гарантії, передбачені відповідним законодавством України. Через те, що нові функціональні зобов'язання БУВРів будуть значно ширшими, це призведе до необхідності збільшення їх штату. Формування цього штату буде відбуватися за рахунок працівників обласних та районних управлінь водними ресурсами.

Басейновий принцип має забезпечуватися поступовим переходом здійснення управління виключно на основі розроблених басейновими органами «Планів управління річковими басейнами (ПУРБ)», забезпечення надійних фінансових джерел для їх функціонування та проведення заходів з водоохоронної діяльності, формування інтеграційної взаємодії між секторними відомствами, посилення інституціонального та людського потенціалу басейнових організацій. Необхідно забезпечити подальше формування і розвиток нових басейнових управлінь на принципах ІУВР.

Подальшими кроками має бути інтеграція всіх платежів за воду на басейновому рівні і їх використання виключно згідно з програмами заходів ПУРБів, а також підтримка створення «знизу» басейнових рад та асоціацій водокористувачів з відповідним формуванням постійного діалогу між заінтересованими відомствами та іншими учасниками.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Згідно наказів Мінприроди України від 12.12.2006 р. № 540 “Про реорганізацію територіальних органів Мінприроди“ та від 19.02.2007 р. № 55 “Про затвердження Положень про Державні управління охорони навколишнього природного середовища в областях та Положень про Державні екологічні інспекції в областях“ питання здійснення державного контролю, проведення перевірок за додержанням вимог природоохоронного законодавства належить до компетенції Державної екологічної інспекції в Одеській області.

Наказом Мінприроди України від 15 березня 2007 року № 101 затверджено Порядок взаємодії державних екологічних інспекцій з державними управліннями охорони навколишнього природного середовища в областях.

Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (за даними Державної екологічної інспекції в Одеській області)

Таблиця 14.3.1.

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2013 рік	2014 рік	2015 рік
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	84361*	72669*	61346*

2	Складено актів перевірок	од.	1033	531	299
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	2231	1384	774
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/ грн..	2059/529873	1290/319753	721/201960
5	Стягнуто адміністративних штрафів	осіб/ грн..	1945/ 493068	1321/ 348401	641/ 178381
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./ грн..	126/9116074	67/13459475	66/ 345402
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./ грн..	109/ 980046	70/ 1379718	37/ 654512
8	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	6	0	0
9	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	39	20	11
9.1	на спеціальне водокористування	од.	216	109	40
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	25	29	22
9.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	156	125	64
9.3	на утворення та розміщення відходів	од.	1352	710	230
10	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	-	-	-
11	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень	од.	57	21	53

* - зазначена кількість включає до свого складу перевірки пересувних транспортних засобів:

2013 рік – 83306

2014 рік – 71998

2015 рік – 60596

Примітка: інформація надана за даними Державної екологічної інспекції в Одеській області

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм.

На виконання відповідних доручень, наказів Мінприроди України, рішень Одеської обласної ради та розпоряджень обласної державної адміністрації Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації здійснювався моніторинг виконання заходів регіональних програм.

Гострою екологічною проблемою області є значний обсяг накопичених за попередні десятиліття заборонених або непридатних для подальшого використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР), яких на території області налічується 554,3 тонн.

З метою виділення коштів у 2015 році з державного фонду охорони навколишнього природного середовища на проведення робіт із забезпеченням екологічно безпечного збирання, перевезення, збирання, оброблення та знешкодження непридатних до використання пестицидів і тари від них Департаментом було підготовлено запит на проведення відповідних робіт до Міністерства екології та природних ресурсів України, але коштів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища на забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та

знешкодження непридатних до використання пестицидів і тари від них не було виділено.

Щодо "Комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2014 - 2019 роки", затверджена рішенням обласної ради від 21.02.2014 року № 1021-VI (далі програма).

Метою програми є досягнення екологічної безпеки та раціоналізації природокористування, охорони та поліпшення стану довкілля в регіоні, забезпеченні конституційних прав громадян на сприятливе навколишнє природне середовище та створення передумов щодо сталого соціально-економічного розвитку регіону.

Ресурсним забезпеченням програми у 2015 році передбачалось виділити природоохоронні заходи 148 047,0 тис. грн.

Напрями виконання Програми визначені наступними розділами:

- охорона і раціональне використання водних ресурсів;
- охорона і раціональне використання земельних ресурсів, захист і реабілітація ґрунтів, підземних і поверхневих вод;
- збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування екомережі;
- охорона атмосферного повітря;
- удосконалення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища в Одеській області;
- виконання науково-дослідних, проектних робіт, пропаганда екологічних знань, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, підготовка кадрів, екологічна експертиза, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Протягом 2015 року проводились роботи по реалізації проекту "Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії і Республіки Молдова": Реконструкція каналізаційних очисних споруд міста Вілкове Одеської області.

Щодо "Регіональної програми збереження та відтворення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2018 роки".

Рішенням сесії обласної ради від 21 січня 2015 року № 1297-VI (із відповідними змінами та доповненнями) на виконання заходів Програми у 2015 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища було передбачено виділити 1 009,0 тис. грн., а саме:

- проведення державної екологічної експертизи матеріалів робочого проекту "Будівництво гідротехнічної споруди зі з'єднання Куяльницького лиману та Одеської затоки", у т.ч. проведення еколого-експертних досліджень і оцінювання і т.д. – 20,0 тис. грн.;

- дослідження впливу запуску морської води з Одеської затоки до Куяльницького лиману та стан його природних ресурсів у 2015 році за даними гідрохімічних та гідробіологічних показників – 199,5 тис. грн.;

- збір ретроспективних даних про стан Куяльницького лиману та морської води в Одеській області – 600,5 тис. грн.;

- складання планово-картографічного плану для створення національного природного парку "Куяльницький" на території Одеської області виконання НДР «Дослідження гідрогеологічних умов в басейні Куяльницького лиману та оцінка їх впливу на водно-сольовий режим гідро - екосистеми водойми» – 90,2 тис. грн.;

- складання планово-картографічного матеріалу для створення курорту державного значення "Куяльницький" на території Комінтернівського району Одеської області – 98,9 тис. грн.;

У 2015 році профінансовано заходів Програми на суму 306,5 тис. гривень.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Державний моніторинг довкілля (екологічний моніторинг) є однією з функцій державного управління у відповідній сфері суспільних відносин. Його сутність полягає в організації системи спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення, якісними та кількісними характеристиками природних ресурсів з метою забезпечення збору, оброблення, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень.

Координуючу функцію у системі моніторингу в регіоні було покладено на Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації (далі-Департамент), а до основних суб'єктів відносяться: Гідрометцентр Чорного та Азовського морів, Український науковий центр екології моря, Одеське обласне управління водних ресурсів, Причорноморське державне регіональне геологічне підприємство, Головне управління Державної санітарно-епідеміологічної служби в Одеській області, ДУ «Інститут охорони ґрунтів України», Управління з питань надзвичайних ситуацій облдержадміністрації, Дунайське басейнове управління водних ресурсів, Головне управління ветеринарної медицини в Одеській області.

Проводилась робота щодо систематизації інформаційної взаємодії між усіма суб'єктами регіональної системи моніторингу довкілля області. Готувались щомісячні, щоквартальні та щорічні звіти для розміщення на веб-порталі Мінприроди для більш широкого оприлюднення екологічного стану довкілля регіону та розміщуються на веб-сторінці Держуправління у розділі "Моніторинг довкілля".

Рішенням Одеської обласної ради від 21 лютого 2014 року № 1021-VI була затверджена програма «Комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2014 – 2019 роки», де передбачені заходи для вдосконалення моніторингу довкілля Одеського регіону.

Інформація про кількісні показники суб'єктів моніторингу довкілля

Таблиця 15.5.1.

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Дунайське басейнове управління водних ресурсів	-	-	20	-	-	-	-	-	-
2.	Одеське обласне управління водних ресурсів	-	-	63*	-	-	-	68**	-	4
3.	Причорноморське державне регіональне геологічне підприємство	-	-	-	-	-	-	67	-	-
4.	Український науковий центр екології моря	-	-	-	-	32	-	-	-	-
5.	Гідрометцентр Чорного та Азовського морів	-	8	-	-	14	-	-	-	60
6.	Державна екологічна інспекція в Одеській області	-	43	25	10	-	-	-	-	33
7.	Управління з питань надзвичайних ситуацій Одеської обласної державної адміністрації	223 поста радіаційного та хімічного спостереження								
	Загалом по області	-	51	108	10	46	-	135	-	97

* *поверхні води - 38 одиниць, поверхневі води по програмі державного моніторингу - 25 одиниць*

** *грунтові води на зрошуваних землях - 55 од., дренажні води на зрошуваних землях - 13 одиниці.*

Виконання програми державного моніторингу поверхневих вод Одеським облводресурсів за 2015 рік

Відповідно до Програми державного моніторингу довкілля в частині проведення Держводагентством радіологічних та гідрохімічних спостережень за станом поверхневих вод (накази Держводагентства України № 14 від 10.02.2015 року та № 90 від 31.08.2015 року) лабораторія Дунайського БУВР у 2015 році контролювала якість води 13 поверхневих водних об'єктів у 20 пунктах спостереження: р. Дунай (4 створи), придунайські озера-водосховища Кагул, Ялпуг-Кугурлуй (2 створи), Китай (2 створи), Катлабух (2 створи) та 8 малих річок (9 створів).

Відомості про об'єкти та пункти спостережень наведені в таблиці «Водні об'єкти та пункти спостережень»

Найменування водного об'єкту	Найменування та місце розташування пунктів спостережень (створу)
р. Дунай	163 км від гирла ріки, м. Рені, кордон з Румунією
	94 км від гирла, м. Ізмаїл, питний водозабір
	48 км від гирла, м. Кілія, питний водозабір
	20 км від гирла, м. Вилкове, питний водозабір
оз. Кагул	ГНС Нагірне; відстань від с. Нагірне Ренійського району – 3 км
оз. Ялпуг-Кугурлуй	Болградський питний водозабір, с. Оксамитне Болградського району с. Нова Некрасівка Ізмаїльського району
оз. Катлабух	НС-2 Суворовської ЗС, Ізмаїльський район
	ГНС Кірова
оз. Китай	Червоноярська ГНС; відстань від с. Червоний Яр Кілійського району – 3 км
	Василівська ГНС
р. Ялпуг	впадає в оз. Ялпуг-Кугурлуй; 5,4 км від гирла; с. Табаки Болградського району, кордон з Молдовою
р. Карасулак	впадає в оз. Ялпуг-Кугурлуй; 3,3 км від гирла по руслу ріки; с. Криничне Болградського району
р. Великий Катлабух	впадає в оз. Катлабух, 2 км від гирла по руслу ріки, а/д міст на трасі Ізмаїл - Одеса
р. Малий Катлабух	впадає в оз. Катлабух; 2,2 км від гирла по руслу ріки, а/д міст на трасі Ізмаїл - Одеса
р. Ташбунар	впадає в оз. Катлабух; 1,4 км від гирла по руслу ріки, а/д міст
р. Єніка	впадає в оз. Катлабух; 0,1 км від гирла по руслу ріки, с. Першотравневе Ізмаїльського району
р. Аліяга	впадає в оз. Китай; 4,8 км від гирла по руслу ріки, а/д міст на трасі Ізмаїл - Одеса
р. Киргиз-Китай	впадає в оз. Китай; 49 км від гирла по руслу ріки, с. М. Ярославець, кордон з Молдовою
	4,2 км від гирла по руслу ріки, а/д міст

Гідрометеорологічний центр Чорного та Азовського морів.

В облік включені дані спостережень по **8 ПОСТАм** у м. Одесі /табл. 1/, з них біля **44,2** тис. визначень концентрацій домішок виконано **ЛСЗА ГМЦ ЧАМ**. Замірялись концентрації **12** шкідливих домішок і відбирались проби на важкі метали та бенз/а/пірен.

Визначення оксиду вуглецю проводилось на газоаналізаторах “Паладій-3” та ЭХ 07, визначення важких металів виконувалися ЛСЗГ м. Київ. Проби на бенз/а/пірен відібрані та зберігаються в лабораторії.

Відомості про стан забруднення атмосферного повітря і викидів шкідливих речовин в атмосферу приведені у виді таблиці 3.

Значення ГДК являються основними характеристиками шкідливих речовин, що знаходяться у повітрі.

Максимально-разові ГДК відносяться до випадків визначення концентрацій за період 20-30 хвил., середньодобових – за добу.

Стан забруднення атмосферного повітря м. Одеса

Викиди шкідливих речовин в атмосферу у 2014 році склали **123,189** тис. т/р.

Кліматичні особливості Одеського регіону, значне збільшення автомобільного парку, його старіння та поганий стан доріг, збільшення інтенсивності потоку на дорогах стали причиною високого рівня забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту.

Негативний вплив на довкілля міста мали викиди шкідливих речовин у повітря, які утворювались внаслідок виробничої діяльності підприємств.

Негативно впливали на екологічну обстановку в регіоні підприємства енергетики, систем централізованого теплопостачання, установки для спалювання, підприємства з виробничими процесами, підприємства з технічними процесами машинобудування, деревообробки, целюлозно-паперової та харчової промисловості, підприємства переробки сільгосппродукції, видобуток та розподіл викопного палива та геотермальної енергії.

Промисловими підприємствами Одеси в атмосферу викидається метану (**63,3%**), оксиду вуглецю (**13,4 %**), НМЛОС (**7,4 %**), сполуки азоту (**8,3 %**), сполуки сірки (**3,6%**), твердих сполук (**3,8 %**). На долю специфічних шкідливих речовин (сірководню, формальдегіду, фенолу, фториду водню та ін.) припадає **0,2 %** сумарних викидів; саме ці викиди із-за високої токсичності особливо впливають на стан забруднення повітря в місті, на здоров'я людей, стан рослинного та тваринного світу.

Український науковий центр екології моря

Український науковий центр екології моря є суб'єктом регіональної системи моніторингу довкілля Одеської області і відповідає, в межах повноважень, за здійснення моніторингу екологічного стану морського середовища (вода, біота та донні відкладення).

Регулярні екологічні спостереження (раз у тиждень) стану прибережних вод на протязі всього року проводилися на двох станціях розташованих біля мису Малий Фонтан і в районі пляжу «Аркадія», а також один раз у місяць в червні і вересні спостереження виконувались на станціях в районах порт «Южний», пляж «Лузанівка», Нафтогавань, порт «Одеса», пляж «Дельфін», пляж санаторію «ім. Чкалова», дача Ковалевського.

Згідно господарсько-договірної теми в період з січня по травень екологічні спостереження, один раз у місяць, виконувались на двох прибережних станціях в районі пляжу «Лузанівка» в зоні забору морських вод до лиману Куяльник.

На узмор'ї Дунаю в рамках господарсько-договірної теми були виконані комплексні екологічні спостереження в вересні на 20 станціях і в жовтні на 12 станціях в районі гирла Бистре.

Всі дослідження були комплексні і охоплювали спостереження гідрофізичного, гідрохімічного і біологічного стану морського середовища.

Дунайське басейнове управління водних ресурсів

Згідно існуючого Положення про Дунайське БУВР П. 3.9. Дунайське БУВР забезпечує функціонування системи державного моніторингу довкілля в частині проведення гідрохімічних спостережень у районі основних водозаборів комплексного призначення на водних об'єктах державного значення, р. Дунай та малих річках розташованих в зоні діяльності Дунайського БУВР.

Оцінка стану поверхневих вод та виявлення можливих тенденцій у зміні їх якості крім екологічної оцінки якості вод за відповідними критеріями в лабораторії управління здійснюють оцінку рівня забрудненості згідно з КНД

211.1.1.106-203 Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод в системі Мінекоресурсів.

За даними спостережень розраховують значення (КЗ) коефіцієнта забрудненості для кожного водного об'єкту по тих показниках що визначають в лабораторії.

Величина КЗ характеризує кратність перевищення нормативів якості води у долях ГДК. Значення КЗ що перевищують одиницю, свідчать про порушення діючих норм.

Управління з питань надзвичайних ситуацій Одеської обласної державної адміністрації

Моніторинг довкілля здійснюється спільно з представниками відповідних територіальних органів Державної СЕС та Мінекоресурсів, обласного виробничого управління по водному господарству, на які покладено виконання основних функцій контролю та які мають відповідні підрозділи та сучасне лабораторне обладнання.

Рішенням обласної комісії ТЕБ та НС від 14.02.2012 № 13 до системи спостереження входять 223 поста радіаційного та хімічного спостереження. На кінець 2015 року дані по моніторингу довкілля не змінились.

Причорноморське державне регіональне геологічне підприємство

Роботи з моніторингу поширення та розвитку екзогенних процесів на території Одеської області проводяться на підставі геологічного завдання, виданого Державною геологічною службою України для геологічного обґрунтування протизсувних заходів, геологічного забезпечення на регіональному рівні Урядової інформаційно - аналітичної системи надзвичайних ситуацій (УІАС НС).

При проведенні робіт у 2015 р. основна увага приділялася вивченню та аналізу поширення процесів зсувоутворення абразії та підтоплення, як найбільш поширених на території діяльності підприємства. Через недостатнє фінансування поширення активності зсувних деформацій та абразії спостерігалась тільки на окремої ділянці морського узбережжя Чорного моря між Тилігульським та Сухим лиманами (Одеська область), ділянки ерозійних долин та лиманів у 2015 року не обстежувалися внаслідок тих же чинників.

У 2015р. були проведені наступні види польові роботи:

- режимні спостереження на типових ділянках (ділянки III категорії) розвитку ЕГП (4 ділянки);

- маршрутне інженерно-геологічне обстеження ділянок II категорії морського узбережжя (77 пог.км);

- профілювання берегового схилу морського узбережжя (спостереження за динамікою змін поперечного профілю берегового уступу з визначенням географічних координат) (17 поперечних профілів);

- інспекційні виїзди на ділянки можливих проявів надзвичайних ситуацій, викликаних небезпечними інженерно-геологічними процесами (НЕГП) з загрозою 185 господарчим об'єктам в обсязі – 105 ділянок обстеження.

Моніторинг екзогенних геологічних процесів в Одеській області

Поширення та активізація абразійно-зсувних процесів у 2015 році вивчалися на окремих ділянках II та III категорій.

У 2015 році основна увага приділялася інженерно-геологічним обстеженням на абразійно-зсувних ділянках II категорії з найбільшою динамікою розвитку ЕГП та значним техногенним навантаженням на узбережжі Чорного моря). Одна з основних задач моніторингу - поповнення часових рядів активності зсувних процесів. Кількісні показники абразійно-зсувної активності були отримані за допомогою мережі ґрунтових реперів та маяків, яких з час проведення робіт по об'єкту було встановлено більш ніж 700 шт.

Серед ділянок II категорії для обстеження у 2015 році була обрана ділянка – на узбережжі Чорного моря від від гирла Тилігульського лиману (с. Сичавка) до с. Крижанівка;

У 2015р спостереження проводилися на 4 абразійно-зсувних типових ділянках режимних спостережень III категорії, які розташовані в межах ділянки II категорії на узбережжі Чорного моря.

При цьому виконані такі основні види робіт:

- на абразійно-зсувних типових ділянках режимних спостережень (III категорії) проведено:

– морфометричну зйомку на 4 ділянках (Одеська, Фонтанська, Григорівська, Сичавська);

– профілювання берегового схилу морського узбережжя (спостереження за динамікою змін поперечного профілю берегового уступу з визначенням географічних координат) на 4 ділянках(Вікторія, Фонтанська, Григорівська, Сичавська);

– режимні спостереження за рівнем підземних вод на «Григорівській» зсувній ділянці,

- на ділянках II категорії виконано:

– маршрутне інженерно-геологічне обстеження окремої ділянки узбережжя Чорного моря. Згідно проекту та методичних положень на типових ділянках режимних спостережень уточнювався стан, умови формування та поширення НЕГП, з отриманням кількісних показників динаміки ЕГП. У 2015 році. Одноразове обстеження було проведене на **4 типових абразійно-зсувних ділянках:**

- Григорівська, Сичавська, – ділянки з домінуючим природним режимом розвитку процесу;

- Одеська, Фонтанська, – ділянки з порушеним господарською діяльністю природним режимом розвитку процесу.

Види режимних спостережень включали:

1. Візуальне обстеження ділянок та морфометричну зйомку;

2. Гідрологічні профілювання берегових схилів;

3. Гідрогеологічні спостереження за рівнем ґрунтових вод в свердловинах (на окремих ділянках).

15.6. Державна екологічна експертиза

Міжрайонним відділом екології, державної екологічної експертизи, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи управління екології Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації протягом 2015 року на виконання вимог Закону України «Про екологічну експертизу» проведено **12** державних екологічних експертиз, з них: оцінено позитивно – 5, направлено на доопрацювання – 7.

Міжрайонним відділом екології, державної екологічної експертизи, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи управління екології Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації протягом 2015 року на виконання вимог Земельного кодексу України, Закону України «Про землеустрій» розглянуто **40** матеріалів документації із землеустрою, з них: погоджено – 28; відхилено – 12.

Планування територій на місцевому рівні, відповідно до статті 16 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», здійснюється шляхом розроблення та затвердження схем планування території районів, генеральних планів населених пунктів, планів зонування території і детальних планів територій на державному, регіональному та місцевому рівнях. Зазначена документація розглядається Департаментом у складі архітектурно-містобудівних рад відповідно до вимог статті 20 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

У 2015 році розглянуто **90** матеріалів містобудівної документації (детальних планів території), із них: 63 – рекомендовано до погодження, 26 – направлено на доопрацювання, 1 - відхилено.

15.7. Економічні засади природокористування

Рациональне використання і відтворення природних ресурсів є однією з найбільш актуальних проблем людства. Поряд з глобальним, проблема охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів має яскраво виражений регіональний характер і відіграє особливу роль в інтенсифікації виробництва на основі прискорення науково-технічного прогресу.

Оскільки Україна належить до держав з високим рівнем негативних екологічних наслідків виробничої діяльності, тому розв'язання проблем охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів є пріоритетним.

Така постановка проблем вимагає поліпшення розробки питань управління, пов'язаних насамперед з діалектикою взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин. Стосовно природокористування це означає послідовний розвиток наукових засад охорони навколишнього середовища і раціонального використання його ресурсів на основі таких принципів, як планованість, пропорційність, оптимальність.

Планомірність стосовно використання природних ресурсів — економічна функція держави по управлінню і регулюванню екологічних та економічних відносин і пропорцій. Така функція передбачає як розробку і виконання планової системи взаємопов'язаних показників, так і дійовий контроль за їх реалізацією. Перспективне і поточне планування раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього середовища в кінцевому підсумку виходить з накреслених темпів зростання сукупного суспільного продукту, національного доходу і підйому життєвого рівня трудящих.

Пропорційність означає погодженість у використанні природних ресурсів як за територією, так і за галузями народного господарства, виключення порушень природних взаємозв'язків у навколишньому природному середовищі. Оптимальність у використанні природних ресурсів — це досягнення найкращого варіанта взаємовідносин суспільства з навколишнім середовищем.

Управління охороною навколишнього природного середовища, як говориться в "Законі про охорону навколишнього середовища", полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, дослідження, екологічної експертизи, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо - розпорядчої діяльності.

Метою управління в галузі раціонального природокористування є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення погодженості дій державних і громадських органів у галузі навколишнього природного середовища.

Одним з дієвих засобів впливу на політику природокористування є плата за природні ресурси. Розміри такої плати визначають за допомогою економічної оцінки, в основу якої покладено диференційну ренту. Розрізняють шість видів платежів за ресурси:

- платежі за право користування природними ресурсами;
- плата за відтворення та охорону природних ресурсів;
- рентні платежі за експлуатацію природних ресурсів, що мають певні переваги на ринку;
- штрафні платежі за понаднормативне використання природних ресурсів;
- компенсаційні платежі за виведення природних ресурсів з цільового використання або погіршення їхньої якості, спричинені їх використанням;
- плата підприємств за використання середовища для розміщення відходів виробництва.

Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.1999 р. № 303 «Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору» спрямована на реалізацію важливого природоохоронного принципу “забруднювач - платить”, тобто забруднювач має відшкодувати витрати, пов'язані з

попередженням забрудненням навколишнього природного середовища і проведенням заходів боротьби з ним.

Відповідно до Закону України «Про систему оподаткування» збір за забруднення навколишнього природного середовища (далі – збір) належить до загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів).

Збір є одним з найбільш важливих еколого-економічних інструментів природоохоронної діяльності і справляється за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти та за розміщення відходів.

Величина збору залежить від кількості, виду забруднюючої речовини, що надходить у навколишнє природне середовище, її шкідливості, класу небезпеки відходів та їх кількості, а також окремих коригувальних коефіцієнтів в залежності від чисельності жителів населеного пункту та його народногосподарського значення, басейнів рік, у які скидаються забруднюючі речовини, місця (зони) розміщення відходів.

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Одним з найбільших важливих джерел фінансування природоохоронної діяльності є бюджетні природоохоронні фонди. Саме завдяки існуванню таких екофондів як на державному так і регіональному й місцевих рівнях є реальна можливість спрямовувати відповідні кошти на реалізацію природоохоронних програм і проектів. Формування цих фондів відбувається переважно за рахунок сплати екологічного податку (збору за забруднення навколишнього природного середовища) суб'єктами господарської діяльності, з частини грошових стягнень за порушення норм і правил охорони довкілля та шкоду, заподіяну довкіллю порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності згідно з чинним законодавством, цільових та інших добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян.

На сьогодні в Україні існує трьохрівнева система екологічних фондів, яка складається з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, обласного та місцевих (міські, селищні і сільські) фондів охорони навколишнього природного середовища.

На регіональному рівні вагомим джерелом фінансування природоохоронних заходів є обласний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища. Кошти екологічних фондів використовуються для цільового фінансування природоохоронних заходів відповідно до Переліку видів діяльності, що належить до природоохоронних заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 р.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм, які повинні мати чіткі механізми та джерела як бюджетного, так і позабюджетного фінансування їх реалізації, в тому числі за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища, як Державного так і місцевих.

Підставою для виконання природоохоронних заходів на регіональному рівні є наступні регіональні програми:

1. Регіональна програма збереження та відтворення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2016 роки, затверджена рішенням обласної ради від 28.10.2011 р. № 207-VI.

2. Комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2014-2019 роки, затверджена рішенням обласної ради від 21.02.2014 року № 1021-VI.

Фінансування вищезазначених програм відбувається більшою мірою з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Питання будівництва природоохоронних об'єктів та реалізація заходів, спрямованих на зниження рівня забруднення довкілля, залишаються для Департаменту екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації пріоритетними та актуальними. Вагомим джерелом фінансування цих заходів є Державний та обласний фонди охорони навколишнього природного середовища.

На вирішення екологічних проблем області у 2015 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища передбачалось виділення 14 678,3 тис. грн. за наступними напрямками:

- Співфінансування для реалізації проекту "Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії і Республіки Молдова": Реконструкція каналізаційних очисних споруд міста Вілкове Одеської області – 7 638,0 тис. грн.;
- Розробка проектно-кошторисної документації з реконструкції з'єднувального каналу між Тилігульським лиманом і Чорним морем на території Комінтернівського району Одеської області – 1 199,0 тис. грн.;
- Поводження з токсичними відходами – 535,0 тис. грн.;
- Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2018 роки – 1 009,0 тис. гривень.

У 2015 році на реалізацію природоохоронних заходів з обласного природоохоронного фонду профінансовано 9 860,6 тис. гривень.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

Під поняттям економічного механізму охорони навколишнього природного середовища розуміється правовий інститут, що включає в себе сукупність правових норм, що регулюють умови і порядок акумулювання грошових коштів, що надходять як плата за забруднення навколишнього середовища та інші шкідливі на неї впливу, фінансування природоохоронних заходів і економічного стимулювання господарюючих суб'єктів шляхом застосування податкових та інших пільг.

Екологічні стандарти й нормативи є мірою сполучення екологічних інтересів з економічними, отже економічний механізм охорони навколишнього середовища має створювати умови для розвитку як у виробника так і громадян бережного відношення до природи, виробляти у суб'єктів права відношення, таке як не потрібно шкодити навколишньому середовищу тому що, тим самим ви шкодите самі собі. Все це включає у себе комплекс заходів з економічного стимулювання охорони навколишнього середовища, нормування господарської взаємодії на навколишнє середовище, екологічної експертизи, екологічні вимоги при розміщенні, проектуванні, експлуатації виробничо-господарських об'єктів, екологічний контроль, відповідальність та розміщення збитків.

Формування нового економічного механізму природокористування та фінансування природоохоронних заходів при переході до ринкових відносин повинно, мабуть, стати органічною складовою системою управління та регулювання економіки

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є наступні складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, а саме:

1. механізми зборів за забруднення навколишнього природного середовища та за спеціальне використання природних ресурсів;
2. механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
3. система державного бюджетного фінансування природоохоронних заходів через головний розділ у складі відповідних бюджетів «Охорона навколишнього природного середовища» (державний, республіканський АР Крим та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища).

Важливим елементом економічного механізму природокористування є введення плати за забруднення навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, а також створення спеціальних фондів для формування та використання коштів від ресурсних платежів.

Основою економічного механізму природокористування є встановлення плати за використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища. Під платою розуміють грошові чи інші види відшкодування вартості благ, котрі економічні суб'єкти здійснюють за використання ресурсів, природних благ і за можливості проведення господарської діяльності.

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Пунктом «с» статті 17 Закону України «Про відходи» визначено, що суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами зобов'язані мати дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, крім суб'єктів господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких $P_{зуб}$ не перевищує 1000.

26 квітня 2014 року набрав чинності Закон України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (далі – Закон).

Вищезазначеним Законом були внесені зміни до Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності».

Відповідно до частини третьої статті 1 Закону України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» забороняється вимагати від суб'єктів господарювання отримання документів дозвільного характеру, які не внесені до Переліку, затвердженого цим Законом.

Частиною 8 статті 1 зазначеного Закону встановлено, що необхідність одержання документів дозвільного характеру, встановлена законами, виникає виключно після внесення таких документів до Переліку, крім випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті.

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» із Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності був зокрема виключений такий документ дозвільного характеру як дозвіл на розміщення відходів (разом із лімітами для утворення та розміщення відходів, які додаються до зазначеного дозволу) (п. 62).

Дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами внесено до Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності (п. 40).

Наразі, у Департаменті відсутня можливість приймати та розглядати заяви від суб'єктів господарювання щодо видачі дозволу на здійснення операцій у сфері поводження з відходами у зв'язку з відсутністю Порядку надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами Кабінетом Міністрів України не затверджено та досі не визначено вичерпного переліку документів, які суб'єкту господарювання необхідно подати для одержання зазначеного дозволу.

Між тим, відповідно до абзацу 31 статті 1 Закону України «Про відходи» (далі – Закон) декларація про відходи - документ, який згідно з цим Законом подають суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких показник загального утворення відходів (далі - $P_{зуб}$) в межах від 50 до 1000.

Видача декларацій про відходи регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 118 «Про затвердження Порядку подання декларації про відходи».

Станом на 01.01.2016 суб'єкти господарської діяльності Одеської області подали на реєстрацію 495 декларації про утворення відходів.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 321 "Про затвердження Порядку видачі дозволів на спецводокористування та внесених змін до Постанови КМУ від 10.08.1992 р. № 459" надаються дозволи на спеціальне водокористування, в яких встановлено ліміти забору, використання води та обсяги скидів стічних вод та забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти.

Протягом 2015 року було видано 201 дозвіл на спеціальне водокористування.

Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами видається відповідно до: «Закону України про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992, №2707-ХІІ; постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2002р. №302 «Про затвердження порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців, які отримали такі дозволи».

У 2015 р. було видано 331 дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

15.10. Екологічний аудит

Екологічний аудит - це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

В Україні передбачено проведення екологічного аудиту як у добровільній, так і обов'язковій формі. Обов'язковий екологічний аудит здійснюється, щодо об'єктів та видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України, у таких випадках: банкрутство; приватизації, передачі у концесію об'єктів державної та комунальної власності; передача або придбання у державну чи комунальну власність; передачі у довгострокову оренду об'єктів державної або комунальної власності; створення на основі об'єктів державної та комунальної власності спільних підприємств; екологічне страхування об'єктів; завершення дії угоди про розподіл продукції відповідно до закону; в інших випадках, передбачених законом.

Екологічний аудит здійснюється аудиторами, що мають чинний сертифікат екологічного аудитора, виданий Мінприроди України в установленому порядку і включені до реєстру екологічних аудиторів, ведення якого покладено на Мінприроди України. Страхування відповідальності за

забруднення навколишнього природного середовища найбільш ефективно захищає інтереси підприємств по отриманню прибутків, суспільства по захисту здоров'я людей та держави через створення сприятливого інвестиційного клімату, гарантій податкових надходжень та соціальну стабільність. Проте страхування екологічних ризиків в Україні, а також в області, не набуло поширення. З причин такого становища можна виділити, насамперед, законодавчі. Рівень нормативно-правового забезпечення недостатній. Юридичні гарантії відшкодування збитків, завданих забрудненням довкілля та зниження якості природних ресурсів не забезпечені повністю.

Екологічний аудит в Україні проводиться з метою забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Організація і здійснення еколого-аудиторської діяльності регулюється частинами 2, 3 ст. 49 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, Законом України “Про екологічний аудит”, законодавчими актами, що регулюють види діяльності і сфери, в яких здійснюється обов'язковий екологічний аудит (зокрема приватизація).

Основними завданнями екологічного аудиту є:

- збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку екологічного аудиту;
- встановлення відповідності об'єктів екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту;
- оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища;
- оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Значний внесок у фундаментальні дослідження у галузі охорони довкілля та екологізації соціально-економічного розвитку регіону вносить Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, в розробках якого вагоме місце займають перспективні наукові дослідження щодо впровадження ідеології «зеленої» економіки та екологічно чистого виробництва в модель економічного розвитку держави, визначення напрямів екологізації секторів регіональної економіки головних напрямків діяльності та розробка інституційних механізмів економічного регулювання природокористування. У 2014 році виконувались такі науково-дослідні роботи:

1. «Інституційні засади розбудови організаційно-управлінської системи природокористування в контексті адміністративно-територіальної реформи»

(науковий керівник А.І. Мартієнко, реєстраційний №0112U006982, строк виконання 01.2013-12.2015 рр.)

Головні наукові результати спрямовані на обґрунтування необхідності розмежування функцій спеціально уповноважених органів з питань природокористування центрального та регіональних рівнів щодо встановлення та видачі квот і лімітів на використання природних ресурсів; визначено критерії (відтворюваність, невідтворюваність, обмеженість, необмеженість, стратегічність, народногосподарська значимість, державне, місцеве значення) та принципи (оптимізація вилучення, мінімізація екологічного збитку, можливість відтворення) розмежування, перерозподілу функцій з видачі дозволів між центром та регіонами; розширення повноважень регіональних центрів надання адміністративних послуг у видачі дозволів на природокористування.

Також було обґрунтовано механізми стимулювання впровадження екологічних стратегій (ресурсозбереження, еко-ефективності, чистого виробництва, найкращих з існуючих технологій, тощо) та екоінновацій, для пом'якшення наслідків ринкових дисбалансів попиту та пропозиції на екологічні технології, товари, послуги на рівні держави та суб'єктів підприємництва; обґрунтовано перерозподіл функцій існуючої системи інститутів, зокрема розширення повноважень агентств з інноваційного розвитку та інвестиційних венчурних фондів для реалізації екоінновацій за участю або при підтримці держави.

2. «Інституціональні засади екологізації розвитку секторів національної економіки» (Науковий керівник Л.Є.Купінець, реєстраційний № 0112U006980, строк виконання 01.2013–12.2015 рр.).

Головні наукові результати по темі – запропоновано науково-методичні підходи до формування інструментарію оцінки секторальних економіко-екологічних дисбалансів та ступеню екологізації морегосподарського, агропромислового та енергетичного комплексів, а саме теоретично обґрунтовано трактування нелінійної однозначності процесу екологізації та сформована методологія побудови оціночного інструментарію екологоорієнтованого секторального розвитку, яка базується на системному та еволюційному підходах; удосконалено методологію визначення комплексної оцінки екологізації в секторальному вимірі, що передбачає вибір показників, які характеризують стан та перспективи екологізації за кількісними та якісними ознаками.

3. «Теоретико-методологічні та організаційні засади побудови моделі «зеленої» економіки в просторовому контексті» (Науковий керівник Т.П. Галушкіна, реєстраційний № 0112U006981, строк виконання 01.2013 – 12.2015 рр.).

Головні наукові результати по темі: наведено змістовну сутність сучасної парадигми формування національної споживчої політики на засадах «зеленої» економіки, яка ґрунтується на оцінці існуючої системи регулювання споживчого ринку та визначає структурні елементи, принципи та важелі її трансформації.

4. Цільова комплексна міждисциплінарна програма наукових досліджень НАН України з проблем сталого розвитку, раціонального природокористування та збереження навколишнього середовища (Розпорядження Президії НАН України №118 від 26.02.2014р.) НДР «Системне взаємоузгодження першочергових завдань тактики досягнення короткострокових цілей переходу України до сталого розвитку (за цілями економічного вектору розвитку)» (науковий керівник акад. НАН України Б.В. Буркинський, реєстраційний №0113U005026, строк виконання 03.2014–12.2014 рр.).

Головні наукові результати по темі: сформовано наукові та методологічні засади Стратегії переходу України до сталого розвитку, в основу яких покладено планетарні екологічні виклики та виклики нової модернізації для України. В економічному контексті проблеми концептуально визначено стратегічну модель переходу України до сталого розвитку, а саме: передумови, чинники та принципи реалізації економічного вектору, його індикатори, проведено структурування економічних цілей та обґрунтовано пріоритетні загальнодержавні та секторальні завдання, відповідну комплексну систему механізмів (економічний, адміністративно-правовий, суспільно-політичний, громадський). Сформовано дерево підцілей реалізації стратегічних економічних цілей на перспективу; обґрунтовано першочергові пріоритетні завдання (заходи) реалізації поетапного переходу України до сталого розвитку (стабілізаційний етап).

Фахівцями ІПРЕЕД НАН України поряд з фундаментальними НДР виконувалась НДР по Великомасштабному міжнародному проекту «Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії та Республіки Молдова» (фінасується Спільною операційною програмою транскордонного співробітництва «Румунія-Україна-Республіка Молдова 2007-2013рр.»), результати якої впливають на практичне поліпшення стану навколишнього середовища та сталого розвитку:

- «Оцінка еколого-економічного ризику від впливу джерел забруднення (на прикладі Нижньодунайського регіону)» (Науковий керівник Т.П. Галушкіна, реєстраційний № 0114U001543, строк виконання 02.2014-12.2015 рр.).

Головним завданням дослідження у 2014 році стало узагальнення та аналіз наявних даних щодо гігієнічних нормативів, безпечних рівнів впливу (референтних доз та концентрацій), критичних органів/систем та негативних ефектів, що виникають за дії певної речовини або групи речовин. В ході роботи було проведено аналіз існуючої екологічної ситуації в Нижньодунайському регіоні (зокрема, досліджено стан очисних споруд у м. Вілково), оцінку антропогенного впливу на соціум, а також визначення основних факторів ризику та ступеню загрози в зоні Нижньодунайського регіону.

Підготовлено та опубліковано 3 монографії та 1 брошура:

Управление природопользованием в морских рекреационных зонах: Монография /Громова Е. Н., Малькова Е. В. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2014. – 100 с.

Ідеологія «зеленого» зростання національної економіки: теорія, інституційний базис, інструменти: монографія / [Галушкіна Т. П. та ін.] ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. – Одеса : ФОП Грінь Д.С., 2014. – 380 с.

Теоретические и прикладные аспекты экономико-экологического анализа в управлении природопреобразующей деятельностью / [Громова Е.Н. и др.]; под науч. ред. Р.А. Крыжановского]; НАН Украины, Ин-т пробл. рынка и экон.-эколог. исследований. – Одесса : ИПРЭЭИ, 2014. – 190 с.

Економіко-екологічний паспорт суб'єкта природокористування (практичні рекомендації): брошура /О.В. Садченко, А.І. Мартієнко, Н.І. Хумарова, Н.В. Андерсон, О.А. Хумаров / НАН України, Ін-т проб.ринку та екон.-екол.дослідж. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2014. – 60 с.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

З метою забезпечення сприятливих умов для вирішення екологічних проблем на регіональному рівні, ширшого залучення громадськості до участі у підготовці та прийнятті важливих рішень, Департаментом екології та природних ресурсів Одеської облдержадміністрації постійно ініціюються громадські обговорення, проводилися екологічні форуми, круглі столи, робочі зустрічі за участю представників громадських організацій та мас – медіа.

Участь громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень, що стосується охорони та раціонального використання навколишнього природного середовища, має не абияке значення на сьогодні. У наші дні громадськість повинна не тільки брати участь у конкретних акціях з охорони довкілля, що вона робила до цього часу, а й повинна мати можливість здійснювати громадський контроль за рішеннями влади щодо її діяльності та бути причетною до державних справ з охорони і покращення навколишнього природного середовища.

Дієва взаємодія та участь громадськості в процесі прийняття рішень для Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації є одним з пріоритетних напрямків діяльності. Тому робота в цій сфері спрямовується на постійну участь представників екологічних неурядових організацій в проведенні державної екологічної експертизи, перевірок природокористувачів, на організацію і проведення різних акцій, що сприяють екологічній освіті населення і залученню його до природоохоронної діяльності. Особливої уваги заслуговує питання про урахування громадської думки про розробку екологічної політики, планів, програм і господарських проектів по самоврядування. Інформація і участь, що гарантуються законом, дуже важливі для громадян під час організації захисту в разі завдання шкоди довкіллю, під час прийняття рішень щодо заходів, які необхідно вжити. 235 Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначається право громадян на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та

зберігання такої інформації, за винятком обмежень встановлених законом. Відповідно до Закону України «Про інформацію» право на одержання інформації мають не тільки окремі громадяни, але й громадські об'єднання.

Організація та порядок здійснення екологічного інформаційного забезпечення, його форми та методи, вимоги та інші питання екологічного інформування регулюються Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про екологічну експертизу», Орхуською конвенцією «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», Положенням про державну систему моніторингу довкілля. Доступ до інформації – це перший основоположний принцип Орхуської конвенції, який відіграє важливу роль у підтримці інших двох принципів: участь громадськості в прийнятті рішень та доступу до правосуддя. З метою розширення участі громадськості у процесах прийняття екологічно важливих рішень Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації тісно співпрацює з Громадською Радою при Державній екологічній інспекції в Одеській області та Державній екологічній інспекції Північно-Західного регіону Чорного моря, яку очолює відомий еколог Юрій Геращенко. Основним завданням Громадської Ради є активізація процесу формування свідомості та позиції громадськості щодо подальшого розвитку екологічної політики, підтримка громадських ініціатив, організація обміну екологічною інформацією між науковцями, Департаментом екології та природних ресурсів та громадськістю Одещини.

Природоохоронні органи Одеського регіону тісно співпрацюють з громадськими організаціями області та міста з метою реалізації екологічної політики регіону, рішення екологічних проблем регіону. В Одеській області діє понад 140 громадських екологічних організацій міста та області, які зареєстровані органами юстиції та 14 представників цих організацій делеговано до роботи у складі Громадської ради при Державній екологічній інспекції в Одеській області та Державній екологічній інспекції Північно-Західного регіону Чорного Моря.

Основними напрямками роботи Громадських рад: координація дій громадських об'єднань, вирішення проблемних екологічних питань, щодо стану довкілля в Одеському регіоні, проведення громадських експертиз, взаємодія із ЗМІ, робота у напрямку екологічної освіти та виховання, здійснення громадського контролю за дотриманням до вимог природоохоронного законодавства. Основними завданнями Громадської ради є організація та проведення активної роботи громадських об'єднань, залучення молоді та нових районних громадських об'єднань, широке інформування населення, щодо питань пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища на території Одеської області. Основними вагомими питаннями, якими займалася Громадська рада протягом 2015 року були наступні проблеми, які вже стали традиційними та на жаль не були вирішені у минулому: несанкціонована забудова прибережної смуги Чорного моря, здійснення, так званих, проектів «берегоукріплення» та екологічні наслідки цих робіт, незаконне здобуття піску та вплив цих кар'єрів на стік річці Великий Куяльник, спасіння від екологічної катастрофи та відновлення

екологічного стану Куяльницького лиману, несанкціоновані звалища, вивіз отруйних речовин з території Одеської області, нагляд за експлуатацією сміттєзвалищ в Одеській області, екологічні наслідки глибоководного колектору від СБО «Північне», неприємні запахи у м. Одеса та інші.. Регулярно проводились громадські слухання з розгляду питань щодо видачі дозволів нба викид забруднюючих речовин у атмосферне повітря.

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

Громадські об'єднання Одеської області традиційно спрямовують свої зусилля на покращання екологічного стану, сприяння втіленню засад сталого (збалансованого) розвитку, а також активно співпрацювали у цьому напрямку з Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, іншими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Діяльність громадських організацій має досить широкий спектр для розвинення природоохоронної діяльності.

Діяльність громадських організацій природоохоронного спрямування в області у 2015 році перш за все була спрямована на проведення організаційних заходів, спрямованих на приведення правових засад своєї роботи відповідно до вимог Закону України від 06.07.1999 № 832-ХІУ „Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля" (Орхуська Конвенція) і засад та положень постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

Велику роль в екологічному вихованні і практичний внесок у поліпшення навколишнього природного середовища відіграють заходи за участю Департаменту екології та природних ресурсів Одеської облдержадміністрації та представників громадських природоохоронних організацій.

Громадською Радою при Державній екологічній інспекції в Одеській області та Державній екологічній інспекції Північно-Західного регіону Чорного моря за звітний період була проведена наступна робота: створено наукова екологічна експертна рада, щомісяця відпрацьовуються заяви громадян з екологічними проблемами, здійснюється моніторинг екологічних проблем області, проводиться щомісячні екологічні семінари у Одеському будинку вчених, проводяться виїзні засідання по районах області з питань екологічних проблем області, налагоджений зв'язок з науковою громадськістю.

15.12.2. Діяльність громадських рад

Громадською Радою при Державній екологічній інспекції в Одеській області та Державній екологічній інспекції Північно-Західного регіону Чорного моря протягом 2015 року працювала за наступним планом: щомісяця засідання за планом, участь у робочій групі з порятунку Куяльнику, щомісяця проведення прес-конференцій у ЗМІ, щотижнева участь в телевізійних ефірах з питань

екологічного напрямку м. Одеси та Одеської області, у авторської телевізійної програмі «Екологія з Юрієм Геращенко», до речі у 2015 році вона відсвяткувало свій десятирічний ювілей. Програмою підготовлена низка телепередач стосовно роботи яка ведеться у місті та області з питань енергозбереження у житловому секторі. Підготовлений фільм з цього питання який був продемонстрований на міжнародній конференції у місті Києві. Цей фільм був відораний як найкращий серед інших та відібраний до показу на Київському та Берлінському телебаченні.

За участю природоохоронних органів - проведено низка щорічних заходів до Всеукраїнських та регіональних акцій: «День довкілля-2015», «Дня водно-болотних угідь», «Дня захисту Чорного моря», «Всесвітній День охорони навколишнього природного середовища».

З метою забезпечення суттєвого поліпшення стану довкілля, поєднання зусиль державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємств, установ, широких верств населення у вирішенні екологічних завдань та на виконання указів Президента України від 06.08.1998 р. № 855 та від 01.04.2005 р. № 571 в області проведено "День довкілля".

Для анонсування Всеукраїнського свята «День довкілля – 2015» та залучення до нього широких верств населення Одеської області було розміщено оголошення на веб-сторінці Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, на сайті Мінприроди України (<http://www.menr.gov.ua>) та на сайті Одеської обласної державної адміністрації (<http://odessa.gov.ua>). Протягом святкового тижня громадськістю та представникам державних установ Департаментом екології направлено вітальні листівки з нагоди Дня довкілля – 2015.

Проведено акцію «День довкілля–2015», забезпечено залучення та розподіл по місцям загального користування працівників структурних підрозділів облдержадміністрації та територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади для здійснення заходів з благоустрою. Метою акції є озеленення населених пунктів, створення парків, газонів, квітників, очищення від сміття берегів річок, озер, ставків, розчищення та благоустрій джерел, проведення інформаційно-просвітницьких заходів щодо поширення екологічних знань серед населення, об'єднання зусиль державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємств, організацій, широких верств населення у вирішенні екологічних завдань. Департаментом екології та природних ресурсів спільно з Громадською Радою при Державній екологічній інспекції в Одеській області та Державній екологічній інспекції Північно-Західного регіону Чорного моря, Управлінням екології та розвитку рекреаційних зон Одеської міської ради, КП «Міськзелентрест» і організаційним відділом апарату облдержадміністрації суботники проведені на території парків Перемоги, ім. Ленінського комсомолу, Лузановка, Преображенський, Куликовому полі, сквері кінотеатру «Зоряний», навколо будівлі облдержадміністрації, Ботанічному саду, меморіалі 411 батареї, дитячому оздоровчому центрі «Молода Гвардія», прибережних схилах Чорного моря, а також в інших зелених зонах загального користування.

Необхідно зазначити, що День довкілля має на меті не тільки упорядкування територій та висадження зелених насаджень для поліпшення стану довкілля, а й пропаганду дбайливого ставлення до живої природи взагалі, її збереження і охорону як середовища нашого існування, та є складовою частиною екологічного виховання.

Завдяки широкій підтримці органів влади, екологічної громадськості і просто небайдужих громадян День довкілля став днем активних практичних дій.

Успішність розвитку суспільства значною мірою залежить від здатності широких мас громадськості впливати на прийняття рішень що змінюють на стан довкілля. Тому, Громадська Рада при Державній екологічній інспекції в Одеській області та Державній екологічній інспекції Північно-Західного регіону Чорного моря спільно з Департаментом екології та природних ресурсів в 2015 році працювали у напрямі підвищення пріоритету екологічної освіти та інформування населення про наслідки негативного впливу забруднення довкілля на життя та здоров'я людини. Також проведена суттєва робота спільно з громадською організацією «Екологічний центр сталого розвитку України» щодо сталого розвитку житлового господарства в Україні та сприяння місцевому розвитку та посилення ролі громадських організацій у цій діяльності.

Громадська організація «Екологічний центр сталого розвитку України» є партнером у Германсько-Українському проекті з означених питань, та Президент «Екологічного центру сталого розвитку України» Юрій Геращенко є експертом проекту ЄС з енергозбереження у житловому секторі та повноважним представником у Одеському регіоні з питань укріплення потенціалу українських неурядових структур у розробці та реалізації міських стратегій сталого розвитку у сфері енергозбереження та енергоефективності житлового господарства. У рамках співпраці екологічних департаментів міста та Одеської області, Громадський ради та ГО «Екологічний центр сталого розвитку України» розроблені відповідні ініціатива та проекти з охорони довкілля міста Одеси, та Одеської області, та програми з енергозбереження у житловому секторі, які відповідають загальнодержавним програмам та були підтримані та прийняті депутатським корпусом і прийняті як нормативно-правові документи як у місті так і в загалом по Одеській області. На сьогоднішній день вже багато з них успішно працюють.

15.13. Екологічна освіта та інформування

В Одеській області створено систему екологічної освіти, необхідну для формування екологічної свідомості, екологічної культури особистості, яка базується на взаємодоповненні загальної середньої та позашкільної освіти.

Календарний план проведення обласних заходів еколого-натуралістичного напрямку на рік містить більше 60 заходів різного рівня (регіональні, обласні, участь у всеукраїнських та національних етапах міжнародних заходів). Навчально-виховна еколого-натуралістична робота закладів освіти області складається з:

1. Організації роботи з учнівською молоддю (очні, очно-заочні та заочні заходи) яку проводять загальноосвітні та позашкільні заклади.

2. Організації роботи з педагогами та залучення їх до участі у обласних етапах Всеукраїнських фахових конкурсів.

З метою активізації еколого-натуралістичної, природоохоронної роботи, виховання в учнівській молоді любові до рідної землі, формування духовної єдності поколінь, екологічної, естетичної культури Департаментом освіти і науки облдержадміністрації щорічно проводяться обласні етапи міжнародних, всеукраїнських, регіональних природоохоронних програм, акцій, конкурсів: «День Землі», «День Довкілля», «День зустрічі птахів», «До чистих джерел», «Ліси для нащадків», «Птах року», «Пташиний дивосвіт», «Первоцвіти Одещини», «Ялинка», «Чистий берег», «Міжнародний день водно-болотних угідь», «Міжнародний день Чорного моря», тощо. Школярі області взяли участь у трудових акціях «Плекаємо сад», «Дослідницький марафон», «Парад квітів біля школи», «Юннатівський зеленбуд», «Кролик» та інші; фестивалях «Україна - сад» та «Українська паляниця»; конкурсі з квітництва та ландшафтного дизайну «Квітуча Україна» та Всеукраїнському конкурсі для учнівської молоді «ЕКОклас».

Протягом 2015 року у Всеукраїнських заходах взяли участь 1287 учнів, з них призерів – 96.

Всього у обласних заходах взяли участь 32162 учня, з них призерів - 18764 учня, міжнародних-1.

Протягом 2015 року проведено 14 обласних очних заходів у яких взяли участь 5713 учнів.

У двох обласних виставках «Щедрість рідної землі» та «Ялинка» взяли участь 6159 школярів Одеської області.

Найбільш яскравий обласний захід – обласний фестиваль природоохоронної пропаганди «Земля – наш спільний дім», у якому взяли участь у 2015 році 150 учасників (23 команди).

Найбільш популярні та багато чисельні регіональні заходи «Міжнародний день водно-болотних угідь», «Першоцвіти Одещини», «Міжнародний день Чорного моря».

Учнівська молодь Одещини бере активну участь у обласних етапах 9 міжнародних освітніх екологічних проектах (129 учнів). Кращі учнівські роботи взяли участь у 14 очних в всеукраїнських заходах (42 учнів Одеської області), з них 23 стали призерами.

Влітку 2015 року на базі позашкільних навчальних закладів області працювали 19 літніх таборів та загонів еколого-натуралістичного спрямування, в яких оздоровилося 1638 дітей.

Найкращими профільними таборами були табори м.Іллічівськ, м.Ізмаїл, Комінтернівського та Красноокнянського районів.

Щорічно в Одеському обласному гуманітарному центрі проводиться літня навчально-польова практика для студентів Вищого навчального комунального закладу «Одеське педагогічне училище». В ній брали участь близько 100 студентів. Під час практики студенти вивчали різноманіття типових та червонокнижних рослин. Проводились екскурсійні заняття «Дерева

та чагарники півдня України» та «Рослини навчально-дослідної ділянки закладу освіти» та інші.

Щорічно проводяться три обласні семінари-тренінги для підвищення рівня педагогічної майстерності педагогів позашкільних закладів освіти та керівників міських та районних об'єднань вчителів біології та географії.

З метою підвищення фахового рівня педагогів закладів освіти щорічно проводяться п'ять обласних етапів всеукраїнських фахових конкурсів з педагогічної майстерності, на які педагоги закладів освіти області представляють авторські програми, навчально-методичні матеріали та віртуальні ресурси з еколого-натуралістичної освіти, проекти проведення літніх профільних науково-дослідницьких таборів-експедицій та наукових шкіл, соціально-педагогічні виховні системи, розробки кращих інноваційних занять та уроків, видавничу продукцію з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти. У всеукраїнських етапах фахових конкурсів з питань позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку у 2015 році взяли участь 51 педагог від Одеської області, з яких 33 посіли призові місця.

Екологічна освіта в позашкільних навчальних закладах.

Крім занять в гуртках, де учні вивчають різні аспекти екології, охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування, на базі позашкільних навчальних закладів щорічно проводяться: біолого-дослідницькі проекти «Флора України – компас у зеленому світі», «Лишайники-індикатори навколишнього середовища», «Рослини радіопротекторної дії» та інші; трудові акції «Плакаємо сад», «Дослідницький марафон», «Парад квітів біля школи», «Юннатівський зеленбуд», фестивалі «Україна – сад» та «Українська паляниця», фестиваль екологічних агітбригад «Земля – наш спільний дім».

Позашкільні заклади освіти Одеської області використовують для пропаганди екологічної освіти та природоохоронної роботи соціальні мережі Інтернет. Так, у мережі Інтернет розміщені сайти еколого-натуралістичного підрозділу Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання та еколого-натуралістичного центру «Афаліна», які висвітлюють позашкільну еколого-натуралістичну освіту закладів та природоохоронну роботу юннатів.

Створено відкриту групу «Юний науковець» у соціальній мережі «ВКонтакте», в якій в реальному часі відбувається розміщення текстових матеріалів, лекційних та практичних занять. Групою керує керівник гуртка «Юний науковець» Немерцалов В.В. (к.б.н., доцент кафедри ботаніки ОНУ ім. І.І. Мечнікова). Слухачі гуртка «Юний науковець» беруть участь у інтерактивному обговорюванні та взаємооцінці робіт, виступають опонентами і рецензентами дослідницьких проектів своїх колег по гуртку.

Підсумком роботи гуртка у очно-дистанційному режимі у 2015 році є підготовлені слухачами 8 досліджень еколого-натуралістичної тематики, з них 3 науково-дослідних роботи пройшли відбір на другий етап конкурсу-захисту науково-дослідних робіт МАН, одна робота відзначена на міській екологічній олімпіаді, 5 робіт відзначені на обласному конкурсі «Молодь досліджує світ». Вихованець гуртка Кривенко Андрій посів 3 місце на Всеукраїнському конкурсі

винахідницьких та раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку, а також 3 місце на Всеукраїнському конкурсі «Intel – Еко Україна» національного етапу міжнародного конкурсу науково-технічної творчості школярів Intel ISEF 2015.

Пирогова Валерія, учениця 11 класу Одеської гімназії № 9 взяла участь у міжнародному конкурсі Intel ISEF 2015 10-15 травня 2015 року у м.Пітсбург, США де отримала сертифікат учасника конкурсу, а також була заявлена представляти Україну на міжнародному науковому форуму IFSES (м. Гвадалахара, Мексика) у 2016 році.

Педагогами «Одеського ЕНЦ «Афаліна» для вихованців гуртків «Юні акваріумісти» створена в соціальній мережі «ВКонтакте» група https://vk.com/club_fishka для популяризації діяльності гуртків «Юні акваріумісти». В цій групі представлена найактуальніша інформація для дітей: розклад занять, контакти керівників, заплановані заходи, інформація щодо проведених заходів, бібліотека та фотоальбом, стрічка новин групи синхронізована з сайтом КПНЗ ОЕНЦ «Афаліна».

Клуб інтелектуальних ігор «МАГИСТР» «Одеського ЕНЦ «Афаліна» також має свою сторінку яка містить розклад роботи клубу, інформацію щодо проведених клубних заходів.

На початку 2014-2015 навчального року в КПНЗ ОЕНЦ «Афаліна» запусився новий проект «Екоклас», який схожий на факультатив еколого-натуралістичної спрямованості в рамках гуртків для екологічного активу шкіл Суворовського району м. Одеса. Першими учасниками стали учні ОНВК № 49 і ОСШ № 40. Цей проект має публічну сторінку в мережі «ВКонтакте» (https://vk.com/eco_class). На ній, розміщується соціальний паспорт учасників проекту, завдання для участі в різних конкурсах, рекомендації щодо участі у заходах, рекомендована література і посилання на ресурси. Публічна сторінка дозволила додати елемент дистанційного навчання: у гуртківців з'явилася можливість отримувати консультацію, обмінюватися думками, коригувати свої рішення в режимі групових повідомлень офф-лайн та он-лайн.

У рамках Всеукраїнського руху учнівської молоді «Моя земля, земля моїх батьків» позашкільними установами області систематично проводяться пошукові, історико-географічні та туристсько-краєзнавчі експедиції, організовано роботу літніх шкіл для обдарованих дітей «Зелена школа» та «Ізмаїльські острови». За їх результатами готуються дослідницькі роботи природничо-екологічного напрямку.

Щорічно проводяться виїзні форми навчання: обласна екологічна експедиція юннатів та регіональна комплексна еколого-краєзнавча молодіжна експедиція «Куяльницько-Тилигульське міжріччя»; весняна, літня та осіння польові практики з учнівською молоддю «Заповідними стежками України» (біля 200 учнів щорічно) та більше 10 екологічних експедиційних загонів міських та районних позашкільних закладів освіти (біля 400 учнів). Учні вивчають природу рідного краю та проводять дослідницьку роботу, результати якої представляють на районних та обласних конкурсах науково-дослідницьких робіт.

У програмі «Глобального вивчення і спостереження» з метою вивчення довкілля GLOBE беруть активну участь як школярі, так і педагоги області. Під час обласних тренінгів у природному середовищі вони вивчають методики досліджень, що запропоновані цією програмою.

У 2015 році в програмі взяли участь 33 учасники, переможцями стали представники Арцизького та Овідіопольського районів.

На базі ДП «Український дитячий центр» «Молода гвардія» в Одеській області 8-10 вересня 2015 року відбувся ІХ Всеукраїнський зліт виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.

На Одещину з'їхалися представники з 15 областей України (60 учасників). Одеська область була представлена командою «Трудівник» Болградського району, яка посіла 3 місце.

Про високий рівень екологічної освіти, досягнутий школярами області, свідчить те, що на протязі останніх років серед переможців та призерів олімпіад, конкурсів постійно є учні Одеської області.

Центром організаційно-методичної роботи з питань екологічного виховання школярів, природоохоронної роботи, дослідницької роботи на навчально-дослідних земельних ділянках, навчальної та позакласної роботи з біології та хімії є Одеський обласний гуманітарний центр позашкільної освіти та виховання. На допомогу вчителям та керівникам шкіл розробляються зразки планування роботи, нестандартні уроки, заняття гуртків, позакласні та позашкільні заходи.

Результати роботи навчальних закладів доводять, що в області створено систему екологічної освіти, необхідну для формування екологічної свідомості, екологічної культури особистості, яка базується на взаємодоповненні загальної середньої та позашкільної освіти.

15.14 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція

15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги

15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

Охорона довкілля є визнаним пріоритетом державної політики і предметом підвищеної уваги громадськості в європейських державах, одним з головних напрямків діяльності ЄС і актуальною проблемою для України, зумовленою не лише наслідками аварії на ЧАЕС, але й загальним станом довкілля в Україні.

Правовою основою співробітництва у галузі охорони довкілля є УПС, міжнародні договори та угоди щодо безпеки навколишнього природного середовища, сторонами яких є Україна та ЄС.

В результаті співробітництва в галузі охорони довкілля має привести до створення безпечного і сприятливого для людини загальноєвропейського екологічного простору.

Основними напрямками зовнішньоекономічної діяльності є розвиток співробітництва з сусідніми державами, збагачення змісту підписання міжрегіональних угод, реалізація спільних міжнародних проектів та програм, створення максимально сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі для залучення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів, зокрема, на основі механізмів міжнародного співробітництва за проектами зі скорочення викидів парникових газів в атмосферне повітря від промислових підприємств, об'єктів поводження з відходами тощо.

Особлива увага приділяється диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності, зростанню ефективності використання експортного потенціалу регіону, підвищенню його інвестиційної привабливості та міжрегіональному транскордонному співробітництву. На сучасному етапі в умовах повноправного членства України в СОТ необхідно приділити якомога більше уваги цим питанням.

У рамках Європейського інструменту партнерства та сусідства Одеська область бере участь у таких програмах:

- Програма транскордонного співробітництва «Румунія- Україна- Республіка Молдова» 2007-2013 рр.;
- Програма транскордонного співробітництва «Чорне море» 2007-2013рр.;
- Програма транснаціонального співробітництва «Південно-східна Європа» 2007-2013 рр.;
- Програма транскордонного співробітництва «Україна-Румунія- Республіка Молдова» 2007-2013рр.

У рамках ЄСП Програма сусідства Румунія – Україна трансформується у Програму транскордонного співробітництва «Румунія – Україна – Республіка Молдова» 2007-2013 рр. Бюджет програми складає 126 718 000 євро.

Прийнятні території включають:

- Повіти Ботошань, Сучава, Яси, Васлуй, Галац і Тульча в Румунії;
- Чернівецька та Одеська області в Україні;
- Вся територія Республіки Молдова

Додатково запроваджено нове поняття «сусідніх регіонів». Ці регіони матимуть доступ до всіх пріоритетів Програми але на їхній території можна буде здійснювати лише «м'які» проекти.

Такі сусідні регіони можуть брати участь у Програмі:

- Повіт Браїла в Румунії;
 - Івано-Франківська, Вінницька, Тернопільська (Тернопільський, Бережанський, Підгаєцький, Теребовлянський, Монастирський, Гусятинський, Чортківський, Борщівський, Заліщицький і Буцацький райони) і Хмельницька (Віньковецький, Чемеровецький, Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Летичівський, Дунаєвецький, Деражнянський, Новоушицький, Ярмолинецький і Городецький райони) області в Україні.
- Пріоритети та заходи Програми:

Пріоритет 1. Створення більш конкурентоспроможної прикордонної економіки

Захід 1.1 Покращення продуктивності і конкурентоспроможності міських та сільських територій регіону за допомогою транскордонної співпраці.

Захід 1.2 Транскордонні ініціативи у транспортних та енергетичних проектах і мережах.

Пріоритет 2. Виклики навколишнього середовища і готовність до надзвичайних ситуацій

Захід 2.1 Відповідь стратегічним транскордонним екологічним викликам, включаючи готовність до надзвичайних ситуацій.

Захід 2.2 Водопостачання та переробка відходів

Пріоритет 3. Співробітництво у форматі «Міжлюдські контакти»

Захід 3.1 Місцеве та регіональне управління: підтримка громадянського суспільства та місцевих громад.

Захід 3.2 Освітні, соціальні та культурні обміни

У 2013 році Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Одеській області було підписано грантову угоду для реалізації проекту «Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії і Республіки Молдова» у рамках фінансуємої Євросоюзом програми «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007-2013». Відповідно до Розпорядження ОДА від 25.07.2013 № 739/А-2013 «Про визначення партнера з української сторони за деякими проектами у рамках Спільної операційної програми Європейського інструменту партнерства і сусідства «Румунія-Україна-Республіка Молдова, 2007-2013» Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації визначен Бенефіціаром проекту.

Загальна мета проекту полягає у зниженні впливу на навколишнє середовище хімічних звалищ і відвалу стічних вод і регіоні Нижнього Дунаю, а також підвищення екологічного моніторингу забруднення ґрунту і води, а також зробити інформацію загальнодоступною.

Конкретні цілі:

- Покращити знання про поточний стан хімічних звалищ і відвалу стічних вод в регіоні Нижнього Дунаю та встановити пріоритети, як скоротити або знищити їх;

- Скоротити забруднення Дунаю від відвалу стічних вод;

- Підвищити обізнаність населення про джерела забруднення ґрунту та вод.

Водночас Департамент екології та природних ресурсів у 2013 році було визначено партнером ще двох проектів.

У грудні 2013 було підписано грантову угоду до проекту «Сталий розвиток туризму в регіоні Нижнього Дунаю України, Молдови та Румунії»

Загальна мета проекту полягає в поліпшенні економічних показників прикордонній зоні шляхом диверсифікації та модернізації на стійкій основі прикордонного туризму в Нижній Дунай області України, Румунії та Молдови.

Шляхом реалізації проекту очікується досягнення наступних загальних результатів:

- розширення можливостей туристичного сектора в регіоні Нижнього Дунаю в розробці та забезпеченні сталого пропозиції туризму;
- мережу транскордонних зацікавлених сторін сталого туризму з ініціативами;
- значно поліпшений доступ та інформацію про до місцевих пам'яток.

Також у грудні 2013 було підписано грантову угоду до проекту «Консолідація мережі природних заповідних зон щодо збереження біорізноманіття та сталого розвитку в дельті Дунаю та Нижнього Прокта – PAN Природа».

Головною метою проекту є зниження втрати біорізноманіття та покращення рівня життя місцевого населення шляхом впровадження комплексного підходу в управленні природними ресурсами в транскордонному регіоні дельти Дунаю та Нижнього Прута, а також закріпити активну участь громадськості в сталому розвитку регіону.

Шляхом реалізації проекту очікується досягнення наступних загальних результатів:

- покращена система управління біорізноманіттям і природними ресурсами в регіоні, в тому числі, Спільна тристороння комісія, що працює на регулярній основі, а також створено мережу комунікаційних центрів;
- робота по створенню біосферного заповідника в районі Нижнього Прута, в тому числі обладнаний офіс, покращенні кадрові ресурси та підготовлені документи;
- відновлена екосистема деградованого водно-болотного угіддя на українській частині території проекту;
- створені спільні протипожежні системи та системи попередження;
- підвищення обізнаності громадськості щодо значення збереження біорізноманіття та раціонального використання природних ресурсів для сталого розвитку та покращення якості життя;
- зниження втрат біорізноманіття.

В рамках Угоди про фінансування Спільної операційної програми прикордонного співробітництва «Україна - Румунія - Республіка Молдова» ЄІСП 2007-2013 та Рамкової Угоди між Урядом України та Комісією Європейських Співтовариств (ратифіковано Законом України від 03.09.2008 №360-УІ) в Одеській області з 2013 року реалізовується міжнародний проект «Консолідація мережі природоохоронних територій для збереження біорізноманіття та сталого розвитку регіону дельти Дунаю та нижнього Прута – PAN Nature» (MIS-ETC 1716).

Згідно з Партнерською угодою до Контракту про надання гранту від 20.12.2013 №102726 Дунайський біосферний заповідник Національної академії наук України, Дунайське басейнове управління водних ресурсів, Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної

адміністрації, Громадська організація «Центр регіональних досліджень», а також Нижньопрутський природний заповідник (Молдова), Міністерство екології Молдови, Районна рада Калуг (Молдова), Агентство «Молдсілва» (Молдова) спільно виконують Проект з головним партнером – Адміністрацією біосферного заповідника дельта Дунаю (Румунія).

Загальна вартість Проекту 2,252,298.00 (два мільйони двісті п'ятдесят дві тисячі двісті дев'яносто вісім) євро, з них 684 397,23 євро – грант для України.

Головною метою Проекту є зниження втрат біорізноманіття та покращення рівня життя місцевого населення шляхом впровадження комплексного підходу в управлінні природними ресурсами в трансграничному регіоні дельти Дунаю та нижнього Прута, а також розширення територій, що охороняються, в українському Придунав'ї та реалізація пілотного проекту з відновлення деградованих водно-болотних екосистем.

Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації визначено відповідальним за виконання 2-х заходів Проекту, а саме:

- «Інвентаризація цінних природних територій Української частини регіону дельти Дунаю»;

- «Розробка проекту організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів, а також менеджмент плану регіонального ландшафтного парку «Ізмаїльські острови».

З метою реалізації Проекту та виконання вищевказаних заходів за результатами відкритих торгів на закупівлю послуг щодо наукового досліджування та експериментального розроблення у сфері інших природничих наук Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації у 2014 році укладено відповідні договори з науковими організаціями.

Протягом 2015 року науковими організаціями проведено наступні науково-дослідні роботи:

- інвентаризацію природних територій Ренійського, Ізмаїльського, Кілійського, Болградського, Татарбунарського Саратського, Арцизького та Тарутинського районів Одеської області;

- підготовлено Інформаційний опис водно болотних угідь «Ізмаїльські острови», що відповідає вимогам Рамсарської конвенції;

- Менеджмент-план території регіонального ландшафтного парку «Ізмаїльські острови», що відповідає вимогам Рамсарської конвенції;

- розділи до Проекту організації території регіонального ландшафтного парку «Ізмаїльські острови», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів.

Відповідно до основних принципів державної екологічної політики України на період до 2020 р. та Національного плану дій з ОНПС на 2011-2015 роки активно впроваджується процес «Довкілля для України».

На сьогодні, у рамках виконання заходів Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки, яка затверджена

постановою Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 року №1088, та доручень Кабінету Міністрів України Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації (головний партнер за проектом) разом з партнерами проводиться діяльність з розробки, затвердження та реалізації міжнародного проекту «Інвентаризація, оцінка і зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії та Республіки Молдова» (Програма ЄІСП «Румунія – Україна – Республіка Молдова, 2007-2013»).

Одним з пріоритетних напрямків проекту є реконструкція каналізаційних очисних споруд у м. Вилкове Кілійського району Одеської області.

Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації визначено бенефіціаром у грант-контракті «Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії і Республіці Молдова (MIS ETS CODE 995)» та партнером проектів «Сталий розвиток туризму в регіоні Нижнього Дунаю України, Молдови та Румунії» та «Консолідація мережі природних заповідних зон щодо збереження біорізноманіття та сталого розвитку в дельті Дунаю та Нижнього Прута – PAN Природа».

Департамент є головним партнером великомасштабного проекту «Інвентаризація, оцінка та зменшення впливу антропогенних джерел забруднення в Нижньодунайському регіоні України, Румунії і Республіки Молдова» (MIS ETS CODE 995) Спільної операційної програми «Румунія – Україна – Республіка Молдова. 2007–2013» Європейського інструменту сусідства та партнерства. Грантова угода щодо реалізації зазначеного проекту передбачає здійснення пакетів закупівель товарів, робіт та послуг. Обов'язок по організації та проведенню ряду закупівель покладено на Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. У 2014 році Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації приступив до виконання Грантової угоди та розпочав процедуру закупівлі щодо виконання робіт з Реконструкції каналізаційних очисних споруд міста Вилкове Одеської.

ВИСНОВКИ

Складність і багатогранність управління в галузі екології зумовлені тим, що, з одного боку, слід враховувати об'єктивні, стихійні процеси самоуправління в природі, а з іншого - необхідне цілеспрямоване управління довкіллям в інтересах суспільства. Об'єктом управління стають відносини в галузі суспільства і відносини в галузі природного середовища, які не співпадають із законами розвитку людства. Суспільство повинно визначати основні напрямки діяльності органів державного управління та громадських організацій у вирішенні завдань охорони довкілля і раціонального природокористування, розробляти і проводити відповідну систему заходів, спрямованих на реалізацію висунутих у галузі екологічного управління завдань, надати їм державно-правового забезпечення.

Основні чинники та критерії для визначення найважливіших екологічних проблем, у тому числі, що пов'язані із: низькою забезпеченістю населення сільських районів якісною питною водою, незадовільний екологічний стан басейнів річок Дністер і Дунай, які є основними джерелами водопостачання регіону, будівництвом нафтоналивного терміналу біля населеного пункту Джурджулешти (Республіка Молдова), скидами забруднюючих речовин у транскордонні водотоки з території Республіки Молдова, Румунії, незадовільним станом каналізаційних очисних споруд, проблемою утворення, зберігання, утилізації та знешкодження токсичних (небезпечних) відходів, незадовільною санітарно-екологічною ситуацією озера Сасик та прилеглих територій, Придунайських озер, екологічною проблемою, пов'язаною з експлуатацією ЗАТ Молдавська ДРЕС, деградацією приморських рекреаційних зон, прогресуючим підтопленням територій, розповсюдженням зсувних процесів, високим рівнем забруднення атмосферного повітря викидами від автомобільного транспорту.

Визначення найважливіших екологічних проблем:

- забруднення атмосфери викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та автотранспорту;
- забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства;
- забруднення підземних водоносних горизонтів;
- порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок області;
- підтоплення земель та населених пунктів регіону;
- проблеми щодо поводження з відходами I-III класів небезпеки;
- поширення екзогенних геологічних процесів.

Аналіз найважливіших екологічних проблем:

а) проблеми, що вимагають рішення на міжнародному рівні;

1. Будівництво нафтотерміналу біля населеного пункту Джурджулешти на території Республіки Молдова

2. Скид забруднюючих речовин з території Республіки Молдова у транскордонні водостоки (річки В. Ялпуг, Киргиж-Китай)

3. Вирішення проблеми, які пов'язані з експлуатацією Молдавської ДРЕС.

б) проблеми загальнодержавного значення

- вирішення соціально-екологічних проблем населених пунктів, розташованих навколо оз. Сасик та Придунайських озер;
- розв'язання проблем поводження із забороненими до використання хімічними засобами захисту рослин;
- вирішення проблеми деградації цінних в лікувальному відношенні Куяльницького, Хаджибейського, Будацького та Тузловських лиманів.

в) проблеми місцевого значення.

- будівництво господарсько-побутової каналізації Південного району м. Одеси;
- будівництво системи водовідведення стічних вод від СБО "Північна" з глибоководним випуском м. Одеса;
- ліквідаційний тампонаж не придатних до експлуатації та безгоспних артсвердловин;
- розв'язання проблем поводження із забороненими до використання хімічними засобами захисту рослин;
- рекультивация земель, порушених внаслідок ведення гірничовидобувних робіт;
- вирішення проблеми забруднення підземного середовища та ґрунтів залишками нафтопродуктів під територією Одеського нафтопереробного заводу, яке по попереднім підрахункам складає по обсягу ґрунтів до 600 тис м³, по рідким нафтопродуктам до 13 тис. т.

Приведені в доповіді дані свідчать, що проблема охорони довкілля залишається однією з найбільш актуальних. У всьому світі зростає розуміння проблеми збереження навколишнього середовища, люди починають замислюватись над тим, що природні ресурси планети обмежені.

Державна політика у сфері екології, як і будь якій іншій сфері повинна базуватися на стабільній системі законодавства, актів, нормативів, але ця система, особливо у перехідний період повинна бути еластичною, тобто вміти швидко реагувати на зміни навколишніх компонентів, вміти пристосовуватися до змін занадто складного середовища. І це є дуже ефективним засобом подолання екологічної кризи та забезпечення природоохоронної функції держави.

ДОДАТКИ

№ з/п	Назва розділу	Зміст розділу	Відповідальні за розділи
1	2	3	4
	Вступне слово		Акімов О.В. – завідувач сектором міжнародної діяльності, стратегічного планування, екологічного моніторингу та по зв'язках з громадськістю тел. 722-15-25
1.	Загальні відомості	1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території Одеської області 1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	Акімов О.В. – завідувач сектором міжнародної діяльності, стратегічного планування, екологічного моніторингу та по зв'язках з громадськістю тел. 722-15-25
2.	Атмосферне повітря	2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами 2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах Одеської області 2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки) 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 2.5. Використання озоноруйнівних речовин та їх вплив на довкілля 2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття 2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	Мальцев О.А. - начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15
3.	Зміна клімату	3.1. Тенденції зміни клімату 3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів 3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15
4.	Водні ресурси	4.1. Водні ресурси та їх використання 4.1.1. Загальна характеристика 4.1.2. Водозабезпечення території Одеської області 4.1.3. Водокористування та водовідведення 4.2. Забруднення поверхневих вод 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки) 4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод 4.3. Якість поверхневих вод 4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками 4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів 4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію 4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод 4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення 4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів 4.6. Заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-12-27

5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	<p>5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі</p> <p>5.1.1. Загальна характеристика</p> <p>5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття</p> <p>5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття</p> <p>5.1.4. Формування національної екомережі</p> <p>5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організми</p> <p>5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу</p> <p>5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу</p> <p>5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів</p> <p>5.2.3. Стан використання природних недревних рослинних ресурсів</p> <p>5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.2.5. Адвентивні види рослин</p> <p>5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень</p> <p>5.2.7. використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду</p> <p>5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу</p> <p>5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу</p> <p>5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств</p> <p>5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.3.4. Інвазивні види тварин</p> <p>5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу</p> <p>5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні</p> <p>5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду</p> <p>5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення</p> <p>5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон</p> <p>5.6. Туризм</p>	Вангулова Н.В. – в.о. началька міжрайонного відділу екології, державної екологічної експертизи та земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи тел. 722-14-12.
6.	Земельні ресурси та ґрунти	<p>6.1. Структура та стан земель</p> <p>6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь</p> <p>6.1.2. Стан ґрунтів</p> <p>6.1.3. Деградація земель</p> <p>6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти</p> <p>6.3. Охорона земель</p> <p>6.3.1. Практичні заходи</p> <p>6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво</p>	Вангулова Н.В. – в.о. началька міжрайонного відділу екології, державної екологічної експертизи та земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи тел. 722-14-12.
7.	Надра	<p>7.1. Мінерально-сировинна база</p> <p>7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази</p> <p>7.2. Система моніторингу геологічного середовища</p> <p>7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість</p> <p>7.2.2. Екзогенні геологічні процеси</p> <p>7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр</p> <p>7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр</p>	Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15

8.	Відходи	8.1. Структура утворення та накопичення відходів 8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення) 8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів 8.4. Державне регулювання в сфері поведження з відходами	Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15
9.	Екологічна безпека	9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки 9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку 9.3. Радіаційна безпека 9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України 9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами	Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	10.1. Структура та обсяги промислового виробництва 10.2. Вплив на довкілля 10.2.1. Гірничодобувна промисловість 10.2.2. Металургійна промисловість 10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість 10.2.4. Харчова промисловість 10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва	Акімов О.В. – завідувач сектором міжнародної діяльності, стратегічного планування, екологічного моніторингу та по зв'язках з громадськістю тел. 722-15-25
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	11.1. Тенденції розвитку сільського господарства 11.2. Вплив на довкілля 11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження 11.2.2. Використання пестицидів 11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель 11.2.4 Тенденції в тваринництві 11.3. Органічне сільське господарство	Акімов О.В. – завідувач сектором міжнародної діяльності, стратегічного планування, екологічного моніторингу та по зв'язках з громадськістю тел. 722-15-25
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	12.1. Структура виробництва та використання енергії 12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження 12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля 12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	13.1. Транспортна мережа Одеської області 13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень 13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів 13.2. Вплив транспорту на довкілля 13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15
14.	Збалансоване виробництво та споживання	14.1. Тенденції та характеристика споживання 14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки 14.3. Впровадження елементів "більш чистого виробництва" в Одеської області 14.4. Ефективність використання природних ресурсів 14.4. Оцінка "життєвого циклу виробництва"	Акімов О.В. – завідувач сектором міжнародної діяльності, стратегічного планування, екологічного моніторингу та по зв'язках з громадськістю тел. 722-15-25
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	15.1. Національна та регіональна екологічна політика 15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки 15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства 15.4. Виконання державних цільових екологічних програм 15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища	Вангулова Н.В. – в.о. началька міждрайонного відділу екології, державної екологічної експертизи та земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи тел.722-14-12. Мальцев О.А. – начальник відділу погоджень у сфері господарської діяльності тел. 722-16-15

	<p>15.6. Державна екологічна та геологічна експертиза</p> <p>15.7. Економічні засади природокористування</p> <p>15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності</p> <p>15.7.2. Стан фінансування екологічної галузі</p> <p>15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування</p> <p>15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування</p> <p>15.10. Екологічний аудит</p> <p>15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля</p> <p>15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, що стосуються довкілля</p> <p>15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій</p> <p>15.12.2. Діяльність громадських рад</p> <p>15.13. Екологічна освіта та інформування</p> <p>15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля</p> <p>15.14.1. Європейська та Євроатлантична інтеграція</p> <p>15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги</p> <p>15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво</p>	<p>Акімов О.В. – завідувач сектором міжнародної діяльності, стратегічного планування, екологічного моніторингу та по зв'язках з громадськістю тел. 722-15-25</p>
Висновки		Підрозділи Департаменту екології та природних ресурсів ОДА